חלק ב / יום שישי כ"ג בתשרי תשמ"ח, 16.10.87

תקציר

בעמוד 2
מופלאים ומשוריינים
ביטול הוועדה המסדרת לא הביא לקץ עידן הדמוקרטיה המוכתבת במערך: כשליש מהמקומות הריאליים לכנסת כבר משוריינים ולא יעמדו לבחירה בסניפים ובבחירות. "בולשביזם דמוקרטי" – כך רבים מכנים היום את השיטה החדשה.

המוסיקה שלי תדבר
ההצלחה שזכה לה סרגיי דייצ'קוב־ברנר כמלחין של להקות פופ היתה מדהימה בקנה מידה סובייטי: וילה, מכונית והכנסה גבוהה. "החיים הטובים" שלו בבריה"מ נסתיימו ברגע שהגיש בקשת יציאה לישראל. עתה בארץ: "אני מקווה מאוד למצוא משורר עברי שביחד אתו אוכל לעשות כמוהו איכותי, ליצור כאן להיטים".

בעמוד 3
האוניברסיטה העברית במוסקווה
"לקחנו חלק בתנועה השובה, אקסודוס, יציאה מרהיבה, ולכן איננו יכולים לומר שחיינו היו חסרי משמעות. סתם נעשנו. זה לא כך". לבעיה זו יש רק פתרון אחד: כ־40 אלף חייבים לצאת את בריה"מ השנה, כל המסורבים הוותיקים. שאם לא כן, יניעו אנשים למשבר.

בעמוד 4
"הניגון שלי ניצח את החוקר"
אחרי מלחמת העולם השניה, משפחותיהם של אלפי אסירים יהודים ברומניה מצאו סעד אצל הרב אליעזר פורטוגל, הרבי מסקולן. ב־1949 נעצר בפעם ראשונה. אחרי מעצרו השני ב־1959 אמר נשיא רומניה: אנחנו יודעים מיהו פורטוגל. החלטנו לעצור אותו. אחרי שחרורו סיפר הרב איך כפתו את ידיו ורגליו, הביכו לגרונו, בעל כורחו, צינור ושפכו לקרבו אוכל משלהם: "הם הטריפו אותי", בכה.

בעמוד 5
ארבע השניות של הטוראי נתן אלבז
ב־11 בפברואר 1954 התנדב נתן אלבז לפרק רימונים. לפתע נקישה. אותו צליל של נצרת רימון שהשתחררה. "רימון! רימון!" – זעק, אחז ברימון ורץ בחוץ לאוהל להרחיק אותו. ארבע שניות עמדו לרשותו. אלא שאז ראה מסביב את חיילי הפלוגה. נותרו לו רק שתי שניות. מול הבריו הנדהמים רץ עם הרימון, זינק אל תוך תעלה והצמיד את הרימון אל חזהו. נשמע פיצוץ ואחריו השתרר שקט מוות. בן 21 היה.

בעמוד 6
סאטירה

בעמוד 7
אומרים השבוע
דויד ברבן: הסטודנטים לא יתנו לאוניברסיטאות לקבוע גובה שכר הלימוד. מוטי דיכנה: בלכתך אל אהובתך, קח איתך גם כיישוים. אהרון שבש: יש דעה, שעד 5 פעימות־גיבוי – שיחה הגיה בתורת. ד"ר יקותיאל שרעבי: התיל הוא אידיאלי לבודדים בברכת ת"א.

הטיפול בכולסטרול
ועדת המכון הפדרלי ללב, ריאות ודם בארה"ב סיווגה רמת כולסטרול של 240 מיליגרם לעשירית הליטר דם או למעלה ממנה כ"רמת כולסטרול גבוהה בדם", בעוד רמה של 200 עד 239 נחשבת כמצויה "גבולית". רמות למטה מ־200 הוגו כ"רמת כולסטרול רצויה".

בעמוד 8
פשיטת האיידס
5 עד 10 מיליוני בני־אדם ברחבי העולם חשופים לאיידס. המחלה בתחילה עתה לצבור תנופה גם במקסיקו ובבראזיל.

בעמוד 9
הפיקוד נגד טרור
חדר המלחמה של ארה"ב נגד המתגלים שוכן בבניין גם שכמה בעבר שגרירות דרום־וייטנאם בוושינגטון. 6,000 איש כ־40 מדינות הדי כשרו למלחמה בטרור בביתקני איכונים ברחבי ארה"ב. הסי.אי.איי: הטרור גבלם ב־1986 בזכות המפצצה האמריקנית על לוב.

בעמודים 10–11
דעות
מאמרים ורשימות מאת שמואל שניצר, אפרים סידון, משה ז"ק, יוסף לפיד, אפרים קישון, יואל לב, יהושע ביצור.

שולץ: ביקורו של ידיד

ג'ורג' שולץ ורעייתו (בביקור קודם בישראל): על "מגרש אמריקני" בדרך למוסקווה

מאת עפרה ישועה־לוית
כתבת "מעריב" בוושינגטון

מלה אחת חוזרת ונשנית בכל פעם שמישהו מנסה לתאר את אישיותו של ג'ורג' שולץ, שר החוץ האמריקני המגיע לישראל היום. למרבה הצער אין לה תרגום עברי מדויק: "אינטגריטי", פירושה הגינות וגם שלמות האופי, נקיון כפיים וגם בטחון פנימי, ובדרך כלל היא מתארת אדם בעל שיעור קומה, המעורר כלפיו רגשי כבוד. שר החוץ האמריקני בולט משכמו ומעלה לא רק בממשל אפוף הצרות והסקנדלים של ה"בוס" האהוב עליו, הנשיא רונלד רייגן, אלא בתחום הפוליטי בכלל, שבו מקובל לחשוב שיושר מוחלט הוא מרשם להתאבדות.

הוא זוכה, על כן, ליחס נדיר של חיבה וכבוד לא רק מן התקשורת האמריקנית, המטפלת ללא רחמים בעמיתיו, אלא גם מחברי־קונגרס, משני עברי הקשת הפוליטית, ומהציבור הרחב. במהלך השנה האחרונה, על רקע פרשת איראן ששיתקה את הנשיא ושילקה מן הבמה הפוליטית חלק מעוזריו, התבצר מעמדו עד יותר כדובר האחד של הממשל שאמינותו לא נפגמה כלל. שולץ הצליח במשימה בלתי אפשרית לכאורה: להסתייג מהמדיניות שנקט רונלד רייגן ובו בזמן לשכנע שהוא העוזר הנאמן ביותר של הנשיא. התבטאויותיו הפומביות בנושא זה, כולל הופעותיו בפני ועדות הקונגרס שחקרו את הפרשה,

הזקוקתה של ישראל לעזרתו ולתשומת ליבו של השר היא יומיומית. במהלך השבועות האחרונים "עלו אליו לרגל" אישים ישראלים משני עברי הקשת הפוליטית. הוא מצא זמן לשמחה דיניץ, למשה ארנס, לאבא אבן

שבהן ביטא בחופשיות את זעמו על מי שלדעתו הכשילו את הנשיא ואת האומה, הזניקו את יוקרתו הציבורית לשיאים חדשים.

קשה להגזים בערכה של הידידות הבלתי רגילה שהאיש הבלתי רגיל הזה רוחש למדינת ישראל. זוהי ידידות שאינה תלויה בדבר, שכן שולץ אינו פוליטיקאי הזקוק ל"קול היהודי" בארה"ב כדי להבטיח את משרתו הרמה. ידידות שהפתיעה את כל ה"מביני דבר", שניבאו שחורות לישראלים בגלל שעסוקיו הקודמים של שולץ הביאו אותו בקשרים הדוקים עם מדינות ערב. ידידות שנותרה איתנה למרות המבחנים הקשים ביחסי ישראל ארה"ב: פרשת פולארד, פרשת איראן, משבר ה"לביא", וכמובן ה"נדנוד" הבלתי פוסק של הממשלה כפולת הראשים בירושלים, שכל אחד מהם מנסה למשוך לצידו, ורק לצידו, את "ג'ורג' היקר".

דומה שיש באמת בסיס רגשי עמוק ליחסו של שולץ למדינת ישראל, המבוסס על מפגשיו בעבר עם ה"ישראלי היפה". תלמיד ישראלי מצטיין של שולץ, בעת שהיה פרופסור לכלכלה באוניברסיטת שיקאגו, השאיר בו את הרושם הזה: ערב מלחמת ששת הימים קם הישראלי וחזר ארצה, להתגייס. הוא לא שב עוד. שולץ, שסיפר על כך באחד מביקוריו הקודמים בארץ, עדיין זוכר לנו את חסד הצעיר המוכשר ההוא שנהרג.

תזכורת: ג'ורג' שולץ הוא האיש שבתקופתו עלה הסיוע הצבאי והבטחוני לישראל לשלושה מיליארדים דולר. והסכמים כמו איזור הסחר החופשי והסכם השיתוף האסטראטגי הגיעו לצורתם הנוכחית. שולץ יכול לזקוף לזכותו את הצלחת התכנית הכלכלית שייצבה את המשק בארץ לא רק הודות למענק של מיליארד וחצי דולר שבלעדיו לא היה לתכנית סיכוי, אלא גם בשל המעקב הצמוד של השר ויועציו.

הזקוקתה של ישראל לעזרתו ולתשומת ליבו של השר היא יומיומית. במהלך השבועות האחרונים "עלו אליו לרגל" אישים ישראלים משני עברי הקשת הפוליטית. הוא מצא זמן לשמחה דיניץ, למשה ארנס, לאבא אבן.

במהלך השבוע האחרון בלבד ביטל משרד החוץ האמריקני את דעתו מפני דרישותיה של ישראל פעמיים: נתקבל ערעורו של ראש הממשלה, יצחק שמיר, על אי־הזמנתו לוושינגטון לרגל ביקורו במיאמי בנובמבר, ושולץ קבע לו פגישה קצרה בבית הלבן. וכאשר נודעה ירושלים על כוונתו של שולץ ללון בביתו של השגריר פיקרינג בהרצליה, מיהר השר לוותר על תכניותיו, והצהיר כי ילון בבירת ישראל. למעשה, בארבעת ימי ביקורו במזרח התיכון הוא ילון רק בעיר הקודש, ואפילו שלושה לילות. מירושלים יטוס לביקור בסעודיה (בשבת) לתל־אביב (ביום ראשון) ולמצרים (ביום שני, שאחריו ייצא ללונדון).

יש מקום לציפיות שנבנו סביב הביקור: היה זה שולץ שבמשך תקופה ארוכה אמר בפירוש שיבוא לבקר במזרח התיכון "רק אם יהיה לו הרושם שיוכל לתרום משהו להתקדמות תהליך השלום". במשך השנים האחרונות, ולמעשה מאז הכשלון של ההסכם הישראלי־לבנוני ששולץ עצמו היה שושבינו, נמנע משרדו כמעט מהמעורבות פעילה בתהליך השלום. "היוזמות צריכות לבוא מן האיזור עצמו", צוטט שולץ שוב ושוב.

אם יש יוזמה כלשהי שצמחה מתוך האיזור בחודשים האחרונים ועשויה להסביר את החלטתו של שולץ להגיע אלינו למרות הכל, הרי זו ההבנה ה"פרוצדורלית" לקראת ועידת השלום הבינלאומית, שהושגה במגעים בין שר החוץ הישראלי שמעון פרס לבין חוסיין מלך ירדן.

אפשר להבין, על כן, את הגורמים בישראל שהיו רוצים לפרש את ביקורו הצפוי של שולץ בתמיכה גלויה בקו שנוקט ידידו הטוב שמעון פרס לקראת פתרון הסכסוך. חרף ההתנגדות הקולנית במחנהו של יצחק שמיר, הובהר על ידי שולץ שנושא הוועידה הבינלאומית השנוא על ראש הממשלה הוא "בעיון" ואין מסירים אותו מעל הפרק. גם התבטאויותיו המודאגות של שולץ על הבעיה הדמוגראפית בישראל מקובלות על מפלגת העבודה יותר מאשר על הליכוד.

אבל כנגד התקוות הפורחות של "נערי פרס" יש לקרוא כפשוטן גם את ההודעות מוושינגטון, לפיהן אין לשולץ כל כוונה להתערב בסכסוך האידיאולוגי־פוליטי בישראל. למעשה, הקו השולט כיום במחלקת המדינה הוא ש"גם פרס וגם שמיר רוצים בהתקדמות לקראת שלום". הרתיעה הפומבית העמוקה שמביע הליכוד מפני עצם הרעיון של שיתוף ברית־המועצות במשא־ומתן לשלום מעוררת ככל הנראה הזדהות וסימפטיה בליבו של מזכיר המדינה, ערב סיכום מו"מ קשוח עם הרוסים בנושאים אחרים.

עוזרו של שולץ לענייני המזרח התיכון, ריצ'ארד מרפי, ושגריר ארה"ב בישראל, תומס פיקרינג, אמנם היו פעילים בסיוע להכנת "מיזכר ההבנה" בין פרס לחוסיין. אולם מאז ביקורו בארץ של צ'ארלי היל, עוזרו של שולץ, ברור שיוזמות מסוג זה, המוציאות מראש מכלל חשבון את השתתפותו של שמיר, שוב לא יקבלו את בירכת שר החוץ האמריקני.

למעשה, מגלה השר האמריקני סובלנות יוצאת דופן, מול הסירוב התקיף של מחנה שמיר אפילו להאזין לאפשרות של "פשרה טריטוריאלית" כלשהי. לכל היותר הוא מוכן לרמוז שהקיפאון בתהליך השלום "אינו לטובה". דובריו אינם חוסכים מאמצים כדי להבהיר, שהשר אינו מתכוון להפעיל לחצים על צד זה או אחר של ממשלת ישראל לשנות את עמדותיו כלפי התהליך.

שולץ "אינו מוותר על שום רעיון" ו"מוכן לשמוע כל דבר", אומרים פקידיו. זה כולל, לצד התהליך המדיני שמציע פרס, גם חזרה לרעיון "הסדרי הביניים", שבאחרונה מובלט בצד של שמיר והנסיון להפיח חיים חדשים בגבה שנותר מדעיונות ה"אוטונומיה", שזכו לאיוורור קצר אחרי קמפ דייוויד.

מה שמתרחש למעשה הוא, שחוסר הרצון של שולץ להתערב בסכסוך בין פרס לבין שמיר, עלול להוליך אותו לאבק את ה"מכנה המשותף" הנכון בין השנים בכל הנוגע לתהליך השלום. פירוש הדבר התיישרות לפי הקו של שמיר. הדעת נותנת שמפלגת העבודה ושמעון פרס לא יתנגדו בקולניות אם יתברר שאפשר להשיג הסכם עם חוסיין על האוטונומיה. הסיכויים, שהמלך חוסיין ישנה לפתע את דעתו ויסכים לבגעים על הבסיס הזמני הזה, בלא שתהיה כל הסכמה על שאלת השליטה בשטחים בטווח הארוך נראים כיום פחות מקלושים.

אבל באותה מידה אפשר לטעון, כי קלוש הסיכוי שהסובייטים יעשו את הצעדים הדרמאטיים הנדרשים מהם לצורך מימוש הוועידה הבינלאומית: חידוש היחסים הדיפלומטיים המלאים עם ישראל ופתיחת השערים ליהודי ברית־המועצות. כל זה אינו מפריע להוסיף "לבדוק" את שני הכיוונים, בלי לכפות דבר על ממשלת ישראל, ותוך יצירת התחושה, לפחות, ש"קורים דברים".

יצירת התחושה הזאת, "שמירת המומנטום", היא המטרה החשובה ביותר של הביקור בישראל, מצרים וערב הסעודית, והפגישה עם חוסיין מלך ירדן בלונדון, שיעסיקו את ג'ורג' שולץ בימים הקרובים

יצירת התחושה הזאת, "שמירת המומנטום", היא המטרה החשובה ביותר של הביקור בישראל, מצרים וערב הסעודית, והפגישה עם חוסיין מלך ירדן בלונדון, שיעסיקו את ג'ורג' שולץ בימים הקרובים. זוהי מטרה אמריקנית, בראש ובראשונה, שנועדה להפגין – אחרי הפוגה ארוכה – את הבלעדיות האמריקנית על תהליך השלום במזרח התיכון, כפי שבאה לידי ביטוי בקמפ דייוויד.

בדרך לביקור חשוב מאוד במוסקווה, מאותת שר החוץ האמריקני למארחיו הסובייטים, שבחלוקת אזורי ההשפעה הגלובאליים המזרח התיכון הוא בבחינת "מגרש אמריקני", שאם הם רוצים לשחק בו, עליהם לקבל קודם כל את בירכתה של וושינגטון. לצד הנחישות האמריקנית המרשימה, המופגנת בימים אלה במפרץ הפרסי, ישמש הביקור תזכורת שהן ישראל, והן שלוש המדינות הערביות המתונות שעם מנהיגיהן ייפגש שולץ, הן "קליינטיות" של המערב – וכאלה יישארו.

התוצאות לטווח הארוך של ביקור שולץ תלויות, בין השאר, ברושם שתכשה עמדתו בנושא המזרח התיכון בעת השיחות במוסקווה. בשנה היחידה שנותרה עוד לכהונתו כשר החוץ של ארצות־הברית, קשה להניח שג'ורג' שולץ יספיק להשיג תזוזה ממשית לפתרון הסכסוך בין עשרות השנים באיזור. גם בזמן, קשה לתאר שיהיה מזכיר מדינה בעתיד, שגישתו לישראל תהיה אוהדת יותר מאשר זו של שולץ.

לממשלת ישראל על שני ראשיה יש סיבה טובה לנסות להניח לפחות יסודות בריאים להמשך תהליך השלום על בסיס רצונו הטוב של "ההדוד ג'ורג'".

هكذا من الأصل

ב"עבודה" תובעים: להוריד את השריון מששת המופלאים

מאת מנחם רהט

בשעת דימדומים, על סף מועד נעילת הוועידה הרביעית של מפלגת העבודה, כשהצירים שעוד נותרו באולם הקונגרסים היו כבר רצוצים מעייפות ואילו שרי המפלגה היו מכונסים בחדר צדדי לרגל משבר מודעי שהתפתח דווקא באותה עת, קיבלה הוועידה המנומנמת החלטה היסטורית – להביא לקיצו את עידן האוליגרכיה ולהפוך את המפלגה לגוף דמוקרטי אמיתי.

ביטול הוועדה המסדרת לא הביא לקץ עידן הדמוקרטיה המוכתבת במערך: כשליש מהמקומות הריאליים לכנסת כבר משוריינים ולא יעמדו לבחירה במרכז ובמחוזות. "בולשביזם דמוקרטי" - כך רבים מכנים היום את השיטה החדשה

ההצעה היתה כל כך משובבת נפש והצירים היו כל כך עייפים, שאיש לא התנגד לה. כך אושרה פה אחד ההחלטה, שאז קראו לה בהערכה "קץ עידן האוליגרכיה" והיום יש המכנים אותה בבוז "בולשביזם דמוקרטי".

לכאורה קברה ההחלטה את "הוועדה המסדרת", אותו גוף אנאכרוניסטי שהיה למשל ולשנינה במפלגה ומחוצה לה. הליכודניקים נהגו ללעוג לדמוקרטיה המוכתבת הזו והציבו כמופת מולה את הדמוקרטיה השיוויונית של תנועת החרות. על רקע זה, ששו במפלגת העבודה לאשר את מותה הסופי של הוועדה המסדרת הבליכולה, ולהעניק למרכז המפלגה ולמחוזות השונים את הזכות לקבוע מי ייצג את "העבודה" בכנסת.

שם המשחק היה דמוקרטיה. לפיכך גם החליטו שלמרכז ולמחוזות יהיה משקל שווה בבחירת המועמדים לרשימה. נקבע, כי 23 מועמדים לרשימה ייבחרו במרכז ועוד 23 במחוזות ואלה יהוו את המאגר הכולל שמתוכו ישלוף המרכז את המועמדים לרשימה וידרג אותם.

אולם נראה שהוגי השיטה החדשה חששו שתגיגת הדמוקרטיה עוד תפתיע ותותיר בחוץ דווקא את בכירי הבכירים, כמו למשל מזכ"ל המפלגה, מזכ"ל ההסתדרות, יו"ר הכנסת ואחרים.

הפתרון נמצא בשריון מקומם של ששה בכירים במפלגה: ראש המפלגה, ולצידו שניים מבאמיו שיוכל לצרף לרשימה כאוות נפשו ומבלי לתת הסברים לאיש על החלטתו וכן שלושת שליחי המפלגה במוסדות הבכירים – יו"ר הכנסת, מזכ"ל ההסתדרות ומזכ"ל המפלגה. התקנון עוד קבע כי שלושת הראשונים – היו"ר ושניים מבאמיו – ישובצו במקומות 1־3 ואלה ישבצו כרצונם את שלושת האחרים. אף שהדבר לא נאמר מפורשות, ההנחה היתה כי שלושת בעלי התפקידים ישובצו במקומות 4־6.

עם זכותו של יו"ר המפלגה להיכנס לרשימה ללא התמודדות נוספת במרכז המפלגה, השלימו כולם. ולא רק בשל היותו ראש הרשימה והקטר המוביל את הרכבת כולה, אלא גם משום שעליו להתמודד על מעמדו כראש הרשימה בהתמודדות קודמת.

לא כך לגבי זכותו של ראש הרשימה למנות, על דעתו בלבד, עוד שני מועמדים. רבים תהו מדוע ישוריין מקומם של שלושת בעלי התפקידים הרמים, ללא כל התמודדות.

בשלב זה נראה, כי שמעון פרס ירצה להציב לצידו שניים מבכירי המפלגה – שני היצחקים, רבין ונבון. אולם, הוועידה הרי זיכתה אותו למנות לצידו את כל מי שיחפוץ. ומה יקרה אם יחליט, דרך משל, לוותר על נבון לטובת "הצערת" הרשימה ושיפור תדמיתה על ידי מינויו של "הכוכב התורן" החביב עליו כיום אלי דיין, ראש עיריית אשקלון? או אולי את אהוב נפשו ד"ר יוסי ביילין, שלמענו כבר ניהל קרבות כבדים כשביקש למנותו לתפקיד תפור – תת שר החוץ? ואולי גם ירצה להסתבך עם רבין ולהציב על התקן הזה דווקא את עמיר פרץ מהעיירה הדרומית שדרות?

ספק אם יחליט פרס לנהוג כך, אך אם יבחר בדרך זו, יוכל לטעון באוזני שני היצחק'ים כי בחירתם בדרך של התמודדות אישית הרי מובטחת ממילא ומדוע שלא יפנו את הדרך בפני צעירים ששריבצם ברשימה חיוני למפלגה?

ההתנגדות לשיריון המקומות ל"ששת המופלאים" – כך אוהבים במפלגה לכנותם בלעג – מקיפה חוגים רחבים במפלגה. אפילו שרים אינם משלימים עמו, אף שלא כולם מוכנים לשים נפשם בכפם ולהצהיר על כך בריש גלי.

השר משה שחל למשל אינו חושש לומר, כי אין שום סיבה לקבוע מעמד שונה לגבי חלק מאלה שצריכים להיבחר. "משאימצה המפלגה את שיטת הבחירות האישיות ע"י המרכז והמחוזות, הדרך הנכונה היא שכולם ייבחרו באותה דרך, פרט לראש הרשימה. אם אנו הולכים בדרך חדשה, היא צריכה להיות כזו עד הסוף.

השר גד יעקובי מחזיק בדעה דומה. בתשובה לשאלה ציין: "אילו היו מציעים לי שיריון כזה, הייתי דוחה אותו על הסף. השיריון סותר את מושג המנהיגות בעיני. מנהיגות מחוייבת לתת דוגמה. לא יתכן שתאמר לאחרים: אתם תתמודדו אבל אנחנו משוריינים".

שרים אחרים משתמשים במלים חריפות הרבה יותר נגד השיריונים. אחד השרים אומר: "לראשונה המציאה מפלגת העבודה את ה'פרפטום מובילה' הנכסף. לראשונה הושגה כאן תנועה מתמדת ללא צורך באנרגיה. לממציאים מגיע ללא ספק פרס נובל פוליטי". ושר אחר מוסיף: "מנהיגות שאינה רוצה לעמוד לבחירה, מדוע שתהיה בכלל מנהיגות? בתוקף מה היא מנהיגה? מי ערב לנו שפרס לא ינצל את הזכות שהעניקה לו הוועידה למינויו של פקידו הנאמן יוסי ביילין כמיטב מסורת הנפוטיזם?"

גד יעקובי: הייתי דוחה על הסף

משה שחל: דרך חדשה עד הסוף

הוגי השיטה חששו שתגיגת הדמוקרטיה עוד תפתיע ותותיר בחוץ דווקא את ששת הבכירים, כמו מזכ"ל המפלגה, מזכ"ל ההסתדרות, יו"ר הכנסת ואחרים

למסע נגד הבולשביזם הדמוקרטי – סיסמת הקרב נגד השיריונים – נתנו ידם מרבית החוגים בה ובהם חוג דור המשך, חוג משוב (שעם ראשיו נמנה יוסי ביילין שהוא גם מועמדו של החוג לכנסת), חוג הכפר הירוק, תפנית ואחרים. חלק מהחוגים אף יוזמים כינוס מיוחד של המרכז – הגוף העליון של המפלגה בין ועידה לוועידה – כדי לשנות את ההחלטה בדבר השיריון ל"ששת המופלאים".

את ההתנגדות לשיריון מסביר איציק לוי: "חבל שמאנשים אלה נשללה הזכות להיבחר. מצער ששמעון פרס, יצחק נבון, יצחק רבין, ישראל קיסר, עוזי ברעם ושלמה הלל, יכהנו בכנסת הבאה מבלי שעברו תהליך של בחירה. לו היו מעמידים עצמם לבחירה, היו מפגינים בכך לא רק דוגמה אישית, אלא גם זוכים להיבחר במקומות מכובדים. חששם לצאת לבחירה מעורר מחשבות נוגות".

המסע נגד השיריונים כולל גם פניות בכתב לראשי המפלגה בתביעה שיכריזו מיוזמתם על התמודדות חופשית. חוג תפנית למשל פנה בימים אלה לראשי המפלגה וביקש שינהגו "ככל בשר ודם אחד שבעורקיו לא נזל דם כחול" ויתייצבו לבחירה כמו כולם. חלקם גילו ארך לב והשיבו לצעירי תפנית כי הדבר עה מקובלת עליהם ואין הם יראים מפני ההתמודדות. אחרים, העדיפו לשתוק ומן הסתם לברך בסתר לבם על השיריון.

חוג תפנית מעלה, אגב, תביעה נוספת – לסיים את הכנת הרשימה לכנסת, על ידי קביעת נוהלים ברורים להרכבת הרשימה, עם השיריונים או בלעדיהם, ובלבד שהמפלגה תחדל סוף סוף מלעסוק בעצמה וב"שבע נא" מתמיד.

השר שחל: אין שום סיבה לקבוע מעמד שונה לחלק מאלה שצריכים לעמוד לבחירה. השר יעקובי: השריון סותר את מושג המנהיגות החייבת לתת דוגמה. לא יתכן לומר לאחרים: אתם תתמודדו - אנחנו לא

החוגים השונים במפלגה חוששים לא רק מפני שיריונם של ששת הבכירים שבראש הרשימה, אלא גם מפני הכוונה להצניח לרשימה עוד שבעה ואולי יותר מועמדים, שלא יצטרכו להתמודד עם "עמך" במרכז.

מדובר במגמה שהולכת ונרקמת עתה בחדרי חדרים, להבטיח הצבתם של שני מועמדים, מוסלמי ודרוזי, עד למקום ה־45; להציב בכל עשיריה אשה אחת לפחות; ולמקם צעיר עד גיל 35 במקום כלשהו עד למקום הארבעים. מי שחושב שבכך תספק "העבודה" את רצונותיהם של כולם, ימצא עצמו טועה. עתה מתברר כי גם בשכונות תובעים שיריון מקום של נציג אחד ואילו הצעירים תובעים שלא להסתפק בשיריון מקום אחד.

המועמדים שייכנסו לרשימה על תקן של משוריינים ימוקמו על ידי המרכז מבלי להתחשב במספר הקולות שצברו לזכותם בהתמודדות הכללית. במלים אחרות: אם יתברר שבעשיריה הראשונה לא הוצבה אשה, יטול המרכז את האשה שזכתה במרכז או במחוזות למירב הקולות ויציב אותה בעשיריה הראשונה, תוך דחיקת הבאים אחריה. פירוש הדבר הוא, שאם מועמד פלוני שצבר למשל תמיכה של 750 ידורג באופן טבעי במקום העשירי למשל, עלול האיש לסגת למקום ה־11 כדי שלפניו תוצב אשה שזכתה רק ב־300 קול. הוא הדין לגבי שאר העשיריות. כך גם לגבי מועמדים ערביים ומועמד הצעירים.

ואולם בכך לא תמו התלאות במפלגה. פתאום נתברר לה שיש עוד שיריונים אשר יפריעו לנציגים האותנטיים של הבוחרים, להיכנס למקומות הראויים להם ברשימה. השידוך ל"יחד" של עזר וייצמן גרם לכך שמספר מקומות ברשימה תפוסים כבר עתה בידי אנשי התנועה. המקום החמישי המכובד הובטח לעזר וייצמן ומכוח הבטחה זו יצטרכו אפילו שניים מ"ששת המופלאים" שבצמרת לוותר על מיקומם החמישי והששי ברשימה ולהתמקם במקומות הששי והשביעי.

צירופם של כל המקומות המשוריינים מראה היום, כי בין 45 המקומות הריאליים (זוהי הערכת המקומות הריאליים, נכון להיום, של בכירי "העבודה") יהיו לפחות 15 מקומות משוריינים: ששת הבכירים שבצמרת, שלושת נציגי "יחד", שלוש נשים (זאת בהנחה שאשה אחת לפחות תצליח להתברג בזכות עצמה באחת העשיריות ברשימה) שני ערבים וצעיר אחד. ההתמודדות הדמוקרטית תיערך על כן על 66% מהמקומות הנחשבים ריאליים – שלושים בלבד. אם תתקבל תביעת השכונות והצעירים להבטיח להם ייצוג הולם, יחייב הדבר הרחבה נוספת של רשימת המשוריינים.

עכשיו אני רוצה לתת למוסיקה שלי לדבר

סרגיי דייצ'קוב־ברנר ובנו: אמרתי לעצמי או שיתנו לי לצאת או שיצטרכו להרוג אותי (צילום: יעל השכל)

מאת אריה בנדר

סרגיי דייצ'קוב־ברנר לא אוהב להכביר במלים. "אני מדבר באמצעות המוסיקה. המוסיקה היא השפה שלי", הוא מסביר באנגלית במבטא רוסי את תשובותיו ההססניות. אבל אחר כך הוא מתרצה ובעזרת קרובי משפחתו, המתגוררים בשכונת רמות בירושלים, הוא מספר על תלאותיו מאז הגיש לפני כשמונה שנים בקשת עליה לישראל.

סרגיי נולד לפני 42 שנה במוסקווה, בבית רחוק מאווירה יהודית או ציונית. אמא יהודיה ואב גוי. את ילדותו ונעוריו עשה בבית סבא וסבתא ושם ספג את המעט, שברבות הימים הניעו לצעוד הגורלי, הגשת בקשת עליה לישראל.

כבר מגיל שלוש התבלט סרגיי בכישוריו המוסיקליים. המשיכה למוסיקה הביאה אותו ללימודים בקונסרוואטוריון של מוסקווה.

כשסיים את לימודיו עבד למחייתו כפסנתרן והחל את הקריירה המוסיקלית כמלחין. ההצלחה שזכה לה היתה מדהימה בקנה מידה סובייטי. "זו היתה תקופת האביב הקצרה של כרושצ'וב שנמכרה מהר מדי", הוא נזכר. אחד מסממניה של אותה תקופה היה פריחתם של להקות פופ סובייטיות.

רוב הלהקות נותרו אלמוניות ונעלמו כלעומת שבאו. לעומתן זכו להקות אחדות לתהילה כל סובייטית בזכותו של סרגיי דייצ'קוב־ברנר. סרגיי הלחין מוסיקה לאחדות מהלהקות שצצו במוסקווה ואלה זכו עד מהרה להצלחה כבירה בזכות לחניו.

השיר "ציפור כחולה" שהלחין ללהקת "וסוליה רביאטה" – הבחורים השמחים – נהפך עד מהרה ללהיט שנחטף מעל מדפי חנויות התקליטים. בעקבות להקה זו באו עוד להקות, שסרגיי הפך אותן לאלילי הנוער הסובייטי. גולת הכותרת של לחניו היה השיר "ליושנקה לובוב" – אהבתה של ליושנקה, להיט זהב שנמכר ב־15 מיליון עותקים.

סרגיי התלווה אל אחדות מהלהקות למסעי הופעות ברחבי ברית־המועצות וזכה לפירסום ארצי. שמו ותמונתו הופיעו בעשרות כתבות בעתונים ובמגזינים, אבל לכלי התקשורת האלקטרוניים כמעט לא הגיע. "היתה בעיה להכניס סוג כזה של מוסיקה לרדיו ולטלוויזיה".

אבל חומת השמרנות לא יכלה לבלום את גלי ההצלחה. סרגיי היה עד מהרה לאדם אמיד, במונחים סובייטיים. וילה, מכונית משלו והכנסה גבוהה. "התגמולים מהתקליטים הכניסו לי סכומים עצומים. הרווחתי 3,000־5,000 רובל בחודש, בשעה שהמשכורת הממוצעת ברוסיה היתה אז 100 רובל בלבד. אחד הלהיטים הגדולים שלי, שנקרא 'נשף סיום ביה"ס' הכניס לי בתקופה מסויימת 800 רובל ליום".

סרגיי מתקשה להגדיר את סוג המוסיקה שלו. "בעבר הרגשתי השפעה של הפופ המערבי ושל החיפושיות, אבל בשנים האחרונות יש במוסיקה שלי יותר משל עצמי. כיום אני מרגיש השפעה חזקה של באך וכדי לתת לה ביטוי אני צריך לשבור משהו בתוכי".

את מרבית זמנו הקדיש סרגיי להלחנת יצירותיו של המשורר האנגלי רוברט ברנס. "אמנם הוא בן המאה ה־18 אבל בעיני הוא הרבה יותר מודרני מהמשורר הרוסי בן זמננו ייבגני יבטושנקו. מצאתי משהו מיוחד במינו, משהו שדיבר אל לבי, בשירתו של ברנס – ובתרגום הרוסי שלו, שנעשה ע"י הסופר היהודי הגדול מהרשק. היו אלמנטים יהודיים".

"החיים הטובים" של סרגיי דייצ'קוב בבריה"מ נסתיימו ברגע שהחליט להגיש לשלטונות בקשת יציאה לישראל. כבר ב־1978 ביקש ללכת בעקבות בני משפחתו ולעלות לישראל, אבל הוא עיכב את הגשת הבקשה, מאחר שעל־פי החוק הסובייטי היה צריך לקבל את הסכמת הורי אשתו ואלה התנגדו. לבסוף הגיש את הבקשה הראשונה ב־1981 ומייד קיבל סירוב.

הפניה לשלטונות סימנה את סוף הקריירה שלו בבריה"מ. "התחילו להתקשר אלי כל מיני מוסיקאים וקולגות. סרגיי", הם שאלו, "מה שמענו עליך, מה קרה לך?". עד מהרה הוטל חרם מוחלט על השמעת יצירותיו של סרגיי בכלי התקשורת בבריה"מ ותקליטיו החלו להעלם מהדוכנים בחנויות. השלטונות אף הגדילו לעשות. אחד התקליטים, שהוחרמו כלל אוסף שירים של מלחינים וזמרים שונים. התקליט היה לרב־מכר בשל שיר שהלחין סרגיי. השלטונות אספו את התקליט מהחנויות והדפיסו מהדורה חדשה ללא שירו של סרגיי.

ההצלחה שזכה לה סרגיי דייצ'קוב־ברנר כמלחין פופ היתה מדהימה בקנה מידה סובייטי. עד מהרה היה לאדם אמיד: וילה, מכונית והכנסה גבוהה. "החיים הטובים" שלו בבריה"מ נסתיימו ברגע שהגיש בקשת יציאה לישראל. בארץ הוא אומר: "אני מקווה מאוד למצוא משורר עברי שביחד אתו אוכל לעשות משהו איכותי"

במשך שנות הסרוב הארוכות התקיימו סרגיי, אשתו סווטלנה ובנו דימיטרי על חסכונותיהם מתקופת השפע ועל עבודות מזדמנות שהשיג בשמירה ובסבלות.

שנות הסרוב הארוכות היו מלוות הצקות בלתי פוסקות מצד השלטונות. "כל היום עמדה ליד ביתי מכונית של המיליציה. לכל מקום שהלכתי אליו הם עקבו אחרי. מדי פעם בפעם היו נכנסים לביתי, מסתובבים בחדרים, מחטטים, מנתקים את הטלפון. חיינו נהפכו לגיהנום".

בעצת קרוביו בישראל החליט סרגיי להמתין בשקט ליום בו יזכה לאישור יציאה, אולם מאז עלות גורבצ'וב לשלטון, והדיבורים על ה"גלאסנוסט", החליט לנסות לקדם בעצמו את עניינו.

כשסרגיי הגיש את הבקשה הראשונה ליציאה מברה"מ היה בנו בן 10. את תקופת נערותו עשה בנו תחת רישומם של ההטרדות הבלתי פוסקות מצד אנשי המיליציה וכן הטרדות מצד חבריו לספסל הלימודים. המתח הרב הביא את הנער עד כדי התמוטטות והוא נזקק לטיפול רפואי. סרגיי החליט שאין טעם להמתין עוד. "אמרתי לעצמי או שיתנו לי לצאת או שיצטרכו להרוג אותי".

לפני כשלושה חודשים גמלה בלבו ההחלטה לצאת אל הרחוב ולהפגין. הוא פנה למשרדי עיריית מוסקווה כדי לקבל רשיון הפגנה אך נדחה. סרגיי לא נרתע. יום אחד יצא מביתו, התחמק ממעקב המיליציה והתייצב בחזית ספריית לנין, אל מול מושב הסובייט העליון במוסקווה, כשבידו שלט "תנו לי לחיות בישראל". כעבור דקות אחדות הגיעו למקום מכוניות המיליציה ואנשים לבושי אזרחית. תחילה הקניטו אותו, אח"כ קיללו אותו, דחפו אותו והפילו אותו מן המדרגות. לבסוף התנפלה עליו קבוצה של בריונים. סרגיי הופל על הרצפה ואצבעות ידו נשברו. "עכשיו לא תוכל לנגן", התלוצצו הבריונים.

אחר כך חזר הביתה ובמשך 26 יום שבת רעב. כל ימי השביתה לא פסק מלכתוב מוסיקה. ביום ה־26 לשביתה התעלף על הפסנתר בביתו.

"לפני שבועות אחדים קיבלתי את אישור היציאה. רק בשבוע האחרון שלפני היציאה לא כתבתי. ההתרגשות והעצבנות גברו עלי".

את אוסף יצירותיו לא נתנו לו הרוסים להוציא מבריה"מ. סרגיי שלח העתקים של יצירותיו בדואר לישראל, והוא ממתין בדריכות לראות האומנם יזכה לראות את פרי עמלו במשך שנים רבות.

היום הוא פה, עובר חבלי קליטה במרכז הקליטה של מבשרת ירושלים. גם העובדה שהוא כבר פה לא שינתה אצלו דבר בהתייחסותו למשטר הסובייטי. "גלאסנוסט? זה רק דיבורים. מדברים, מדברים, מדברים. ליהודים זה לא נותן דבר. נתנו היתרי יציאה לכמה שמות מפורסמים, אבל הרוב בכלל פוחדים להגיש בקשות יציאה. קראתי בעתונים על הגלאסנוסט, על הליברליזציה כביכול של החיים הסובייטים. ניגשתי עם העתון למשרדי האוביר ואמרתי שבעתון כתוב כי כעת מותר כך וכך. 'זה כתוב בעתון', אמר לי פקיד האוביר, 'אבל זה לא בשבילך'.

מאז עלה גורבצ'וב לשלטון החלה ברוסיה פריחה של להקות פופ ורוק בסגנון מערבי. "אין פה אביב אמיתי", ממהר סרגיי להסביר, "הכשרונות האמיתיים עזבו את בריה"מ או שראשם עמוק למטה. מה שצץ ועולה כעת על פני השטח זה הזבל. חיקוי זול של המערב. זה לא אמנות מקצועית".

לאחר שהוא ומשפחתו יעברו את חבלי הקליטה מקווה סרגיי לשוב ולהלחין מוסיקה. "אין לי שום אשליה. מחסום השפה הוא מחסום גבוה, אבל אני מקווה להתגבר. אני מקווה מאוד למצוא משורר עברי שביחד אתו אוכל לעשות משהו איכותי. אני מאמין, שיחדיו נוכל ליצור כאן להיטים בארץ. אני בטוח שהמוסיקה שלי תיפול על אוזניים קשובות אם אמנם אמצא משורר עברי כזה. ברור שעם מכשלת השפה רק עבודה משותפת עם תמלילן ישראלי יכולה להיות לי לעזר, שכן אחרת המוסיקה תהיה תלושה, לא אורגאנית. אבל יותר מכל אני רוצה עכשיו פסנתר. הפסנתר חסר לי כאוויר לנשימה ואני מקווה שמישהו יוכל להעמיד לרשותי פסנתר".

לבנו דימיטרי, עילוי בשחמט, הוא מקווה למצוא מועדון מתאים בארץ, לאחר שיגיעו תעודות האומן מברה"מ.

בבואו ארצה המתין לסרגיי בשדה התעופה אדם, זמר השנה בישראל. "זה יהיה מאוד מעניין להלחין לו שירים", אומר סרגיי, "אבל כבר דיברתי יותר מדי. עכשיו אני רוצה לתת למוסיקה שלי לדבר".

"האוניברסיטה העברית במוסקווה" של המסורבים האלמונים

מאת חנוך ברטוב

רצה המקרה והיתרי היציאה לכמה ממנהיגי המסורבים ניתנו במפתיע, אחרי חמש־עשרה שנות סירוב ויותר, במהלך שהייתנו הקצרה במוסקווה. את מאמרי הראשון ייחדתי לשניים שלא נכללו בין "מותרים" אלה, אבל עד שנדפס קיבלו גם אידה נודל וגם משפחת מהריק היתרי יציאה. כמעט ודאי, שעד שיראה אור מאמר זה, תהיה כבר אידה נודל בישראל.

> **כל מי שאינו גיבור התקשורת העולמית הוא אלמוני. הטלוויזיה אינה יעילה כשמדובר במיליונים, ברבבות, באלפים. היא זקוקה לאחד, למי שייהפך לפנים מוכרות במיליוני בתים. אחד, תמיד אחד**

כיוון שהגענו למוסקווה בראשית ספטמבר וכבר בימים הראשונים הזדמן לי לשוחח עם כמה מראשי המסורבים, יכול אני להעיד שלא רק אידה נודל ראתה בפסימיות רבה את עתידם אחרי חמש־עשרה שנה שהשלטונות נהגו בהם לא כבני־אדם, אלא כאילו הם "פיונים" במשחק הבינמעצמתי. הדוגמאות אינן מעטות, אבל כאן אזכיר רק שיחה במוסקווה עם אירנה וויקטור בריילובסקי, ודווקא משום שמאז לא רק התהפך אצלם הכל לטובה, אלא שהם הראשונים שכבר הספיקו להגיע, בראש שנת תשמ"ח, לישראל.

לדירתה של משפחת בריילובסקי, בפרברים הדרום־מערביים של מוסקווה, סמוך לתחנת המטרו יוגו זאפאדנה (זיכרו אותה!), באתי עם חברי אברהם תירוש ביום ראשון, 6 בספטמבר. במהלך השיחה שמענו הערכות מאלפות על יהודי בריה"מ ועל המתחולל היום במדינה, אבל כאן אני מצטמצם בנקודה אחת, הערכת סיכוייו, אחרי חמש־עשרה שנות סירוב, אחרי מאסר וגלות למדבריות קאזאכסטן והרחקה מעבודה מדעית, לזכות סוף־סוף בהיתר יציאה.

מן הראוי להזכיר, שוויקטור בריילובסקי, עורך הבטאון "יהודי ברית־המועצות", שהופיע שלא כחוק, נדון בשנת 1981 לשלוש שנות גלות על מאמרים שפירסם נגד האנטישמיות של אישים הקשורים ל"פאמייט", הפורחת דווקא בעידן ה"גלאסנוסט". אומר בריילובסקי: "אני משוכנע שיש לקבוצת "פאמייט" עוצמה רבה ותמיכה רבה בממסד. ב־1980 חוסלה כליל כל קבוצה דיסידנטית כאן, חוץ מאנשי "פאמייט".

מכאן עולה כל התייחסותו למגמותיו של גורבאצ'וב כלפי היהודים. לא יינקטו אולי אמצעים משטרתיים נגד העוסקים היום בלימוד עברית ובתרבות יהודית, אבל שינוי של מדיניות לא יבוא. "היה מאמר בעיתון סובייטי בשאלת התביעות הנשמעות מחו"ל וכן מצד הציונים בתוכנו לתרבות יהודית... והתשובה הכפולה היא: תרבות יהודית פורחת כאן, וראה התיאטרון היהודי... והשנית, לא נתיר את פעילותה".

כך בעניין הסיכוי לגידול מספר היתרי היציאה, ובמיוחד בכל הנוגע למסורבים בגלל סעיף הסודיות כאירנה בריילובסקי: "זה חסר תקווה, חרף העובדה שכמה מאתנו ממתינים שבע־עשרה שנה, חמש־עשרה שנה, עשר שנים... ברור לגמרי שאין כאן סיבה אמיתית של בטחון ושל סודיות, אלא סוג של משחק מדיני הסובב סביב בעיית ההגירה... למשל, בני ואשתו והתינוק שלהם אינם יכולים לעזוב בגלל סעיף הסודיות הקיים אצל אשתי, שהפסיקה לעבוד לפני חמש־עשרה שנה. למרות שהרקטור של אוניברסיטת מוסקווה קבע מאז פעמים רבות, שלא היתה לה כל גישה למידע סודי, נמשך הסירוב בנימוק הסודיות".

וחרף ראייה פסימית זו של סיכוייהם, אין בדברי אירנה וויקטור בריילובסקי אפילו צליל אחד של חרטה או של יאוש.

רק השבוע האזנתי מחדש למה שהקלטתי באותו בוקר, כששאלתי לדעתם על סיבות הנשירה הגדולה: "אישית אין לנו בעיה. אם נקבל היתר יציאה, ניסע לישראל. אבל כללית זו בעיה ממשית ותופעה ממשית וקשה מאוד להציע תשובה פשוטה לתופעה מורכבת זו".

מרתקת לא פחות תשובתם באותה שיחה לקשה שבשאלות, איך נראים החיים לזוג מדענים אחרי חמש־עשרה שנים קשות וכשלפניהם מי יודע כמה עוד שנים כאלה. שניהם אומרים בפשטות, שלא העלו על דעתם, שהסירוב יימשך יותר מחודשים אחדים, ולכל היותר שנתיים־שלוש.

אני מעיר, שהוטל עליהם עונש של חמש־עשרה שנות ניתוק מהעבודה המדעית, עונש כבד ביותר.

מימין: ברוך דוברובסקי, למעלה משמאל: פרופסור מיכאל חייקין ואילונה נביק, למטה משמאל: זאב מישקוב. צילם: חנוך ברטוב

על כך השיבה אירנה:

"זה נכון מאוד, אבל זה לא כלא – אלה הם חיים, סוג של חיים. עלינו על דרך זו בלי לדעת מה טומן בחובו העתיד, אבל אפשר להגיד שאלה היו חיים הגונים, היתה להם משמעות".

ויקטור הוסיף: "לאמיתו של דבר, לקחנו חלק בתנועה חשובה, אקסודוס, יציאה מרוסיה, ולכן איננו יכולים לומר שחיינו היו חסרי משמעות, שרק נענשנו, זה לא כך".

> **"לאמיתו של דבר, לקחנו חלק בתנועה חשובה, אקסודוס, יציאה מרוסיה, ולכן איננו יכולים לומר שחיינו היו חסרי משמעות, שרק נענשנו. זה לא כך"**

אמנם כל זה נאמר יממה אחת בלבד לפני שטילפנו גם אל משפחת בריילובסקי מ"אוביר" ואמרו להם שהותרה יציאתם, ושעליהם לעזוב את רוסיה מייד, אבל מי שדיבר אתנו בבוקר ה־6 בספטמבר ראה לפניו חיים שלמים של "סירוב".

כך הם וכך כל מי שלמחרת וכעבור שבוע חגגו אתם את יציאתם מסירוב לגאולה, אישים שאינני יודע כמה מאתנו היו מסוגלים לעמוד במקומם.

•

מדוע שב אני ומדגיש עניין אחד זה, שההיתר מנוגד כביכול לניתוח, שניתח, יום אחד קודם, כל מסורב שדיברנו אתו, את מגמות המשטר ואת סיכוייו האישיים לזכות בהיתר־יציאה?

הייתי בדירתו של יוסף ביגון בערב הגדול ההוא, האזנתי לדברים, שמסר בטלפון ל"בי.בי.סי." ולראיונות עם רשתות הטלוויזיה המערביות (וגם זה בכל זאת מאותו התמורה, ההקלטות הלא מופרעות של דברים בוטים מפי מורד בלתי מתפשר כביגון). שוב ושוב הבליט את העובדה, שההיתר ניתן אך ורק ל"מפורסמים", שזהו חלק מהמשחק הבינמעצמתי ולא מהפיכת־לבבות, שגם הפעם ניתנו ההיתרים רק לחלק מוותיקי המסורבים, ואילו מצבם של אלפי המסורבים האלמוניים – ויש האומדים את מספרם ב־40 אלף – קשה כשהיה.

בכמה מאלה מבקש אני להתרכז הפעם. אלה הם המסורבים האלמונים. אבל אלמוניות זו אינה משקפת את אישיותם של מסורבים אלה, אלא את תכונתה המרכזית של החברה האנושית בשלהי המאה העשרים – כל מי שאינו גיבור התקשורת העולמית הוא אלמוני. הטלוויזיה אינה יעילה כשמדובר במיליונים, ברבבות, באלפים. היא זקוקה לאחד, למי שייהפך עד מהרה לפנים מוכרות במיליוני בתים. אחד, תמיד אחד.

ובגלל תכונה זו של ציוויליזציית־הטלוויזיה נדמה היה לכולנו – ואני מודה, גם לי, עד שלא פגשתי פנים אחרות, עוד ועוד פנים אחרות – שאין היום ברוסיה אלא קומץ זה של גיבורים, ומרגע שייצאו הם – נגמר הסיפור.

וזה פשוט לא נכון.

•

סיפרתי על זאב גייל ואלכסיי לחנצון, שניים מהצעירים הרבים שפגשנו. פה אספר על כמה מאותם אלמונים, שבשום מובן אינם נופלים מכמה מהשמות המפורסמים, להוציא אולי היבט אחד – שהטלוויזיה טרם התפנתה לצלם אותם. הנה, אחד מהם, פרופ' סולומון אלבר, מסורב זה שלוש־עשרה שנים, הוא ובנו מארק, שפגשתי שוב ושוב במהומת הביתן הישראלי ביריד הספרים במוסקווה. זה סיפורו, שחלקו המזעזע ביותר הוא מהשנה הזאת, שנת ה"גלאסנוסט":

סולומון אלבר שימש כפרופיסור בכיר למתימטיקה עיונית בעיר אקאדמית ליד מוסקווה. ראשית מעורבותו במאבק על הזכות להגירה בפנייתה של החברה האמריקנית למתימטיקה לסייע לאנטאולי שראנסקי, אף הוא, כידוע, מתימטיקאי בהכשרתו, מספר פרופ' אלבר. מכאן הגיע לכך, שהוא עצמו הגיש לפני שלוש־עשרה שנה בקשה לעלייה, קיבל סירוב וסולק מכהונתו האקאדמית הבכירה. כדי שלא ייהפך למחוסר־עבודה ויאבד גם את זכותו למגורים במקום, דאג ראש המכון לתת לו עבודה טכנית במרכז המחשבים, ושם הוא תקוע מאז.

עם עלייתו של גורבאצ'וב החל להריץ מכתבים לשר החוץ שווארדנאדזה.

בפי פרופ' אלבר סיפור מאלף הנתמך במסמכים שהוא נושא אתו:

בדברי־ימיו הקצרים של ה"גלאסנוסט", היה ה־19 בדצמבר 1986 יום מיוחד: סגן־השר פטרובסקי, אחד מסגניו של שווארדנאדזה, כינס מסיבת עיתונאים, כדי להודיע על ביטול גלותו של אנדריי סאחארוב בגורקי והסרת כל ההגבלות מעליו. בו־ביום קיבל סולומון אלבר מסגן־שר בכיר אחר, אדאמישין, המופקד על "בעיות אנושיות", הזמנה לבוא אליו למשרד החוץ – "בהתאם להוראתו של השר שווארדנאדזה" – ביום 23 בדצמבר.

> **"האבסורדיות של המצב היא בכך, שכל מקרה אישי כשלנו צריך להגיע עד לדרגים הגבוהים ביותר במדינה"**

יום שהיה ציון־דרך במאבקו של סאחארוב – יום שובו, בלי שנכנע, למוסקווה.

לא כן בגורלו של סולומון אלבר. סגן השר אדאמישין אמר לו, שאמנם אין עוד כל נימוקים לסירוב להתיר לו ולמשפחתו להגר מברית־המועצות, אלא שלא יתירו לו לצאת.

בלי נימוקים.

מעט לפני כן, באוקטובר, נבחר לכהונת נשיא האקאדמיה למדעים בבריה"מ מתימטיקאי נודע, גריגורי איוואנוביץ מארצ'וק. הנוהג הוא, מספר לי אלבר, מקובל שכאשר פונה פרופיסור במעמדו אל נשיא האקאדמיה ומבקש פגישה, הוא מתקבל מייד. מייד אחרי שנבחר מארצ'וק, שיגר אליו אלבר מכתב וביקש לראותו.

בקשתו נדחתה.

האקאדמיה שוכנת באחד מארמונות הצארים לשעבר, ליד כיכר אוקטיאברסקאיה, המתנאה בפיסלו המרשים של לנין. בין אוקטובר שעבר ועד לשיחתנו, ב־9 בספטמבר, פנה פרופ' אלבר אל הנשיא מרצ'וק 43 פעמים, ובכל פעם חזר על עצמו אותו מעשה: אלבר מודיע מראש על בואו. הוא מגיע לשער האקאדמיה, בלנינסקי פרוספקט 14. שם ממתינה לו קבוצת שוטרים הסוגרת עליו במעגל ואינה מאפשרת לו להיכנס לבניין. כך הוא עומד ברחוב שלוש עד שש שעות ושב לדירתו – ולעבודתו כטכנאי – בקריית המדע.

"האבסורדיות של המצב הוא בכך, שכל מקרה אישי כשלנו צריך להגיע עד לדרגים הגבוהים ביותר במדינה", מעיר סולומון אלבר. אלה הדרגים שבאותה שרירות, שבהם מנעו חמש־עשרה שנה את יציאתם של ביגון, בריילובסקי, נודל ואחרים – מאשרים אותם בן־לילה. או ממשיכים לשלול אותה מאלפי "אלמונים".

פרופ' אלבר הוא רק אחד מהם.

בצהרי יום ראשון, 13 בספטמבר, יומו האחרון של יריד הספרים השישי במוסקווה, זה שהתקיים בסיסמה האורווליאנית "המדע בשירות הקידמה, הידידות והשלום", נפגשתי, ביוזמתו של חבר משלחתנו בנציון גל, לשיחה עם קבוצה של אקאדמאים יהודים מסורבים, המכנה עצמה "האוניברסיטה העברית במוסקווה".

הפגישה התקיימה בדירה פרטית, ממש "מאחורי הגדר" של הפארק הענקי ובו המבנים הסטאלינים היומרניים והמכוערים של "תערוכת הישגי המשק הסובייטי". בשניים מהמבנים הפשוטים והפונקציונאליים יותר שבשטח ממוקם יריד הספרים. לפגישה הלכנו ברגל, לאחד מאותם בתי־דירות שראינו בכל כנפות הכרך הענקי הזה, חדר־מדרגות צר ומזוהם, דירה זעירה, הרבה פנים עירניות, קורנות, התעלמות גמורה מהצפיפות.

מסימני הזמנים החדשים הוא, שפגישה כזאת מתקיימת בלי הפרעה. עד לפני שנתיים, מספר אחד המשתתפים, כשהיה יושב בדירתו ונותן שיעור בעברית אפילו לאדם אחד, היו מופיעים שמונה עד עשרה שוטרים, לא עושים דבר, אבל מזהירים ש"זו הפעם האחרונה". מאז התפתח באותה דירה נוהג, שדופקים על הדלת. מצלצלת בדלת רק המשטרה. עכשיו נפגשים, מצטלמים, מדברים, אולי בין השאר משום המצוקה.

ואת הפגישה עצמה יזמו משתתפיה בגלל המצוקה, שבאותו שבוע – לגביהם – החריפה.

מדוע?

רשימה חלקית של הנוכחים ומשך היותם בסירוב אומרים הכל:

• **זאב מישקוב:** בן 32, דובר עברית רהוטה וכן גם אנגלית, איש מחשבים לשעבר, לפני שבע שנים חזר בתשובה ואז גם הגיש בקשה לעלייה, ומאז הוא בסירוב. "אני ממוסקווה. גם הורי. רק כשמלאו לי שבע והיכו אותי ברחוב, הבנתי שאני יהודי. רציתי לקרוא את התורה בעברית, ולכן התחלתי ללמוד. היום אני בן 25. יש לי, ברוך השם, שלושה ילדים. מתפרנס מתרגומים מאנגלית לרוסית, קצת עוזרים לי".

• **ולדימיר רוזין:** מסורב 9 שנים. בכל פעם מסיבות שונות. לפני שלושה חודשים קיבל סירוב בגלל עבודה מסווגת.

• **יורי סימינובסקי:** מסורב שנה אחת. הסיבה: סירובה של אשתו לשעבר לתת לו את הניירות הדרושים. כל נסיונותיו להגיע לפשרה עם אשתו נכשלו בגלל עמדת השלטונות.

> **לבעיה זו יש רק פתרון אחד: כ־40 אלף חייבים לצאת את בריה"מ בשנה זו, כל המסורבים הוותיקים. שאם לא כן, יגיעו אנשים למשבר**

• **יצחק מיזלין:** מתימטיקאי, קאנדידאט למדעים (דוקטור). מסורב מאז 1979. היחיד מבין 13 המדעים ששלחו בשעתו מכתב לנשיא יצחק נבון, שעודנו מסורב. כל האחרים היגרו מאז.

• **מיכאל חייקין:** מראשית 1977 לא יכולה משפחתו לעזוב. עד 1979 פרופיסור במכון למכרות. איבד את עבודתו ורבים מידידיו. אין לו עבודה.

• **ולדימיר דוברובסקי:** מסורב מאז 1979. כל השנים האלה אין לו עבודה. קאנדידאט למדעים.

• **ברוך (בנו של ולדימיר) דוברובסקי:** מדבר עברית. בסירוב מ־1979, מחכה להיתר־יציאה.

• **אילונה נביק:** מסורבת מאז 1979.

• **אידינה נביק:** (בתה), משמשת כמתרגמת, מדברת אנגלית מצויינת. מסורבת כנ"ל.

• **אהרון לחמן:** מסורב מאז 1983. הסירוב בגלל עבודה מסווגת. עכשיו עובד כמסגר.

השיחה ארוכה ומרתקת. אני מאזין, והמשתתפים מדברים על בעיות המעסיקות אותם כמסורבים, כיהודים, וכדברי אחד המשתתפים: "אנו עצמנו, למרות בקשותינו לעלות לישראל ולהתאחד עם משפחותינו, עלייתנו היא חלק מתהליך כללי של שיבה לישראל, שלא נעצר מעולם וגדל במידה עצומה אחרי מלחמת העולם השנייה. אנחנו רואים עצמנו כחלק מן העם היהודי השב לארצו אחרי מלחמת העולם השנייה".

אותו דובר, שאין חולקים על הערכותיו, מאמין שכ־400 אלף הרוצים לקיים את יהדותם הם שמבקשים להגר. בדרך משלו – על פי פירסום בעיתונות הסובייטית ששני אחוזים מבקשים להגר – הוא מסיק מסקנה, שהכוונה למסורבים וכי מספרם של אלה הוא היום 40 אלף.

וכאן אנחנו מגיעים כמדומני אל המסר העיקרי, שמפנים משתתפי הפגישה אלינו הישראלים, החשש מפני התעלמות מתמדת ממצבם של אלפי המסורבים האלמונים.

בקצב היציאה הנוכחי, ייאלץ מסורב "סטאטיסטי" לחכות שש־שבע שנים בתנאים קשים, בלי עבודה, בלי פרספקטיבות חברתיות, בתנאים קשים לילדים, במאמץ מתמיד מצד השלטונות להביא אותם לסף הטירוף. לבעיה זו יש רק פתרון אחד: כ־40 אלף חייבים לצאת את המדינה בשנה זו, כל המסורבים הוותיקים. שאם לא כן, יגיעו אנשים למשבר.

כמו בשיחות אחרות נשמע גם כאן החשש מפני "פאמייט" (זכרון) והתפקיד שאירגון אנטישמי זה עלול למלא אם תכשל מדיניות ה"גלאסנוסט".

> **"עיזרו לנו. אנחנו מנסים לעשות משהו בידים עירומות. וזה מצב קשה. אנחנו מבקשים מעט מאוד, לחוש שאתם יודעים עלינו, שאתם ממש איתנו, כשם שאנו איתכם"**

בסיום מבקש הדובר תמיכה מוסרית מישראל: "עיזרו לנו. אני בסירוב שש שנים. אנחנו מנסים לעשות משהו בידים עירומות. וזה מצב קשה".

אני שואל את המשתתפים מה היה כל אחד מהם רוצה לומר באוזני הישראלים. דברי כל המשתתפים מעניינים, אבל תחושתי היתה שאת העיקר מיצה בדבריו פרופ' מיכאל חייקין:

"מאז ששת הימים סמכנו על קיומנו אך ורק בזכות קיומה של ישראל. תמיד הבינונו אלו סיכונים ואיזו אחריות רובצת על ישראל. הדבר קשור להיותנו חלק מהעם היהודי, והוא שהביאנו להחלטה לעזוב את המדינה. מאז 1979 נפסקה למעשה ההגירה היהודית מכאן. מאות ואלפי משפחות יהודיות חיות מאז בתנאים קשים. במשך כל אותן שנים היו היהודים, הסרובניקים, חזקים ואמיצים ברצונם לצאת מכאן.

"אנחנו מעריצים פעילים ביוסף ביגון, אבל רצוננו להדגיש את האופי־ההמוני של אומץ הלב היהודי במדינה זו. והנקודה העיקרית היא – שגשוגה של מדינת ישראל".

ולדימיר דוברובסקי מבקש להדגיש: למנהיגים ניתנה רשות לצאת – ואנחנו שמחים על כך – אבל אין מסקנה שהיתרים דומים יינתנו לאנשים הלא מפורסמים, הרוצים להגר. איש אינו רשאי להירגע בגלל ההיתר שניתן לכמה מנהיגים בימים אלה. תהליך היציאה צריך להימשך עד תומו.

ולדימיר רוזין מדבר על מצבו הפסיכולוגי של ה"רפיוזניק" – דווקא עכשיו – זה שמנהיגים קיבלו היתרים יוצר דיכאון בקרב אלה שלא קיבלו. מספרם הגדול של העוזבים אינו מקל על מצב הנשארים. אדרבא

•

מכאן מתברר כמו מאליו רעיון האוניברסיטה העברית. הנשמע אולי מנופח מכאן, אבל הוא לא מרגש אלא משמעותי מאוד בחדר הדחוק ההוא, באווירה של ניתוק כמעט מוחלט וכמיהה עד אין גבול. הדברים אמורים במידע. בלשון אחד הדוברים: "דור יהודי בריה"מ אינם יודעים מהו להיות יהודי. מנסיוני האישי אני יודע, שדי במעט מידע כדי שתתעורר 'הנקודה היהודית'.

"הזמן החדש הוא פחות משנתיים. נותנים לנו קצת ללכת קדימה, ואנחנו הולכים תמיד עד גבול אחרון. אלה חיי הסרובניקים. אם הם נותנים יותר – אנחנו לוקחים יותר. בשלוש השנים האחרונות המשטרה לא מפריעה לנו, לא בחגים ולא בשיעורים".

ורק עוד שלושה משפטים מדבריה של האשה המרשימה, מדענית, שהיא ובעלה וילדיה מסורבים זה שמונה שנים, אילונה נביק:

"תנועת המסורבים היהודים, הנאבקים על זכות העלייה לישראל, אינה קשורה לכל תנועה פוליטית או דיסידנטית בבריה"מ. מאז המהפיכה לא ניתן ליהודים לחיות ולהתחנך כיהודים. השואה והקמת מדינת ישראל היו מכריעות בעיצוב התודעה של אנשים כאן. אנחנו רוצים לבטא את אהדתנו והערצתנו לישראל".

•

מדעת – ומכמה וכמה טעמים – אני מספר בקיצור וביובש על שיחה לא־נשכחת זו מאחורי הגדר של יריד הספרים הגדול. אני רק מקווה, שהעיקר מגיע, תחושת עוצמתם הרוחנית המדהימה של גיבורים לא־מפורסמים אלה, המסורבים האלמונים. מאתנו הם מבקשים מעט מאוד, לחוש שאנחנו יודעים עליהם, שאנחנו אתם ממש כשם שהם אתנו.

זו תורת "האוניברסיטה העברית במוסקווה" על רגל אחת.

לא אלמן ישראל.

"לשווא עפו המהלומות, הניגון שלי ניצח את החוקר"

מאת הרב ד"ר משה רוזן

דמות של נזיר, עור ועצמות. עיניים כשל תינוק. חיוך שכולו טוב הלב בהתגלמותו. כשהיה מתמוטט, מרוב עייפות ויסורי גוף ונפש והיה מחליט לנוח שעות מספר, נהג לומר לבני ביתו: "אם יבוא מישהו ויביא 'פדיון', אנא לא להעיר אותי, כי עייף אני וזקוק לקצת מנוחה. אבל אם יבוא עני לבקש נדבה, העירו אותי, כי רוצה אני לשמוע בעצמי מה הוא מבקש, אולי אוכל לעזור לו".

הרב אליעזר זושא פורטוגל שימש רב בסקולן. אביו לא היה "רבי" של חסידים, מהסוג שיהודים באים אליו ליטול עצה, לתנות צרותיהם באזניו ולבקש שיתפלל למענם. הוא גם לא נשא עיניו לתפקיד כזה.

עד שבא הגירוש לטראנסניסטריה, במלחמת העולם השניה. בקור, ברעב ובבדודי הצורדים, ניספו רבבות יהודים בערבות אוקראינה. אלפי ילדים נתייתמו ונותרו ללא קורת גג, ערומים, גוססים.

הרב פורטוגל, שישב אותה שעה בצ'רנוביץ, אסף כמאתיים יתומים והביאם לביתו, האכיל אותם והלין אותם והכריז עליהם כעל ילדיו. איש לא הבין מאין מצא להאכילם וכיצד נמצא לכולם מקום בביתו.

מי שנעשה בצורה כזו "אב" לכמאתיים ילד, העביר, בתום המלחמה, את "משפחתו" הגדולה לבוקרשט, כאשר החלו לחזור שרידי המגורשים לטראנסניסטריה. הוא רץ ממוסד למוסד, מבית כנסת לבית כנסת, מגביר לגביר – וייסד מעון למען "ילדיו". הוא טיפל בהם יומם ולילה כאב מסור ואשתו הרבנית היתה כמוהו: אם רחמניה, המוכנה לכל קרבן.

לבני הזוג פורטוגל היה גם ילד לא מאומץ. פעם הגיע לידם שעון־יד, מתנת אחד

הרב אליעזר פורטוגל, נזיר, עור ועצמות, עיני תינוק. כשכרע מעייפות ביקש: אם יבוא עני לבקש נדבה, העירו אותי. השלטונות רדפו אותו והבטיחו: שוב לא יראה את אור היום

החסידים. הם נתנו את השעון להרשלי, אחד הילדים המאומצים ולא לבנם־יחידם, שרוליקל.

"אילו ניתן השעון לשרוליקל – היו שאר הילדים מקנאים בו. איך לא יחשבו שהבן שלנו מועדף? אבל ככה – שרוליקל שלי יבין", אמרה הרבנית.

כשהגיע זמן הלאמת בתי הספר והמוסדות הילדים (1948), היו פעילי הקהילה "יותר קתולים מהאפיפיור". הם הזדרזו למסור לשלטונות מה שנתבקשו וגם מה שלא נתבקשה: בתי־ספר, בתי־ילדים, ספריות, מגרשים – הכל ובלבד לשאת חן בעיניהם. איש לא ניסה להתנגד, חוץ מאותו אדם חלוש־גוף: הרב אליעזר זושא פורטוגל.

"הילדים שלי צריכים לאכול כשר, לשמור שבת, להיות יהודים טובים. איך יתקיימו במעון לא־יהודי? אתם רוצים להוציא אותם לשמד? לא יקום ולא יהיה" – אמר בתקיפות.

אז התחיל הסחור. זרועות המשטרה הארוכות התערבו. באו, העמיסו את הילדים על משאיות, נעלו את המעון בשדרות מרשילור פינת פאלילוגו והעבירו את הילדים לבניין אחר שהוכן מראש.

שעה אחת לאחר מכן, כאשר נכנס מנהל הבית לסקור את "הניכור" החדשים – הופתע לראות שהללו אינם. נעלמו. המשטרה חזרה. החל מסע ציד: ברחובות, בביכרות, בגני העיר, נאבקו שוטרים עם עדת ילדים קטנים, שצעקו בקול רם: "אנחנו רוצים להישאר יהודים".

המאבק התנהל בין כוחות לא־שווים. אולם בקרב בין המשטרה לילדים – היו האחרונים חזקים יותר. המשטרה היתה מנוצחת.

גם המלחמה בין המשטרה ובין הרב פורטוגל היתה בין כוחות בלתי שווים. אבל הפעם – יד המשטרה היתה על העליונה. את הכוח שקשה היה להפעיל נגד הילדים – היה אפשר להפעיל נגד הרב. הוא נעצר.

זה היה ביולי 1949. המאורע זיעזע את הרחוב היהודי. הסחור הגדול עוד לא החל והבריות עוד העזו להגיב.

פנינו – משלחת רבנים מבוקרשט, שכללה את ה. גוטמן, ד"ר ל. בק, זושא לנדמן, ב. גלאנץ, ד"ר אלפרין ועוד – אל ברקו פלדמן, ראש "הוועד היהודי הדמוקרטי" (בינוי־כיסוי לייבסקציה), שקיבל אותנו בסבר פנים יפות. סיפרנו בשבחו של הרב פורטוגל.

במענה לדברינו, שמענו מפלדמן: "אתם, רבותי, הלא מאמינים בשכר ועונש. פירוש הדבר שאתם יודעים, כי מעשים טובים שאדם עושה, גומלים לו עליהם טובה ואילו מעשי פשע שהוא עושה – הוא נענש עליהם. גם אנו נוהגים כך, במקרה של הרב פורטוגל".

"אבל מה עשה האיש הזה? במה חטא?" – שאלנו.

"בבוא הזמן תדעו" – סתם פלדמן ולא פירש.

יצאנו מאוכזבים ומלאי חרדה. הגשתי תזכיר לסגן שר הפנים, ליאנו, ולא קיבלתי תשובה.

בנו של הרב פורטוגל, שרוליקל (כעת הרב ישראל פורטוגל, ניו־יורק), נוהג היה לבוא אלי מדי פעם בפעם ולבקש ממני שאתערב לטובת אביו. ערב אחד הוא ישב

החוקר אמר: אם אתה כבר גמרת את לימודיך וגם הרבנים מארה"ב גמרו את לימודיהם - למה אתה משקר וטוען שדיברתם דברי תורה?

אצלי עד אחרי השעה עשר בלילה. אחרי שעזב – הלכנו לישון. כמחצית השעה אחרי חצות הלילה, צילצל הטלפון. על הקו היה שרוליקל והוא שואל אם מותר לו לבוא אלי.

נבהלתי. הייתי בטוח שמשהו קרה. אמרתי לו שיבוא מיד. הוא הגיע כעבור חצי שעה.

הרב אליעזר פורטוגל: כפתו את ידי ורגלי, הכניסו צינור לגרוני ושפכו אוכל משלהם

הרב ישראל פורטוגל: איני מסוגל לישון, איך אישן כשאיני יודע מה קרה לאבי

הכנסתי אותו לחדר העבודה שלי. ישבתי מולו וציפיתי לשמוע מה קרה בשעתיים־שלוש האחרונות, מאז שהיה כאן.

האיש נאנח וחזר ונאנח. אמרתי בלבי: מוטב שאתכה בסבלנות.

לאחר זמן, כאשר ראיתיו מוסיף לשתוק, שאלתיו מה קרה? ספר נא מה הזדירך לבאן, בשעה מאוחרת כל כך?

"איני מסוגל לישון, כבוד הרב" – אמר שרוליקל – "איך אישן כשאיני יודע מה קרה לאבי? חשבתי – הואיל וממילא איני יכול לישון – אחזור אליך ונשוחח קצת על אבא. ממילא לא אוכל להירדם עוד".

בסוף אוגוסט 1949 שוב ניגשתי אל ברקו פלדמן, וביקשתיו להתערב לטובת הרב פורטוגל.

הוא אמר: "ליאנו הראה לי את התזכיר ששלחת אליו. עשית שגיאה גדולה. התערבת בעניין חמור ביותר. עצתי היא שלא תחזור עוד על מעשה כזה".

לאחר הרהור הוסיף: "פורטוגל לא יראה עוד את אור היום".

שלחתי להם עצים להסקה. כשביקרתי אצלם, ישבו עטופים במעיליהם וקופאים מקור. איפה העצים? שאלתי, "חילקנו אותם לעניים", השיבו לי

קפאתי תחתי. נסעתי לבית הורי, אשתי חיכתה לי שם. דברי פלדמן השפיעו עלי כל כך עד שאשתי הבחינה שאיני חש בטוב. אמרתי לה מה שקרה וחזרנו לביתנו. כשפתחתי את הדלת, שמעתי את הטלפון מצלצל. מעבר לקו היה... הרב אליעזר זושא פורטוגל, שזה עתה הגיע אל ביתו מן הכלא ורצה להודות לי על כל מה שעשיתי למענו. לא עברו אלא שלושת רבעי שעה, מאז ששמעתי מפי ברקו פלדמן, ה"מנהיג" של יהודי רומניה, את ה"נבואה" ההפוכה.

שחרורו של הרב פורטוגל בא, כנראה, בשל לחץ המחאות הרבות. כאשר שוחרר, איש לא ידע במה האשימו אותו. המטרה העיקרית היתה, כנראה, לתת תנופה למסע ההפחדה והסחור ולשבור את התנגדותם של הילדים החוסים בצלו של הרב.

ואכן, בסופו של דבר, רק חלק קטן מהילדים נשאר בבית הרב. האחרים הוטמעו במעון הממלכתי שאליו הועברו.

אחרי שחרורו ממעצרו (הראשון בסידרת המעצרים שהתנסה בהם), שאלתי את הרב פורטוגל, כיצד הסתדר עם האוכל בכלא, לאחר שכל נסיונותי להעביר אליו אוכל כשר, עלו בתוהו. הוא אמר כי "הלחם השחור שקיבלתי, הציל אותי ממוות. אבל רזיתי כל כך, עד שהם הביאו רופא לראותני. הרופא החליט לקנות לי, מן הכסף המועט שנמצא בכיסי כשנעצרתי, חצי קילו ענבים. זה היה נפלא. הנה בנפשך: בליל שבת יכולתי לקדש על הלחם השחור שקיבלתי, אבל במוצאי שבת לא היה לי על מה להבדיל. והנה הענבים הללו הצילוני: סחטתי אותם והבדלתי עליהם".

במרוצת הזמן היה הרב מסקולן לרבי מסקולן. מכל קצות הארץ החלו יהודים נוהרים אליו בהמוניהם, בתקווה לקבל עצה, לשמוע ברכה ודברי עידוד.

הוא היה נע ונד על פני רומניה. בכל שבת שהה בקהילה אחרת. מאות אנשים נתקבצו סביבו, אלפים שרו ורקדו ליד שולחנו. דבריו, טוב לבו, אהבתו, היו נחמה להמונים. לעולם לא שמר לעצמו כסף שניתן לו. כשהיה מסיים את מסעו, היה מבריק לבוקרשט ומבקש כסף לכרטיס רכבת.

בחורף הנורא של שנת 1954 שרר בביתו של הרב פורטוגל קור־אימים. זה היה חורף שייזכר זמן רב. סופת שלגים שהחלה ב־3 בפברואר נמשכה חודש ויותר, כיסתה את בוקרשט במעטה שלג של 3-4 מטרים. התנועה בעיר חדלה. ברחוב שלי, מאריה רוסטי, נסעו האנשים במגלשות.

במזג אוויר סוער כזה לא היה בביתו של הרב פורטוגל אפילו קיסם להסיק בו את התנור. בבית היו שני תינוקות (בניו של שרוליקל, בן הרב) ובמאמצים על־אנושיים הצלחתי לשגר אליו קרון עם עצי הסקה.

לאחר ימים מספר הלכתי לבקר אצלו ומצאתי את בני הבית יושבים מכורבלים במעיליהם וקופאים מקור.

"איפה העצים ששלחתי?" – שאלתי.

"חילקנו אותם בין העניים. לא היה אפשר להשאירם בקור" – היתה התשובה.

אנשי "הוועד היהודי הדמוקרטי" ניסו מפעם בפעם למנוע מהיהודים את הגישה אל בית הכנסת של הרב פורטוגל. אני הגנתי עליו בכל כוחי ואילו במלחמות שלי על תלמודי־התורה ושאר מוסדות הדת, הוא תמך בי בכל כוחו. היינו קרובים איש אל רעהו כשני אחים, למרות שהשתייכנו לעולמות שונים.

משפחותיהם של אלפי אסירים יהודים מצאו סעד אצל הרב פורטוגל. באותם ימים היו יהודים רבים במאסר ובמעצרי־חקירה על עבירות כלכליות. כסף רב שנתקבץ אצלו, חולק בין הנזקקים. ביתו היה על הכוונת של המשטרה הכלכלית והפוליטית. אף על פי שהוא לא אמר לי זאת מעולם, הרושם שלי היה כי הוא מקבל כספים מחו"ל, דרך הצירות הישראלית או דרך צירות אחרים. מכל זה אף פרוטה לא היתה בשבילו, אלא בשביל קרבנות המשטר.

עם זאת, לא כל הקרבנות היו חפים מפשע. יהודים רבים עסקו במסחר במטבע חוץ. יהודים שומרי שבת לא יכלו לקבל עבודה וחלק מהם חששו לקבל משרה ממשלתית, מפני שציפו לעלות לישראל. כל אלה עסקו בשוק השחור ורבים מהם נלכדו. הרבי מסקולן תמך בכולם, אבל נזהר מאוד, שלא לסבך אותי – חוץ ממקרים מעטים – בעניינים כלכליים.

רבים ניצלו את תמימותו של הרב פורטוגל והוציאו ממנו כספים במירמה. אבל הוא לא התאכזב מעולם ולא דחה איש מעל פניו. מי שפשט יד – קיבל. ההשפעה שהשפיע במסירות נפשו, בנכונותו המתמדת לעזור, לעודד, להקשיב – היתה עצומה.

בקיץ 1956 באה משלחת של הסתדרות הרבנים מארה"ב לביקור ברומניה. במשלחת השתתפו הרבנים שלום לנדמן, הרשל שכטר, גדליהו קלפרמן וש. אדלמן. זה היה מאורע חשוב, פירצה בחומת מסך הברזל, ותוצאותיו השפיעו לטובה על מצבנו. בליל תשעה באב תשט"ז ביקרה משלחת הרבנים אצל הרב מסקולן. הביקור נמשך כארבע שעות, עד השעה שלוש בלילה.

אחר־כך, כאשר הרב פורטוגל שוב נעצר, הוא נחקר ארוכות על פגישה זו. החקירה היתה סביב השאלה: "על מה דיברתם, אתה והרבנים האמריקנים, שעות רבות כל כך? איזה סודות־מדינה גילית להם? איזה קשרים נגד השלטון קשרתם עם המנוולים הללו?".

הרב פורטוגל ענה: "דברי תורה דיברנו בלילה ההוא".

"איזו מין תשובה היא זו?" – שאג החוקר – "אתה סיימת את לימודי הרבנות שלך וקיבלת את הדיפלומה שלך?".

"כן" – השיב הרב.

"והרבנים ההם, מאמריקה, האם גם הם גמרו את לימודיהם וקיבלו את הדיפלומות שלהם?".

"כן, כמובן" – השיב הרב.

"אם כן, אם גם אתה כבר גמרת את לימודיך וגם הם גמרו את לימודיהם – למה אתה משקר וטוען שדיברתם דברי תורה? איזה דברי תורה אתה צריך עוד לדבר, אחרי שכבר סיימת את לימודיך?".

מעצרו השני של הרב פורטוגל נתרחש בנסיבות דרמטיות. הרב ובנו, ר' ישראל, נעצרו אור לראש חודש ניסן. לפני כן נערך

בבכי נורא סיפר איך כפתו את ידיו ורגליו, הכניסו לגרונו, בעל כורחו, צינור ושפכו לקרבו אוכל משלהם

חיפוש בביתם שנמשך כמעט עד אור הבוקר. השוטרים החרימו את מעט הכסף שנמצא בבית ונשות שני הרבנים ובן שלושת ילדי הרב הצעיר (בני 2, 3 ו־1-4) ועוד שלושה ילדים מאומצים, נותרו בבית לא פרוטה וללא פת לחם.

מעצרו של הרב פורטוגל בא עם גל גדול של מעצרים ועם התחדשות הטרור ברחוב היהודי. גילוי־הדעת נגד הציונות ונגד העליה, שהופיע ב"סקנתיאה", ב־25 בפברואר 1959, שימש מבוא אידיאולוגי לאווירת האימה, שנתחדשה עתה, לאחר שהשתחררנו ממנה, ולו באופן חלקי, בשנות ה"הפשרה" (1954-1959).

באפריל 1959 ביקשתי להתקבל אצל יון גיאורגה מאורר, נשיא המדינה. מסרתי לידו תזכיר והסברתי לו בעל־פה מה גדולה יוקרתו של הרב פורטוגל בעולם היהודי. הזהרתיו מהתגובות הנזעמות שיתעוררו, כשיוודע דבר מעצרו.

"אני משוכנע" – אמרתי – "שמדובר באי־הבנה ובוודאי אין כאן אלא יוזמה מוטעית של איזה פקיד בדרג נמוך, קצין משטרה זוטר, או תובע כלשהו. רק כך ניתן להסביר שאישיות בעלת שיעור־קומה, כמו הרב פורטוגל, שהוא אדם קדוש וחף מפשע – נעצר לפתע. צריך לתקן את הטעות בהקדם האפשרי ויש לשחרר את האיש, לפני שהידיעה על מעצרו תופץ בחו"ל".

הנשיא מאורר השיב: "אנחנו יודעים מיהו פורטוגל ומהו הכבוד שרוחשים לו. אנחנו – ולא איזה פקיד זוטר – החלטנו לעצרו. שקלנו את הדבר יפה ואם החלטנו, פירוש הדבר שאנו נוטלים על עצמנו את מלוא האחריות על התוצאות שתהיינה".

ביקשתי לאפשר לנו לשלוח מזון כשר לעצורים. מאורר השיב: "אנחנו, שישבנו שנים רבות בבתי סוהר, יודעים יפה כי בחבילות שמעבירים לעצירים אפשר להסתיר מכתבים. על כן אין אנו מתירים משלוחי חבילות".

"עמדתי לפני החוקר באפיסת כוחות גמורה. הרגשתי שאני מתמוטט, כאשר בתוך תוכי הרגשתי לפתע במנגינה המתרקמת לאיטה"

הפגישה נסתיימה בלא תוצאות. רשת מסועפת של עלילות נטוותה סביב הרב פורטוגל. סיבות לא חסרו (תמיכה במשפחות אסירים, כספים מחו"ל וכו').

העתונות האמריקנית פתחה במסע של לחצים. "ניו־יורק טיימס" פירסם מאמר בנושא. סנטורים וחברי קונגרס השמיעו הצהרות תקיפות. כמובן, מבחינה פורמלית לא היה קשר בין פעולותיו ובין המחאות בחו"ל.

שר הפנים, אלכסנדר דראגיץ', התנגד נחרצות לבקשתי להעביר לעצורים מצות לפסח. בליל ראשון של החג באו קציני משטרה לבקש אוכל בשביל הרב ובנו. הם לקחו רק סוכר, סירבו לקחת מצות.

אחרי ששוחרר, סיפר לי הרב פורטוגל, שלמרות שנעצר בערב ראש חודש ניסן, בתוך זמן קצר התבלבל אצלו חשבון הימים (בתא שבו הוחזק לא נראה אור היום), ומשום כך לא ידע מתי חל פסח. את הסוכר נתנו לו רק בסוף החג. "הם הטריפו אותי!" ("זיי האבן מיך פארטרייפט") הוא אמר בבכי וסיפר איך כפתו את ידיו ורגליו והכניסו לגרונו, בעל כורחו, צינור ושפכו לקרבו אוכל משלהם.

הרב ובנו עונו קשות. בריונים היכו אותם ותלשו את שערות זקנם.

הרב פורטוגל הצעיר (שרוליקל) סיפר לי: "כשלקחו אותי, אמרתי בלבי שאני צריך לשנן ולחזור ולשנן שאיני יודע מאומה. הם הוציאו ספר תורה (מן השיטות השטניות של ה"סקוריטאטה" היה, להחזיק אצלם ספר תורה לצורך זה) והכריחו אותי בעינויים להישבע על הספר שאומר את האמת".

"היכו אותי וחזרו והיכו אותי, עד שאיבדתי את הכרתי. שפכו עלי דלי מים קרים והעירו אותי מעלפוני. הם שאלוני אם אני מוכן לדבר עכשיו. סירבתי והם התחילו הכל מחדש. אחרי כמה שעות של מהלומות שוב התעלפתי והם השיבו את רוחי במים צוננים. שוב סירבתי לדבר. המהלך חזר על עצמו פעמים מספר, עד שחשתי כי אני הולך למות. בשלב זה ביקשתי שיספיקו ויקחו אותי אל הוועדה, כי אני רוצה לומר משהו.

"הם הפסיקו את המכות, רחצו אותי, הלבישו אותי והביאו אותי אל הוועדה. אלה חשבו שאני רוצה להודות במה שביקשו ממני ולכן התיחסו אלי יפה ושאלו אותי מהו הדבר שאני מבקש לומר.

"אמרתי להם שאני חש שמותי מתקרב ושיש לי רק בקשה אחת והיא שיביאו אותי לקבר ישראל. הם נתמלאו חימה והתחילו שוב לייסר אותי באכזריות כפולה ומכופלת".

חוקרו של הרב פורטוגל הישיש (האב) היה רוסי, או לפחות דובר רוסית. שעות על גבי שעות ישבו הקלגס וקרבנו יחד, במשך ימי המעצר. הרב אליעזר זושא פורטוגל, שנתברך בכשרון מוסיקלי נפלא (הוא הלחין ניגוני־דת יהודיים רבים, בעלי תפוצה עולמית), חיבר בתקופת מעצרו מנגינות רבות לפסוקי תהילים שונים. בין השאר, חיבר ניגון על הפסוקים "זכר דבר לעבדך, על אשר יחלתני. זאת נחמתי בעניי כי אמרתך חייתני. זדים הליצוני עד מאוד, מתורתך לא נטיתי" (תהילים קי"ט, מט־נא).

את סיפורה של מנגינה אחרת, אנסה לספר בלשון הרב עצמו:

"הייתי בעיצומה של חקירה. אחרי שעות רבות של יסורי גוף ונפש, עמדתי לפני החוקר באפיסת כוחות גמורה. הרגשתי שאני מתמוטט, כאשר בתוך תוכי הרגשתי לפתע במנגינה המתרקמת לאיטה. היא עלתה בי בנחת ואני התאמתי אותה לפסוקי הסיום של מזמור ק"ט בתהילים.

"המלים זרמו אל נשמתי כשהן מתארות בדיוק את המצב שהייתי שרוי בו ואת התקווה היחידה שנאחזתי בה. הן אמרו: אודה ה' מאוד בפי ובתוך רבים אהללנו. כי יעמוד לימין אביון להושיע משופטי נפשו".

"הניגון החל כובש את כל ישותי. החוקר שאל את שאלותיו ואני לא קלטתי מלה מדבריו. הוא הרגיש שאינני מקשיב לו וגער בי. וככל שצעק יותר, כך פחדתי יותר שאני מאבד את המנגינה. נאחזתי בה ביתר שאת ונסתגרתי עוד יותר. הוא החל חובט בי ולמרוט את פאותי. נבהלתי שמא הכאב ישכיח מלבי את המנגינה ולכן, בכל ישותי התמזגתי עם הניגון. לשוא עפו המהלומות, לחינם זרם הדם על פני. שאגות התליין

נשיא רומניה אמר: אנחנו יודעים מיהו פורטוגל. אנחנו, לא איזה פקיד זוטר, החלטנו לעצור אותו

אבדו בריק שאפף אותי. הניגון שלי ניצח את חוקר הסקוריטאטה".

הצדיק סיפר את הדברים בפשטות. מתוך דבריו עמדתי על עומק משמעותו של הפסוק בתהילים.

לילה אחד הובא הרב פורטוגל לפני חוקרו והלה קרא לפניו את פרטי "כתב האישום".

הרשימה כללה עשרות האשמות – חלקן בגדר "בגידה" וחלקן בגדר "ריגול". סעיפי החוק הפלילי נערמו על השולחן והאשמות דמיוניות ביותר הוטחו זו אחר זו. כל זה בא, כדי להצדיק את גזר־הדין שכבר נחרץ "למעלה".

לבסוף, בהתאם לנוהל, שאל החוקר את הרב, אם יש לו מה לומר להגנתו.

הרב פורטוגל השיב בשאלה: "אתה, אדוני, מאמין באלוהים?".

החוקר נתרתח. "איך אתה מעז ללעוג לי?" – שאג – "אנו יושבים כאן כמה חודשים, יומם ולילה. אתה יודע שאני קומוניסט ואתיאיסט ועכשיו עולה על דעתך לשאול אותי שאלה שכזאת?".

"וכי מדוע שלא תאמין באלוהים?" – שאל הרב בשלוות־נפש.

"וכי איך אאמין בשטויות שלכם? יש לכם הוכחה שאלהים קיים? אתם מדברים דברים בעלמא, בלי ראיות. ועל כן אינני מאמין באלהים" – השיב החוקר לרב.

"אם כן, הרי שפשוט וברור שאם אינני מביא ראיה שאלוהים קיים, אינך מוכן להאמין בו. אבל ממני אתה מבקש שאאמין לכל השקרים שקראת באזני, בלי שום הוכחה?" אמר הרב.

לפתע נסתיימה החקירה וכתב האישום נגנז. האלוהים שהחוקר סירב להאמין בו, עמד "לימין אביון", להושיעו.

איך אאמין בשטויות שלכם? יש לכם הוכחה שאלהים קיים? אמר החוקר. ואתה רוצה שאאמין בהאשמות שלך בלי הוכחה? השיב הרב

כמובן, שאפשר להסביר את הדברים גם על פי השכל. הנסיבות הבינלאומיות השתנו בין אפריל 1959 ובין אוגוסט אותה שנה. ההכרעות השגויות בעניין איסור העליה לישראל, הועלו לדיון מחודש ושלטונות רומניה החלו לתקן מה שעיוותו.

"נבואתו" של הנשיא מאורר נתבדתה וההאשמות נגד הרב פורטוגל עלו בתוהו. לפני סוף אוגוסט 1959 יצאו האב ובנו לחופשי. זה היה אחרי "שבת נחמו". בשבוע ההוא נולדה לרב ישראל פורטוגל בת והוא קרא את שמה "נחמה".

חודשים מספר אחרי שחרורם, סודרה יציאת משפחת פורטוגל לארה"ב.

ארבע השניות האחרונות של טוראי נתן אלבז

מאת יוסף ולטר

בן 21 היה נתן אלבז בנופלו. הוא השליך את עצמו על רימון יד שנצרתו השתחררה. במותו הציל את חיי חבריו. אמרו עליו שהוא מת על קידוש השם. שמעבר למעשה הגבורה, שעצר את נשמתה של מדינת ישראל הצעירה, ביקש לזעוק את זעקתה של העדה המרוקנית. זעקתו כמו האשימה את החברה בישראל בקיפוחה של עדה שלמה, בהדבקת תוויות ובדעות קדומות שהתמצו במלים "מרוקו סכין".

ב־11 בפברואר 1954 התנדב נתן אלבז לפרק רימונים. לפתע נקישה. אותו צליל מאיים של נצרת רימון שהשתחררה. "רימון! רימון!" - זעק, אחז ברימון ורץ מחוץ לאוהל לזרוק אותו. ארבע שניות עמדו לרשותו. אלא שאז ראה מסביב את רוב חיילי הפלוגה. נותרו לו רק שתי שניות. מול חבריו הנדהמים רץ עם הרימון, זינק אל תוך תעלה והצמיד את הרימון אל חזהו. נשמע פיצוץ ואחריו היתמר עשן שחור. בן 21 היה

מאז חלפו 33 שנים. בשביל בני משפחתו סיפורו כאילו קרה אתמול. בישראל 87, הוא גנוז עמוק בתיקיות ובארכיונים. איתור בני המשפחה מביא אותנו אל קרית־יובל בירושלים, שכונה הנראית כעיירת פיתוח. מרפסות אפורות, חדרי מדרגות צרים.

איני יודע מדוע עלתה בי כל העת השאלה היכן היה גר נתן אילו נשאר בחיים. השכנים אינם מכירים את רחל אלבז, אימו של הגיבור. אחרי מאמצים אני מאתר את דירת האחות, שמחה אטיאס. גם היא, כמו שאר בני השכונה, מתגוררת באחת מאותן "רכבות" ארוכות, עצובות מראה.

שמחה מטפסת אל דירתה שבקומה השלישית, ידיה עמוסות סלים, מתנשפת ומזיעה. אשה מלאת גוף באמצע שנות החמישים, מטפחת לראשה ועיניים מביעות טוב־לב. שמונה ילדים יש לשמחה, אחדים נשואים. רק שלושה נשארו בבית. אחד מהם, חייל, נתן שמו, משרת לא הרחק מן הבסיס שבו נהרג דודו.

אשה ישישה יוצאת לקראתי. דמות קטנה. האם, רחל אלבז, בת 84. עברית אינה יודעת. שמחה מסבירה לה את מטרת בואי. מיד, כמו נפתח סכר של דמעות, היא ממהרת לאמץ אל ליבה תמונה ישנה – תמונתו של נתן. "הלילה חלמתי על נתן" – היא מספרת לבתה בערבית מוגרבית – "הוא אמר לי: אמא אין לך מה לדאוג, את חיה אצל אחותי. היא דואגת לך ואני מאושר".

החלום הוא הקשר הישיר של האם עם בנה מאז הלך לעולמו. אין לילה שנתן האהוב אינו מופיע אצלה בחלום ומשוחח עימה. מן התמונה ניבט אלינו צעיר ממוצע קומה, שמנמן, פנים עגולות, חיוך נערי, לבוש מדי חאקי. לראשו כומתה עם סמל חי"ר, נעליים גבוהות וחותלות – מסממני החייל הקרבי של שנות ה־50.

אותם רגשי אשמה על שנתנה לנתן הצעיר לעלות לבדו לישראל והוא בן 17 בלבד, עדיין מקננים ברחל באותה חריפות, כמו ביום בו נפרדה ממנו. שישה ילדים היו לרחל. נתן היה הבן השלישי, הבן האהוב. יחסים מיוחדים שררו ביניהם. מכל ילדי המשפחה היה הוא שהרעיף על האם הרבה אהבה ודאגה.

קווי דמיון רבים מחברים בין נוף ילדותו של נתן אלבז בעיירה סופרו שבמרוקו לבין נוף ילדותו של נתן אטיאס, אחיינו. סופרו שוכנת בין הרים. אורחות היהודים שם היו אורחות של תורה ועבודה. זו היתה עיירה נידחת, סימטאות מתפתלות, חומת אבנים המגנה על היהודים מפני שכניהם הערבים. בעיות פרנסה.

משחר נעוריו חלם נתן כי יבוא יום והוא ייצא אל מחוץ לחומות, אל המרחבים. "נתן", אומרת שמחה, "היה ילד טוב ושקט עם הרבה כבוד להורים. כל היום למד גמרא. לב רחמן היה לו לאח שלי, תמיד עוזר לאמא".

נתן אלבז. ילד יהודי ממרוקו

כילד נשלח לישיבת "אם הבנים" בעירה, שם למד תורה ועברית וספג את ערכי היהדות ואת כמיהתו לציון. הוא הצטיין בלימודיו. הוא אהב את התורה. אולם, כדי ליטול חלק בעול הפרנסה, עזב את הישיבה. בבית שררה מצוקה. נתן הצעיר עסק בעבודות סבלות ואת שכרו נתן לאביו. אחר כך נעשה שוליה של סנדלרים. בכל אותה עת הלכה והתחזקה בליבו הכמיהה לציון וחלום הילדות לעזוב את העיירה הנידחת ולעלות לישראל.

באותו זמן החלה להתארגן במרוקו העליה הבלתי לגאלית לישראל. נתן, בן 15, היה יושב שעות ומאזין, פעור פה, לסיפורי השליחים על מלחמת השחרור ועל עלילות הגבורה של בחורים יוצאי מרוקו, שאחדים מהם הכיר. "היה לו דם חם לבוא לישראל. ההורים אמרו לו: 'אתה עוד צעיר, רק בן 15'. נתן לא ויתר. הוא ניסה ללכת בלי שהם יסכימו. תפסו אותו והחזירו אותו הביתה".

כשמלאו לו 17 שנה ניסה שוב את מזלו, הפעם במסגרת עליית הנוער. ההורים עמדו בסירובם. אך הוא חיבק אותם, בכה על צווארם והלך לדרכו.

רחל אלבז: "הוא נישק את הראש שלי וביקש סליחה. בכיתי והתחננתי בפניו שלא יעשה את זה, שיחכה עוד קצת ואז נעלה כולנו לישראל. הלב שלי אמר לי שמשהו יקרה לו. היו מלחמות בישראל ופחדתי שיקרה לו משהו. נתן אמר לי: 'אמא, אני הולך לישראל להכין בשבילכם חיים יותר טובים. אל תפחדו שאני אמות. אם אמות, זה יהיה על קידוש השם'".

שמחה אטיאס: "באותו זמן עבדתי באיזה מקום מחוץ לעיר. נתן קיבל הודעה פתאומית על עלייתו לארץ ואני לא ידעתי כלום. אמא אמרה לו שאם יסע ככה, הוא ישבור את הלב שלי. הוא נסע אלי במיוחד להיפרד ממני. התחבקנו ובכינו. זו היתה הפעם האחרונה שראיתי אותו".

החלום המתוק של נתן התנפץ אל מציאות קשה שהיתה מנת חלקם של העולים בתחילת שנות ה־50. הוא נדד מקיבוץ לקיבוץ, אך לא מצא את מקומו. כנער שומר מצוות סבר שבארץ הקודש עוסקים הכל בלימוד תורה. בקיבוץ מצא את ההיפך הגמור.

מכתביו הראשונים להוריו היו רוויי געגועים. בלטו בהם רגשי אשמה על שנטש את משפחתו. בין השיטין רמז גם על הקשיים הרבים אשר הביאוהו לא אחת לספקות שמא שגה כאשר מיאן להקשיב לעצת הוריו. אולם, ככל שחלפו הימים גברה האופטימיות. הוא חש עצמו מאושר ובכל מכתב היה מפציר בהוריו להתכונן לעלות לישראל – מקום בו הוא מכין להם חיים טובים.

זמן קצר לאחר עלייתו לישראל ביקש נתן להתגייס לצה"ל. תעודות לא היו לו והוא נראה צעיר מגילו. שלטונות הצבא דרשו תעודות המאשרות את גילו. נתן ביקש אותן מאימו. "אתה תמות בני", השיבה לו ביאוש. אבל נתן התעקש וכתב: "אני רוצה לעשות את זה בשביל הארץ שלי".

בגיוסו לצה"ל הצטרף נתן ליחידת חי"ר. בחור בודד, שבע אכזבות מן המציאות המתנכרת, לעיתים עויינת, אבל עם גאווה בלב ונחישות רבה לא להיות שונה מאחרים. להיות כמו כולם ואפילו טוב יותר. הוא הוסיף לשמור על אורח חיים דתי ועשה כל שביכולתו כדי ששמירת המצוות לא תפגע בשירות. מעולם לא ביקש שחרור מריצת בוקר או מעמידה בתור לאוכל, מפני שהיה צריך להתפלל.

תחושת הבדידות והניכור החריפו בתקופת הטירונות והגיעו לשיאם בסידרת אימונים ליד בית־ג'וברין. היה ערב חג. חיילי הפלוגה הפסיקו את אימוניהם וציפו לאישורי החופשה. לפני חלוקת הפסים, נערך מסדר נשק ואז התברר שחסר גלגל הידי במרגמה של נתן. סמל המחלקה לא אמר דבר. אך כאשר חילק את אישורי החופשה, פסח על נתן. הוא נפגע עמוקות, הסתגר בתוך עצמו, פרש מן החבורה והתבודד עם מרירותו. הוא חש כי נעשה לו עוול, שהרי לא אחת אמר למפקדו שגלגל הידי נופל, אך דבר לא נעשה. רגשי התסכול פרצו החוצה בזעקה רמה. הוא הודיע למפקד המחלקה כי לא ימלא פקודה ולא יישאר בבסיס.

נתן הובא אל מפקד הפלוגה, אך הוסיף לעמוד בסירובו. בעומדו מול המפקד לא שלט בעצמו ופרץ בבכי. "תמיד מסדרים אותי, הופכים אותי לשעיר לעזאזל" – אמר. למרבה המזל ניחן המפקד ברגישות. הוא הרגיע אותו והסביר לו שאין הוא בודד, שתמיד יש כתובת אשר תאזין למצוקותיו. המפקד ביקש מנתן שיתנצל בפני המ"כ על הסירוב למלא פקודה ויסביר לו את נסיבות אובדן גלגל המרגמה. נתן התרכך. המ"כ הסביר שאיש לא רצה לקפחו, שהפס לא בוטל אלא עוכב עד לגמר הבירור.

למחרת קיבל נתן את אישור החופשה, אך נשאר בבסיס, שהרי לא היה לו לאן ללכת. על זכותו לקבל חופשה עמד משום שחש שהצדק עימו.

כמה ימים אחרי אותה תקרית נקרא נתן למשפט אצל המג"ד. בדרכו למשפט השלים עם האפשרות שישפט לימים רבים של מחבוש. להפתעתו, פטר אותו המג"ד בנזיפה ואחר כך הרעיף עליו מלים חמות. "אתה נמצא בין ידידים", חייך אליו המפקד.

מלים אלה חוללו בו תמורה גדולה. לראשונה מאז הגיע לישראל, חש שייכות. אדם חדש יצא מחדרו של המפקד. מאז לא היה שני לו בהתנדבות. יצא חייל לחופשה ולא היתה לו כביסה נקיה, נתן היה משאיל לו את חולצתו. ממילא לא יצא לחופשות ומלאי החולצות הנקיות שברשותו היה גדול.

כשהיו שואלים אותו מדוע אינו יוצא לחופשה היה משיב בחיוך: "מה יש לי לעשות בעיר? הצבא זה כמו בית מלון בשבילי".

מעשה הגבורה עצר את נשמתה של מדינת ישראל הצעירה. אמרו על החייל שעלה לארץ בגיל 17 כי הוא מת על קידוש השם וביקש לזעוק את זעקתה של העדה המרוקנית כולה נגד הקיפוח, הדבקת התוויות והדעות הקדומות שהתמצו במלים "מרוקו סכין". "אני רוצה לעשות את זה בשביל הארץ שלי", כתב לאימו במרוקו כשהתחננה שלא יתגייס לצה"ל

עם הזמן החל נתן להצטיין כחייל. כשדרשה הפלוגה לביצוע משימה קשה, היה הוא הראשון להתנדב. הוא אהב לטפל בנשק ובחומרי נפץ. רצה להכיר כל סוג. בעיקר הצטיין בזריקת רימון. הישגיו כחייל הובילו עד מהרה למינויו לסגן מפקד הכיתה. הוא נהפך לאדם מאושר. שמו יצא כבר גם הטוב ביותר בגדוד, שאינו בוחל בשום משימה. המכתבים ששלח להוריו היו מלאים אופטימיות.

במכתב האחרון כתב: "אבא, אמא, הורי היקרים. אני לא אמות עד שאני אראה את הפנים שלכם".

11 בפברואר 1954. באותו יום הצטוותה הפלוגה להפסיק כל פעילות ולהתכונן למסדר לקראת ביקורו של הרמטכ"ל. על מחלקתו של נתן, שעסקה בלילה הקודם באבטחה נגד מסתננים, הוטל להכין את המחנה לקראת הביקור.

סמל המחלקה חילק את העבודות וביקש מתנדבים לפרק רימוני יד ולאחסן אותם במחסן הנשק. שניים התנדבו: טוראי זייס וטוראי נתן אלבז. הם החלו לאסוף את הרימונים והכדורים וריכזו אותם באוהלו של נתן.

כשנכנס זייס לאוהל, ראה שנתן פירק כמה רימונים והניחם בתוך ארגז. לפתע נקישה. אותה נקישה מאיימת של נצרת רימון שהשתחררה. זייס החל לנוס מן האוהל בבהלה, אוחז בידו שישה רימונים. מאחוריו שמע את זעקתו של נתן: "רימון! רימון!". נתן אחז ברימון שנצרתו השתחררה ורץ החוצה. ארבע שניות עמדו לרשותו. פיצוץ הרימון באוהל היה גורם אסון כבד. הוא ידע ששאר הרימונים היו מתפוצצים גם הם ואבידות בנפש היו בגדר ודאות. נתן יצא מן האוהל בנסיון לזרוק את הרימון רחוק ככל האפשר. אלא שאז ראה את רוב חיילי הפלוגה מרוכזים מסביב. אחדים שמעו את זעקתו ומיהרו לתפוס מחסה. האחרים נצמדו למקומותיהם. נותרו לו רק שתי שניות. איש לא ידע מה התרחש במוחו באותם שבריר זמן. מול חבריו הנדהמים רץ עם הרימון, זינק אל תוך תעלה בקירבת המאהל והצמיד את הרימון אל חזהו. נשמע פיצוץ ולאחריו היתמר עשן שחור.

כשהתפזר העשן, נתגלתה גופתו המרוטשת של נתן. אחרי דקות של דומיה, פנה אחד החיילים אל המפקד ואמר: "המפקד, כאן היה מעשה גבורה". נתן אלבז, ילד יהודי ממרוקו, ששאף כל ימיו לעלות לישראל, מת על קידוש השם.

למחרת היום פורסמה הודעה רשמית של דובר צה"ל:

"טוראי נתן אלבז, בן 21, הקריב את חייו כדי למנוע אסון ואובדן חיים מבין חבריו, בהתפרצצות רימון. למנוח אין כתובת ואין למי להודיע על מותו".

שלטונות צה"ל עשו מאמצים לאתר כתובת כלשהי. לשווא.

נתן אלבז נשאר בודד בישראל, אך מעשה הגבורה לא נשאר עלום. הסיפור היכה גלים בכל רחבי הארץ. מונתה ועדת חקירה שבעקבות מסקנותיה פירסם הרמטכ"ל דאז פקודת יום:

"הנני לציין לשבח את 228639, טוראי אלבז נתן ז"ל – חי"ר, אשר במעשה גבורה בלתי רגיל הקריב את החיים למען חבריו".

משה דיין, רב־אלוף
ראש המטה הכללי

שמחה: "לא ידענו שנתן מת. אף אחד לא הודיע לנו. בישראל לא ידעו את הכתובת שלנו. יום אחד קיבלנו מכתב מבן אחותה של אמא שעלה לישראל יחד עם נתן. ערב לפני זה, אמא נכנסה פתאום למצב רוח רע והתחילה לשיר קינה. שאלתי אותה: 'אמא, למה את שרה שיר כזה ועושה רע על הנשמה?' אמא המשיכה לבכות והמשיכה לבכות כל הלילה. בבוקר ב־6, התעוררנו מהצעקות של סבתא שלי שגרה קומה מתחתנו. היא קראה לאמא ואמרה: בואי תראי איזה מכתב הגיע. זה היה מכתב מישראל. ראיתי קטע של עיתון כתוב בעברית עם תמונה של אח שלי. הלכנו לאח של אמא שלי שידע לקרוא עברית. הוא התחיל לקרוא ואנחנו אמרנו לו: נו, תגיד כבר מה כתוב. הדוד ענה לנו בעצבנות: אתן לא יכולות להיות בשקט ולתת לי לגמור לקרוא? אז ידעתי שמשהו קרה לנתן, שאח שלי מת. אחר כך בא שליח מן הארץ וסיפר לנו מה קרה. הגיע גם מכתב מבן־גוריון. אבל כל זה לא החזיר לנו את נתן".

שמונה שנים לאחר מכן החליטה המשפחה לעלות לישראל. איש לא ידע על מעשה הגבורה של הבן כשהגיעו לארץ. בני המשפחה שוכנו באסבסטון עלוב. המשפחה החלה לסבול חרפת רעב. מתנדבים מטעמת פעולי ירושלים איתרו אותם, מצאו אותם בצריף עלוב, בגדיהם מטולאים, הרהיטים שבורים וביניהם יושבת אשה קשישה – אמו של נתן אלבז. משרד הבטחון החליט להעמיד דירה לרשות המשפחה וזיכה אותה בתמיכה חודשית. הכסף הספיק למחיית המשפחה. זהו לא. איש לא יצא מגדרו להטיב עם משפחת הגיבור, מעבר למה שנכתב בספרים.

רחל אלבז חיה כיום אצל בתה שמחה. מעטים מבני קרית־יובל מכירים אותה. מעטים עוד יותר יודעים את סיפורו של נתן אלבז. נותרו רק אלבומים ובהם תמונות מצהיבות וצרור מכתבים. לידם גם שיר שכתב נתן אלתרמן. את השיר "על החייל אלבז" סיים המשורר:

הא, נפל על עפר בחוק,
שרש אפריקה בן מרוק.
הא, מטל פגור פה ונדהם,
עד ביתו רצון עולם.

נתן אלבז נטמן בבית העלמין הצבאי בקרית־שאול.

מימין: האחות שמחה אטיאס והאם רחל אלבז: הגיע גם מכתב מבן־גוריון

האוניברסיטה הפתוחה
תפנית
תפנית — לימודי התמחות והעשרה • לימודי תעודה

לימודי המשך במתכונת של מפגשים שבועיים. הלימודים ייערכו בכיתות הלימוד של האוניברסיטה הפתוחה, רח' קלאוזנר 16, רמת־אביב, תל־אביב.

המגמה לניהול

מיועדת למנהלים העוסקים בתחומי שיווק, פרסום, ייצוא, פיננסים, משאבי אנוש, תקשורת ומחשבים.

בחודשים אוקטובר־נובמבר 1987 ייפתחו הקורסים:

ניהול פיננסי
לימודי ערב - ימי ג'
פתיחה: 17 בנובמבר 1987

תמחיר עסקי
לימודי ערב - ימי ד'
פתיחה: 25 בנובמבר 1987

שיקולי מס בקבלת החלטות עסקיות
לימודי ערב - ימי ד'
פתיחה: 18 בנובמבר 1987

קריאה וניתוח ד"וחות כספיים
לימודי ערב - ימי ב'
פתיחה: 16 בנובמבר 1987

ניהול השיווק ופרסום
ימי ה' (ערב) + ימי ו' (בוקר)
פתיחה: 5 בנובמבר 1987

הכנת תכניות עסקיות
לימודי ערב - ימי ה'
פתיחה: 19 בנובמבר 1987

ניהול השיווק לחו"ל
לימודי ערב - ימי ב'+ג'
פתיחה: 10 בנובמבר 1987

ניהול המשאב האנושי
לימודי בוקר - ימי ב'
פתיחה: 16 בנובמבר 1987

הכרת המחשב למנהלים
לימודי ערב - ימי ד'
פתיחה: 11 בנובמבר 1987
לימודי בוקר - ימי ו'
פתיחה: 13 בנובמבר 1987

תקשורת המונים
לימודי ערב - ימי ה'
פתיחה: 19 בנובמבר 1987

יישומים למנהלים ב־LOTUS 1-2-3
לימודי בוקר - ימי ג'
פתיחה: 24 בנובמבר 1987
לימודי ערב - ימי ה'
פתיחה: 26 בנובמבר 1987

אנגלית עסקית למנהלים
לימודי ערב - ימי ב', ג', ד'
פתיחה: 26, 27, 28 באוקטובר 1987

תכתובת עסקית באנגלית
לימודי ערב - ימי ב'
פתיחה: 26 באוקטובר 1987
לימודי בוקר - ימי ג'
פתיחה: 27 באוקטובר 1987

פיתוח חשיבה המצאתית
לימודי בוקר - ימי ב'
פתיחה: 16 בנובמבר 1987
לימודי ערב - ימי ד'
פתיחה: 18 בנובמבר 1987

קידום נשים מנהלות
לימודי ערב - ימי ד'
פתיחה: 28 באוקטובר 1987

מידע נוסף ניתן לקבל במשרדי תפנית — לימודי התמחות והעשרה
האוניברסיטה הפתוחה, רמת־אביב,
ת"ד 39328, תל־אביב 61392
טל: 410751, 422552, 422578 (03)

סימני נפט

מוסף לענייני עבמ"ים

יואב שנצר, איברהים הכט ויורם נאמן

מפוטרי הלביא ייקלטו בפרוייקט העב"מ

בצאתו מישיבה סגורה של פורום השרים האנליטים הודיע שרה בטחון לעיתונאים כי ממשלת ישראל החליטה על תחילתו של פרוייקט העב"מ ואף הקציבה 3 מיליארד דולר לצורך העניין

בכל הנראה יפתור צעד זה את הבעייה של מפוטרי הלביא ויחזיר לתעשייה האוירית את כבודה הרמוס. בפרוייקט העב"מ יוישמו הטכנולוגיות המתקדמות שנצברו בפרוייקטים הבאים: "הלביא", "תעלת הימים", ו"התחנה המרכזית החדשה בתל־אביב". שרה בטחון אמר כי הידע והנסיון מכל הפרוייקטים האלו מבטיח את העב"מ הטוב מסוגו בעולם.

זכרונות מבית עב"מ

והפעם עם ד"ר בנצי בן־גין מירושלים

שאלה: בנצי, מה אתה זוכר מבית אבא?
בנצי: ראיתי שם דברים, ממש קשה להאמין. אני מפחד לספר לכם, שלא תחשבו שאני משוגע.
שאלה: אל תפחד, אנחנו מאמינים לך שראית.
בנצי: אולי הזכרון הראשון שלי מבית עב"ם היה לראות את אחותי שוטפת את החלליות. אני זוכר גם את אמא תולה את חליפות החלל לייבוש. עב"מ שלי כמעט לא היה בבית והוא היה נוחת רק לעיתים רחוקות. עכשיו, תודה לאל, עב"מ כל הזמן בבית. הוא איבד את כושר ההמראה שלו.

למכירה
עב"מ
סטיישן
★ מודל 78
★ כחדש
מצב מכני מצויין
מרופא

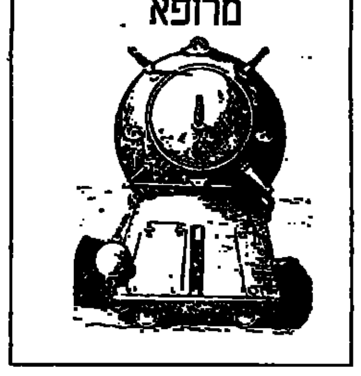

עיריית חיפה בשיתוף
עם השירות הפסיכולוגי

העב"מידה הרביעית

מופעים מרהיבים של עב"מים מכל העולמות • תערוכת דגמי 88 • גוראל • בידור שלא מהעולם הזה

מטה העב"מידה מזמין את הציבור לחזות בהקפות שניות של עב"מים מעל מפרץ חיפה.

שי "סימני נפט" למשתתפי העב"מידה הרביעית:
מילון שימושי
לתיקשורת בסיסית עם אנשים מהעולם החיצון

(לצורך האיתות בדגלים — יש להשתמש בדגלים של שמחת תורה בלבד)

זקני צפת לא זוכרים עב"מ כזה

מחסן הקיזור בבית האבות "נר והאבא" שבצפת לא ראה מעולם מחזות סוערים כל כך. 30 מזקני צפת שנדחפו למקום כמעט והפכו אותו על פניו תוך כדי ויכוח בנושא העב"מים.
הכל החל כאשר משה דזיטש, 125, סיפר: "אתמול ישנתי עם אשתי פרומה כמו שאני עושה כבר מאה שנים לפחות. פרומה נרדמה קלות אבל אני ישן בלי מכשיר שמיעה כך שהנחירות לא מפריעות לי. פתאום שמעתי רעש מחריש אוזניים שמזכיר קולות של אגזוז. חשבתי שאני חולם אבל היות שהתעוררתי, פתחתי את העיניים והנה אני רואה כדור אש בגודל של בניין נכנס דרך החלון ונוחת אצלנו על המיטה הזוגית. בתוך הכדור הזה, שבעצם יותר דומה לצלחת פיירקס, ישבו שתי בחורות ירוקות עם משושים באורך מטר, מטר וחצי. נבהלתי נורא, תפסתי את פרומה בכתף והתחלתי לנער אותה. היא התעוררה וראתה שאני כזה נרגש ומספר לה בצעקות שנחת עב"ם על המיטה שלנו. קודם כל היא אמרה לי לשתוק כדי שהשכנים לא ישמעו ויעשו מאתנו צחוק. אחר כך היא אמרה שאני זקן מטורף וסילקה אותי מהבית. אבל לא יעזור לאף אחד כלום, אני בעיניים שלי ראיתי את העב"ם ואם יורשה לי, אני מוכן להשבע שזהו העב"ם הכי גדול מאז 1898."

חיש גד פותח בפניך אפשרויות חדשות

קנה חיש גד ואולי תזכה באב"מ ספורט גאמא 2000

(ניתן לראות את העב"ם בכל יום מיד אחרי השקיעה באיזור חיפה)

השר פרץ: התקלות בעב"מים בגלל מזוזות לא כשרות

הספירטואליסט הנודע, השר פרץ מש"ס, מצא הסבר לגל התקלות הטכניות הפוקד לאחרונה את העב"מים בצפון: לדבריו, מתברר כי בוני העב"מים נפלו קרבן לחברות נוכלים, שמכרה להם "מזוזות" כביכול שיוצרו ע"י ערבים במפעל למזוזות מזוייפות בשכם.
השר פרץ מסר כי ממקורותיו נודע לו שהמזוזות המזוייפות הוכנסו כבר בשנה שעברה לפס הייצור של העב"מים וכך יש היום בשימוש שתי סדרות פגומות. מוסר ההשכל מכל הפרשה, לדבריו, הוא שיהודי החלל החיצון צריכים לבדוק טוב טוב את המזוזות שלהם, ובכל מקרה של חשש – לקרוא מיד לטכנאי המזוזות של ש"ס.

נקנס נהג עב"מ שסירב להפעיל מונה

נהג העב"מ, יהושע נפטון, מרחוב שביל החלב 63/119 נקנס ב־500 ש"ח על שסירב להפעיל מונה, קילל ואף ירק על הנוסע באמצע הנסיעה

לאסונו של הנהג, הנוסע היה פקח של משרד התחבורה שמיהר למלא לו דו"ח. הסבריו של הנהג שהמונה מקולקל/ תקוע/ לא מעודכן – נתקבלו בבוז ע"י השופטים.
הקנס הגבוה שהנהג קיבל, שיכנע אותו באופן סופי שאין טעם להיות נהג עב"מ, ושעדיף להיות נהג על מונית רגילה – כי לשם הפקחים של משרד התחבורה לא מגיעים.

עמוס לבב
לשון הרע

לכבוד המשרד לעניני דתות, ירושלים

א.נ.,
בשבוע שעבר התקשרתי ללב שומע, כפי שביקשתם במודעות שלכם. ענו לי יפה מאוד. "אני רוצה לדעת, אני רוצה לשאול", אמרתי להם בשקיקה, והם ענו לי מיד: "מה אדוני רוצה לדעת, מה אדוני רוצה לשאול?".

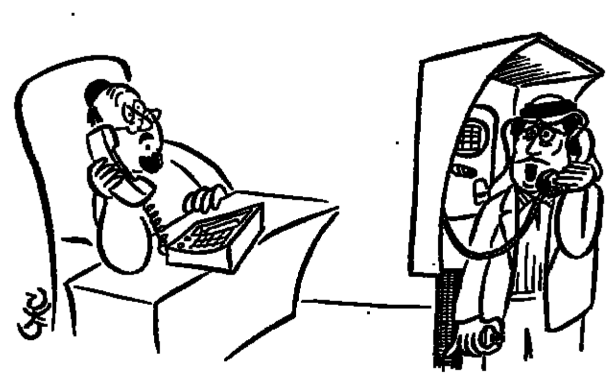

אמרתי להם שיש לי כמה שאלות בענייני חגים, אז הם הפנו אותי ללב שומע לענייני חגים. גם שם ענו לי יפה מאוד. אז שאלתי: "מה הן שעות הכניסה של החג, ומתי מתחיל הצום?".
"איזה צום, אדוני?", ציחקק לב שומע בנימוס, "הרי עכשיו סוכות. יושבים בסוכה, כבודו, לא צמים. צום זה ביום כיפור. התקשר אז ללב שומע, אם אתה רוצה לדעת, אם אתה רוצה לשאול, ולב שומע ישמח לעזור לך".
"אני מתכוון לחג הראמאדאן, לב שומע", אמרתי.
היה קצת שקט על הקו, ואז אמר הקול האדיב: "עד היכן מגיעה הבורות, כבודו! חג הראמאדאן הוא חג מוסלמי".
אמרתי להם שאני מוסלמי, וזה המשרד לענייני דתות, לא? ושאני רוצה נורא לדעת, אני רוצה לשאול.
ואז השיחה נותקה.
ניסיתי שוב לצלצל אבל כל הזמן היה תפוס. אז אני רוצה לדעת איפה אני יכול לשאול.

בתודה מראש,
חוסיין אבו חסן, טייבה

הקלות למשקיעים ב"לביא"

ח"כ משה ארנס הודיע כי הגיע להסדרים עם מנגנון ההצקה לאזרח, המבטיחים הקלות למשקיעים שירצו להשקיע במטוס ה"לביא".
לדבריו, משקיע פוטנציאלי במטוס יצטרך לעבור רק 14 תחנות, לעומת 32 תחנות שעובר כל משקיע אחר. "יש סיכוי שהמשקיע יוכל לשים את כספו כבר אחרי 12 שנים, ולא אחרי 16 שנים", אמר מר ארנס בגאווה.
ח"כ ארנס סירב לנבא מתי יתחיל המשקיע ב"לביא" להפסיד כסף, אך הבטיח שגם זה יקרה לו מהר יותר מאשר למשקיע בענף הטכסטיל, למשל.

רבע מיליון יהודים יעלו מרוסיה

הקרמלין אישר שלשום כי רבע מיליון יהודים יורשו לעלות מברית־המועצות. בתגובה אמר ראש הממשלה, יצחק שמיר, כי זהו עוד תרגיל ביחסי ציבור של גורבאצ'וב ואין לישראל כל סיבה להתרגש מכך. "הרוסים יעשו הכל כדי שנסכים לוועידה בינלאומית", אמר, "מדהים לראות עד היכן הם ופרס מסוגלים להתדרדר בשביל הוועידה הזו".
גם נתן שרנסקי אמר כי מדובר באחיזת עיניים. "אני עדיין חושב שהגלאסנוסט זה בלוף", הדגיש בנאום שנשא באטלנטה.
מנהל התעופה בן־גוריון נמסר כי פקידי הסוכנות מתקשים לטפל באלפי העולים, שכבר החלו להגיע במסגרת אחיזת העיניים החדשה, למרות שקיבלו בטלקס הנחיות מדויקות מראש מחלקת העליה, חיים אהרון, השוהה בלאס וגאס בנסיון נואש להעלות לארץ את הקהילה היהודית המקומית.

גם עבודה קבועה תיחשב כחאלטורה

נציבות מס הכנסה הודיעה כי החל באחד בנובמבר, בחצות, תיחשב גם עבודה קבועה כחלטורה. בכך יהפכו כל העבודות בארץ לחאלטורות.
במשרד האוצר נמסר כי כיום משתכר השכיר המצוי 500 שקלים בחודש, ועושה עד 2400 שקלים בחאלטורות.
"עבודתו הקבועה של השכיר הינה בלאו הכי החאלטורה שלו, והוא מחזיק בה רק בגלל הבולים של קופת חולים וקרן ההשתלמות. אז החלטנו לפשט את כל התהליך", הסביר דובר האוצר.

נפטרה מבקרת טלוויזיה

מבקרת טלוויזיה נמצאה מתה בתחילת השבוע.
שכנים סיפרו כי חמישה ימים בקע מהסלון שלה אור כחלחל ונשמע קול צפצוף חדגוני. הם פרצו לדירתה ומצאו אותה מתה בכורסתה, בוהה מול מסך הטלוויזיה, עט בידה ונייר חלק מונח לפניה.
חוקרי המשטרה קבעו כי המבקרת מתה משברון־לב ביום החמישי לשביתת הטלוויזיה.

נפתחת עונת הבחירות בכנסת

מאת יוסף צוריאל

השנה האחרונה של הכנסת הנוכחית, שתחל בשבוע הבא, תהיה סוערת. ההיטפלות לנושאים המריחים סקנדלים, פורחת בעיקר בתקופה כזו בכל כנסת. זוהי עונה של התבלטות לקראת ההליכה לבחירות וקביעה מחדש של מיקום נבחרי העם ברשימות. העובדה שלפחות שליש מן הח"כים מתחלפים בשתי הסיעות הגדולות, רובצת כענן על חברי כנסת, הרוצים לשרוד גם בקדנציה הבאה

גם הסייזן שבאסטרולוגים יקלע בול אם יעריך כי השנה הרביעית של הכנסת הנוכחית, שתחל בשבוע הבא, תהיה סוערת, ודאי לא משעממת.

מי שיכול לקלקל מעט את התחזית, זה ראש הממשלה, יצחק שמיר. כבר הר־כיח את עצמו כמי שאינו שש לסקנד־לים. מכל הרמזים ששלח בשבועות האחרונים לעבר אנשי סיעתו, אפשר להבין, כי הוא היה רוצה להעביר את השנה הקרובה בשקט־יחסי. בלשונו: "לסיים את תקופת כהונת ממשלת האחדות הלאומית בצורה מכובדת".

שמיר רוצה. אבל המציאות הפרלמ־נטרית לא חייבת לו את התענוג הזה. למערך, כמו לליכוד, יש החשבונות של־הם, ולסיעות הקטנות, מימין ומשמאל, יש הפנקסים שלהן, ובתוך – האינטר־סים האישיים של חברי הכנסת, אלה מביניהם הרוצים לשרוד גם בקדנציה הבאה.

רכזי הסיעות הגדולות, רפי אדרי, שדה דורון, חיים קופמן, עדנה סולודר, יהושע מצא, מורגלים לדבר על "נוש־אים לאומיים", בשהם לא מתכוונים לאותו דבר, ובוודאי חלוקים לגבי הא־מצעים. המערך יציב את נושא השלום כערך עליון, המקדים כל נושא אחר, כשסימן ההיכר שלו: ועידה בינלאומית. הליכוד יוסיף לראות בנושא הזה סכנה מדינית. הוא כבר הבטיח לא לאפשר, בשום פנים, כינוסה של ועידה כזו.

מעריכים, כי רק שלושה חודשים יו־כל המערך לנסות ולהריץ את הרעיון הזה. אחר כך ישלים עם הכשלון. על בחירות מוקדמות הוא לא יאבק, וכמו הליכוד הוא ייערך לקראתן, בנובמבר בשנה הבאה.

נושא אחר שיתסיס את הכנסת, ניצב על קשת רחבה, שיש לה השלכות פולי־טיות מרחיקות לכת. הליכוד מחוייב בהמשך ההתנחלות מעבר לקו הירוק. מאחוריו לוחשת מאיימת זועקת סיעת התחיה. המערך פטור מהצרה הזו. אבל, יש לו הערך ההתיישבותי שלו, המתב־טא בהמשך הסיוע לקיבוצים ולמושבים ואיכלוס הנגב.

אולי שתי הסיעות הגדולות היו מגי־עות לידי הסדר ביניהן, בשנת תקציב אחרונה. אך על הברז התקציבי יושב ח"כ אברהם שפירא מאגודת ישראל. כיו"ר ועדת הכספים הוא יכול לעכב, כשם שהוא יכול לזרז, את אישור הה־קצבות. השאלה רק למי, ובאיזה מחיר?

בהתחשבות הפוליטית שיש לליכוד ולמערך עם הסיעות הדתיות, תלוי וער־מד עניין תיקון חוק מי הוא יהודי. וכעת ישנה גם בעיית השבת בירושלים. וכי־צד יוכלו ראשי ש"ס ואגודת ישראל לע־בור את השנה הזו, בלי להתייצב בפני ציבור הבוחרים עם משהו בידו? הטענה, כי כמו בעבר, הם יסתפקו בהגדלת הסי־וע לישיבות ומוסדות תורניים, טעונה מנה גדושה של ציניות. אבל היו דברים מעולם ולמה שההיסטוריה לא תחזור על עצמה?

יהיו גם נושאים אחרים, שמהם אפשר היה להבעיר מדורות פוליטות, במליאה ובוועדות. הנה אחד: מתן תיק לשר בלי תיק יצחק מודעי. ועוד אחד: שיחרור עצורי המחתרת. החומר הדליק הזה יזין בעיקר את השורה השניה והשלישית במושבי המערך והליכוד. אבל יהיה בו די עניין, כדי לנסות להפוך אותו ל"נושא עקרוני".

ההיטפלות לנושאים המריחים סקנד־לים, פורחת בעיקר בשנה האחרונה של כל כנסת. זוהי עונה של התבלטות לקר־את ההליכה לבחירות, וקביעה מחדש של מיקום "נבחרי העם" ברשימות.

העובדה שלפחות שליש מתחלפים בשתי הסיעות הגדולות, רובצת כענן על חברי כנסת, שיש להם או נדמה שיש להם סיבה לחשוש. מבחינה זו המצב במערך טוב יותר מזה שבליכוד. מכלל ארבעים המקומות הראשונים, כחמי־שה־עשר משוריינים מראש. בין הנהנים משריון כזה: נציג המגזר הערבי. השאר חייבים להשתתף במירוץ. כמו בליכוד.

וזה סיפור לא נעים. במיוחד למי שכ־בר הורגל להיות חבר כנסת.

בלית ברירה מוכרחים בשנה האחרונה לעשות מאמץ מיוחד, כדי להתבלט. התוצאה: יותר שאילתות, יותר הצעות חוק, יותר הצעות לסדר. והעיקר: יותר דיבור על טובת העם, במיוחד טובת "השכבות החלשות" או כפי שנוהגים להתבטא: "החוליות הרופפות בחברה הישראלית".

ההישענות על כתפי "העם" לא היתה מעוררת רחמים, אלמלא לוותה בהתכת־שות אישית. וזו כבר מסורת. שנה אחרונה בכנסת, היא שנת פורענות, מן הב־חינה, שהעם מספק את כל החומרים הדרושים, כדי שנבחריו יריבו ביניהם. פתאום יש כל כך הרבה נציגים לכל השכבות. כל כך הרבה סיורים. כל כך הרבה מכתבים אישיים.

התחרות הזו מתנהלת תחת הסיסמה: "אם אתה טוב לעם, אני טוב יותר ממך". ובגלל "חוסר תרבות שלטון" (כהגדרת אהרן ארזן) או מסיבות אחרות, מתלהטות הרוחות בין נציגי סיעות. אז אולי אלימות פיזית לא תהיה. אבל אלי־מות מלולית תהיה. למהז כבהו

ברווח שבין אלימות פיזית לאלימות מלולית, מתייצב יו"ר הכנסת שלמה הלל. הוא כבר התנסה במאמצים לבלום תופעות מתפירות בכנסת. אי אפשר לו־מר שנכשל. השנה ייאלץ לטרוח יותר. לצורך זה דרוש לו הגיבוי של ועדת הכנסת.

יקבל את הגיבוי. כי הרכב הוועדה מאפשר הידברות, ולא סגנון של הורדת ידים.

ובכל זאת הדיה של הבחירות הקד־בות, עלול לפגוע ברקמות עדינות של הרבה נחירים, וכבר ידוע, כי לחברי כנ־סת, הרוצים עוד סיבוב בכנסת, יש נחי־רים מאוד מאוד רגישים.

הנחיות חדשות: איך לטפל בכולסטרול

מאת מרלין סימונס
שירות "לוס אנג'לס טיימס", מיוחד ל"מעריב"

ועדה פדרלית בארצות־הברית פירסמה זו הפעם הראשונה המלצות מפורשות לרופאים, כיצד לטפל בחולים בעלי רמות גבוהות של כולסטרול. לטענת הוועדה, אם ימולאו הנחיותיה, ימנעו 300 אלף התקפות לב מדי שנה בשנה בארה"ב.

"הטיפול הרפואי יעבור שינוי מכריע כתוצאה מדו"ח זה", אמר ד"ר דיוויט גודמן, פרופסור לרפואה מאוניברסיטת קולומביה בניו־יורק, ששימש יו"ר הווע־דה, "תהיה לו השפעה רבה על מחלת הלב ועל בריאות הציבור".

למרות שהמידע על הטיפול בהורדת כמות הכולסטרול היה ידוע קודם לכן, "נותרו רופאים רבים משימוש בו, כיוון שחסרה להם הדרכה מעשית כיצד להפ־עיל", אמרו חברי הוועדה.

לכ־25 אחוז מן האמריקנים, בני 20 עד 74 – אחד מכל ארבעה מבוגרים – יש כולסטרול רב בדם ו"פירוש הדבר, כי לפחות 40 מיליון אנשים זקוקים לבדיקה מעמיקה ואולי אף לטיפול".

ועדה סיווגה רמת כולסטרול כללית של 240 מיליגרם לעשירית הליטר דם או למעלה ממנה כ"רמת כולסטרול גבוהה בדם", בעוד רמות של 200 עד 239 נחשבות מעתה "גבוליות". רמות למטה מ-200 סווגו כ"רמת כולסטרול רצויה"

כ-1.5 מיליון אמריקנים סובלים מדי שנה בשנה מהתקפי לב, המסתיימים ב-500 אלף מקרים במוות, לפי נתוני המכון הפדרלי ללב, ריאות ודם בארה"ב.

הוועדה שמינה המכון, רואה בדיאטה את "כלי המפתח" בטיפול לצימצום רמות הכולסטרול בדם. את התרופות להורדת רמת הכולסטרול יש לקחת, לדעת חבריה, רק במקרים של סיכונים גבוהים ביותר וכאשר הדיאטות נכשלות.

מן הוועדה נמסר כי יש להביא בחשבון גורמי סיכון אחרים – מין (גברים יותר מנשים), השמנה, עישון, לחץ דם גבוה או היסטוריה משפחתית של מחלת לב מוקדמת – לפני שמחליטים על צורת הטיפול.

הוועדה גם קבעה נורמה אחידה למדידת כולסטרול גבוה לכל אדם מגיל 20 ומעלה, שלא כבעבר כאשר נהגו לשנות את רמת הסיכון בהתאם לגיל.

הוועדה סיווגה רמת כולסטרול כללית של 240 מיליגרם לעשירית הליטר דם או למעלה ממנה כ"רמת כולסטרול גבוהה בדם", בעוד רמות של 200 עד 239 נחשבות מעתה "גבוליות". רמות למטה מ-200 סווגו כ"רמת כולסטרול רצויה".

הכולסטרול בדם מורכב מליפופרוטאין "ברמת דחיסות גבוהה", שנקרא גם כולסטרול HDL או כולסטרול "טוב", שעומד ביחס הפוך למחלת לב, ומליפופ־רוטאין "ברמת דחיסות נמוכה" – LDL, שנחשב לגורם בהתפתחות מחלת לב.

כולסטרול LDL "הוא המפתח לטיפול החדש", לדברי הוועדה.

הוועדה המליצה לכל האמריקנים למעלה מגיל 20 למדוד את רמת הכולסטרול שלהם לפחות אחת לחמש שנים, ולאלה המוגדרים מקרים "גבוליים" המליצה לחזור על הבדיקה. אם אין להם מחלת לב או גורמי סיכון אחרים, עליהם לקבל תפריט דיאטה ולהיבדק בתום שנה. אם יש להם גורמי סיכון, עליהם לעבור בדיקות נוספות כדי לקבוע את רמות הכולסטרול LDL שלהם.

גם בעלי כולסטרול ברמה של 240 או יותר חייבים לעבור בדיקות כולסטרול LDL נוספות. רמות כולסטרול LDL של 130 עד 159 מסווגות כ"כולסטרול LDL גבולי בדרגת סיכון גבוהה", ואילו רמות של למעלה מ-160 נחשבות "כולסטרול LDL בדרגת סיכון גבוהה", לפי הדו"ח. חולים בעלי רמות כולסטרול LDL בדרגת סיכון גבוהה ואלה בדרגת סיכון גבולית, שיש להם מחלת לב ושני גורמי סיכון נוספים, זקוקים ל"התערבות רפואית אינטנסיווית", ועליהם לקבל טיפול להורדת רמות הכולסטרול. הטיפול באמצעות דיאטה ייעשה בשני שלבים.

בשלב הראשון, אסור על החולה לצרוך יותר מ-30 אחוז מהקלוריות בשומנים, ולא יותר מ-10 אחוזים שומן רווי ופחות מ-300 מיליגרם ליום כולסטרול דיאטי. השלב השני דורש צימצום נוסף בשומן רווי לפחות מ-7 אחוזים מכלל הקלוריות וספיגה של פחות מ-200 מיליגרם כולסטרול ליום. הוועדה תבעה כי ייעשו "מאמ־צים מירביים" בשלב של הטיפול הדיאטי, לפני מעבר לטיפול בתרופות, כיוון ש"טיפול בתרופות עלול להימשך שנים רבות ולעיתים גם במשך כל החיים".

פסוק השבוע

שר האוצר משה נסים: "אני יכול להודיע לכם כי החלטתי להנהיג כלכלת בחירות נוסח 1988. הצלחה בבחירות תהיה רק למפלגה שתדע לנהל את הכלכלה באופן אחראי.

אומרים השבוע

דויד ברמן: האוניברסיטות לא יקבעו את גובה שכר הלימוד

בעוד שבוע אמורה להיפתח שנת־הלימודים האקדמית (בטכ־ניון – כבר מחרתיים), אבל העניין מוטל בספק: שכר־הלימוד שמבקשות האוניברסיטאות גבוה בהרבה ממה שהסטודנטים מוכנים לשלם. יריבי הסטודנטים מצביעים על מיגרשי החניה העמוסים. ובכן, מיום א' יגבו באוניברסיטת תל־אביב תשלום גם תמורת החניה.

"זה אולי מרגיז", אומר דויד ברמן, יו"ר התאחדות הסטודנ־טים, "אבל קשה לי לבוא בטענות חריפות מדי כלפי האוניברסי־טה. תמורת שכר הלימוד הם הבטיחו ללמד אותנו ולתת לנו שירותים אקדמיים, לא שירותי חניה.

"אבל האוניברסיטה חייבת להיות מוקד לביקורת חריפה על דברים חמורים לאין ערוך: למשל, שכר הבכירים, שהוא ברמה של מעל עשרת אלפים שקל בחודש, כולל ההטבות. למשל, העובדה שלא נקט ולו צעד התייעלות אחד שאינו קשור בסט־ודנטים. למשל, אי־ביטול הפטור משכר־לימוד הניתן לאלפי בנים של אנשי סגל ומינהלה.

"שערוריה נוספת קשורה בהקמת גלריה לאמנות באוניברסי־טת תל־אביב. סטודנטים המצטופפים מאתיים איש בכיתה, יוכ־לו להתרוות במיסדרונות הגלריה. השערוריה הגדולה ביותר היא נושא שכר־הלימוד: האוניברסיטאות החליטו כי אינן מקב־לות את החלטת הממשלה – וזאת לאחר חודשים של השתת־פות בתהליך בוררות. הסטודנטים לא יתנו לעולם לאוניברסיט־אות לקבוע מה יהיה גובה שכר הלימוד".

– אז תהיה שביתה?

"יהיה מאבק, שיכלול השבתות מקומיות. אנחנו רוצים את הסטודנטים בקמפוסים, כדי להסביר להם את המצב ולקרוא להם לצאת להפגנות ומחאות. אם כל זה לא יעזור, נעבור לה־שבתה כללית. בתנאים כאלה, אין מקום ללימודים אקדמיים בישראל".

מוטי דיכנה: בלכתך אל אהובתך, קח איתך גם טישיוס

מדענים בריטים ואמריקאים חקרו ומצאו, כי התאהבות – כמו כל התרגשות גדולה אחרת – עלולה לגרום התקררות. כלו־מר, מי שמתאהב – עלול לחטוף נזלת. ההסבר המלומד הוא זה: ההתרגשות של האהבה היא אירוע גדוש מתח. סוגים שונים של מתח גורמים לאדם להיות חשוף יותר להתקררות.

– מוטי דיכנה, זמר של שירי אהבה, האם אתה מצונן?

"כרוני".

– ואתה אולי גם מאוהב?

"כרוני".

– יודע לך שיש קשר בין השניים?

"מה פיתאום".

– עובדה: זהו מימצא של מחקר מדעי רציני.

"באמת?"

– באמת.

"אז עכשיו אני מבין למה כל הזמן אני מצונן: אני בן־אדם שכל הזמן מאוהב".

– מה אמרו הרופאים?

"הייתי אצל הרבה רופאים, ואף אחד לא הצליח לרפא אותי. סוב שצילצלת".

– אתה לא חושב שהגילוי הזה מראה שלאהבה יש צד שלילי: כל הזמן להשתעל ולקנח את האף?

"זה לא נורא. בסך־הכל, גבר מאוהב, ההולך אל אהובתו, ייקח איתו, בנוסף לפרחים בשבילה – גם חבילת טישיוס בשבילו. זה לא כבד. חוץ מזה, אם ימאס לי מההתעטשויות והנזלת, אז במקום לקחת 'קולדקס', אני אריב עם החברה שלי. ודרך אגב, יכול להיות שבהזדמנות זאת מצאנו סוף־סוף תרופה לנזלת".

– אי־פעם החברה שלך: היא מנוזלת?

"רגע אחד. כשאני חושב על זה, היא אף פעם לא מנוזלת. באמת כדאי שאני אבדוק איתה את העניין".

אהרון שמש: יש דעה, שעד חמש פעמים – שיחה תהיה מותרת

לפני כחודש הופעלה במשרד החוץ בירושלים מירכזת חדי־שה. בזכותה, מתועדים משכי שיחות הטלפון היוצאות של הדיפלומטיה הישראלית, מחירהן, יעדיהן והשלוחה שממנה נעשו. אומרים, שהשיטה הממוחשבת הזאת הודמת לחיסכון.

"הוצאנו 200 מכשירי מערכת רב־קווית, וזה חיסכון של כ-20 אלף דולר בשנה", מתמוגג אהרון שמש, מנהל מחלקת המשק של המשרד, "את חסימות הקווים הישירים העברנו מ'בזק' למי־רכזת שלנו, וזה חיסכון נוסף של כ-15 אלף דולר בשנה. היתקנו את המירכזת בחדר שגודלו שנים־על־שניים, בעוד שהקודמת שכנה בחדר שגודלו 40 מ"ר, מטר־בניה עולה כאלף דולר: חיס־כון של 40 אלף דולר. ולבסוף: לשכור יועץ מיוחד שיתכנן התק־נת מירכזת כזאת, זו הוצאה של כ-30 אלף דולר. אצלנו, היועץ הייתי אני".

– אז חסכת מאה אלף דולר.

"קצת יותר. המירכזת עלתה כ-350 אלף דולר, ובתוך שלוש שנים אני אכסה את ההוצאה".

– ומה בעניין רישום השיחות?

"מהשעה שלוש, אין אפשרות לטלפן ממחלקות שאינן עוב־דות אחרי שעה זו, אלא שיחות פנימיות בלבד, כדי למנוע מכבל דיכפין לעשות שימוש בטלפון".

– שאלתי על הרישום הממוחשב.

"אנחנו בודקים את הנושא. יש דעה, שעד חמש פעמים מונה – שיחה תהיה מותרת".

– כלומר, אם שמעון פרס יטלפן לתל־אביב, ושיחתו תשתרע על פני עשר פעימות־מונה, הוא בצרות.

"לא־לא־לא. לשכת השר, לשכות המנכ"לים ויועצי השר – חופשיות".

– רק הפקידים מוגבלים.

"אמת. ובכבודם".

ד"ר יקותיאל שרעבי: חתול הוא אידיאלי לבודדים במרכז ת"א

החודש התבשרנו כי אין יסוד לדעה הרווחת, שעל כל חתול־בית בישראל יש שבעה עד עשרה כלבי־בית. סקר בעניין זה גילה, כי היחס הוא אחד לשלושה בלבד.

"המימצא לא מפתיע אותי", אומר הווטרינר ד"ר יקותיאל שרעבי, "על־פי הערכתי, מיספר הכלבים הוא מאתיים אלף ומיס־פר החתולים – שמונים אלף. במירפאה שלי בתל־אביב, על כל כלב מגיע חתול אחד, ואילו במירפאות שלי בשרון, היחס הוא חתול אחד על כל שניים או שלושה כלבים".

– וזה הרבה?

"במדינה כמו שלנו, זה מעט. לשם המחשה: באמסטרדם חיים שבע מאות אלף איש, ויש שם קרוב למאה ושמונים אלף כלבים ויותר ממאתיים אלף החתולים".

– אבל מיספר החתולים אצלנו עולה.

"כן. המתגוררים בבתים פרטיים מעדיפים כלבים, כדי שישמ־שו אותם גם לשם שמירה. ואילו בתל־אביב, אשר מרכזה מושך בודדים ובודדות או זוגות ללא ילדים – כיוון שמדובר בדירות קטנות מאוד – חתול הוא אידיאלי למי שאוהבים באמת חיות מחמד.

"לאורח חיים שבו אותה מעדר מהבית במשך שעות רבות ובו־ויקאנד אתה נוסע אל ההורים מחוץ לעיר, חתול הוא הפיתרון: החתול מסתפק במועט, הן מבחינת הצורך לדאוג לצרכיו והן מבחינת המגע החמים בינו לבינך".

– והוא גם זול יותר באחזקה.

"לא זה השיקול של האנשים. השיקול הוא של חוסר זמן לרדת עם הכלב, לטייל איתו ולהשתעשע איתו".

– המשך המגמה של גידול חתולים על חשבון כלבים יפחית את כמות הגללים על מידרכות תל־אביב.

"נכון".

אבי רז

האיידס פושט על אמריקה הלטינית

מאת לארי תומפסון
שירות "וושינגטון פוסט"
מיוחד ל"מעריב"

מספר מקרי איידס במדינות אמריקה הלטינית גדל במהירות. "זוהי בעיה של כל מדינות אמריקה הלטינית", אומר ד"ר פרננדו זאכאריאס, יועץ אזורי לנושאי איידס בארגון הבריאות הכל־אמריקני.

5 עד 10 מיליוני בני־אדם ברחבי העולם חשופים לאיידס. יותר מ־45 אלף מתוך 60 אלף המקרים הידועים בעולם נמצאים בחלק המערבי של כדור הארץ - רובם הגדול בארצות־הברית. אולם המחלה מתחילה עתה לצבור תנופה גם במקסיקו ובבראזיל

בדברו בכינוס הבינלאומי הראשון על איידס באמריקה הלטינית, שהתקיים באקוואדור, ציין זאכאריאס כי יותר מ־9,000 מקרים דווחו עד כה בעשרות מדינות האיזור. 2 עד 3 אחוזים מאוכלוסית איזור הקאריבים נפגעו על ידי הנגיף. "זהו גידול דרמטי ומהיר מאוד", אמר.

אירגון הבריאות העולמי מעריך, כי 5 עד 10 מיליוני בני־אדם ברחבי העולם חשופים לאיידס, ומומחים סבורים כי רובם יפתחו בסופו של דבר סימני היכר של המחלה. יותר מ־45 אלף מתוך 60 אלף המקרים הידועים בעולם נמצאים בחלק המערבי של כדור הארץ – רובם הגדול בארצות־הברית. אולם המחלה מתחילה עתה לצבור תנופה גם במקסיקו ובבראזיל.

"אחת מדאגותינו העיקריות היא העובדה, שהנגיף מתפשט במדינות האלה בדומה למה שקרה באפריקה", אמר ד"ר אנתוני פוסי, מנהל המכון הלאומי לאלרגיה ומחלות מדבקות, "פקידי בריאות חוששים כי צפויה התפרצות של מקרים כפי שקרה באפריקה".

ללא תרופה לנפגעים או תרכיב לחיסום את הנגיף, נשארת מערכת ההסברה והמידע על הדרכים למניעת התפשטות הנגיף כלי הנשק היחיד של הרופאים.

באחדות ממדינות האיזור הקאריבי 3 עד 9 אחוזים מן הנשים בהריון נושאות את הנגיף ועלולות להנחיל אותו לתינוקותיהן לפני הולדתם

למטרה זאת התכנסו יותר מ־500 מומחי איידס ופקידי בריאות לוועידה בת יומיים בקיטו אקוואדור. באמצעות קשר לוויין שודר הכינוס לכ־60 אלף רופאים, אחיות ועובדי בריאות ב־500 מקומות ב־30 מדינות באמריקה הלטינית, כולל קובה.

מומחים בקיטו מציינים, כי המאבק בהתפשטות איידס מעודד בעיות מיוחדות באמריקה הלטינית. סינון של מנות־דם, למשל, עדיין אינו מבוצע ברבות מן המדינות, בשל מחירן הגבוה יחסית של הבדיקות. בבראזיל מגיעות מנות דם ממעבדות פרטיות ורק לא מכבר התבקשו המעבדות לבצע בדיקות לגילוי איידס.

במדינות אחרות הבדיקות פשוט יקרות מדי. "ידוע לנו, כי לכשני אחוזים מתורמי הדם במדינות אחדות יש נוגדנים לנגיף האיידס", סיפר ד"ר זאכאריאס.

מניעת איידס מסובכת גם בשל העובדה, כי ברבות מן המדינות נהוגות ארבע שפות עיקריות: ספרדית, פורטוגלית, צרפתית ואנגלית. נוסף לכך, רובן מדווחות על שיעורים גבוהים של עוני ורבים מן התושבים אינם זוכים לטיפול רפואי נאות.

במהלך יום הדיונים הראשון הציגו משתתפים מערים מרוחקות שאלות לצוות מומחים בכינוס באמצעות לוויין תקשורת.

אחד הנושאים שעלו היה – האם נשים שנפגעו על ידי הנגיף יכולות להמשיך להיניק. מומחי אירגון הבריאות העולמי הגיעו למסקנה כי התועלת שתצמח מהנקה שקולה נגד הסיכון של הידבקות התינוקות מחלב השד. אולם אם קיימות חלופות הולמות כמו בארצות־הברית, למשל, ממליצים אנשי הבריאות על הפסקת ההנקה.

שאלה נוספת שנשנתה התייחסה לסיכון של התפשטות הנגיף באמצעות פשפשי מיטה ויתושים. כל המומחים היו תמימי דעים כי יתושים וחרקים אחרים אינם יכולים להעביר את נגיף האיידס, ורבים טענו כי "שאלת היתוש" זכתה לתשומת לב רבה מדי.

הנגיף מתפשט בעיקר על־ידי מגע מיני וחשיפה לדם נגוע. ג'ונתן מאן, מנהל אירגון הבריאות העולמי, אמר: "לא חשוב אם פורשים כילה מעל המיטה אלא מה עושים מתחת לכילה".

קצב התפשטות המחלה משתנה באמריקה הלטינית ממדינה למדינה.

בקוסטה ריקה, למשל, ידוע על אשה אחת בלבד שנדבקה באיידס. המחלה היא בעיקר מחלתם של הומוסכסואלים וחולי המופיליה שנפגעו כתוצאה מעירוי דם נגוע.

בהאיטי שונה דפוס ההתפשטות. כאשר בוצעו בה סקרי האיידס הראשונים ב־1983, היו 65 אחוז מן החולים באיידס הומוסכסואלים או דו־מיניים. רק 10 אחוזים מכלל המקרים היו נשים. שנה אחר־כך, התפשטה המחלה גם להטרוסכסואלים. ב־1986 היו 38 אחוז ממקרי איידס בהאיטי נשים הטרוסכסואליות.

"האוכלוסיה שלנו היא ביסודה דו־מינית", הסביר ד"ר ז'אן פאפה, מנהל תוכנית למניעת איידס בהאיטי, "גם פרוצות רבות יותר נושאות את המחלה".

עד כה דיווחה האיטי על 851 מקרים, אם כי מומחי בריאות סבורים כי סך כל המקרים עולה על 1,000.

ד"ר זאכאריאס מסר כי באחדות ממדינות האיזור הקאריבי 3 עד 9 אחוזים מן הנשים בהריון נושאות את הנגיף ועלולות להנחיל אותו לתינוקותיהן לפני הולדתם.

ד"ר פוסי מן המכון הלאומי לאלרגיה ומחלות מדבקות הזהיר בפני חיזוי עליה דרמטית של פגיעת הנגיף בקרב הטרוסכסואלים בארצות־הברית בהסתמך על הניסיון בהאיטי. "להאיטי יש מאפיינים רבים הדומים למרכז אמריקה", אמר. הוא התכוון בין השאר לשכיחות גבוהה של מחלות מין אחרות כעגבת וזיבה, שעלולות להגדיל את הסיכוי שנגיף האיידס יועבר במגעים הטרוסכסואליים.

בבראזיל מספר מקרי איידס גבוה יותר מבכל מדינה אמריקנית עם 1,695 מקרים מדווחים מ־30 באפריל. להוציא את ארצות־הברית, רק לצרפת יש מספר מקרים גבוה יותר – יותר מ־2,000 מקרים מדווחים מ־30 ביוני.

נראה שבבראזיל המחלה נפוצה במיוחד בין הומוסכסואלים, בעיקר באיזור ריו דה ז'נירו. בדומה לארצות־הברית, אמר ד"ר פוסי, גם נטילת סמים בהזרקה ממלאת תפקיד בתהליך התפשטות המחלה בבראזיל.

רק ארבע מ־45 המדינות באמריקה דיווחו על אפס מקרי איידס, על־פי נתוני אירגון הבריאות העולמי. אפילו קובה הודתה בשלושה מקרים שדווחו בדצמבר 1986.

לא רק הגידול במקרי האיידס מדאיג את המומחים, אלא גם מספר המקרים ביחס לגודל המדינה. באיי טרינידד וטובאגו עם אוכלוסיה של 1.1 מיליון נפש אותרו ב־31 במארס יותר מ־200 מקרים.

כל המומחים תמימי דעים כי יתושים וחרקים אחרים אינם יכולים להעביר את נגיף האיידס

איידס מקבלת מימדים של בעיה רצינית גם במקסיקו. למרות שלא ידוע עדיין ההיקף האמיתי של התפשטות המחלה, "יש גידול", קובע ד"ר חיימה ספולוודה, מנהל כללי לאפידמיולוגיה במשרד הבריאות במקסיקו ונשיא הוועדה הלאומית במקסיקו לנושאי איידס.

יותר מ־700 מקרים שכבר דווחו הופכים את מקסיקו למדינה החמישית בשיעור תפוצת הנגיף במדינות אמריקה. בדומה לכל המדינות, מספר המקרים רק מרמז על מספר האנשים במקסיקו, שכבר נפגעו מן הנגיף. כדי להעריך עד כמה התפשטה המחלה, ביצעה מקסיקו סקר

בבראזיל מספר מקרי איידס גבוה יותר מבכל מדינה אמריקנית עם 1,695 מקרים מדווחים מ־30 באפריל. להוציא את ארצות־הברית, רק לצרפת יש מספר מקרים גבוה יותר - יותר מ־2,000 מקרים מדווחים מ־30 ביוני

מדגמי של בתי אב שבו נבדק דמם של כ־70 אלף מכלל 80 מיליון התושבים במדינה. בסקר השתתפה אוכלוסיה כפרית ועירונית.

תוצאות הסקר לא יתפרסמו לפני יוני הבא, מועד הכינוס הבינלאומי השלישי לאיידס בסטוקהולם.

מספר המקרים הגדול ביותר נרשם במקסיקו־סיטי, שבה מתגוררת קהילה הומוסכסואלית גדולה. גם בגואדאלאחארה ובאזורים לאורך הגבול עם ארצות־הברית נרשם שיעור גבוה. ד"ר ספולוודה אמר, כי לא ברור עדיין האם מקסיקנים החוזרים הביתה מארצות־הברית נושאים את המחלה לתוך מקסיקו.

אם ברשותך מניות בנקאיות חסומות, כדאי שתזכור כי בסוף אוקטובר 1989 תקבל תמורתן סכום בשקלים השווה ל־134 דולר לכל 100 דולר מניות שהיו לך ב־1983.

שמורה לך גם הזכות לפדיון מוקדם של המניות שברשותך. אם תנצל זכות זו ותודיע על כך לבנק עד 20 באוקטובר 1987, תקבל בסוף אוקטובר סכום בשקלים השווה ל־112 דולר לכל 100 דולר מניות שהיו לך ב־1983.

אולם, לפני שתחליט מתי לפדות את המניות, כדאי שתדע כי עכשיו **נוספו למניות שברשותך יתרונות חשובים** ההופכים אותן להשקעה שהיא ייחודית בתכונותיה בשוק ההון הישראלי.

אם תבחר בהשקעה זו תיהנה מ־:

■ **בטחון**
פדיון המניות מובטח בהתחייבות הממשלה.

■ **תשואה גבוהה פטורה ממס**
בעת הפדיון הסופי תקבל 134 דולר המבטיחים תשואה דולרית של 9.4% לשנה בשנתיים הקרובות.

■ **הגנת הצמדה**
בתקופה שבין אוקטובר 1987 לאוקטובר 1989 תקבל הצמדה לדולר בצירוף תשואה של 9.4% כאמור, או הצמדה למדד, לפי הסכום הגבוה.

■ **נזילות**
ב־1.11.87 תירשמנה המניות למסחר בבורסה לני"ע בת"א. כך יהיה בידך למעשה נכס כספי אותו תוכל לממש בכל עת ע"י מכירה בבורסה.

עכשיו, כשאתה כבר מכיר את כל היתרונות, תוכל לשקול בעצמך ולהחליט מה הטוב ביותר עבורך. אם תעדיף שלא לפדות את המניות עכשיו וליהנות מהתנאים המשופרים - **פשוט אל תעשה דבר!** התנאים המשופרים יחולו אוטומטית על כל המניות שבעליהן לא יודיעו אחרת לבנק.

על כן, אל תפדה את המניות הבנקאיות לפני שבדקת מה טוב בשבילך

גזור ושמור לעיון לפני החלטה

לשכת הפרסום הממשלתית

משרד האוצר

עולם יהודי

צ'כיה: "בוכים בשקט"

מאת נפתלי קראוס

חיי היהודים המעטים בצ'כוסלובקיה אינם משופעים באירועי תרבות יהודיים. לכן יש עניין רב בתערוכה הנערכת בימים אלה במוזיאון היהודי של פראג, שבה מוצגות יצירותיו של קרל פליישמן, רופא וצייר יהודי שניספה באושוויץ ב־1944. קודם לכן שימש כרופא מחנה הריכוז טרזיינשטאדט.

קרל פליישמן: אנשים ההולכים למוות

התערוכה: הצייר, קרבן הטירוף הנאצי, לא היה "ציוני"...

כיוון ש"סירב להגר", נלקח ד"ר פליישמן ב־1942 לטרזיינשטאדט, שם שימש ראש העזרה הסוציאלית. באוקטובר 1944 נשלח לאושוויץ, שם מצא את מותו.

רק ילדים הורשו לצאת לטיול קצר. קרל פליישמן – טרזיינשטאדט 1942

לפי הפרוספקט של התערוכה – שהודפס ב־6000 עותקים, יותר ממספרם הכולל של יהודי מדינה זו היום – היה פליישמן, יליד 1897, נוסף על היותו רופא־דרמטולוג וצייר, גם סופר. הוא חי בצסקו בודייוביצה, סייע לפליטי הכיבוש הנאצי באוסטריה ואחרי הכיבוש הנאצי, כאשר לא הורשה לעבוד במקצועו, "סירב להגר לפלשתינה".

מחברות הפרוספקט, ד"ר מרקטה פטרשובה וד"ר יארמילה סקהוכובה, מוצאות לנכון להדגיש פרט ביוגרפי זה, כדי להצדיק, אולי, כלפי השלטונות, את עצם עריכת

ציוריו של פליישמן – שש מאות מהם שצויירו במחנה טרזיינשטאדט, מצויים במוזיאון היהודי בפראג ומרביתם מוצגים בתערוכה – מלאים בפני אנשים ההולכים למוות. ביניהם העומדים בתור לאוכל, מסומנים בטלאי צהוב (1942); ניתוח ראשון בטרזיינשטאדט (1943); המצפים למותם (1942) ו"קריאת התורה" (1943).

התערוכה תהיה פתוחה עד נובמבר. תייר אמריקני שביקר בה אמר שהיא מהממת: "יהודים עומדים שם ובוכים, בשקט, באיפוק רב, כדי לא לעורר תשומת לב גדולה מדי"...

ארצות הברית: ארוחות חינם בבית־הכנסת

מאת רן דגוני
סופר "מעריב" בניו־יורק

מצוקת מחוסרי קורת גג היא אחת הבעיות הכאובות של ניו־יורק. מי שביקר בכרך ראה את האנשים שרציפים בתחנות רכבת משמשים להם בית ופיסות קרטון – מיטה.

העיריה, כנסיות וגופי סעד מוסיפים ליזום הקמת בתי־מחסה ונקודות סיוע לחסרי קורת הגג, שחלקם מוגדרים בלתי שפויים, אך תרומת מוסדות יהודיים לא הטביעה חותם ממשי על מערכת הסיוע לאומללים.

יוזמת בית־הכנסת "בני ישורון", בית־התפילה האשכנזי העתיק ביותר בעיר, שינתה את המצב. בהנהגתו של הרב מרשל מאייר הקים בית־הכנסת מחסה באולם הישיבות ובית תמחוי המספק, אחת בשבוע, ארוחת־חינם לנזקקים.

בניגוד ליוזמת סעד אחרות, מאפיינת יוזמת בית־הכנסת בנופך של חן: שולחנות בית התמחוי מעוטרים בפרחים, פרופסור ממכללת בארנארד מנגן על הפסנתר ובני הקהילה מתערבים בקרב חסרי קורת הגג לשיחות של לפני או אחרי ארוחה. לחברי בית־הכנסת הם אורחים מכובדים.

הרב מאייר אינו זר למצוקת אדם. במשך 25 שנים כיהן כמנהיג הקהילה היהודית בבואנוס־איירס והיה עד לכמה מהשנים הקשות ביותר שעברו על ארגנטינה במאה ה־20. בתקופת כהונתו היתה ארגנטינה שסועה במלחמת אזרחים, שבמהלכה "נעלמו" אלפי אנשים. עשרות אלפים אנשים קיפחו חייהם.

הרב, יליד ניו־יורק, היה הזר הראשון שהורשה להשתתף בוועדה לנעדרים, שוועידה 300 מחנות ריכוז, תוליות להוצאת להורג ונסיבות מותם של כעשרת אלפים נעדרים, רובם ככולם חברי השמאל, סטודנטים, מרצים וסופרים.

הרב מאייר זוכר את ניו־יורק כעיר אכזרית. בראיון ל"ניו יורק טיימס" סיפר, כי אין יכול לשכוח אדם שלקה בהתקף לב בפתח תחנת הרכבת התחתית בעוד שעוברים ושבים עקפו אותו בזריזות. הוא חושש שעתה, לאחר 25 שנה, ניו־יורק רעה יותר, קרה יותר. מאמציו בבית־הכנסת "בני־ישורון" נועדו ליצור נקודה חמה, שתשרת חסרי קורת־גג.

היוזמה הביאה ברכה לא רק לחסרי קורת גג אלא גם לבית־הכנסת עצמו, שבשנים האחרונות הלך והצטמק. כשהגיע ל"בני־ישורון" בפעם הראשונה, לפני שנתיים, נאלץ הרב לכלול את עצמו ואת אשתו במניין תפילת שחרית. עתה מונה בית־הכנסת 600 משפחות, רובן בעלות מודעות חברתית גבוהה, שפעליו של הרב משכו אותן.

בטקסי התפילה, הוא ממעט להשמיע דרשות ומעדיף לפתוח בוויכוחים עם כל מי שמעוניין להקשיב, יהא זה אפילו נציג אש"ף. כמה מבני הקהילה רואים בו את האדם, שיכול למקד סביבו את הקהילה כולה למאבקים בשם העם היהודי.

אין פלא ש"בני־ישורון" נהפך בתוך זמן קצר לאחת הקהילות הגדולות והתוססות בחצי החוף המערבי.

אפרים סידון

שמחת תורה?

אתמול, מאוחר בלילה, שמעתי בדלת נקישה.
פתחתי, ולפני עמדה רועדת תורתנו הקדושה.
"אפשר להיכנס?" – שאלה. עניתי: "בוודאי תורתי".
עזרתי לה במדרגות והכנסתי אותה לדירתי.
נתתי לה כוס תה, הושבתיה על הכורסה.
ושאלתי: "תורתנו, למה את כל־כך כעוסה?
למה את נרעשת? את נראית ממש נורא.
הרי רק לפני שעתיים תמה שמחת תורה?
הן שמחנו בך ורקדנו עמך בהקפות ראשונות ושניות.
ראשי הציבור, מנהיגי המדינה, ראשי מפלגות וסיעות.
נישקנו אותך וחיבקנו, חיבוק אחר חיבוק".
"זהו", אמרה תורתנו, "זו הסיבה בדיוק.
כי בחג אני משמשת לקידום מכירות, לבידור.
הפכתי פתאום לפירסומת, עוד פרק ביחסי ציבור.
מניסים אותי, מפזזים עמי, ומנשקים אותי שוב ושוב.
אנשים שמזמן־מזמן שכחו מה בתוכי כתוב.
אנשים שכל רצונם להרוג, לכבוש, לגרש, ללחום.
לוחצים אותי בחוזקה אל לבם, אותי תורת השלום.
אנשים שליבם אטום לגר, לשכן הקרוב, לתושב.
אוחזים אותי וללא בעיות יוצאים בריקוד נלהב.
מפירי הבטחות, שוכחי נדרים, מפזרי הבטחות ריקות.
מלבי רגשות, ציניקנים גסים – מתעקשים עמדי לרקוד.
עושקי אלמנות, רודפי זקנים, רומסי שכבות מצוקה.
ללא נקיפות מצפון בכלל קוראים לי תורה מתוקה...
זוללי צדפות, גזענים מובהקים, להם אני קודם –
שולחים אלי זוג שפתיים לחות בכל אותו היום.
בקיצור, דווקא בשמחת תורה איני מרגישה אורה.
ברור לי שלרוב השמחים אני בפירוש סחורה.
ואותו איש ציבור, הלוטף פרוכתי, לא בי האיש מהרהר.
לבו וראשו עסוקים, כמובן, במה יגיד הבוחר".
כך סיימה תורתנו, בבכייה נאנקת.
ובמה יכול אני לנחמה –
הרי היא צודקת.

כל עוד הנפט זורם... (קריקטורה של בהרנדט)

שפי גבאי

הטרור הסורי במצרים

היומון הביירותי הפרו־סורי "אל־ספיר" מסר בשבוע שעבר, כי זרועות הבטחון של מצרים ערכו באחרונה גל מעצרים נרחב, שכלל אנשי־צבא ואזרחים, באשמת השתייכות לארגון המחתרתי "מהפכת מצרים". ארגון זה רצח את שני עובדי השגרירות הישראלית, אלברט אטרקצ'י ואתי טל־אור הי"ד. העיתון גם ידע לספר מפי אנשים, הנמנים עם ארגון זה ואשר נמלטו כנראה לסוריה, כי שלטונות הבטחון המצריים אסרו על פעילים נאצריסטים רבים לעזוב את תחום מצרים בתקופה הקרובה, ביניהם חאלד עבד אל־נאצר, בנו של הנשיא לשעבר, גמאל עבד אל־נאצר. הנימוק הוא, ששמותיהם עולים עתה בחקירות שמנהלת הפרקליטות העליונה לבטחון המדינה בקאהיר עם הנאשמים במשפטם של רוצחי הישראלים.

ידיעות וכתבות, שהתפרסמו באחרונה דווקא בעתונות הסורית, מלמדות, כי ארגון "מהפכת מצרים" הנאצריסטי קשור ישירות למודיעין הסורי, שממנו קיבל את ההדרכה בסיועו של רב־המרצחים הפלשתיני צברי אל־בנא, הוא "אבו־נידאל". לוב העדיפה על הארגון את המימון. ב־28 במאי השנה אמר פרשן רדיו דמשק, כי ארגון "מהפכת מצרים" הוקם משום שהעם המצרי הוא חלק מהאומה הערבית במאבקה נגד הציונות וארה"ב. "מהפכה" זו לא תשקוט כל עוד לא ייעקר מישטרו של חוסני מובארק.

סוריה לא הסתפקה בהקמת ארגון טרור זה בתוך מצרים, אלא גייסה אזרחים מצרים תמימים, שעבדו בלבנון או שהגיעו אליה במקרה, לארגון טרור ששמו "מיצר אל־ערובה" (מצרים של הערבים). על אנשיו הוטל לבצע פיגועי התאבדות נגד יעדים ישראלים, בשמו של העם המצרי, על אדמת לבנון. ארגון מחבלים מצרי זה נכשל עד כה במשימות שהוטלו עליו ועתה הוא עוסק בניהול תוכנית הסתה יומית ברדיו דמשק נגד מובארק ובעלי־בריתו האמריקנים. אולם משום שהתוכנית אינה זוכה לאוזניים קשובות במצרים הלביש המודיעין הסורי לארגון "מיצר אל־ערובה", הקשור קרוב לוודאי ל"מהפכת מצרים", כותרת חדשה: "השחר המהפכני". ארגון חדש זה החל עתה להציף את סוכנויות החדשות בלבנון בהודעות כגון: "אנו נרצח מעתה את כל הישראלים במצרים ונפגע בשגרירויות ארה"ב וישראל בקאהיר".

לא היה צורך בכל הוכחות, שסוריה מנצלת משכילים מוסלמים מצריים, שהתנגדו מאז ומתמיד לנירמול היחסים עם ישראל, כדי להפעילם בשירות המודיעין הסורי. היומון הסורי הרשמי "אל־בעת" פירסם באחרונה פרטים רבים על דרך הקמתו של ארגון "מהפכת מצרים", שהיה עד אז בבחינת חידה אפילו במצרים. אורח מצרי, כנראה חבר הארגון, מוג'אהד אל־עשמאוי, סיפר בעתון, כי קשה היה להקים "ארגון שחרור" כזה במצרים בלי תקופה של התארגנות חשאית יסודית. לדבריו, גרסו ראשי הארגון, כי מאבק מזוין בתוך מצרים חייב להתנהל בתנאים שונים בהרבה מאלה שליוו את ההתעוררות של "חזית ההתנגדות הלאומית הלבנונית" או "ההתנגדות הלאומית הפלשתינית" בארץ הכבושה, גם אם המטרה היא אותה מטרה והאויב הוא אותו אויב. "הבעיה היתה שליטתו של המימשל המצרי בנמלי האוויר, הים ומעברי הגבולות היבשתיים, שאינה מאפשרת להבריח נשק ללוחמים. גם שליטת המימשל על כל מחוזות מצרים מקשה על בעיית האימונים".

אל־עשמאוי מספר, כי הבעיות הללו נפתרו בסיוע ידידים בעולם הערבי והכוונה לסוריה, לוב ו"אבו־נידאל". הוא טוען, כי רצח אטרקצ'י וטל־אור לא היה הפעולה היחידה שביצע הארגון. היה גם ירי של טיל לעבר שגרירות ישראל בקאהיר, ששלטונות מצרים ייחסו אותו ל"אבו־נידאל"; פתיחה באש לעבר עובד השגרירות צבי קידר, שנפצע בידו; רצח משתף־פעולה מצרי בתוך מעלית ורצח איש תיירות מצרי בדירתו בשכונת אל־דוקי בבירה המצרית. אולם שיא המיבצעים היה הפעולה הראוותנית הגדולה של חטיפת המטוס האזרחי המצרי לנמל התעופה בוואלטה. הקומנדו המצרי שיחרר אז את המטוס במחיר דמים יקר, כשהוא מסרב לשמוע את דרישות החוטפים. לדברי הכותב, עמדו החוטפים לדרוש את שחרורו של רוצח התיירים הישראלים בראס־בורקה, סולימאן האטר, וסילוק כל הישראלים מאדמתה הערבית של מצרים.

אל־עשמאוי מבטיח, כי ארגון "מהפכת מצרים" מתכוון להמשיך במאבק המזויין עד אשר תהיה מצרים של נאצר מטוהרת כליל מכל פגעי קמפ דייוויד. הוא מודה, שחברי הארגון משתייכים לזרם הנאצריסטי במצרים, שאין לו כיום מפלגה פוליטית גלויה נוכח חששו של מובארק לאשר לו פעילות רשמית.

ראדיו דמשק מאיים, כי ארגון המחתרת "מהפכת מצרים", הקשור במודיעין הסורי, לא יניח את נישקו כל עוד לא ייעקר מישטרו של הנשיא מובארק. "מהפכת מצרים" הוא שרצח את הישראלים אלברט אטראקצ'י ואתי טל־אור בקהיר.

כל הגילויים האלה ודאי הועלו עתה בחקירת המעורבים ברצח הישראלים בקאהיר לקראת משפטם. כוחות הבטחון המצריים, הידועים ביעילותם, חוקרים נושאים רבים אחרים, ש"מהפכת מצרים" קשור אליהם, כמו הנסיון לרצוח אנשי בטחון אמריקניים במרכז קאהיר, תוכניותיו לפגוע במנהיגי המפלגה השלטת ובנסיון האחרון שלו להתחבר עם המחתרות האיסלאמיות החומייניסטיות. ידוע, כי באחרונה היו סימנים, שסוריה, שביקשה לחזק את "מהפכת מצרים", מנסה להשפיע על איראן שתסכים לקשר בין ארגון זה למחתרות החומייניסטיות המתפשטות במצרים ואשר גם הן שמו להן כיעד לרצוח אנשי צמרת.

סוריה, שעדיין מעורבת בפעולות טרור ברחבי העולם חרף "הוכחות" נגדיות שהגישה לארה"ב, מצטיינת בהקמת מחתרות טרור של שכירי חרב, בעיקר במדינות ערב. היא מנסה להציג את פעילותה זו כסיוע ל"תנועות שחרור" ותו לאו. כל המחתרות האלה, ובכללן "המהפכה המצרית" או "השחר המהפכני", יודעות, אומנם, להכאיב, במיוחד כאשר המטרה היא יהודים וישראלים, אך מדובר בגופים קיקיוניים, שעדים להם שלטונות הבטחון במצרים ובישראל גם יחד.

אפרים קישון

חד גד'יא סיבוב שני

נסיון־הנפל הלפני־אחרון לבריחה נועזת מבית־הסוהר שלנו

ארוכה הדרך לחופש

באמשים האלה שמה אשתי הקטנה לב לכך, שמישהו מסתובב בדירתנו. תחילה חשבנו שהוא מטעם יאיר רבינוביץ, אך לאחר שהעניין נמשך יותר משלושה ימים, התחלנו להתעצבן.

– מה הוא מסתובב פה? – רטנה האשה – לך ודבר אתו!

הלכתי אל ההול ומצאתי שם גבר שזוף במיטב שנותיו מנמנם על כיסא. עוררתי אותו ושאלתי לפשר הדבר. הלה הציג את עצמו:

– אבו־חליל, אסיר נמלט.

– נעים.

שוחחנו שעה קלה כדי להרוג את הזמן. אבו־חליל אינו גורס את רעיון הוועידה הבינלאומית, הוא עצמו דוגל במצע של המפלגה המתקדמת לשלום. תוך כדי שיג ושיח הגענו לנושא עדין:

– תסלח לי – העליתי את השאלה – איך ברחת מבית־הסוהר?

אורחי נשען אחורה על כסאו. ניכר היה, שהזכרונות מעוררים סער בנפשו:

– תיכננתי את הכל מראש עם עבדול – סיפר – הייתי בקשר הדוק אתו מהתחלה. קבענו לנו "מורס" מיוחד לפי נקישות על סורג התא...

– איפה קבעתם?

– נפגשנו יום־יום בחדר האוכל ושוחחנו על זה ארוכות. הסוהרים אמרו, שאפשר להשתגע מן הנקישות שלנו. ביקשנו טלפון. לא נתנו. "לאסיר בטחוני לא מגיע טלפון!" החזיקו אותנו ביד קשה...

– זה אחר־כך מתוקן.

– בטח! המרירות מצטברת. עיבדנו תוכנית בריחה על פרטי־פרטיה. החלטנו לחפור באדמה מנהרה עד למספרה של בית־הסוהר ולהתגלח, משם להגיע בצינור הביוב אל המכבסה ולגהץ חליפה אזרחית, משם לרדת בצינור הגשם למטבח ולחטוף ארוחת־ערב קלה, אחר־כך להתגנב על משרדו של מנהל המוסד ולהצטייד בתעודות, לנסר את סורגי החלון – ולרדת על חבלים להצגת הקולנוע בשביל האסירים, וכתום ההצגה לצאת מבית־הסוהר...

– נפלא!

– חכה, זה לא כל כך פשוט. קודם כל היינו צריכים לקבוע את תרשימו המדוייק של הבניין. נייר וכלי־כתיבה לא היו לנו, מאחר שהסוהרים, השדים החשדנים האלה, חושבים על הכל. שירטטנו את התרשים בסכינים על קיר הפרוזדור...

– אילו קשיים!

– חוסר־האמצעים היה בעוכרינו כל הזמן. בפרט שאלת המעדר לחפירת המנהרה הדאיגה אותנו. חפצים קטנים ושימושיים כגון פלייר, מברגים, מקדח־חשמלי עוד אפשר להשיג איך־שהוא בתחום בתי־הסוהר הבטחוניים, אבל מעדר בכל־זאת היה מעורר תשומת־לב. פעם קרה, שלאסיר־עולם אחד מן האגף המיוחד הבריחה אשתו קומפרסור לפתיחת אספלט. מיד לקחו אותו ממנו. אם כן, כיצד להשיג את המעדר?

– נו, באמת?

– החלטנו לייצר אותו בעצמנו! פרקנו את המוטות מן המטאטאים בחצר וביקשנו להסתנן למסגריה כדי להתקין שם עליהם להב עשוי פח. אלא מה? דלת המסגריה היתה נעולה במנעול! כמעט פרצנו בבכי...

– כל הזמן תקלות בלתי־צפויות!

– זהו! הסידורים תמוהים מאוד בבתי־הסוהר שלכם. ראינו שעלינו לנסר את המנעול הארור הזה, אחרת אנו אבודים. עמדנו על סף היאוש, כשפתאום נזכרתי, שברחוב קינג־ג'ורג' ביפו יש חנות ברזל, שאפשר לקנות בה מסור. אז הלכתי שמה וקניתי אחד.

– מניין לקחת את הכסף?

– זאת היתה באמת בעיה. מצאנו בארון הקופה של בית־הסוהר כמה שקלים בלבד. הם לא מקבלים תקציב, המסכנים. קניתי את המסור בהקפה. השאר הלך חלק למדי. אלא שבשעה שחפרנו את המנהרה – קרה פנצ'ר! נהגנו להעלות בוקר־בוקר שק מלא חול לגג הבניין ולשפוך אותו. יום אחד בדקו את הר־החול לפני הבניין ומצאו בתוכו זנבות של סיגריות אמריקניות. היה סקנדל עצום. קבעו לי משפט משמעתי ומיד שלחתי סוהר אל עבדול, שעלינו להקדים את מועד הבריחה. עבדול הציע לחכות עד לתוכנית ההסתדרותית ברדיו, מפני שאז כולם צמודים אל המקלט. אמרתי לו: רעיון!

– לא השתמשתם במורס?

– מיהרנו מאוד. הסכמנו על כל הפרטים. הותאמנו את השעונים ובדיוק בחמש ירדנו למנהרה. במספרה כמעט נפלנו בפח ועבדול נפצע. כלומר, לא מצאנו סבון־גילוח והוא חתך את עצמו. אחר־כך התקדמנו דרך הביוב למכבסה לפי תוכנית ובחרנו בחליפות כהות עם עניבה של פסים. לא מצאנו מה לאכול במטבח כיוון שהטבח ברח בצהרים, לכן נאלצנו להסתפק בכמה סנדוויצ'ים. לאחר־מכן התגנבנו למשרדו של מנהל הכלא...

– איך?

– לחצנו על ידית הדלת ומשכנו אלינו. לקחנו אתנו את הדרכונים של המנהל וסגנו, אחר־כך ניגשנו אל הסורג בחלונות משרדו. עבדנו שלוש שעות כמו מטורפים. לפעמים צעקו מלמטה, שנפסיק את הניסור צורם־האוזן, אבל לא השבנו לסוהרים מפני שלא רצינו עניינים אתם. ירדנו מעל החלון על חבל של סדינים קשורים... ואז...

– אוי!

– כן! בשלב האחרון של המיבצע החלקנו על קליפת בננה! לפי התוכנית, היינו צריכים לרדת בסדינים לאולם הקולנוע. אם כן, אנו מגיעים לקרקע בקפיצה גמישה, והנה, חשיכה סביב ודממה...

– מה קרה?

– והנה מצאנו את עצמנו ברחוב שומם, בלי נפש־חיה. האם אתה תופס את המצב? בפנים מקרינים את הסרט החדש של דאסטין הופמן – ואנו בחוץ! התחלנו לדפוק על שער בית־הסוהר באגרופינו: "תפתחו!" – זעקנו – "תפתחו!". אף אחד לא זז בפנים, כולם הלכו לראות את הסרט. ניסינו לפרוץ את השער בכוח, אך הוא היה עשוי כהלכה. לא נשאר לנו אלא להתפזר בצעקה צרודה בתוך חשכת הלילה... ועכשיו – נאנח אבו־חליל – אין דרך בחזרה...

יגאל לב

פגישה מקרית

לתלות את השכל הישר

בשעת דיון בפרלמנט הצרפתי טענו כמה צירים, כי יש לבטל את עונש המוות. "בבקשה", אמר שר־המשפטים השנון, "בבקשה רבה, אבל שיתחילו בכך ראשונים האדונים הרוצחים"...

לכאורה, אין נימוק טוב יותר מכך כדי לשמן את גלגלי הגיליוטינה או אז למתוח את חבל התליה שיוצב בכלא רמלה, אם יצליח ראש־הממשלה, מר יצחק שמיר, להעביר את החוק, שעל־פיו יוטל עונש מוות על מבצעי "פשע בלתי־אנושי באופן מיוחד". אבל, במחשבה שניה, לאחר שתאוות הנקם תמצה את עצמה, נמצא את עצמנו ארוגים בריקמה סבוכה כל־כך של בעיות, שיאלצונו להקים יותר ויותר גרדומים, וכל הגרדומים שנקים לא יפתרו את הבעייה.

עונש בחוק יש לו שלושה מרכיבים. כליאת העבריין כדי ש"לא יסתובב בין הרגליים". נקמה של החברה באדם שפגע בה ולבסוף, נסיון לחנכו מחדש. כאשר אנחנו מנסים להחיל את הכללים הללו על מחבלים הרי ברור, שאין כל אפשרות להפעיל מערכת חינוכית זו, משום שרבים מהם רוצחים ופורעים מתוך הכרה לאומית עמוקה. אין גם סיכוי, שהעונש ירתיע, משום שרבים מהם משולהבים מחלום של התלהבות לאומית. לכן נשאר רק הגורם השלישי, והאחרון, הרחקתם מן החברה. ובעצם, כך פעלו עד היום זרועות הבטחון ובתי־המשפט. שירות בתי־הסוהר, שאמור למלא אחר הצווים הללו, נעשה לצערנו חדיר למדי.

•

יש בסיס רגשי מוצק לדרישה לפסק־דין מוות למחבלים. תחושת חוסר בטחון לא רק מעבר לגבולות הקו הירוק אלא גם בישראל עצמה. רציחתו של יגאל שחף די בה כדי להעביר בנו חלחלה וזעם. בקבוק תבערה, ששורף אשה למוות, מדליק בנו עצב עמוק. אבל אסור שכל אלה ישרפו גם את השכל הישר. יש אלף ואחד נימוקים להקמת גרדומים. ולעומתם ניצב נימוק הגיוני אחד פשוט, האומר, שבעצם לעולם לא נוכל לבצע את פסק־דין המוות הללו. הם ישארו בבחינת נייר שאין לו כיסוי, לא משום שאין תליינים בישראל, אלא משום שבאותו יום ממש יאיימו מחבלים בסוריה ובלבנון להוציא להורג את שבויינו. אם יפתח משפט, שבו צפוי פסק־דין מוות למחבל נהיה עדים לנסיונות חטיפה של אזרחים ולאיום לרצחם כפעולת תגמול. ואז נצטרך ללכוד גם את הרוצחים הללו ולהפעיל את הגרדום שעות נוספות.

•

אינני אומר, שרוצחים אלה אינם בני מוות. אני רק מנסה בהגיון להוכיח, שחוק להטלת עונש מוות לא יוסיף כבוד למדינת ישראל, ויתרה מזאת, ישראל לא תוכל לבצע אותו. במתכוון אינני מדבר על יצירת קדושים מעונים על־ידי עמוד התליה שלנו. הנושא הזה אינו מעניני ואם הם רוצים קדושים מעונים הם יכולים לאסוף אותם מקרב המתאבדים שלהם במכוניות התופת. אינני מדבר על הצד המוסרי והאסתטי של פסק־דין מוות, שבהם נתחרה במדינות הסובבות אותנו. אינני מזכיר אפילו את העובדה, שלפני שנים לא רבות, כאשר השלטון הבריטי דן למוות לוחמי אצ"ל, חטפו חבריהם שני סרג'נטים בריטים ותלו אותם כתגובה. ואנחנו, כמדינה שזכתה לעצמאותה רק בהרף עין היסטורי, לא ייתכן שנשכח את תגובת הציבור הישראלי לתלייתם של דב גרונר וחבריו הגיבורים.

במתכוון אינני עוסק בהיסטוריה כדי להוכיח, שתלייתם של גרונר וחבריו לא ריפתה את ידיהם של אנשי האצ"ל לנסות ללחום על חירות ישראל. אינני משווה, כמובן, בין המחבלים הרוצחים לבין גבורתו של דב גרונר הי"ד. אבל אני מדבר על האפקט הפסיכולוגי של בית־משפט בריטי, הדן לוחמי חירות ישראלים למוות. האפקט הזה עדיין זכור לרבים בוודאי לראש ממשלת ישראל, שהיה מפקד הלח"י באותם ימים.

אינני מדבר על סבך הבעיות המשפטיות, שתעמיד בפנינו החקיקה החדשה. ומה עם יהודי שעשה "פשע בלתי־אנושי באופן מיוחד"? נניח, שרצח קשיש בסכין ובאכזריות רק כדי לסחוט ממנו את פרוטותיו האחרונות? האם עונש המוות יחול גם עליו, שמא מדבר החוק רק על ערבים?

•

עיתוי הדרישה להטיל עונש מוות על מחבלים מוכיח, כי דיון כזה נעשה תמיד בלחץ נסיבות מקריות וזמניות. כאילו מבקשים הפוליטיקאים לרצות את יצר הנקם בלי להפעיל את הגיונם. וההגיון אומר, שאפילו יצליח ראש־הממשלה שמיר לזרז את הדיונים ובעזרת שר־המשפטים שריר להעביר את החוק; אפילו יגזרו בתי־המשפט פסק־דין מוות על מחבלים – לא תוכל ישראל לבצע גזר־דין אלה והם יישארו בבחינת חוקים דרקוניים, שלא נוכל להפעילם.

התקליט הנכון למסיבות הקיץ הגדולות
סמאש 3
עכשיו בכל חנויות התקליטים
הד ארצי

מכון ז'בוטינסקי

ועד ראשי האוניברסיטאות

אוניברסיטאות מודיעות על

הרשמה לסמסטר ב' תשמ"ח

מרכז ארצי לבחינות ולהערכה

מודיע על
פתיחת ההרשמה לבחינות כניסה פסיכומטריות בינאוניברסיטאיות
לקראת שנה"ל תשמ"ט

טפסי הרשמה ניתנים לרכישה בכל חנויות הספרים האוניברסיטאיות ובחנויות "סטימצקי", או ע"י פניה בכתב בצירוף 4 ש"ח אל: המרכז הארצי לבחינות ולהערכה, ת.ד. 26015, ירושלים 91260.

הטכניון מכון טכנולוגי לישראל

לימודי הסמכה (תואר ראשון)
לסמסטר אביב תשמ"ח

- הנדסה אזרחית
- הנדסה גאודטית
- הנדסת מכונות
- הנדסת חשמל
- הנדסה כימית
- הנדסת מזון וביוטכנולוגיה
- הנדסה חקלאית
- הנדסה אוירונאוטית
- הנדסת תעשיה וניהול
- מדעי המחשב
- מתמטיקה
- מתמטיקה שימושית
- פיסיקה
- כימיה
- כלכלה וניהול
- הוראת הטכנולוגיה והמדעים

ההרשמה למועד אביב תסתיים ב־30.10.87
מועד אחרון לשינויים ביחידות הרשמה - 30.11.87
מועד בחינת מיון במתמטיקה - 21.12.87

ידיעון למועמדים וטפסי הרשמה: ב"מכלול", קרית הטכניון, חיפה, טל' 04-223854; וכן ב"מכלול" באוניברסיטת חיפה ובאוניברסיטת בן־גוריון בנגב; או בלימודי חוץ של הטכניון בת"א, רח' ליסין 14 (פינת הלסינקי), טל' 03-262134; וכן בחנויות "סטימצקי" בערים הגדולות. בדואר: משלוח שובר תשלום ע"ס 19 ש"ח לזכות חשבון בנק הדואר מס' 4187919 ל"מכלול" ק. הטכניון חיפה 32000. פרטים נוספים: מדור מיון וקבלה, חדר 414, בנין אולמן ק. הטכניון, בימים א'-ה' בשעות 9.00-13.00, או בטל' 04-292529, כל שעות היממה.

אוניברסיטת בן־גוריון בנגב

נמשכת ההרשמה ללימודי תואר ראשון B.Sc. במסלול המיוחד - סמסטר אביב תשמ"ח (1988).
ההרשמה תסתיים ביום א' 8.11.87

הפקולטה למדעי הטכנולוגיה
במחלקות: הנדסת חשמל ומחשבים, הנדסת מכונות, הנדסה כימית, הנדסת תעשיה וניהול, הנדסת חומרים, הנדסה גרעינית.

הפקולטה למדעי הטבע
במחלקות: פיסיקה, כימיה.

ידיעון למועמדים וטפסי הרשמה
בחנויות "מכלול" באוניברסיטת בן־גוריון בנגב, בטכניון ובאוניברסיטת חיפה. בדואר: משלוח המחאה ע"ס 19 ש"ח לפקודת "מכלול" אוניברסיטת בן־גוריון בנגב, ת.ד. 653 ב"ש עבור מעטפת "מסלול מיוחד".

הערה:
דיור - האוניברסיטה תקצה מגורים או מלגות דיור לסטודנטים שימצאו זכאים עפ"י הקריטריונים.

מכללת בית ברל

הרשמה מאוחרת לשנה"ל תשמ"ח
למסלולים המפורטים במכללה ושלוחותיה

ביה"ס לחינוך - בית ברל

מסלולים ארבע שנתיים לתואר B Ed
מסלולים תלת שנתיים לתואר מורה בכיר.
★ הכשרת מורים לגיל הרך, גננות, א' ב'.
★ הכשרת מורים לכיתות ג' - ו'.
★ הכשרת מורים לכיתות ז' - י'.
★ הכשרת מורים לחקלאות, לטבע ולימודי הסביבה.

מס' המקומות מוגבל, על המעוניינים לפנות אישית ליחידת הרישום בין השעות 09.00-12.00, טל' 052-448969 (34, 35) 052-25155

כתובתנו: מכללת בית ברל, אוטובוס מס' 17 מכפר סבא.

יש להביא להרשמה:
★ ציוני תעודת בגרות (תעודת בגרות מלאה חובה)
★ 55 ש"ח דמי הרשמה
★ מועמדים שנבחנו במרכז הבחינות הארצי יביאו עמם התוצאות

מכללת שיין פתח-תקוה

לכל מסלולי ההכשרה להוראה וכן במסלולי השתלמויות מורים בתוכנית גמישה
טלפון: 9224924, 9221379, 03-9241038
כתובתנו: קפלן 42, פ"ת

מרכז ארצי להכשרת יוצאי אוניברסיטאות ואקדמאים להוראה

★ הכשרת מורים להוראה כוללת
★ הכשרת מורים לתולדות האומנות
הלימודים מיועדים לבעלי תואר אקדמי או מסיימי 32 ש' באחת האוניברסיטאות בארץ.

לפרטים נוספים טל: (32. 30) 052-25155
052-25157

הכשרת מורים לאומנות ולטכנולוגיה כללית גבעתיים

הכשרת מורים לביה"ס היסודי ולחטה"ב למלאכה בנים בנות, לשרטוט ולגרפיקה, לעיצוב בסיסי תלת מימדי לחשמל אלקטרוניקה ועוד...

ההרשמה בין השעות: 14.00 - 08.00
טל: 322408. 03-321308
כתובתנו: רח' פטאי 14 (שכ' בורכוב) גבעתיים.

ההרשמה לשאר המסלולים מלאה!

מודעות משפחתיות מתקבלות
מצאת השבת/חג עד חצות (24.00)
בבית **מעריב**, רח' קרליבך 2, תל־אביב
ובטל' 03-439111

אוניברסיטת תל-אביב

בית הספר להנדסאים
ע"ש יוסף ורבקה מאירהוף
המרכז הטכנולוגי

קורסי השתלמויות

שנת הלימודים תשמ"ח תיפתח
ביום שישי, 23 באוקטובר 1987

לימודי תעודה — קורסים שנתיים (400 שעות)
1. אלקטרוניקה
2. אופטיקה ואלקטרואופטיקה
3. בקרת איכות
4. ניהול הנדסי

קורסי השתלמויות — סמסטר אחד (140 שעות)

א. קורסי מחשבים
1. יסודות המחשב ומבוא לתכנות
2. תכנות בשפת פסקל
3. תכנות בשפת אסמבלר 8086־88
4. תכנות בשפת קובול — מנהלי ומסחרי
5. תכנות בשפת סי (C)
6. ניתוח מערכות
7. יישומי ניהול במחשב אישי IBM PC

ב. קורסי מכשור בקרה ותכנון
8. תיכנון בתכנון מכני
9. בקרה ספרתית CNC
10. בקרים מתוכנתים PLC
11. אלקטרואופטיקה ולייזרים

ג. קורסי אלקטרוניקה
12. יסודות האלקטרוניקה
13. לוגיקה ואלקטרוניקה ספרתית
14. תיכנון — בתכנון אלקטרוני
15. קורס בסיסי למיקרופרוססורים
16. מיקרופרוססורים מתקדם IBM PC WORKSTATION
17. הרובוט במפעל תעשייתי

ד. כתיבה טכנית
18. כתיבה טכנית באנגלית

גמול השתלמות:
לימודי תעודה וקורסי ההשתלמות הם בהיקף ובמתכונת המתאימים לתכניות גמול השתלמות וקרנות ההשתלמות.

שעות הלימוד: 17.30–20.45, פעמיים בשבוע.
● להרשמה ופרטים נא לפנות למרכז הטכנולוגי בימים א'–ה': 9.00–13.00; א', ד': 17.00–19.00 – בזה"ז האוניברסיטה 30, רמת־אביב, תל־אביב, טל' 425131־2.

הטכניון מכון טכנולוגי לישראל
היחידה ללימודי המשך ולימודי חוץ

לימודי ניהול
מודיעים על פתיחת
ההרשמה לקורס

יסודות בניהול השיווק

הקורס מיועד למנהלים ולבעלי עסקים המעוניינים להשלים ידיעותיהם בתחומי השיווק ולמעוניינים להכשיר עצמם לעסוק בתחום השיווק.

מבנה הקורס: 10 מפגשים בני 4 שעות כ"א, בימי רביעי בין השעות 17.30 — 21.15.

מרצה הקורס: ד"ר גרהם ג'קסון מרצה בכיר בפקולטה להנדסת תעשיה וניהול בטכניון, יועץ בתחום השיווק לחברות עתירות ידע.

ההרצאות תערכנה בשפה העברית.
הלימודים יתחילו ב־28.10.87 ויתקיימו בקרית הטכניון.

בדבר פרטים והרשמה נא לפנות ליחידה ללימודי המשך ולימודי חוץ, לימודי ניהול, בנין צ'רצ'יל, קרית הטכניון, חיפה
טל. 04־225150, 04־294464

שעות קבלה: ימים א' — ה'
10.00 — 12.00, 16.00 — 18.00
יום ו' 12.00 — 10.00

המכון התורני לחינוך ותקשורת
ת.ד. 16078 ירושלים

נותרו מספר מקומות למחזור ג'

לקורס הפקה ותסריטאות

לבוגרי ישיבות/אקדמאים

מועמדים מתאימים יפנו טלפונית – 02־422481, בשעות המשרד או בטלפון 02־535941.

ההרשמה לקורס מקביל לבנות – הסתיימה.

ב־25 באוקטובר
נבחרת יוון
אלופת אירופה בכדורסל
מול
נבחרת ישראל
בהיכל הספורט ביד־אליהו
בערב בחירת
"ספורטאי השנה" תשמ"ז
של "מעריב"

עשן קצת פחות! בבסף שתחסוך, קנה לילדך "מעריב לנוער"

כל המעוניינים בגיור
יפנו בכתב אל:
ברית ידידי הגר, תל־אביב, ת.ד. 3333

עיריית תל־אביב־יפו מינהל החינוך, התרבות והספורט
משרד החינוך והתרבות
המחלקה לחינוך מבוגרים

תיכון ערב למבוגרים עידוני א'

הכנה לבחינות בגרות

כיתות ט', י', י"א

נותרו מספר מקומות לכיתות תיכון ולכיתות הכנה לבגרות במקצועות הבאים:
★ **מתמטיקה** (מועדי חורף וקיץ)
★ **אנגלית** (מועדי חורף וקיץ)
★ **תולדות האמנות** ★ **ידע עם ומדינה** ★ **לשון עברית** ★ **תנ"ך** ★ **ספרות עברית וביולוגיה**

פרטים והרשמה בתיכון עידוני א', שפרינצק 4 ת"א טל. 216749 256593 בימים א', ג', ה' משעה 17.00 עד 20.00

הנהג, עשה לך מנהג קבוע – קח עמך חייל לדרך

האוניברסיטה הפתוחה

נפתחת ההרשמה ללימודים
לסמסטר אביב תשמ"ח (24) פברואר-יוני 1988

לתואר בוגר B.A.

האוניברסיטה הפתוחה מציעה לימודים בתחומים:

- מדעי הרוח
- מדעי היהדות
- ניהול וכלכלה
- מדעי ההתנהגות
- חינוך
- מדעי המחשב
- מתימטיקה
- מדעי הטבע
- מדעי החיים

ההרשמה ללימודים אינה מותנית בהצגת תעודה על השכלה קודמת

- הלימודים מתבססים בעיקר על למידה עצמית בביתו של הסטודנט באמצעות חומר כתוב, מערכת מטלות הנבדקות על-ידי מנחים ובחינות גמר.
- בנוסף הסטודנט נעזר באמצעי למידה שונים ופגישות עם מנחים הנערכות אחת לשלושה ארבעה שבועות באזור מגורי הסטודנט.

האוניברסיטה מציעה גם השתלמויות במסלולים ותכניות מיוחדות
לקבלת חומר הרשמה באוניברסיטה הפתוחה או במרכזי המידע - נא לפנות החל מ-1 באוקטובר 1987

ההרשמה תסגר ב-15 בנובמבר 1987

לכבוד האוניברסיטה הפתוחה, המחלקה למידע למירשם ולמעקב ת.ד. 39328 רמת-אביב, 61392
אבקש לקבל את ידיעון האוניברסיטה הפתוחה וחומר הרשמה לסטודנט חדש.
שם ____________
כתובת ________ מיקוד ________
מעריב 16.10 כללי

סטודנטים ותיקים אשר למדו בסמסטרים 22 ו/או 23 מתבקשים לפנות לאוניברסיטה הפתוחה רק אם לא קיבלו חומר הרשמה המיועד לסטודנט ותיק עד סוף אוקטובר 1987.

משרד החינוך והתרבות
המחלקה להשתלמות עו"ה
ירושלים

אוניברסיטת בר אילן
בית הספר לחינוך
המדור להשתלמות מורים

משרד החינוך והתרבות
אגף החינוך הדתי
ירושלים

מודיעים על פתיחת קורס השתלמות בנושא:

הכשרת כח אדם לחינוך קהילתי ולבתי"ס קהילתיים

מטרת הקורס:
להכשיר כח אדם מיומן לעבודה בחינוך קהילתי ובבתי־ספר קהילתיים, המיועד לנושאי תפקידים בחינוך, בקהילה ובמוסדותיה.

הקורס יהיה בן 112 שעות לימוד, במתכונת של 4 ש"ש ויערך בימי ה' משעה 16.00 עד 19.30 באוניברסיטת בר אילן. תכנית הקורס תישלח לכל דורש.

התחלת הלימודים: יום ה', י"ג חשון תשמ"ח. 5 בנובמבר 1987).

המעונינים יפנו בדחיפות ישירות אל: המדור להשתלמות מורים, ביה"ס לחינוך, אוניברסיטת בר אילן, רמת גן, מיקוד 52100 או בטלפון: 03־718445, בימי א'–ה' בין השעות 08.30 עד 16.30 ובימי ו' בין 08.30 עד 12.00.

קמרה אובסקורה

מודיע
על ההרשמה ללימודים מלאים וחלקיים בשנה"ל 87/8
במגמות:
• צילום • וידאו/קולנוע • מולטימדיה
ההרשמה בימים אלה
בין השעות 10:00 עד 19:00.

קמרה אובסקורה. בית הספר לאמנות
תל אביב: אלנבי 57, משרד - 03-298191 03-298291
חיפה: הנביאים 13, 04-662773.

כתיבה המכונה ב־12 שעות בשיטה עיוורת
ביה"ס למסחר "רימון"
תל־אביב, דיזנגוף 85, ☎ 281985

רוצה להצליח בבגרות?

אל תאחר להרשם לכיתות מזורזות

לקראת מועד חורף 1987 נפתחות כיתות ב-19 באוקטובר

במקצועות: אנגלית, מתמטיקה, אזרחות.

נמשכת ההרשמה למקצועות פיסיקה ומתמטיקה מורחבת וביולוגיה למועד קיץ 1988
פתיחת כיתות ב-21,28 באוקטובר.

מישלב המרכז הישראלי להשכלה
בפיקוח משרד החינוך והתרבות
• 265,000 למדו כאן
• 39 שנות נסיון
• צוות מורים מעולה
• ייעוץ והכוונה אישית־ ערובה להצלחתך
25%

פרטים והרשמה:
מרכז מישלב— ויצמן 83 ת"א, מיקוד 61213, טל. 8-263185
בימים א'—ה' 16.30-20.30, 08.00-14.00 וביום ו' 08.00-12.00

במישלב גומרים טוב!

מעריב פנאי

חלק ד'/ יום ו', כ"ג בתשרי תשמ"ח, 16.10.87

תקציר

רדיו/טלוויזיה

כתבה בעמ' 2 **שניים שהם כאחד**

דליה רביקוביץ על מוסף המוספים עם שני הרבנים הראשיים; שלמה ארצי מראיין את שמעון פרס וגלי צה"ל כל הזמן.

תיאטרון/מופע

כתבה בעמ' 2 **מאחורי הקלעים**

תלמה אדמון על הזיילים האלמונים של תיאטרון הבימה, ביום הו־לדתו השבעים של הלאומי.

בשורה הראשונה

35 שנה הוא יושב בשורה הראשונה ומצייר אותם בתפקידיהם על הבמה. במסגרת חגיגות השבעים מציג זאב תעזוזה של ציוריו.

מוסיקה

כתבה בעמ' 4 **שיקוי אהבה משכר**

יעקב הכהן על "שיקוי אהבה" באופרה הישראלית החדשה: כמו שמפניה טובה.

כתבה בעמ' 5 **מתחת לארון**

יוסף לשונסקי על תקליטו החדש של שפי ישי המבוסס על שירי אגדה עמיר.

מיקדם

חילופי תרבות: הבימה-צרפת

גרי ברתיני

ההופעות בפסטיוואלים של ברלין ובלגרד לא יהיו סוף פסוק בביקוריה של הבימה באירופה.

בשנה הבאה רוצה התיאטרון הלאומי להתארח בפאריס. הרעיון מבוסס על חילופי תיאטראות: הבימה תופיע בצרפת ואילו הקומדי פרנסז תתארח בארץ.

המשא והמתן מתנהל בדרגים הדיפלומטיים הגבוהים ביותר, ושותף לו שגרירנו בצרפת עובדיה סופר.

גרי ברתיני יבוא לפסטיוואל

מינויו של המוסיקאי הישראלי גרי ברתיני לתפקיד רב היוקרה של מנהל בית האופרה של פרנקפורט לא ינתק אותו מן הארץ. הוא עתיד להגיע הנה בשנה הבאה (1989) עם בית האופרה הגרמני, כאורח פסטיוואל ישראל.

הגרמנים יבצעו בפסטיוואל שתי אופרות: איפיגניה באאוליס ואיפיגניה בטוריס.

"אוויטה" לא יועלה בקאמרי

אברהם דשא (פשנל), המדריך בזכויות של המחזמר אוויטה, פנה אל התיאטרון הקאמרי בהצעה להעלות הפקה משותפת של מחזמר זה.

הרעיון היה להעלות את המחזמר ביוני בשנה הבאה, אבל בקאמרי, החליטו אחרי בדיקה, שלא להיענות להצעה. "הקאמרי אינו יכול לעמוד בהרצת שני מיוזיקלס בעת ובעונה אחת בסדר גודל כזה," מסביר עודד פלדמן, המנכ"ל.

הרצת עלובי החיים מתוכננת לפחות עד נובמבר 1988. לפחות עד לתקופה זו תוצגו דודו פישר עם התיאטרון. עד אז גם יועלו 300 הצגות של מחזמר זה.

נראה שפשנל יעלה את אויטה בכוחות עצמו.

"השנה אנחנו מפנים את הבמה להביבה בנושא המחזמר", אומר פלדמן, ומתכוון **לסלאח שבתי** של אפרים קישון ונוריה הירש בבימויו של זאב רווח.

אספרט תביים את פורת

בקאמרי מתנבאים שזה יהיה הלהיט של הקיץ הבא: **בית ברנארדה אלבה** ללורקה בביכורה של אורנה פורת ובבימוייה של הספרדיה **נוריה אספרט**.

אספרט מפורסמת בעיקר כשחקנית. בפסטיוואל ישראל שלפני האחרון היא העלתה בבימויה את **ירמה** ואת **חתונת הדמים**, אך לא באותה מידת הצלחה שהכול ציפו לה.

על **בית ברנארדה אלבה** לערכת זאת יש לה קבלות. היא זכתה בלונדון לפני שנה בתואר במאית השנה על בימוייה למחזה זה. ההצגה היתה ללהיט.

שחקן על עצמו

הבמאי **חנן שניר** והפסיכולוג **עמוס צור** (בעלה של השחקנית **עדית צור**) בקיימים במסגרת סמינר הקיבוצים סדנה שנושאה: עבודת השחקן על עצמו, שילוב טכניקות טיפוליות בתהליך היצירה. ביום ד' הקרוב יתקיימו ראיונות קבלה לסדנה.

הסדנה, שתתחיל לפעול בחודש דצמבר, מיועדת לשחקנים ולבוגרי בתי ספר למשחק המבקשים לעסוק בהקשרים בין תהליך בעבודה על עצמם לתהליך העבודה על דמות. בעבודה ישולבו טכניקות של פסיכודרמה ודמיון מודרך. שניר אומר, כי העבודה נעשית בשני מישורים מקבילים: א. השחקן על עצמו כאדם. ב. הרגלים, מניירות, ביטוי מוגזם של רגש.

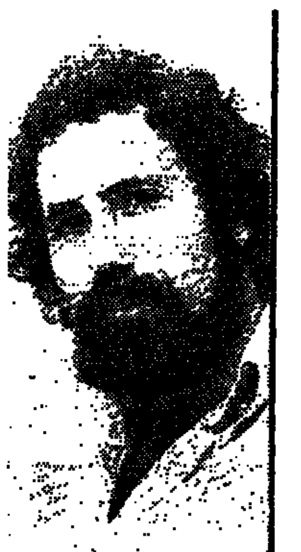
חנן שניר

הסדנה מאפשרת למשתתפים בה לעבוד על התפר שבין האדם-השחקן לבין הדמות אותה הוא מגלם. המסגרת המיוחדת הזו מאפשרת למשתתפיה לעבוד בתנאים נוחים ומשופרים לעומת המקובל בתיאטרון.

לשחק, אומר חנן, משמעותו להשתנות, להיות מישהו אחר וזהי לגיטימציה שקיימת רק בתיאטרון.

מילוא יברך את הבימה

יוסף מילוא נמצא כרגע באיסטוורפן, שם הוא מביים בתיאטרון מקומי, אך לכבוד היובל של הבימה הוא יטלפן ארצה, למגזין של גל"צ, בילוי נעים, כדי לברך את התיאטרון הלאומי בחגו.

3 שעות של בילוי נעים מרכז, כולן מוקדשות להבימה, צפויות היום (יום שישי), בהגשתו של מולי שפירא. חוץ ממילוא יישמעו שם גם קולות מן העבר, של ראשוני התיאטרון, כמו רובינא, מסקין, ברטונוב, קלצ'קין.

יוסף מילוא: מה אבנך

דודו פישר: מי שמע?

גם הצייר זאב, שתערוכתו תיפתח באולם הכניסה של התיאטרון הלאומי יתארח בתוכנית. אפילו לשודדים תינתן רשות דיבור.

היום ישדרו גם את המופע הפומבי שערך גל"ץ בזמנו, **באידיש זה נשמע טוב יותר**, בהנחייתו של דן אלמגור. שפירא אומר כי מעולם לא הותקף במה מרוכזת כזאת של בקשות לשידור חוזר של התוכנית, בעיקר מצעירים. שושנה דמארי תשיר את הפזמון האידי **רוז'ינקאס ומנדלעך** ששרה לעקורים בקפריסין, וירדנה ארזי תזמר את **מיין שטעטעלע בעלז**. כוכב אחר, שאיש לא שמע עליו בעת הקלטת התכנית, הוא דודו פישר.

חיים נגיד

שני חברים יצאו לדרך

הסרט "זקוף ת'אוזן", מחר במוזיאון תל־אביב, עשוי בפשטות אנגלית עניינית ומגולל את תולדות המחזאי ג'והן אורטון שתחילתם חיים בשוטים, המשכם מעבר ללונדון וסופם התקף טרוף שהוביל לרצח ידידו הטוב קנת האליוול □ חיים מסוגרים, מין לא מקובל, גניבות ספרים. שהיום אותה ספריה מתפארת בהם ומשבר יחסים שהחל במאסר

מאת עידית שמגר

"זקוף את האוזן" — הנושא כביכול קונטרוורסלי, אך הסרט עשוי בפשטות אנגלית עניינית. סיפור חייו של המחזאי האנגלי ג'והן אורטון. **שלל, מר סלון**, הם הידועים שבין יצירותיו. הסרט הזה, המבוסס על ספר מאת ג'ון לאהר, מספר את חייו של אורטון, ואלה נקשרים הדוק ליצירתו.

הספר, כמו הסרט, משרטטים תולדות חיים פשוטים בתלכית. אורטון הוא בן למשפחה פשוטה, אמו ייעדה לו עבודה של פקיד. במקרה זכה במילגה לראדה (האקדמיה המלכותית לאמנויות הבמה) וכך הגיע לעולם התיאטרון. בן 18, מייד עם המעבר ללונדון הוא פגש את קנת הליוול עימו חילק את חייו במשך 16 שנים והוא שרצחו לבסוף, בהתקף של טירוף, במכת גרזן.

הקשר בין השניים היה ללא ספק קשר אהבה, אך כמה קשה הייתה אהבה זו. ראשיתה במיפגש בין תלמיד למדריך: אורטון, נער מפשוטי העם, לא מחונך, לא מלומד. "בגדים זולים יושבים עלי טוב כי אני בא מן הביבים", יאמר. הליוול, ההומוסכסואל קשיש יותר, משכיל ומתורבת יותר. הם קראו יחד המון ספרים, כתבו יחד (בלא הצלחה) על חיי ההומוסכסואלים, דיברו, חילקו סודות וטיילו באחו. הם גרו בחדר אחד, קטן ומסונף, ללא טלפון, לא פגשו ידידים וכמעט לא יצאו מהבית. חיים מסוגרים, מוזרים שחייבים היו להשפיע לרעה גם במערכת יחסים פחות טעונת בעיות.

ב־1962 הם נשפטו על גניבת ספרים מספריה ציבורית. כיום נהנית אותה ספריה להציג את הספרים ש"שיפר" אורטון באוסף מיוחד!

יש הרואים במשפט ובמאסר את המשבר הראשון ביחסיהם. מאז מכל מקום הם לא היו כמו קודם. הם הפסיקו לכתוב יחד. הפסיקו גם לקיים יחסי מין זה עם זה. אורטון כתב וכתב והבדו שקע במצבי רוח דכאוניים, ביכור וחוסר יכולת לכתוב. מערכת היחסים הפכה לחובה כפויה ולא רצויה, קשר של תלות במקום קשר של אהבה. הליוול נשאר מאחור: ממורמר, בודד ומתגעגע לידידו שעלה והצליח. "what's my line" "eamonn andrews", עלו על הבמה וג'ו אורטון הפך לחביב הביקורת, הקהל והתקשורת.

ג'ון לאהר, שעל סיפרו מבוסס הספר, הוא הביוגרף המרכזי של אורטון: הוא חיבר את רוב הכתבים על אורטון: ספרים, מאמרים, עורך יומניו של המחזאי וגם של מחזה ששמו "יומנו של מישהו" — שהוצג על הבמה. הדברים מתבססים על היומנים שכתב אורטון במשך השנים. הוא תיעד את חייו עם הליוול, את פגישותיהם, שיחותיהם, כתב על הצלחתו וגם, בקצרנות, (כדי שלא כל אחד יוכל לקרוא), תיעד את כל מעלליו המיניים, ובתחום זה, לפחות כפי שזה נראה בסרט, ג'ו אורטון היה בחור חרוץ, חרוץ מאוד.

מיפגשים ברחוב, ובתחנות אוטובוס אפלה, בתי שימוש ציבוריים, חדרי המתנה, ומה לא: אורטון נדלק על כל זוג מכנסיים ולא ויתר על האפשרות עם אף אחד. הוא אהב את זה מהר, מייד — ובחברת זרים. מיפגשים מזדמנים ברחובות ובחצרות, מסע חושני למרוקו למיצוי עינוגים עם נערים שחומים ועליזים. ובכל שאורטון תגג יותר — קנת סבל יותר. והדברים הרי ידועים ולא רק ביחסים בין גברים.

אבל כאן זה היה חריף יותר, כפייתי יותר, קשה יותר ונואש יותר. הם היו רק אחד עם השני, בלי קשר רגשי כלשהו בחוץ ובאשר הקשר ביניהם נפרץ — נהרס העולם. הליוול לא יכול היה לחיות עוד עם אורטון, אך הוא לא יכול היה לחיות בלעדיו, או להניח לאהובו לחיות — כרצונו.

"מה היית עושה לו הפכת לעשיר ומצליח?" — שואלים את אורטון. "הייתי דופק כל מה שזז", הוא עונה — ועושה. כאשר פגש בנער שלא נענה לחיזוריו, כתב: "התקף נורא של זעם וייאוש את כולי. אני מוצא את התאווה זהה רגשית לכעס כזה. או לפחות, הכעס משתלט עלי כאשר אני רואה משהו שאינני יכול לקבל. אני מרגיש שיום אחד אשתגע ואבצע אונס."

למרות שעכשיו הוא חשוב ומצליח, אורטון אינו מתעשר, אינו קונה בית, אינו מבלה בחוגי המצליחנים. מלבד המסע למרוקו אין רואים כמעט את אורטון יוצא מן הבית. מיפגשיו מצומצמים. הסוכנת שלו, תבדו לחיים, ידיד מדוקק, ואותם נערים מזדמנים, חסרי מוג או סתם אוהבי כסף־קל.

התסריט של אלן בנט (שנשען על ספרו של הביוגרפי של להר) מנתב את סיפורו של אורטון בקו של שפיות נאראטיבית המאפשרת לנו להאמין לדמויות ולמה שקורה להן. אורטון היה אדם חסר רגשנות, לא רומנטי, אולי בלי נאמנויות בכלל, מלבד אותו קשר מרכזי עם קנת הליוול, קשר שהפך למכלודת חונקת וקטלנית. מסגרת: גרי אולדמן — פנים חדשות, כמעט.

גרי אולדמן — בפעם הראשונה ראינו אותו בתור סיד וישיוס, מנהיגם של "אקדוחי הסקס" בסרט שסיפר על חייו ושמו סיד ונסי. סמים, אלימות, יאוש ומוות היו החומרים שמהם הורכב התפקיד. עכשיו הוא מגלם את ג'ו אורטון שילוב של שמחת חיים פראית, אהבת סקס פרועה וכשרון כתיבה אמיתי. אולדמן מצליח להעביר לנו את אורטון, ואם לא בדיוק כך היה, לפחות זה נראה נכון: אנאיסט ומקסים, לעתים מרוחק, אכזרי ומצחיק להפליא.

בן 29, הוא גדל בדרום לונדון, בן למשפחה הרוסה, למד ציור, איגרוף ולגנן בפסנתר. אחרי שראה את מלקולם מקדואל ב"ואם" — החליט: "זה מה שאני רוצה להיות כשאהיה גדול".

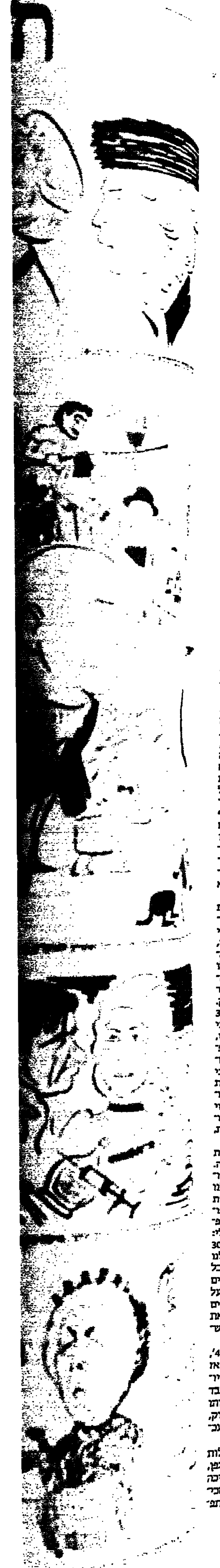

ד'

הבימה: 70 השנים הראשונות

מאחורי־הקלעים

בשורה ראשונה, מימין לשמאל: יוסי רודן (מנהלן), דוד עמר (סדרן ראשי), שימון רוביניבסקי (מנהל מצבעה), שלמה טבוקי (עובד במה), יצחק אבן זהב (נגר), צבי יצהרי (מסגר ועובד במה)
בשורה שניה, מימין לשמאל: חיים אמויאל (עובד במה), נתן ליבוביץ (עובד במה), פנחס בן־יהודה (קופאי ראשי), צבי רודיק (חשמלאי), רוחמה לוי (מלבישה), משה ויגזפט (מחסנאי), שדה גורי (פאנית), חייא בירן (מנהל כח אדם), איתן מימיה (מפעיל צגים), אדיבה גפן (יחסי ציבור)
עומדים, מימין לשמאל: יעקב קדישמן (עובד במה), יוסף פרג' (עובד במה), חיים בייטס (עובד במה), נתן פטורין (תאורן ראשי). צילם: ראובן קסטרו

חיילים אלמונים: 120 עובדים רשומים אצל מנהל כוח האדם ב"הבימה", כל אחד מהם בטוח שבלעדיו ההצגה לא תמשך וכל אחד מהם צודק; לאיש מהם לא היה זמן להצטלם ■ ליליאן בורשצבסקי, פאנית, שוברת את הראש איך לעשות שיער של קיבוצניקית, שיהיה שונה משיער של אשת העליה השניה, אם לשתיהן יש שביל באמצע וקוקו מאחור ■ פנחס בן־יהודה, קופאי ראשי: כולם רוצים בשורה ארבע באמצע; לך תסביר שאי אפשר שכולם ישבו על אותו כסא ■ בני צרפתי, מנהל הצגות: צריך לדאוג שהצגת הערב תעבור בלי תקלות אבל אם יש תקלות זה יותר מעניין

מאת תלמה אדמון

בתחילה ישב באולם רק דוד עמר, סדרן. צרור המפתחות הענק שלו צלצל בכל האולם הריק והחשוך. השמש, שהאירה את פקקי התנועה שמסביב לבית הבימה, נכנסה בעד דלת התפאורה הרחבה, שהיתה פעורה אל הרחוב. האור חצה את הבמה העירומה ונח על מסעדי הכיסאות באולם.

כמו במחזה ספונטני, זרמו אל הבמה פועלים, שהתמזגו באפלולית ורק תנועותיהם הבדילו אותם מתוך הריקנות הגדולה. אמש בחצות פורקה תפאורת מירל'ה אפרת. הבוקר נערכים לבניית התפאורה של המלך מתיא. בחגים תמיד יש יותר עבודה. אחדים מעובדי הבמה התחילו ביום ה' בחמש אחר הצהריים ורק ביום ששי בצהריים יוכלו לנסוע הביתה. כולל שעות נוספות זה יצא להם בתחילת נובמבר, מקסימום 2000 שקל. ברוטו.

לאיש מהם, בעצם, לא היה זמן להצטלם. גם באולם הקטן מחכה עבודה. כבר הושלם פרוק תפאורת נשים, ועכשיו צריך להקים את הדוד וניה. מלבד זאת, היתה מבוכה. הבוקי המצלמות תמיד מכים בבם, או חולפים על פניהם הרחק, לעבר חזית הבימה. למקום שעומדים בו השחקנים. הגברים הציצו זה בזה ונידחקו אל הקירות, ממשיכים בגרירת קרשים. אבל כשהעז אחד מהם לגלוש אל האולם, מקום שנתבקשו המצטלמים לשבת, באו עוד אחריו. תחילה התלוצצו קצת ולא העזו להישיר מבט אל העדשה, אבל לבסוף הרצינו ולא זזו.

המלבישה רוחמה לוי (בת 24, ארבע שנים בתיאטרון הלאומי) היתה קצרת רוח, מפני שרצתה לשוב להתקנת התלבשות למלך מתיא. צריך לכבס במכונת הכביסה, לגהץ, להיות לשחקנים בחדרי ההלבשה. כן, היא רואה את כולם בתחתונים. ליא קניג מספרת לה דברים ואחר כך אומרת "שיישאר בינינו".

בני צרפתי, מנהל הצגות, רק שלוש שנים כאן, וכבר עומד להחליף את אלי מלכה כמנהל הפקות. צרפתי, שלייקעס אופנתיים מעל לחולצת טריקו, היה הראשון שלמד בבית־צבי במגמת ניהול הצגות, ישירות מפי גרי בילו. הוא מרגיש מצויין בתפקיד, הקובע לדעתו, אם תהיה הצגה או לא. הנה, אמש, הילד שצריך להכנס בסוף מירלה אפרת שכח שיש הצגה ולא הגיע. צרפתי טילפן לילד אחר המופיע בתפקיד הזה, והבחור הגיע 10 דקות לפני שהיה צריך להכנס לבמה.

"יש שני דברים שאני אוהב בעבודה הזאת", אומר צרפתי, "אחד: להרים הפקה, שתיים: לדאוג שהצגת הערב תעבור בלי תקלות. ואם יש תקלות זה יותר מעניין".

צבי יצהרי, בנאי תפאורות, בנה באחרונה את תפאורת יומן חוף ברייטון. בית. שתי קומות, סלון למטה ולמעלה חדרי שינה. קונסטרוקציה של ברזל עם ציפוי עץ סנדוויץ'. 13 שנים הוא עובד בהבימה ובזמן האחרון הוא מתגעגע לימים שבהם בתי המלאכה, הנגריה והמסגריה היו ממוקמים בתוך הבניין. עכשיו, בגלל קשיי מקום ותקציב, מוציאים עבודות לקבלנים בחוץ. כשיצהרי פנוי מבניית תפאורה, הוא מפקח על הקמתה על הבמה, עובד באחזקת הבניין. לפני הרבה שנים, הוא זוכר, קראו לו בערב דחוף, איך שהגיע הביתה. התפאורה של מרי סטיוארט היתה מבנה שישב על גלגלים. דקות לפני עלות המסך גילו שהמבנה לא זז מהמקום. יצהרי בא, החליף גלגל וההצגה התחילה בשמונה וחצי, כמו שצריך.

120 עובדים רשומים אצל מנהל כוח האדם חיים בירן. כל אחד מהם בטוח שבלעדיו ההצגה לא תמשך. וכל אחד מהם צודק. מלבישות, עובדי במה, תאורנים, מנהלי הצגה, אנשי קול, פאניות, בנאי תפאורה, צבעים, ציירים, סדרנים, קופאים.

דוד עמר ניגש כבר 18 שנים, מדי ערב, לדלת המובילה אל אחורי הקלעים. הוא פותח אותה באחד ממפתחותיו, ואומר למנהל הבמה והשחקנים: ערב טוב, אפשר להתחיל. וההצגה מתחילה. בשלב הזה עמר כבר גמר לעשות סדר בתור לקופה, כבר גילה שבקהל יושבת אשה שכתבה בעצמה את מספר המושב שלה (שורה ארבע באמצע), ונעל את הדלתות. את המאחרים הוא שולח ליציע. "הם אומרים לי: תביא חניה. מה אני יביא לכם חניה?! שלושת רבעי אולם יכלו למצוא חניה ולבוא בזמן ואתם לא?! אחד, אשתו כבר יושבת במקום, שורה חמש באמצע, והוא רוצה להיכנס לשבת איתה, ועל הבמה כבר הצגה. אני לא נותן לו. הכי גרוע זה באולם הקטן. שם, המאחרים הולכים הביתה ואני חותם להם על הכרטיס שהם יכולים לבוא בערב אחר. פעם אחת, אחד זרק לי את הכרטיס בפרצוף ואמר "חתיכת מרוקאי מסריח". אמרתי לו: יש לך מזל שיש לי את המדים האלה עלי".

יש כאלה שהקהל לא רואה אותם והם לא רואים את הקהל. כל העימותים בינם לבין עצמם. "אני הקשר שבין הצייר לבין השחקן", אומרת ליליאן בורשצבסקי, פאנית, והיא יושבת לבד ושוברת את הראש. איך לעשות שיער של קיבוצניקית, שיהיה שונה משיער של אשת העליה השניה, אם לשתיהן יש שביל באמצע וקוקו מאחור. "כמה שפחות רואים את העבודה שלי, ככה זה יותר מוצלח", היא יודעת, ושמחה להתקפל לתוך אלמוניות אמנותית. היא גאה בפאה שמסייעת לשחקן לגלם את תפקידו. כמו שמעון כהן בסידורות. על השיער הכהה המקורזל של כהן חבשה שיער ישר בסגנון קרו־קאט אמריקני. "ואף אחד לא ידע שזה לא השערות שלו. גם הפאות במירלה אפרת נראות טבעיות". 15 שנים ליליאן שותלת שערות בגומי של פאות בחדר אחד, בקומה השניה, בעורף הבניין. את המבטא שלה הביאה ב־71' מבריה"מ, "אבל שם עבדתי רק בקולנוע ולא בתיאטרון".

במיוחד היה קשה לגרור אל הצילום את פנחס בן־יהודה, קופאי ראשי. "אתם יודעים איזה לחץ יש עכשיו בקופה? יום ששי בבקר, אמצע סוכות?!". פעם היה עצמאי, מייצר כלי כסף. כבר שמונה שנים הוא מאחורי הזכוכית ב"הבימה", והנוסטלגיה שלו מתמקדת בימים שבהם היה קופאי באלהמברה אצל גודיק, התקופה היפה ביותר בחיי. איזה אדם יוצא מן הכלל היה גודיק. "בהבימה העבודה קשה, קשה מאוד. 30 אלף מנויים, זה לא קל. בערבים אשתי באה לעזור לי. רק בשורה ארבע, חמש, באמצע, כולם רוצים. לך תסביר שאי אפשר שכולם ישבו על אותו כסא. אבל משתדלים. כשאני עוזב את הקופה אני חצי מת. כבר אין לי כוח להכנס לראות את ההצגה. לפעמים אני הולך לראות את החזרה הגנראלית. שזה בדרך כלל ביום ששי בערב. אבל בדרך כלל, כשהלחץ קצת יורד, אני אומר לאשתי: תכנסי, תכנסי את, תראי את ההצגה".

כשנתן פטורין, תאורן ראשי, מאמץ את זכרונו, גם אצלו נכנס גודיק לתמונה. "עבודתי הנאווה של גודיק", מספר פטורין, "היתה ההפקה הראשונה שנתנה לנו מבט על תאורת חו"ל. בחזרה הכללית הראשונה התברר פתאום שכל הטרנספורמטורים נוזלים. אמרתי לגודיק שאי אפשר להמשיך. כמעט בכיתי. גודיק אמר לי: מה אתה צריך? אמרתי: אם תביא לי 30־40 ריאוסטאטים, אצליח לעשות משהו. לנו היו בסך הכל 13. גודיק שלח טקסים לכל הארץ. כל הלילה קיבלתי 3 ריאוסטאטים מפה, 4 משם. בסוף הייתי כמו מנצח על מקהלה, עבדתי בסימנים שנתתי לאנשים מן הקבינה מתחת לבמה, והם הרימו את התאורה עם מקלות. היום כבר יש מחשבים באולם הגדול. רמה בינלאומית".

פטורין עלה לישראל ב־14 למאי 48', אחרי יותר משנה בקפריסין. הוא היה אז בן 15. פיליפ בלצר, איש קול, עלה מניו־זילנד לפני שלוש שנים. באוסטרליה עבד עם להקות רוק. משרד הקליטה שלח אותו להבימה, וכשהוא מתגעגע לגופע רוק, הוא מחייך לתוך זקנו ואומר לעצמו: עכשיו אני כאן, בהבימה.

לפני שקמו הכל ופנו להעלם במחילות הבניין כמלים נחפזות, אמרה אדיבה גפן, אשת יחסי הציבור: רגע, תשבו, אני צריכה לרשום את השמות של כולם. אני לא מכירה את שמות המשפחה של כולם ומה תפקידם בתיאטרון.

הבימה - ארועי 70 השנה

● **ספר ה־70 – "70 שנים ראשונות"**. בהוצאת כתר יצא ספר הסוקר את הבימה ב־70 השנה. ערך וכתב שלמה שבא. הפקת הספר בסיוע אגודת ידידי הבימה.
● **כרזה חגיגית.** עיצוב: דן רייזינגר.
● **שבוע הבימה בקול ישראל.** בין ה־17–25 יוקדשו מבחר משידורי הרדיו ברשת א' וב' לספרות של הבימה.
● **חותמת דואר מיוחדת לציון החג.** ניתן להחתים מעטפות באכסדרת אולם רובינא. יום חמישי ה־22.10.87 החל מן השעה 18.00.
● **חגיגת הבימה בסינימטק.** הקרנת סרטים המבוססים על מחזות שהוצגו ב"הבימה" במשך 70 השנים.
● **חנוכת קיר ההנצחה.** למייסדי ראשוני וותיקי "הבימה", ביום ראשון, 18.10.87 בשעה 18.00 באולם רובינא.
● **פתיחת תערוכת ציורים של זאב ו"35 שנה בשורה הראשונה"**. יום שני 19.10.87, שעה 17.00.
● **ערב הצדעה להבימה.** אמנויות ישראל מצדיעות לתיאטרון ביום חג, 22/10/87.
● **חגיגות ה־70 ל"הבימה" לילדי אמנים.** ביום שבת 31.10.87, בשעה 11.00 באולם רובינא, בהשתתפות מיטב שחקני הבימה ושחקנים אורחים.
● **ישיבת כנסת חגיגית לציון חגיגות ה־70** תתקיים ביום שלישי ה־10/11/87 בשעה 16.00 במליאת הכנסת.
● **הבימה בצה"ל.** בחודש דצמבר יערכו ארועים מיוחדים במחנות צה"ל הצגות ומפגשים בין הבימה לחיילי צה"ל.
● **ערב שירי תיאטרון הבימה.** ערב בו יושרו השירים שאהבנו וזכרנו ממבחר הצגות הבימה ב־70 השנים הראשונות מ־"הדיבוק" ועד "מעגל הגיר הקווקזי". ביום רביעי ה־30/12/87 בשעה 20.30, באולם רובינא.
● **סוף שבוע עם הבימה בעמק** – תיאטרון הבימה יתארח בעמק הירדן. הארוע יתקיים בחודש מאי 88. הצגות ומפגשים.

דליה רביקוביץ

רדיוטלוויזיה

שניים שהם כאחד

בהזדמנות מאוחרת זאת עלי לגלות שאיש השנה שלי בטלוויזיה הוא דן מרגלית.

נוכחותו של מרגלית על המסך במשך השבוע ממושכת יותר מזו של קריין חדשות מן השורה, ועם זאת אין מרגלית נעזר בטקסט כתוב, אלא הוא דולה מתוכו עוד ועוד שאלות, עוד ועוד מאמצים לדובב אנשים שבחלקם אינם אומרים אמת, ובחלקם אין עניין באמת שלהם.

בראיון החג המשותף עם שני הרבנים הראשיים, הרב שפירא האשכנזי והראשון לציון הרב אליהו הגיע למרגלית לא רק תואר איש השנה אלא גם תואר העובד המצטיין. האיש ממש הוציא מים מן הסלע משום שהרבנים הראשיים לא רק השיבו תשובות חבוטות ובחלקם מתחמקות, אלא גם היה קשה מאוד להבין את הדיקציה שלהם, ואילו הוסיפו להם כתוביות היה זה דבר במקומו.

הרב אליהו והרב שפירא שניהם ילידי הארץ מן העיר העתיקה, האחד בולע מלים בהברה ספרדית והאחר בולע מלים במבטא אידישאי. תורת הנאום אמנם אינה נלמדת בישיבות, שכן עד כמה שידוע לי הלימוד הוא יחידני, אבל העוד כזה של הדרת כבוד אצל שני הרבנים גם יחד היה עשוי לצער גם אפיקורסים גמורים.

הרב אברהם שפירא: עבודה פרך

בכדי להדגים משהו מסגנונו של הרב שפירא כדאי לצטט מתשובתו לשאלה מדוע עשרים אלף תלמידי ישיבות אינם משרתים בצבא. ובכן, העשרים אלף מתמרים משרות צבאי משום שקשה מאוד לגדל תלמיד חכם "איך מגדלים תלמיד חכם זה עבודה פרך" אמר כבוד הרב. והראשון לציון הרב אליהו הוסיף "גם בני ישיבה מגינים על העם, שר הצבא יואב ביקש מדוד שילמד תורה והוא יילחם".

לאחר ששמעתי דברים עמוקים אלה מפי הראשון לציון חיפשתי בתנ"ך בספר שמואל ב' ולא מצאתי שום מקום שבו שלח שר הצבא יואב את דוד ללמוד תורה. לאמיתו של דבר, נמצא בתנ"ך דבר אלוהים אל דוד שאסר עליו לבנות לו בית מקדש משום שהוא איש מלחמה וידיו מגואלות בדם.

שלא כמו בימים עברו שמריבה היתה שרויה בין הרבנים הראשיים ומה שהתיר האחד אסר השני, שני הרבנים הראשיים הנוכחיים הם ממש שניים בראש אחד. שניהם בעד תמיכה לאסירי המחתרת, (הרב אליהו: "זה נקרא פוליטי? זה נקרא רחמנות") שניהם בעד ארץ ישראל השלמה (הרב שפירא: "בשבילנו זה בעיה רוחנית עצמה". חי"ת שוואית).

היה גם עניין של ירידת קרנה של הרבנות הראשית בהשוואה ליהדות החרדית. מפעלים, ובהם מפעלים חילוניים משחרים לפתחו של בית דין צדק של העדה החרדית שייתן הכשר לתוצרתם ואינם מסתפקים באישור הרבנות הראשית.

הרבנים הראשיים קצת התפתלו בעניין, וסיפרו על איזו פרשה שהיתה בעניין חילול שבת בתל־יוסף, אלא שקשיי מיבטא מנעו ממני לרדת לעומק הפרשה.

סוף־סוף שמענו קביעה ברורה שההבדל בין הרבנות הראשית לבין לובשי השחורים הוא רק ביחס למדינה. הרבנים הראשיים סבורים שהקמת המדינה היא ראשית צמיחת גאולתנו. ו"אלה שנמצאים בחוץ לארץ הם מסכימים".

ולאחר שזרחה גאולתנו באילת השחר, שאל דן מרגלית האם מותר לנער יהודי להיפגש עם נער ערבי:

בעניין זה כמו בכל יתר הנושאים היו שני הרבנים הראשיים מאוחדים בדעתם שאסור שיהיה קשר, כי "נער יכול להיות מושפע" (אולי להתאסלם חס ושלום?) והרב שפירא ביטל את הנושא בעפרא דארעא "יוצרים קונפליקטים בחיים". אבג, הקונפליקט טמון במפגשים ולא להפך.

לנוכח תמימות הדעים המוחלטת ואפילו דמיון בסגנון הביטוי שאל דן מרגלית אם עדיין יש צורך בשני רבנים ראשיים ואולי די שיכהן רב אחד. על כך השיב הרב אליהו "אנחנו שניים שהם כאחד" מה פרוש כאחת ממש שני הררים מאותה הושענא רבא.

והגדת לבנך

"שיחת נפש" בין שלמה ארצי לשר החוץ ומ"מ ראש הממשלה שמעון פרס נשאה אופי של שיחת בן ואב, מה גם ששלמה ארצי הרגיש ששמעון פרס הוא ממש בן גילו של אביו הביולוגי. את האימפרסיוניזם, התמימות וההתמוגגות הביא לתוכנית שלמה ארצי. שמעון פרס הביא את סבלנותו האינסופית, קמצוץ בן־גוריון, והרבה נכונות לפתיחות, שאיך שהוא לא תמיד היא עולה בידו.

בעניין הרגליו של שמעון פרס, אורח חייו, סדר יומו, הדימוי העצמי שלו ודעתו על הפוזיציה הבינלאומית באמת כבר לא ניתן לחדש הרבה.

שלמה ארצי: ראיון נימוח עם פרס

החידוש הפעם היה בנושא האהבה. כמו ילד תמים החוקר את אבא אם הוא עדיין אוהב את אמא, התעניין שלמה ארצי אצל פרס, איך זה להיות נשוי כל כך הרבה שנים לאשה אחת, ואם לזה ייקרא אהבה. פרס ענה מה שענה, וזה סימן לכך שיש לו באמת הרבה סבלנות לילדים, ואני מקווה שהדבר ייזכר לזכותו בתקופת הבחירות.

פרס הסביר בפעם האלף (אולי העשרת אלפים) את הסיבה לפרישתו של בן גוריון לשדה־בוקר, ובצדק דחה את ההשוואה בין פרישת בן־גוריון לבין פרישת בגין. שלמה ארצי התוודה שהוא ממש בכה כשבן־גוריון פרש, וזה היה הוידוי הפוליטי ביותר שישבץ בתוך הראיון שלו.

אחר כך גילה פרס ש"הוא קצת ביישן" אבל לא לפני שארצי הוציא ממנו בכוח כמה מלים על אביו, שהיה לדבריו איש דינמי מאוד, אופטימי וטוב לב.

פרס גילה שאינו צופה בטלוויזיה מחוסר זמן, ושלמרות שעות העבודה המאוחרות שלו הוא משכים קום ואוהב את שעות הבוקר שבהן האוויר צלול.

מלבד שתיים שלוש מעידות בלתי נמנעות היה זה אחד הראיונות היותר כנים ובוודאי היותר נינוחים של שמעון פרס.

היו לו כמה משפטים נוגעים ללב כמו "הייתי רוצה להיות קצת בן גוריון. למדתי ממנו שלטון הראש על האופי" (שלטון השכל ברגש)... הוא לא התחשבן ולא הטיל בוץ ביריבים פוליטיים, ועל סבלנותו האינסופית כבר דיברתי? דיברתי.

גלי צה"ל כל הזמן

מה זה קטן אמיץ ונושא את המדינה על הכתפיים? גלי צה"ל כמובן. במשך כל ימי שביתת הרדיו־טלוויזיה היינו עם גלי צה"ל כל הזמן וראינו (שמענו) איך עושים תחנת שידור בתקציב מצחיק, עם כמה ילדים בשרות חובה, כמה אורחים וקומץ אנשי מילואים.

אילו היה הדבר תלוי בי הייתי משאירה את הענק בנו "קול ישראל", שישבות לא רק במשך כל חג הסוכות אלא שימשיך בשביתתו עד הפסח. ספריות הוידאו עמוסות כל טוב, ברוך השם, ועם סדרות "שושלת" ו"צירופים" לא יקשה עלינו לחכות עד האביב הבא, אם לא למעלה מזה...

מי שנטל על עצמו להשבית את הטלוויזיה והרדיו דווקא בחגים, שבהם הנזקקים לשירותי בידור הם אנשים בודדים, אביונים וקשישים, ששמחת החג פוסחת עליהם ממילא, מי שמנהל את מאבקיו (הצודקים תמיד, אלא מה?) דורך על גבם של סובלים ונדכאים מן הדין ומן הצדק שיקבל אצבע משולשת במקום העלאת שכר. כשם שעברנו בשלום (ואפילו בשמחה) את החג הזה עם גלי צה"ל וכמה תקליטים, כן נעבור בשלום את החורף, האביב והקיץ אם יהיה צורך. יש תמורה בעד האגרה?? הצחקתם אותי.

תמיד בשורה הראשונה

מאת תלמה אדמון

כשהוא משרבט סתם, תוך כדי שיחה, יוצאת לו מתחת ליד חנה רובינא. רובינא מ"הדיבוק". שיער שחור לחלוטין, עיניים רושפות מתחת לגבות מקושתות. אנשים אחרים משרטטים קווים גיאומטריים חסרי פשר, פרחים תלושים. פעילות היסח הדעת של זאב, קריקטוריסט, ממלאת דפים בדיוקנאות.

הדיוקן שלו, שאינו אלא החתימה שהוא משאיר על הקריקטורות שלו במוסף הארץ, או על פתקים שהוא מניח לחבר על שולחן במערכת מעריב, לא דומה לו. ואולי נדייק אם נאמר, שפרצוף הקווים הזה דומה רק לחלקים מזאב (כינוי), יעקב פרקש (שם אמיתי). זאב אומר שהקריקטורות הטובות ביותר, מצויירות מהזכרון. אז נשארים רק הקווים האופייניים ביותר, וכל מה שמיותר מיטשטש. בדיוקן־עצמו השאיר זאב אוזניים מתנפנפות, כרויות אל העולם, עיניים עקיות משועשעות, תשע שערות מתפתלות מן הקרחת, חיוך, ועיפרון רישום ביד. כרגיל, הפנים גדולים ודרמטיים, הגוף שמתחתיהן הוא רק כן מקרי להבעה.

חנה רובינא ואינה גובינסקא בקריקטורה מ־1953

≡ כוח ותנועה

החיוך הוא באמת תכונה אצל זאב. תלאות חייו, והן רבות וקשות, דומה, רק העמיקו את החיוך הזה, עד שהוא נראה מובן מאליו כשמש הזורחת. אבל עם החיוך השלו והענייני יש גם תנועתיות רבת מרץ. רגע אחד הוא לא יושב בשקט. גם כשרק ידו נעה מן הפרק ועד לקצות האצבעות, כל גופו לוקח חלק בעשייה. משהו בנשימה המהירה, בהנפת הקווים. כל יום הוא שוחה קילומטר וחצי בבריכה. יש הרבה כוח מתורבת בתנועה שלו.

למשל, איך הוא מספר על עבודתו כמאייר ביקורת תיאטרון: הוא מתעופף בין הארונות בחדר שלו בבית מעריב. שולף מגירה מארון מתכת ותולש מתוכה מעטפה, על פי שם של מחזה. כשמדובר באישיות פוליטית או אחרת, הוא פונה לאחוריו ומוציא תיק קרטון מתוך מאות התיקים. אם הוא מספר על סרט שראה ב־56' בירושלים, בעת שרות מילואים ברמת־רחל, ועל ליל הרישומים שעבר עליו לאחר מכן, מיד יימצא על השולחן דיוקנו של אדוארד ג'י. רובינסון. זאב לא נירגע ולא נירדם עד שהצליח ללכוד מזכרונו את הגבות העבותות, הפה המשוך אל הסנטר בבוז ניצחי, הכתפיים המכונסות, אגרופים בכיסים.

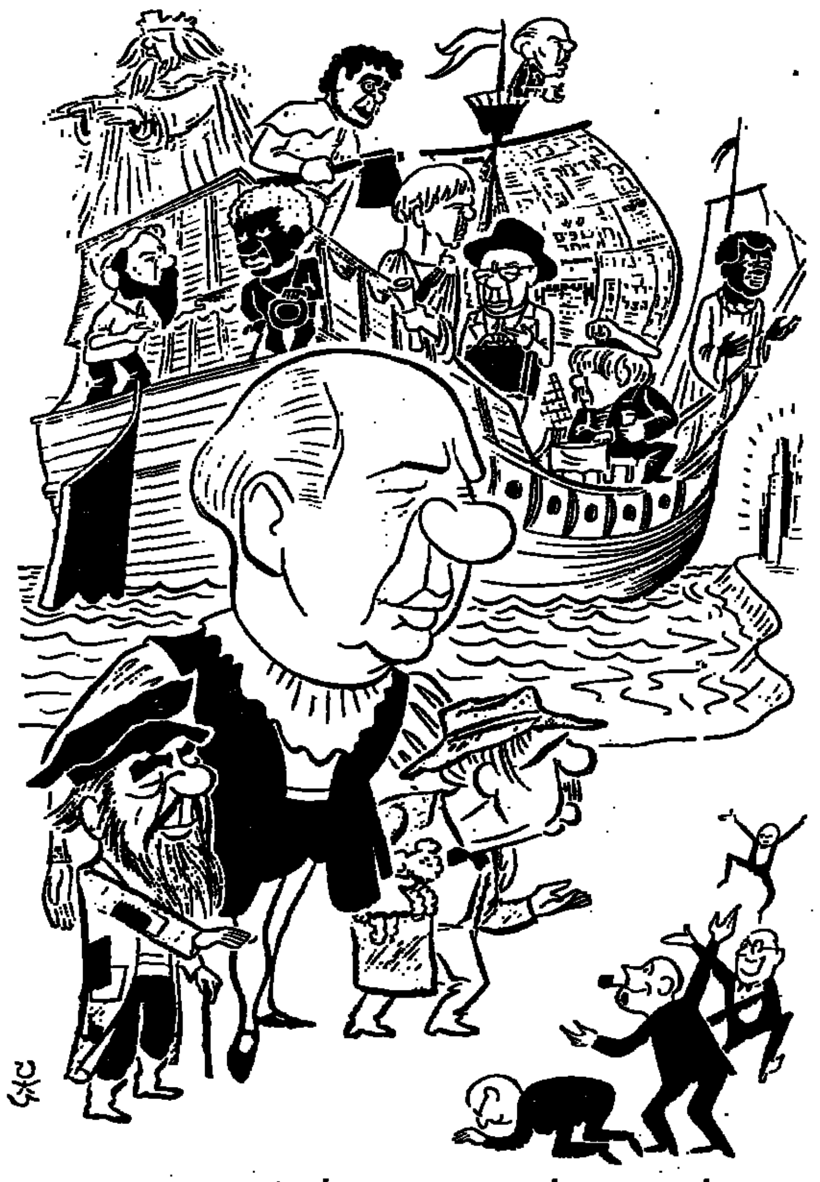
מסקין מגלה את אמריקה: לקראת נסיעת התיאטרון לארה"ב ב־1964

בפואייה של הבימה מוצגת עתה תערוכה של קריקטורות תיאטרוליות שלו, בפתח חגיגות ה־70 של התיאטרון הלאומי. 35 שנה בשורה הראשונה, קורא זאב לתצוגה הזאת. כמאתיים ציורים מתוך אלפים. לך תאמין שהאיש הזה לא למד לצייר באורח פורמאלי. המורה לציור ביסודי, בכפר אדוני, הונגריה, התאפק לא לסלק אותו מן השעורים, גם מפני שאיש עדיין לא ידע שהילד בעצם עיוור צבעים. עד שתאוות רישום הפרצופים שלו הגיחה. הוא צייר את המורים, את התלמידים. פעם שמע הרצאה על בריאות מפי רופא הפנימיה, שלמד בה אחר־כך. מייד אחרי ההרצאה נסע הביתה, מרחק הרבה עשרות קילומטרים. כשהגיע הביתה צייר את המורה מהזיכרון. איש משונה. כאילו פנים של אנשים אחרים מוטבעים בו ומוכרחים להיות מוקאים החוצה. ובמדוייק.

הפנים של מסקין, למשל, כמו פניו של משה דיין, גרמו לו הרבה קשיים. אפילו האף הגדול של מסקין היה משתנה משניה לשניה. זאב היה לוכד תו אחד מן הפנים, וכשרצה להוסיף מצח לסנטר, התברר לו שכל מערך הפנים כבר השתנה. מורכבות רוטטת בפניו של אדם, הנראה שונה לחלוטין, לאחר שהוא מסיט את פניו כדי סנטימטר, מאלצת את זאב לערום יותר סקיצות בבלוק הציור שלו.

מסע ארוך אל תוך הלילה: שמעון פינקל, מרים זוהר, מישה אשרוב ואלכס פלג. 1960

ראשונות צייר את חנה רובינא ואת אינה גובינסקא במחזה של איבסן יון גבריאל בורקמן. הוא ישב בחדר צדדי והשחקניות נשלחו לשבת לפניו בתקופת החזרות, כשלא היה להן מה לעשות על הבמה. רק מאוחר יותר החל להצטרף למבקר התיאטרון של מעריב בבכורות. היתה תקופה שישב בשורה 13 ליד הדלת, והוא דווקא חיבב את המושב, משום האור שבא מן השלט "יציאה". רק אחר־כך התמסדה ישיבתו בשורה הראשונה. מחוץ לקטעי הלילה יש לו אור בימה כל הזמן.

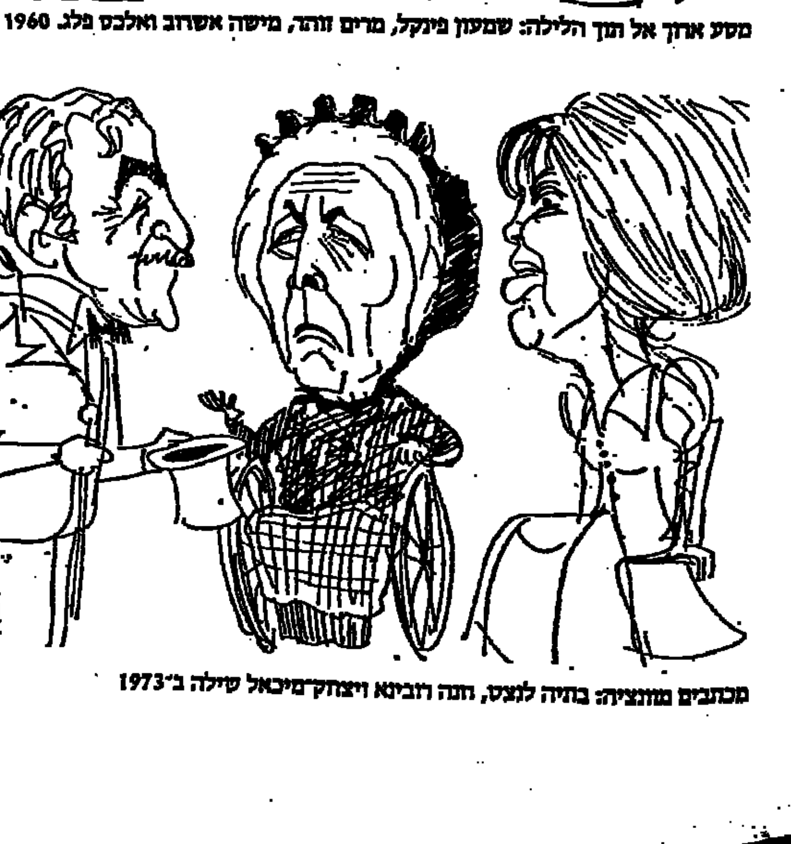
מכתבים מוונציה: בתיה לנצט, חנה רובינא ויצחק־מיכאל פילה ב־1973

≡ בלי להביט בנייר

על ברכיו מונח בלוק הציור, בידו עיפרון 6, הוא רושם סקיצות של שחקנים בודדים. מתחיל באף או עין, ועובר הלאה, לעמוד הבא, כשהשחקן נעלם לו לפתע מן הסצינה. לעתים, כשמתרחש על הבמה קטע אילם, הוא עלול להחמיץ, בשל ראשו הרכון אל הדף. בעת האחרונה, כבר נעשה מיומן כל כך, שכמעט אינו מביט בנייר. ההחלטות שלו לגבי הקו שיוצף אל הדף, הן פתאומיות ונחושות, וכל התלבטות שלפניהן לא ניכרת.

≡ משחק בעובי הקו

אחרי ההצגה גוזר זאב מתוך הבלוק את הסקיצות השלמות ביותר של דמויות השחקנים. על שולחן האור הוא מתלבט במיקומן על פני גליון 50x70. תמיד יש אינטראקציות בין הדמויות, יש התרחשות, תנועה בטוש שחור. כלי העבודה שלו הם מכחול דק ובקבוק נוזל שחור. שעשועי השחור־לבן שלו מפצים היטב על העדר הצבעוניות. זאב אוהב לשחק בעובי הקו. יש גליות קלה בין דק לעבה, והיא טובה לחמוקיים, לצלליות. הפריטים שהצייר זורה בין הדמויות וברקע, לקוחים מן התפאורה של ההצגה, ולעתים מתוך אסוציאציות של האמן. זאב קורא לתוצאה: אינפורמציה על ההצגה כפי שראיתי אותה. אבל אם נצרף לכך את ההגדרה שהאיש נותן לסוג האמנות שלו – קריקטורה אינסטינקטיבית – נמצא גם פרשנות אישית בין קפלי תלבושות השחקנים ובמבע פניהם. דמויות שחקני הבימה רוויות בהומור שלו, אהבת האדם המיוחדת לו, האירוניה הדקה שבדקות, החוכמה לתת רגש ורעיון בתווי פנים.

פרקש, "זאב", בחדרו, עם המכחול ביד

צילום: ראובן קסטרו

ביקורת? לא, בדרך כלל, לא. זאב, חובב תיאטרון מילדות, אינו מרשה לנטיות האישיות שלו לתפוס חלק בהתרשמותו. "אבל אם הצגה משעממת במיוחד, או גם הציור לא טוב. אחד המבקרים אמר לי פעם אחרי הצגה גרועה במיוחד, שלי יש מזל, אני תמיד יכול לצייר במשך ההצגה". רק פעם הבליע ביקורת עדינה שלו. הוא חזה באיור גירסה סופר־מודרנית למחזה של שקספיר, שכבר אינו זוכר איזה הוא. בשולי ציור דמויות ההצגה הוסיף את דיוקנו של שקספיר המציץ בשחקנים בתמיהה גדולה.

35 שנה יושב יעקב פרקש, "זאב", בשורה הראשונה של הצגות הבכורה ומצייר; בפואייה של "הבימה" אפשר לראות את התוצאות ≡ התלמיד שכמעט נזרק משיעורי הציור בהונגריה, חובב התיאטרון מילדות, אינו מרשה לעצמו לבקר; המכסימום שלו זה לצייר את שקספיר מביט בתמיהה בשחקנים

אלמלא היה צייר פני אנשים אובססיווי מבחינתו, יתכן שעדיין היה מיצר רעפים בקואופרטיב בפרדס־חנה. עד היום עור כפות ידיו קלוף. הוא אומר שהוא חב את התקדמותו לשני הונגרים. שמואל (תומי) גרון ואפרים קישון. גרון לא חדל לדחוף אותו להוסיף פרקטיקה לנטיות החובב שלו. יחד עמו יסד שבועון סאטירי בשם הדחליל, שלא חי אלא 8 שבועות בתחילת שנות החמישים. אחר־כך חדר זאב לעתונות, באמצעות קישון, שהביא אותו לקרליבך. קרליבך העסיק אותו כקריקטוריסט פוליטי זמן מה ואחר־כך פיטר אותו בנימוק שעדיין אינו בשל. "והוא צדק", אומר זאב, שהחל לעבוד כמעט בשביל כל עתוני המדינה הצעירה, כולל מעריב. "הרווחתי אז המון". קרליבך אפילו שלח אותו יום אחד לצייר את השגרירות הרוסית, לאחר שהוטלה שם פצצה. היום, ומזה שנים רבות, זאב הוא חבר מערכת מעריב, ועדיין יש לו קריקטורה פוליטית בעמוד הראשון של מוסף הארץ מדי שבוע. ציור דיוקנות שחקני תיאטרון הם רק חלק מעיסוקיו, אך יש לו חיבה מיוחדת אליהם.

≡ מחפש ציורים מפעם

כבר במלחמת השחרור, הוא אומר, צייר שחקנים, להנאתו. הוא נמנה עם גדוד 79, שחנה ליד עכו במחנה סרג'ין. הופיעה שם להקה צבאית. שמוליק סגל, מישה אשרוב, שרגא פרידמן, אברהם בונטיר. זאב עושה עתה מאמצים גדולים כדי לאתר את הציורים האלה. האיש לא הקפיד בחסיון אוצרותיו, ודיוקנאותיו מפוזרים בארץ. לקראת התערוכה הנוכחית היה עליו לשפץ את את דמויותיהם הבודדות של רובינא, פינקל, בר־שביט. כל אלה, המופיעים באגף נפרד של התערוכה, המציג את דמויות "הדיבוק" בגירסת וכטנגוב המחודשת. זאב צבע אותן מחדש. את רודנסקי וסגל היה צריך לצייר מחדש, כיון שנעלמו במשך השנים, אחרי שהוצגו פעם בבית העם בירושלים ופעם ב"הקאמרי".

זאב הופך גם את הסיפורים המעצבנים לקוריוז חביב בדרך סיפורו. כך הוא גם הודף את הנודניקים שתובעים ממנו להנציח את צדודיתם (כולל כותבת שורות אלה). זאב אינו אומר "לא". אבל לעולם לא ישב אל שולחנו לאותו טקס מתוח, שבו המודל יושב לפניו ומגניב מבטים אל הדף שמתחת ליד האמן. הסובבים את זאב מתפקדים בידיעה הנעימה שיום אחד יצייר אותם. הספונטניות החביבה שלו מבטיחה רק טובות. ציור כפוי לא יצלח. כשבא אליו משורר ידוע וביקש דיוקן מהסוג שלו, בטענה שבבית שלו יש כבר דיוקנאות שלו, פרי מכחולים של כל ציירי ישראל, נעתר לו זאב והזמין אותו לשבת לפניו. נפלה שתיקה כבדה בחדר, הדיוקן לא יצא. זמן מה אחר כך נזדמנו השניים לארוע אחד. זאב ישב מאחורי המשורר, והוא קלט את צדודיתו המיוסרת בכמה מתיחות קווים.

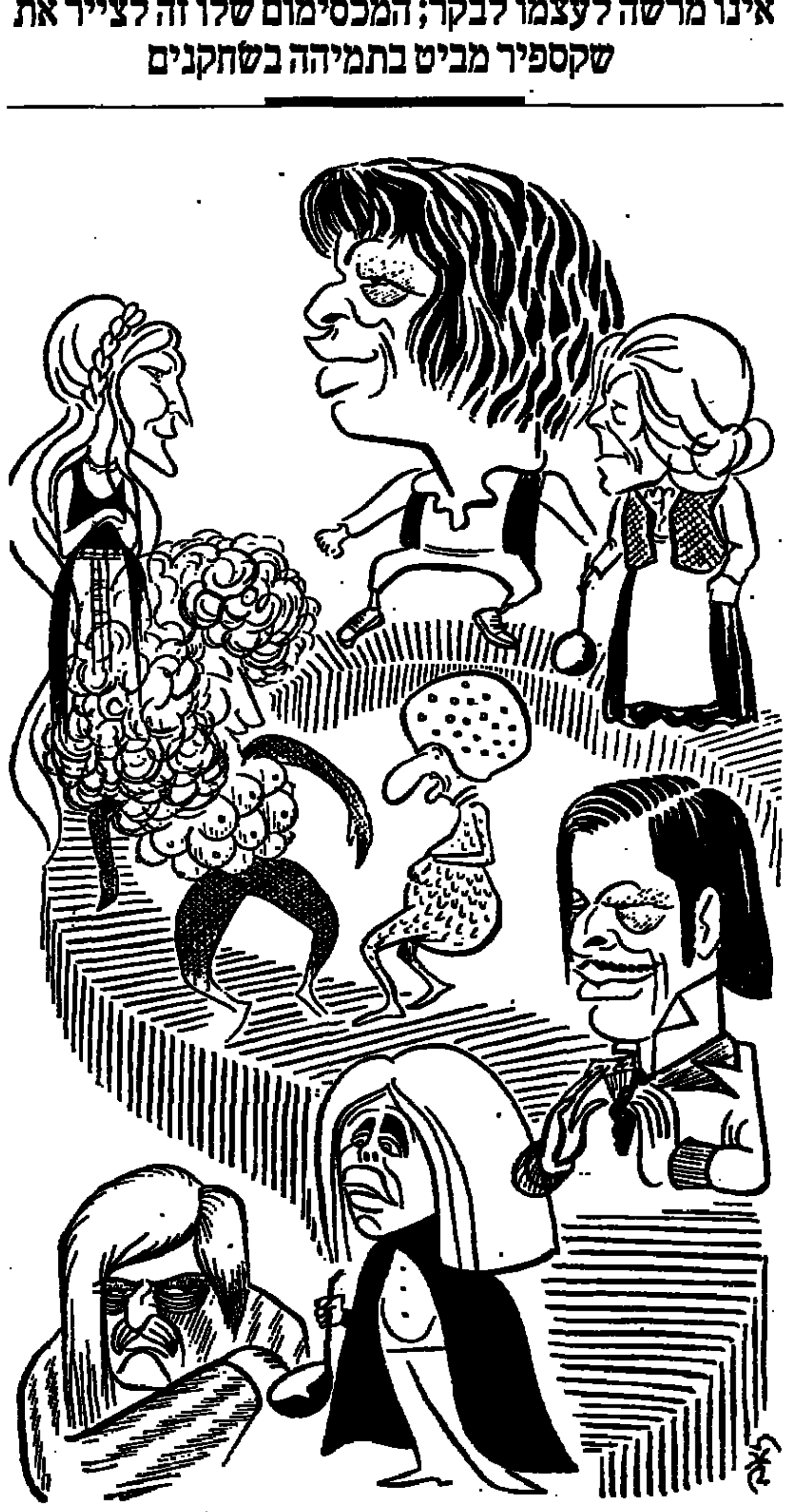
פר גינט, 1971. יוסי בנאי כפר הצעיר, הנוסע והמבוגר, ניזה רבינוביץ כסולווייג, טובה פרדו כממה, דובי גל כמלך הטרולים, יוסי פולק כמתיך הכפתורים ושושנה דואר האם

חיים נגיד
ציפורי לילה

שוב, באוויר המתוק

"במה להמתיק ימינו?" שאל המשורר וענה כמובן מאליו, "אם לא בשירים." כשניצבתי על כבש המטוס בלוד, במוצאי יום כיפור, הרחק מעבר להצגות, ונשמתי את האוויר המתוק של הארץ, נזכרתי באוויר הערים באירופה, שבי־קרתי בהן בחודש האחרון, אוויר ספוג בנזין שרוף. במה להמתיק לילות אם לא באוויר הפרדסים המתוק סביב לוד. בזוכה המציאות.

ואחר כך נכנסנו לאולם ביקורת הדר־כונים ועשרות תורים פרועים רטטו חס־רי סבלנות באור הניאונים, והרגשתי בוודאות שחזרתי למולדת.

כרס ישראלית

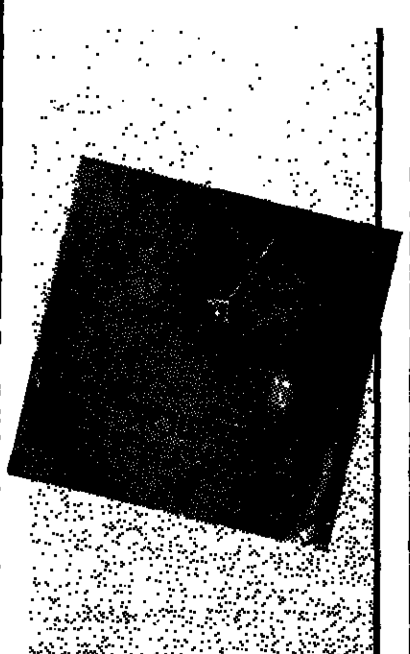

פוליטיקה: כרס

על שולחני, עם שובי לארץ, חוברת חדשה של פוליטיקה. על השער תצלום של כרס שזופה, יהירה ומרופטת. יש־ראלית כל כך. אולי היא התשובה לשאר לה שכל המאמרים חגים סביבה: מיהו ישראלי?

כי כן, את התוסוסרת הגלותית המרנו בארץ בכרס ישראלית: חומרנית, ישי־רה וגלויה, אדישה לגינוני נימוס, פור־עת סדרי לבוש, בוטחת בעצמה, ראייה תפוחה לאהבה העצמית של בעליה. כל אלה, אגב, תכונות שנשאלים בסקר שערכה ד"ר מינה צמח מונים כמאפייני הטיפוס הישראלי.

מבין הבעות הדיעה בחוברת על מהות הישראליות נראתה לי האופיינית ביותר עדותו האישית של העתונאי עי־דו טל, שחזר לא מכבר משהות בת שבועיים בגרמניה. אתרע מזלו והוא נו־לד שחום עור, אף שהוריו מוצאם מג־רמניה. יש יקים כאלה. ולא זאת בלבד: כל חינוכו בא לו משם, לרבות הערצה מסויימת לתרבות הגרמנית. "אף שר־בים מבני המשפחה נשדפו באושוויץ, יש איזו תלות שאינה ניתנת לניתוק, לפעמים יש אפילו הערצה, בניגוד ליחי־סם של רוב היהודים האחרים אל אר־צות מוצאם."

בארץ גרם לו גון עורו לבלבולי זהות מביכים. על פי הרוב נטים לזהותו כבן עדות המזרח, וכשמתבררת הטעות נושמים לרווחה, בעיקר אלה הנדמים בעיני עצמם כנאורים. אבל, כדבריו, "לומדים לחיות עם זה. אפילו ליהנות כשתופסים כזאת מין אם נאורה בקל־קלתה המעניית".

כל זה – בישראל. במסעו בגרמניה לא היה מקום לתיקון הטעות הרווחת, כי ברוב המקרים לא נוצרה תקשורת מילולית. רק מבטים. שם ראו בו עוד פועל מטורקיה. לכן היה שקוף. לא מעורר התייחסות. פלבאי בין פטריקים. בעל הפנסיון התייחס אליו בחשדנות. נוסעים ברכבת היו המומים כאשר העז לבקש מהם לפנות לו מקום ישיבה מו־לם. פועלים זרים אינם מעיזים לפנות אל המקומיים כשווים אל שווים. "ברגע מסויים זקפתי ראש בבת. את הכוח שאבתי רק מהישראליות שלי ולא משום חווית חברתית אחרת", הוא כו־תב. אבל המסקנה הסופית אינה נובעת בעקיבות מתוך תחושה זו. היא נשמעת לי אפילו מתחזקת: "אפשר לטעות בך שם. אפשר לטעות בך פה. הזהות תמיד יחסית".

לטעמי, כמה מעגלים נסגרים בסיפור הזה, והחשוב בהם נוגע לעניין הזהות הלאומית. הלא באותה עליונות בעגית התייחסו אל אבות־אבותיו בגרמניה של שנות ה־30, לפני היות המדינה היהו־דית שהולידה את הזהות הישראלית, השונה מן הזהות היהודית, אף על פי שנושאיה אינם שונים כלפי חוץ מאבו־תיהם. עתה, כעבור חצי מאה, אפשר לומר בבטחה שנוצרה תודעה של זהות ישראלית, אותה תודעה שממנה שאב את הכוח להתמודד עם הסביבה המנו־כרת.

מינה צמח: מהי ישראליות

והרי זו התכלית שאבות הציונות חתרו אליה כל השנים: ליצור אדם חדש. לא עוד יהודי. שאכן הצליחו בכך נוכח כל מי שיוצא לחו"ל וקושר שיחה עם המק־קומיים. הוא יבחין מייד כי אל הישרא־לי הם מתייחסים בצורה שונה לגמרי מאשר אל היהודי. בסיפורו של טל יש יותר מזה. "את הכוח שאבתי רק מהיש־ראליות שלי." הוא כותב, ואפילו אינו מבחין כי בכך ענה על השאלה, מיהו ישראלי?

הרי בכך כל ההבדל. גם אם אחד מסימניה הפחות נעימים של זהות זו היא הכרס השזופה, היהירה והמרופטת.

שתי תערוכות

אם לחזור לרגע לשם. לאירופה. במהלך חופשתי ביקרתי בשני מוזיאו־נים חדשים, האחד בקלן, השני בפריס.

דני קרוואן: שם פס

את הרחבה מול הכניסה למוזיאון החד־דש בקלן עיצב דני קרוון. זו מקשרת בין תחנת הרכבת לבין הדום האדיר, שעליו פאורה של קלן. הקירבה בין ישן לעתיק ולחדיש היא עיקר קסמו של המקום. במרכז הרחבה השתיל קרוון פס אחד. שמעתי שהוא מסמל את שני הפסים של מסילת הברזל, ומשתמעות ממנו אסוציאציות מתקופה קודרת. השאלה היא רק אם מישהו יבחש שפס אחד מסמל שני פסים. מזכיר מישחק סניס בהשתתפות שחקן יחיד.

במוזיאון השקיעו שלטונות קלן הון תועפות. 330 מיליון מארק עלה רק המבנה, שלא לדבר על אוסף האמנות העצום שבו. הפתיחה הרשמית נערכה לפני כשנה. עליתי קומה אחר קומה ולא מצאתי יצירה שעשתה לי חשק מיוחד לעצור ולהביט בה. כסף, כך עו־שה רושם, לא היווה בעייה. רק כשירד־תי לקומת המרתף, המוקדשת לאמנות האמריקנית של שנות ה־60 וה־70, ראי־תי פסל היפר־ריאליסטי של הנסון, שכל העובר לידו יטעה לחשוב שהוא עומד ליד אשה שנקלעה למוזיאון. אפילו ריח אמיתי נדף ממנה. גימיק מעו־ניין.

לעומת זאת, הביקור במוזיאון החדש של פריס, בקיי ד'אורסיי, היה חווייה חד־פעמית. לקחו תחנת רכבת ישנה ולא עיצבו אותה מחדש, אלא המשיכו את קווי המיתאר הקישוטיים והאצילי־ים שלה, ברוח הבל־אפוק. מערכת חלו־נות מתוחכמת מכניסה פנימה את אור היום המלטף את אינספור הפסלים הפ־זורים לכל מלוא רחבת הכניסה. ומעל הכל, ועל הכל, שורה אנינות־טעם, כר־גיל אצל הצרפתים.

רוב המוצגים – מאמצע המאה הקודמת ועד תחילת המאה הזאת. מציגים כל אסכולה או זרם על כל הבטיהם: בעי־צוב פנים, תלבושות, אדריכלות, וכמו־בן ציור ופיסול: ריליאסטים, אודיינט־ליסטים, סימבוליסטים, ארנובו. את כל האיזור סביב האופרה של פריס, שנבנה בעיקרו באמצע המאה הקודמת, הקטינו לדגם של מאקט והניחו מתחת לריצפת זכוכית. אתה צועד מעל גגות פריס ומביט מלמעלה כמכשף על כיפת הזכוכית הצבעונית של גאלרי לאפאייט. מדור מיוחד הקדישו למילונאים הגדו־לים של התקופה, לארוס וליטרה, ושו־לל מהדורות, צבעוניות ומאויירות, של מילוניהם מוצגות בהרחבה. שלא לדבר על התזולות הראינוע. סרטיהם הראשו־נים של האחים לומייר מוקרנים ללא הפסק בקומה העליונה.

תמונה של תקופה שעשתה את פריס למה שהיא עד היום. ואיזו אנינות טעם בבחירת המוצגים. אפילו את התקופה הריאליסטית התחלתי לאהוב בגלל טוב טעמו של האוצר.

אנינות־טעם עד כדי שנינות. תכונה שרק הצרפתים בורכו בה, כמדומה.

צ'יצ'ולינה שרה

חוזרני ארצה אל דמעות רדיו וטלווי־זיה ברוכה. ואולי אני מפריז. במלון באנטיב הזדמן לי לצפות בסוף שבוע אחד בתכניות היוקרה של הטלוויזיה הצרפתית. תכנית ראיונות בנושה ממני והתכנית הספרותית אפוסטרוף.

צ'יצ'ולינה: המעורומים המציצים

את זו האחרונה ניסו להעתיק ארצה על כל תגיה. שם, אומרים, היא הגבירה תחילה את מכירת הספרים, ואחר כך האיסה אותה. אנשים מסתפקים בה־קשבה לשיחות המעולות. הפעם דנו במחקר על ההשפעות הזרות על השפה הצרפתית. המשתתפים היו מעולים.

אגב, לפני תחילת התכנית הקרינו 10 סרטוני פרסומת, לא פחות.

התכנית הבאה היתה טוק־שאו, שבמרכזו עמדה צ'יצ'ולינה. ריאיינו או־תה והיא שרה, וכל הזמן הניפה זרועות אל־על כדי שהמחשוף שלה ינשור, והד מנחה המשועשע טרח לכסות את המע־רומים המציצים. השיחה היתה מטופ־שת עד כדי כך, שהתחלתי להעריך את הראיונות של מני פאר.

אחרי שחזרתי ארצה שמעתי שהיא תבוא לישראל כדי לכונן שלום בינינו לערבים.

אין לי ספק שתצליח.

סילווה נסיכת האופרטה

להקת הבלט

מאת שרי ארליך

הקהל הישראלי חוזר לקלאסיקה התר־בותית. אחרי האופרה בא תורה של האופר־טה. לעטלף של יוהן שטראוס, שהוצג לפ־ני כמה שבועות בארץ, מצטרפת החל מה־חודש סילווה נסיכת הצ'ארדש. ההתעניי־נות המחודשת באחות הקטנה של האופרה היא ספיח של תופעה עולמית רחבה יותר. חזרה אל האופרה. מאפייניה: פריחה של אולמות אופרה ועיבודים קולנועיים חד־שים בינהם: לה טראוויטה ואותלו של זפיר־לי. גם ישראל נוטלת חלק בתהליך ומחד־שת לאחר שנים רבות של הפסקה את פעי־לות האופרה הישראלית.

ההפקה הנוכחית היא על טהרת הכחול לבן. רוב השחקנים הם שרידי האופרה הישראלית. רשימת המשתתפים ארוכה: יוסף קבלי, אדי בוגן, חוה צור, שוש גיל, אברהם פלטה, יוג'ק נכט ויותם כהן. בתפ־קיד סילווה טורי גאבור: "כואב לי שאין עבודה בארץ. מאז שהאופרה התפרקה אני נוסעת ומופיעה בחו"ל. שם אני מרויחה הרבה מאוד כסף. בברלין הופעתי עם דודו פישר. באופרה החדשה לא קבלו את זמרי האופרה הישנה. עד היום אף אחד לא קיבל עבודה. אולי אחד או שניים".

ליאו שטיין ובלה ינבך כתבו את סילווה נסיכת הצ'ארדש בווילת השושנים בבאד אישל, הבירה הנסתרת של האופרטה, בת־קופת יובל הכסף שלה. אמריך קלמן (1882) המלחין לא שער שדווקא אופרטה זו תבטיח לו תהילת נצח. בתחילת דרכו המוסיקאלית נאלץ להאבק בפרקי ידיו התלשות. קלמן שבהר במוסיקה כדרך חי־ים לא הרפה. בעקבות השפעת האופרטה ומורוי סתיו הוא מעתיק את מקום מגוריו לוינה. שם הוא מחבר את מיטב יצירותיו. הידיד הטוב (1911), המנהיג הצועני, המלך הקטן (1912), הגברת סוזי (1915). אל האר־פרטה המנהיג הצועני היה קשור באופן מיוחד. יצירה זו קבעה את המוניטין שלו כמומחה ליצירת אוירה הונגרית וכמומחה לכתיבת הצ'ארדש והואלס גם יחד.

סילווה גרמה לו לבעיות רבות. אחיו הב־כור נפטר בפתאומיות, במקביל למועד הב־כורה. המלחין נזקק בהלם ודכאון. הרצח בסראיבו ופרוץ מלחמת העולם הראשונה מחריפים את המשבר האישי. שלוותו של המתבודד מאישל מופרת. מנהל התי־אטרון הקשוח, יוהאן שטראוס, הזעיק או־תו ולחץ על הקדמת הבכורה. למרות הק־שיים הראשוניים, ספור אהבתם של רקד־נית הקברט והדוכס הצעיר אדווין לבית ליפרט־ויילדסהיים הופך לאופרטה מצלי־חה.

> "אומרים שהאופרטה יצאה מן האופנה; אולי; אבל היא לא יצאה מן הלב", מגינים חלק מעושי האופרטות על מרכולתם

האהבה מוסיב מרכזי באופרטה. צו גיוס הנמסר לאדווין ע"י דודנו, קוסט את הרו מן הקושר בין שני הצעירים. לאדוין ברור שזו תחבולה של אביו, המעוניין להשיאו לאשה ממעמדו. אדוין מתחייב לשאת את סילווה לאשה אך ידו הארוכה של הדוכס הזקן בוחשת בקדרה ופוגעת בהבטחה. סי־לווה הפגועה נמלטת לסיבוב הופעות בחו"ל. בסיום "הפי אנד". האהבה מנצחת לאחר תלאות וטעויות רבות.

האופרטה סילווה נסיכת הצ'ארדש הו־עלתה 75 אלף פעמים בעולם הרחב. בישר־אל היא הוצגה כבר לפני 20 שנה, בקולנוע רמה. ז'אק יעקב המפיק והבמאי של ההפ־קה הנוכחית השתתף בסילווה הקודמת. "או הכל היה עדין יותר. לא אמרנו 'אני אוהב אותך', דברנו בשפה שקספירית: 'סי־לווה אני לא יכול בלעדייך'. לפני 13 שנה ארגנתי פסטיוואל אופרטות. בכל פעם הייתי מזמין מבצב אחר. השנה החלטתי לנסות משהוא חדש. הבאתי את העטלף. האול־מות היו מלאים. לאחר ההצלחה החלטתי להעלות הפקה מקורית של סילווה.

250 אלף דולר הושקעו בסילווה נסיכת הצ'ארדש. 62 המשתתפים כוללים להקת בלט ותזמורת. אנשי המקצוע הסובבים ביר־תר בארץ: דן אלמגור (תרגום), רוני וייס (מנהל מוסיקאלי), יענקלה קלוסקי (כור־אוגרפיה) חברו להפקת המופע. למרות גוד־לה ומורכבותה של ההפקה רק חלק קטן מהתפאורה והתלבשות הובא מצרפת (תל־בושתה של סילווה נתפרה בהונגריה). החלפת התפאורה בין המערכות היתה אחת מהבעיות הסכניות איתן התמודדו "ראינו שהחלפת התפאורה בין המערכה השנייה והשלישית נמשכת יותר מידי זמן. פתרנו את הבעייה על ידי להקת הבלט, שרוקדת בזמן שהארמון מוחלף במלון".

ז'אק יעקב מעיד ש־80 אחוז מהבאים הם אנשים מבוגרים "כאלו שממהרים לאו־טובוס לאחר ההצגה". למרות זאת הוא סבור שגם צעירים מתחילים לגלות התענ־יינות באופרטות. "ראיתי בהיכל התרבות הרבה צעירים. הלכתי ושאלתי אחד מהם מה מעניין אותו באופרטות. הוא השיב, שהמוסיקה מעניינת אותו. כששאלתי או־תו אם הוא יודע מה זה אופרטה? ענה שזה מחזמר, שהחליפו לו את השם. הוא צודק".

טורי גאבור, לשעבר שחקנית אופרה ברומניה, אינה מסכימה איתו. "הצעירים לא מכירים אופרטות. בבית הספר הם אינם מקבלים חינוך מיוחד בנושא. בכל מיני או־צות סוציאליסטיות, אופרטות חלק מחו־מר הלימוד. הילדים בארץ, לא מכירים אפילו שמות של מלחינים גדולים כמו ורדי ופוצ'יני".

האופרטות סילווה הנסיכה הצ'ארדש ועטלף היו הלהיטים הגדולים של אירופה בתחילת המאה (שנות העשרים והשלו־שים). סגנון האופרטה המתקתק סימל יו־תר מכל את אירופה המערבית בשיא כוחה. תרבות אנרכרוניסטית של עונת שטרודל וקפה מתוק בבית קפה וינאי. "אומרים שהאופרטה יצאה מן האופנה. אולי. אבל היא לא יצאה מן הלב", מגינים חלק מעו־שי האופרטות על מרכולתם. ז'אק יעקב מסכים איתם "יבואו יוצאי אוסטריה, גרמ־ניה, רומניה, הונגריה בני חמישים פלוס. באולם כל הראשים יתנדנדו מצד לצד. יחלמו על מה שדאו באירופה. לאנשים הא־לו אין שום דבר בחיים חוץ מאופרטות. הם רוצים לשמוע עוד אופרטה, כדי להזכר בנוסטלגיה, בעבר שלהם. כשהזמרים ישי־רו דיאלוגים מפורסמים הצופים יצטרפו אליהם".

שיקוי אהבה משכר

מאת יעקב הכהן

וידוי: באתי לראות את שיקוי האהבה המוצג במסגרת סדנת הקיץ של האופרה הישראלית החדשה עם ציפיות לא מי יודע מה.

> חבל ש"שיקוי האהבה" יועלה מספר פעמים בלבד; אולי לחץ הקהל יביא לשינוי ההחלטה ולהוספת הצגות. התוצאה מצדיקה זאת

מימין לשמאל: אילת אפיתי (אדינה), גבי שדה (נמורינו), אדי צ'מה (דוקטור דולקמרה) וכריסטופר בול (בלקורה)

הסיבות נובעות מכך שההנהלת האופ־רה, בהגינותה הראויה להערכה, הציגה את ההפקה כפרוייקט מיוחד שנועד להכשיר ולשפר את רמת הופעתם של אנשיה על בכה מקצועית, ולכן איפשרה להם לעבוד במשך כ־10 שבועות על יצירתו של גאטנו דוניצטי בתנאי סדנה. שמות המשתתפים, להוציא את גבי שדה, לא היו מוכרים לי עד היום ופעמים רבות בהפקה אופראית קודם שאתה מחליט אם כדאי ללכת ולר־אות את ההצגה, אתה מברר מי הסולנים. גם העובדה שהליווי של פסנתר בלבד לא הוסיפה.

ההפתעה היתה גדולה. מיד כשעלה המסך אי אפשר היה שלא להתרשם מהתפאורה של פנחס משה. בבמה כה אסטתית וקונבנצ־יונלית שפשוט תענוג לראות. הקפדה על כל פרט ולו הקטן ביותר ואפילו תרגום המוקרן במהלך ההצגה. ממש הפקה של גדולים ומקצוענים. ההישג הגדול הוא של הבמאי האורח צ'דלס המילטון שעשה עבו־דת ביום ראויה לשבחים רבים ומצא פת־רונות מבריקים לאורך הערב כולו. הבמה הקטנה של בית יד לבנים נתגלתה כמקום סימפטי ומתאים להעלאת אופרות מסוג שיקוי האהבה, בתנאי שהן מועלות בטוב טעם שכזה. גבי שדה מאפיל על הזמרים האחרים, אבל עם קצת שפשוף נוסף גם הם בודאי ישתפרו עוד יותר.

חבל ששיקוי האהבה יועלה מספר פע־מים בלבד. אולי לחץ הקהל יביא לשינוי ההחלטה ולהוספת הצגות. התוצאה מצדי־קה את זה ועוד איך!

הופיע חדש
רב המכר שתורגם לעשרים שפות
האופניים הכחולים מאת: רז'ין דפורז
פיסת חיים של אדם בצרפת 1939, בעולם השרוי בעיצומה של מלחמה • מתח עלילתי בלתי פוסק
ספרית מעריב
בקש בחנויות ובספריות מעריב:
תל־אביב: דרך פ"ת 2א', טל. 03-332211
חיפה: בן־יהודה 29, טל. 04-523689
באר־שבע: קק"ל 90, טל. 057-74550
ספרים מבית טוב. ספרית מעריב

מתחת לארון עם שפי ויהודית

שפי ישי, יהודית תמיר ומוטי דיכנה

יעקב בנאי מספר את השירים של אנדה אמיר בתקליט חדש, "מתחת לארון" למנגינות שהלחין שפי ישי

מאת יוסי חרסונסקי

לילה שמתחבא מתחת לא־רון כפני היום, בית עצוב וקר־דר בגשם שפוחד להתקרה, דוד ירח שכל הלילה לא ישן, בקטורת מעשן וגורם לכוכ־בים להתרגש ולהתעטש, שני זבובים ירוקים שמשחקים "בילדים" על החלון, ומה קרה לצעצועים אותם בהלה אחזה אחרי שהחתולה הצהובה הת־הבכה באיצטבה.

תמים? כשאתה קורא את השירים הציוריים של אנדה אמיר, אתה מתמלא געגועים לעולם ילדות אחר אי־שם בעברך. שפי ישי, 33, מצא פעם את השירים של אנדה עמיר בספר משנת 1935 בין כל ביני צעצועים בגן הילדים של אמו ברחוב דיזנגוף. הער־נים התאהבו תחילה בתום הציורים של נחום גוטמן. ער־לם ציורים כמו תיאטרון, מתח בסוליים, דרמה קטנה. קרא את התמונות. המילים של אנדה התאימו להפליא לציורים של גוטמן. דמיון שבעידן הווידאו מקרין קסם מיוחד. הילדים של היום אולי אינם יודעים כבר מהו שעון מתקתק. השעון הדיגיטלי משביע להם צפצופים. פעם נפעמת כאשר קרבת את הש־עון לאוזנך והשתוממת לש־מוע שהמכונה הזעירה הזו משמיעה קולות תקתוק. איך כתבה אנדה עמיר: שעון מתקתק בחול ובחג אינו פר־סק תיק־תקי תיק־תק". את המילים הקריאה אמא לשפי. ליכים הם התחילו להתנגן אצלו.

בתקליט החדש מתחת לא־רון, זהו קולו של יעקב בנאי שבספר את השירים. יהודית תביר, רעית שפי, מוטי דיכנה ושפי עצמו שרים בסולו ובהרמוניה. תקליט חדש שיוצא באיחור של 15 שנים. שפי חיבר את המנגי־נות בהיותו בן 17. דור הולך ודור בא. כשצילצל שפי לציפור, בתה של אנדה לבקש רשותה להלחין את שירי אמה, היא שמחה מאד. אנדה רצתה תמיד בקשר הזה בין שיריה למוסיקה. שירי הילדים האלה החלו להעשה בציפור. כשאמא אנדה לקחה אותה פעם לפרליק, חשה כי בתה מתגעגעת הביתה. כדי לעזור לה להתגבר על הגעגועים, כתבה לה שירים על צעצועיה שנותרו מיותמים בבית. את השירים הגישה לבתה בחוברת ביום הולדתה החמישי.

את הזכרונות העלו לאחרונה במפגש של שלושה דורות בדירת הגג של שפי ישי ויהודית תמיר בתל־אביב. הזמינו את הבת (צי־פור), הנכדים והנינה של אנדה אמיר להאזין למוסיקה. סגרו מעגל. התווים של שירי אנדה עמיר נשלפו מתחתיתה של ערימה שכללה מוסיקה להצגה סנג'ר, לברכה (בתיאטרון באר־שבע), העיבודים למאמי ועוד לחנים ושירים שחלקם ממתינים לגואליהם. שירי אנ־דה עביד המתינו והמתינו. סוף תיכון (גימנסיה הרצליה). שפי פר־תח את ספר השירים ומתיישב לפסנתר. המוסיקה הזו תשמש לו "כרטיס ביקור" ללהקת חיל האוויר. היא תעבור דרך כמה מפיקים (אשר ביטנסקי, יודיק בר־דוד, ליליאן שוץ) לפני שתגיע לאולפני "טריטון" להקלטות בחסות "הליקון". יש במוסיקה הזו משהו מהמורכבות של הכבש ה־16, רוקנ'רול במינון, פרשנות "מהודה־רה" לשירים מחייכים (פרת משה רבנו) בסולו של יהודית תמיר, המעניקה גוונים של שירת סמבה ברזילאית פה ושם. יש בשירים האלה משהו מאד "ארגנבי" במנגינה כמו **שעון מתקתק**.

שפי ישי: "בכל זאת שמעתי אז את המוסיקה של ארגנב ברדיו ולא את יוני רכטר, צ'רצ'יל ומתי כספי. בטעות קושרים את ארגנב למוסיקה רוסית. ארגנב הוא בעיני מלחין קלאסי מובהק. להרמו־ניות הרומנטיות שלו אין שום קשר למוסיקה רוסית. אין לי ספק כי ארגנב השפיע עלי כמו על מוסיקאים אחרים. יש קודים טונא־ליים שנספגים עמוק־עמוק עוד בילדות." עם הקודים הטונאליים האלה, עם המשקע שהותירו בו הקונצרטים הברנדנבורגיים ששמע בבית ועם האהבה העמוקה לביטלס, מגיע ישי לאקדמיה למוסי־קה. כשהוא השמיע למישהו לחן שכתב לשיר של אנדה עמיר 10 שנים לפני כן, אמר לו הנ"ל, כי חשים שלמד מוסיקה באקדמיה.

בסופו של דבר, השפה המוסיקלית שלך אינה תוצר של כך וכך שנות לימוד באקדמיה. זו יכולה להיות **שפה משותפת** (שם של להקה) עם חברים טובים כמו אילן וירצברג, מוטי דיכנה ושלמה חממי. מנגנים מה־שבראש־שלהם, מופיעים במועדונים. לא מדובר בהל־טורות, כי מהערבים האלה לא ראו גרוש. היום כמעט כל מוסיקאי שניגן אז עבור אי־פרנסה, ננעל במגדל הסינ־טיסייזרים ומכונות התופים שלו. את הפרנסה ימצא המו־סיקאי בנגינת פסנתר באיזמה לה דוס.

שיתוף הפעולה הוא עם העזר שכנגד. יהודית תמיר יוצאת לפעמים להופעות עם יהודה פוליקר כתזכורת מרג־שת להופעתה בעיניים שלי. היא עברה מהסמבה של ברזו־חיל ומתי כספי אל הר־מבטיקו היווני של פוליקר. מחיאות כפיים של המבקרים. תמיר הלכה אל גמלי יוון באר־תו כשרון שצעדה אל עבר רחובות בהייה. הכירה את שפי בהקלטות הדי־ג'יי הרא־שון שלה, **איזו מן ארץ זו בר־זיל**. נזקקה לפסנתרן שינגן עבורה חינם באולפן. קובי לר־ריא, שחיבר את השיר, צילצל לחברו הטוב שפי ישי... שפי הגיע לאולפן, ניגן חינם ו"תבע" את חובו כעבור כמה חודשים מתחת לחופה והמ־שיך איתה אל הפייסטה עם ברזו־חיל. נערת הפרובינציה מקרית חיים שהגיעה אל הסמבה דרך הג'אז של פלורה פורים ואירטו מורירה ולימודי פורטוגזית בשגרירות ברזיל, מצאה עצמה בצומת דרכים של מוסיקה עממית. גם המק־צב הבלקני, גם האפריקני. השירה עם יהודה פוליקר, אומרת יהודית, עשתה לה הרבה דברים טובים. ההמשך - בדירת הגג, אולפן 4 עוד־צים, מחשב, סינטיסייזרים יקרים, כלי הקשה מגוונים. כל מה שצריך כדי לעשות מוסיקה. עובדת עם שפי, פוליקר ויעקב גלעד על תקליטה הראשון.

שניהם מסכימים, כי נדיר למצוא בשנים האחרונות תקליט יל־דים בנוסח של *הכבש ה־16* או *והילד הזה הוא אני*. שירי ילדים היוצאים מנקודת הראייה החווייתית־רגשית של הילד על רצונר תיו, אכזבותיו ודמיונותיו. פרוייקטים מוסיקליים של ממש, יחס רציני. לא עוד תקליט שמשתייך לסקציית פסטיבאלי הילדים או חלטורה מתיילדת שכולה חיסכון ופשרות. קחו מספר חם נפש כמו **יעקב בנאי**. שפי ויהודית "גילו" אותו ערב אחד במסיבה אצל בנו, **אהוד בנאי**. אבא־בנאי היה מספר הערב. הזמין את יהודית לריקוד פקיסטני סוער.

שפי משאיר את החשיפה הבימתית ליהודית. כמה גיחות שלו לרדיו (שירים **כחבל, אין שאת נראית**) הוכיחו לו, כי אותו חלום להיות פרפורמר הוא כמעט חלום שוא. ההופעות המעטות עם יואל לרנר, **שפה משותפת**, עם מזי כהן ויהודית נותרו במפלס האינטימי של המועדונים הקטנים. מוותר על ההרפתקנות הזו לטובת הדרכים היותר בטוחות של הלחנת מוסיקה והכנת סקי־צות באולפן הפרטי שבדירת הגג שלו ומרגיש הקלה עצומה לר־אות סוף־סוף את דמות הלילה מתחת לארון של נחום גוטמן מת־נוסס על עטיפת תקליטו הראשון.

יוסי חרסונסקי

ביקורת

עפרה חזה
שירי מולדת ג'
(הד-ארצי)

המולדת של עופרה חזה

מדריכי ריקודי העם יוסיפו כמה שירים בביצועיה החד־שים של חזה לרפרטואר שלהם. הפתיחה כמעט "הרכה" אותי: קטע מוקלט מתוך נאום הכרזת המדינה של בן־גורי־ון. זה מצטרף לטעם הרע של העטיפה. חזה יושבת בתצר־חה סתמית מול דמותו של בן־גוריון. מה לזה ולשירים? הקשר כנראה אינו **ללילה בכנען** או **לאיילת אהבים** אלא לגימיק (המסחרי?) של הקדשת התקליט להגיגות ה־40 למדינה. קול העדנים של עופרה, החן המזרחי שלה היו "מסתדרים" גם בלי המחווה הפטריוטית הדביקה הזו.

לעצם העניין: אישית, אהבתי יותר את שני תקליטי **שירי מולדת** הקודמים של עופרה בעיבודיו הזה של שם טוב לוי, שניסה להקנות למזרחיות של יד עצנה, למשל, אלמנטים ג'אזיים יפים ועיבודים מקסימים להליל. זו הי־תה איזושהי פריצת דרך בסוג זה של תקליטי נוסטלגיה. עם זאת, גם בקונספציה היותר קלאסית־קאמרית של בני נגרי, החומר הזה "יושב" טוב על קולה של חזה. חזה מצ־ליחה להקנות **ללילה בכנען** ולדית **תפוח אודם שני** את הני־חוח הים־תיכוני היפה, את החינניות הרעננה. היא לא הופ־כת את המוסיקה הזו לפולחן צעקני של שירה בציבור. בחידוש הזה, כמו בשני תקליטי **שירי מולדת** הקודמים אין התמרחות, אין סגידה לפחוזות עבר מפוארים כמו שאין גם התעלות לשיאים זימרתיים. פשוט, קול עדנים ועיבודים די קאמריים הנותנים לשירים לזרום כהווייתם. הסעיין הזה של שירים "ארצישראלים" ימשיך לפכות וחזה היא הזמרת הראויה להמשיך להזרימו. בכל זאת לא "התאפ־קה" ושילבה כאן לחן משלה **לבלילה** של רחל. מינוריות אוורירית, מוסיקה המרכבת בעידון את עוצמת הכאב. להן יפה הנע על מי מנוחות של המינוריות ה"ארצישראלית". **שיר לשבת בבוקר**.

מעניין **שיש** עדיין מי שכותבים באותו "סגנון". עמי גלוסקא (שליש הנשיא) ואפי נצר סיפקו לחזה שיר על שקיעות ופריחות, דמדומים ודממה ושבילים מארץ ישר־אל היפה. זה עוד אפשרי, מסתבר. כאמור, בני נגרי הקפיד על עיבודים סולידיים, לא "משוגעים". לבוש לא צעקני. גיטרה אקוסטית מודגשת **בהיה היא אפוד** לאבישר וולנס־קי. לא מיוחד, אבל הולם את השירים.

שני חריגים: דואט של עופרה חזה ויהודית רביץ בבי־צוע **החליל** מתוך הקלטה של מופע פומבי, אבל החריג המדליק הוא **דבקת עבאייה** של עמנואל זמיר ונעים רג'ואן שנכתב על פי לחן ערבי, קטע קצבי מאד המעיד על יכול־תה של חזה כזמרת המזרח המודרנית ועל היופי הקיים בנסיונות האלה למצוא את שביל הזהב בין העברי-ערבי לפופ המערבי. האקורד הראשון היה **באלבי** בעיבוד יזהר אשדות. עכשו ממשיכה חזה בקו המצויין הזה **בדבקה עב־איה**. מי שאהב את האנתולוגיות הקודמות של **שירי מולדת** בשירתה, ירכוש גם את המהדורה השלישית.

ורוד מזעזע

מאת אבי מורגנשטרן

בעטיפה הפנימית, של **סטיה רגעית של ההגיון** נראים דיוויד גילמור וניק מייסון, ניצולי פינק־פלויד, מחוייכים ומדושני עונג. נשענים כתף אל כתף. כאילו יודעים שהשם יעבוד למענם, ממילא. אחרי ציפיה של כמה שנים מלווה בסערות והתערקויות, כולם ירוצו לבדוק מה חדש בסתר־די אותה להקה שפעם נחשבה ללהקת מחתרת ומאוחר יו־תר לטובה והמפורסמת שבזרוק המתקדם.

לא הרבה התחדש אצל הפינק־פלויד, מתברר מהאזנה ל"סטיה רגעית של ההגיון" הגיטרות של גילמור עדיין מהדהדות עד כדי כך שנדמה שהוא ממשיך לנגן גם בהפסקות בין השירים

רוג'ר ווטרס איננו, ניק רייט הקלידן נרכש רק בשלקן אורח. רשימת האמנים שנוטלת חלק באלבום מרשימה. חוץ מאוסף המיטות הענק אפשר למצוא את בוב ארזין שהפיק את האלבום עם גילמור, טוני לוין, ג'ים קאלטר, טום סקוט, ג'ון הליוואל איש סופרטרמפ, ופיל מנזנרה שכ־תב יחד עם גילמור את אחד השירים.

מה התחדש אצל הפינק פלויד? לא הרבה. אותו מומנט גדול, רועש ודרמאטי. הגיטרות של גילמור עובדות שעות נוספות. כן, הוא גיטריסט גדול אבל מנסה להעמיס על האוזן יותר מדי פעמים. נדמה שגם בהפסקות השירים הגיטרות של גילמור עדיין מהדהדות. גילמור עדיין חי בתקופה אחרת, זו שאהבה להסחף בסולו ארוך ומפותל. ניק מייסון נאלץ להסחף אחריו. הוא עובד על בומים חד־קים. כדי לגוון ולהזכיר את הראש המתקדם של פעם מסנ־נים פנימה קולות מוקלטים, אפקטים, יציאות ארוכות של קטעי סולו.

גילמור בניגוד לווטרס שלקח את הלהקה לכיוון מאד מוגדר ואפוקליפטי, מדחף מאזור לאזור. פעם הקול רך, פעם יוצא עמוק מהביצים, פעם הוא מלטף ופעם צווח. קשה להאמין לו בכל תחפושת. "סטיה רגעית של ההגיון" מזכיר מאד את אלבומי הסולו של גילמור. הוא זה שמע־מיס הכל על הכתפיים. הגיטרה, השירה, הלחנים, המילים. השם פינק־פלויד עוזר יותר ביחסי הציבור. **סטיה רגעית של ההגיון** הוא לא אלבום רע. הבעיה הגדולה שלו, שהוא די צפוי. אפילו בנאלי. יש בו רגעים טובים כמו הלהיט העכשווי **לומדים לעוף** אבל זה לבטח לא אלבום שמצטרף לקלסיקה ההיא. מי שמדבר על תחיית הדינוזאורים בנראה מתכוון לדינוזאור מלוך נס. ווטרס ידע מדוע להתעקש ולנ־סות למנוע מחברי הלהקה לעבוד תחת הלוגו פינק־פלוייד.

הבי־ג'יז: להיט לכל עת

הבי־ג'יז: בחזרה לימים הטובים

מאת אבי מורגנשטרן

הם חוזרים, הבי ג'יז. זוכרים אותם? מבקשים שלא לדבר על קאמ־בק. הם לא שקעו במשך שנים כמו טרנר ופרנקלין. בסך הכל יצאו לחופשות סולו קצרות ועכשיו הם מאוחדים כדי לכבוש את העולם. הם כבר טעמו בעבר מה זה להיות על השפיץ של העולם.

השנים היפות של האחים מוריס, בארי, ורובין גיב היו באמצע שנות ה־70. הם הכניסו את האנדרדגלין לעולם הדיסקו. ג'ון טר־בולטה רקד על רחבת הריקודים הניאונית **בשגעון המוסיקה** את השירים שלהם. המאניה של הבי־ג'יז היתה אז בשיאה. קולות דקים, צווחנים, קצב היסטרי. מי יכול היה אז לעמוד מול המקצ־בים האלו. הבי־ג'יז פשוט הפגיזו את עולם הפופ. במשך 3 שנים הם היו השליטים הבלעדיים. איפה שלא ברחת עם הרדיו, תמיד שמעת את **להשאר בחיים, קדחת לילה, אם אני לא יכול להיות איתך, כמה עמוקה אהבתך**.

שנה קודם לכן הבי־ג'יז הוציאו את האלבום **ילדי העולם** שרמז על השינוי המתחולל. הלהיט מהאלבום הפך תוך זמן קצר לאחד המבוקשים על רחבות הריקודים. **את צריכה לרקוד**. קול צפצפני. דיסקו מלוטש. אפילו דונה סאמר שהיתה אז המלכה הבלתי מעור־ערת של עולם הדיסקו בעזרתו האדיבה של ג'ורג'ו מורודר נאלצה לפנות את הזירה לטובת האחים גיב. הבולט שבהם היה בארי. האיש בעל הקול דקיק והגבוה. זה שמזכיר ביקור כרישים.

הבי־ג'יז החלו את הקריירה הארוכה שלהם באנגליה. מנצ'סטר. הם הופיעו במועדונים קטנים אבל לא זכו לתשומת לב גדולה. בשנת 58 היגרה המשפחה המורחבת לאוסטרליה. הבי־ג'יז היו אז חמישה חברים. לצד האחים גיב היו עוד שני חברים. בשנת 66 הם כבר נבחרו ללהקת הפופ החשובה ביותר באוסטרליה. שנה אחר כך, כשאנחנו היינו במקלטים הם הוציאו את השיר הנפלא שפרסם אותם **אסון המכרות בניו־יורק 1941**. באותה שנה הם הוציאו עוד כמה להיטים נפלאים, חלקם רומנטים ושקטים חג, **האוחזת כמו במסצ'וסטס, לאהוב מישהו, חייב להעביר לך מסר** והלהיט הגדול מכולם **המהולתי בדיחה**.

אחרי שביססו את עצמם כלהקת פופ חביבה יצאו הבי־ג'יז לה־פוגה קצרה בסוף שנות ה־60. בשנות ה־70 הם קלטו היטב את השינוי הגדול שנחת על עולם הפופ. בשנת 71 מכרו שני מליון עותקים **מימים בודדים, איך אתה יכול לשפץ לב שבור**. הקול של בארי גיב עבר מטמורפוזה. מקול רומנטי ומלטף הוא פתאום הפך לקול דק, מרגיז משהו. בשנת 75 הם עבדו עם המפיק אריק מרדין על האלבום המצליח **המסלול העיקרי** שכלל את הלהיטים **ג'ייב טוקינג** ו**לילות ברודווי** שסימנו את תחילת תור הזהב השני בקרי־רה של הלהקה. להיטים רקידים. קולות דקיקים.

אחרי ההיסטוריה של **שגעון המוסיקה** שהפכה אותם לזהב בכל העולם, הם המשיכו את המומנטום בסרט גריז כשכתבו לפרנקי וואלי את שיר הנושא גריז. בשנת 79 יצא ריקושט הזהב האחרון שלהם **רוחות נישאו באוויר**, שכלל בין יתר הלהיטים את להיט הדיסקו המעצבן **טרגדיה**.

קשה להתווכח עם ההצלחה של הבי־ג'יז לא רק בעשור האחד רון. כבר 20 שנה הם נמצאים כמעט לאורך כל הדרך בפיסגה. מאמצים לעצמם את הסגנון השליט. הכי אופנתי. הם יודעים לפ־גוע בטעם הקהל וגם זה אומר משהו. יש מעין תחושה לא ברורה שהאחים גיב פשוט מומחים בשליפת להיטים שמתאימים לכל תקופה ותקופה. בחברת התקליטים שלהם מציינים שהשירים של הלהקה שהו בסך הכל הכולל למעלה מ־443 שבועות במצעדים. זה הרבה. המון.

היום הם מנסים לשוב בדלת הקדמית. צריך לרענן את הזכרון למעריצים הותיקים והותיקים עוד יותר. הדור החדש שמע עלי־הם אבל רק במעומם.

האלבום החדש נקרא "e.s.p" ומפיק אותו שוב אריף מרדין. בדפי המידע שמפיצה חברת התקליטים החדשה של הלהקה "האחים וורנר" האחים גיב חוזרים ומצהירים שהם שמחים לעבוד יחד והם בטוחים שאף אחד לא שכח אותם. הם התרגשו לעבוד יחד באולפן. כמו בימים הטובים. איך לא?

ד'

שמי: מוכר בחו"ל, מוכר גם בארץ

קלמן שמי והמשכן מהלבד צילום: יעל השכל

מאת אילנה באום

תערוכת עבודותיו של האמן קלמן שמי תיפתח את ארועי שלושים שנה להיכל התרבות בתל־אביב. פתיחה רשמית: ביום ראשון הקרוב ה־18 לחודש זה. בתערוכה: כ־30 ציורים על קנווס, נייר וציורים רכים. שמי עומד על־כך כי עבודות הלבד הנעשות בסטודיו שלו, יכונו ציורים רכים. מסרב להסכים למונח שטיחי קיר: "שטיח קיר מביא אסוציציה לשיטת עבודה הקשורה באריגה, קשירה וכו'. אומרים שטיח קיר – חושבים על מלאכה. השטיחים הרכים שלי נותנים אפשרות ביטוי רחבה הרבה יותר", מסביר שמי. קסקט נצחי לראשו, חולצת טי לבנה, מכנסי ג'ינס. מפריח עשן מסיגרלה. בדרך כלל מעדיף מקטרת.

לפני שנה פתח שמי מה שמכונה בפיו "מרכז לאומנויות פנים" בשכונת תלפיות בירושלים. גלריה וסטודיו בסטנדרטים אמריקניים. בדפי מידע לעתונות נכתב בגאווה לא מוסתרת כי "בשביל האמן קלמן שמי, לתערוכה זו (כלומר בהיכל התרבות – א.ב.) חשיבות רבה, משום שהיא באה להביא את שמי לתודעת הציבור בישראל. עד כה הציג האמן בעיקר ברחבי ארה"ב, שם זכה להצלחה גדולה. מה שלוקח לאמן זר בארה"ב 20 שנה – לקח לשמי שנתיים." צביטה קטנה בלב יכולה לעשות לך החתימה שלו: באנגלית. רק באנגלית. "רוב העבודות שלי נמכרות בחו"ל", הוא מסביר. על הסמליות שבסיפור הזה: פתיחת חגיגות ה־30 להיכל התרבות בתערוכת עבודותיו של אמן החותם באנגלית על עבודותיו – אולי לא צריך להרחיב את הדיבור – אבל אי אפשר להתעלם.

עבודותיו של קלמן שמי פותחות את תערוכת 30 שנות היכל התרבות בתל־אביב ≡ נולד בארגנטינה וחותם באנגלית "כי את הרוב אני מוכר בחו"ל"

בבסיסו הוא אדם אופטימי. צבעי פסטל רכים עם חדירה פתאומית של גוון עז יותר, משרים תחושה של שמחת חיים. בציורים רבים הוא מפענח את נושא "הוא והיא". לעתים רחוקות אלה פיגורות שלמות. בדרך כלל גוף שטוח, מדכיר עמוד עם ראש או צללית. "תמיד יש הוא ויש היא. אם את נשואה וההוא שבראש שלך, הוא זה שאת נשואה איתו – אז יופי. אבל הרבה פעמים זה גם מישהו אחר. ולכן הצללית. האהבה והמוות מעסיקים את אחרון הכושים באפריקה, את הערבי מעזה והפרופסור מהאוניברסיטה העברית". האמירה החצי פילוסופית הזו היא ההסבר של שמי לקיומם של ציורים מן המיתוס השני: קבר ועוד קבר ועוד קבר. קברים אחדים יקשטו גם את קירות היכל התרבות: רקע סגול כהה, חפירה שחורה ומעליה כיפה לבנה: "זה בדיוק הקבר שהייתי רוצה. לבן בלי קשקושים. ללא מלים. לא צריך שם של הנפטר. מי שצריך לדעת מי קבור שם יודע – והשאר זה לא עניינם".

הקבר מעסיק את שמי כבר שנים ארוכות. כשנפטר החבר הראשון של קבוץ כרמיה, הקבוץ בו חי מרבית חייו, ביקשו מקלמן לעצב עבור הקיבוץ קבר אחיד: "ניגשתי לתפקיד בחרדת קודש. ידעתי שזה צריך להיות בלי שום בלוף – וגם לא משהו אומנותי. זה צריך להיות משהו מאוד כן, מאוד ישר ומאוד פשוט." בסופו של דבר הקברים של קיבוץ כרמיה נראים לגמרי אחרת, אבל שמי נוצר את המודל הזה בליבו.

ציור נוסף המעורר עניין בשל השוני שלו, הוא מה שמכונה בפיו "אוהל מועד". בגווני אדום עז ולבן צייר שמי את אוהל מועד לפי ספר שלם המוקדש לחקר אוהל מועד אותו קרא: "אני הכי רחוק מדתי שאפשר להיות. אבל אולי מרוב שהולכים רחוק מגיעים להתחלה – ושם זו ההתחלה." נאום שמי.

קלמן שמי נולד ב־1939 בארגנטינה. שם למד באקדמיה לפיסול וקרמיקה. ב־1961 עלה לישראל, התיישב בקבוץ כרמיה וחי במקום 20 שנה. כציון דרך בהתפתחות האומנותית שלו רואה שמי בלימודיו אצל רודי להמן בת"א בשנים 1968־9. מאז עסק בציור, פיסול ועיצוב קירות. את הרעיון להפוך את הציורים לתמונות לבד על קיר הגשים תוך כדי עבודה במיפעל השמיכות של הקבוץ. שמי עזב את כרמיה, אבל הקיבוץ מייצר וצובע את יריעות הלבד לציוריו הרכים. גלילי הלבד מגיעים לסטודיו שלו בירושלים שם עובדים עמו עשרה איש – רובם בוגרי בצלאל. בסטודיו מועברת הסקיצה שצייר שמי מהנייר ללבד. את תהליך העיבוד הסופי עוברים ציוריו הרכים של שמי בכרמיה. "מבחינתם אני עדיין בקיבוץ." דוגמה איך אפשר לאכול את העוגה – ולהשאיר שלמה.

אריה ארוך: דגש חזק

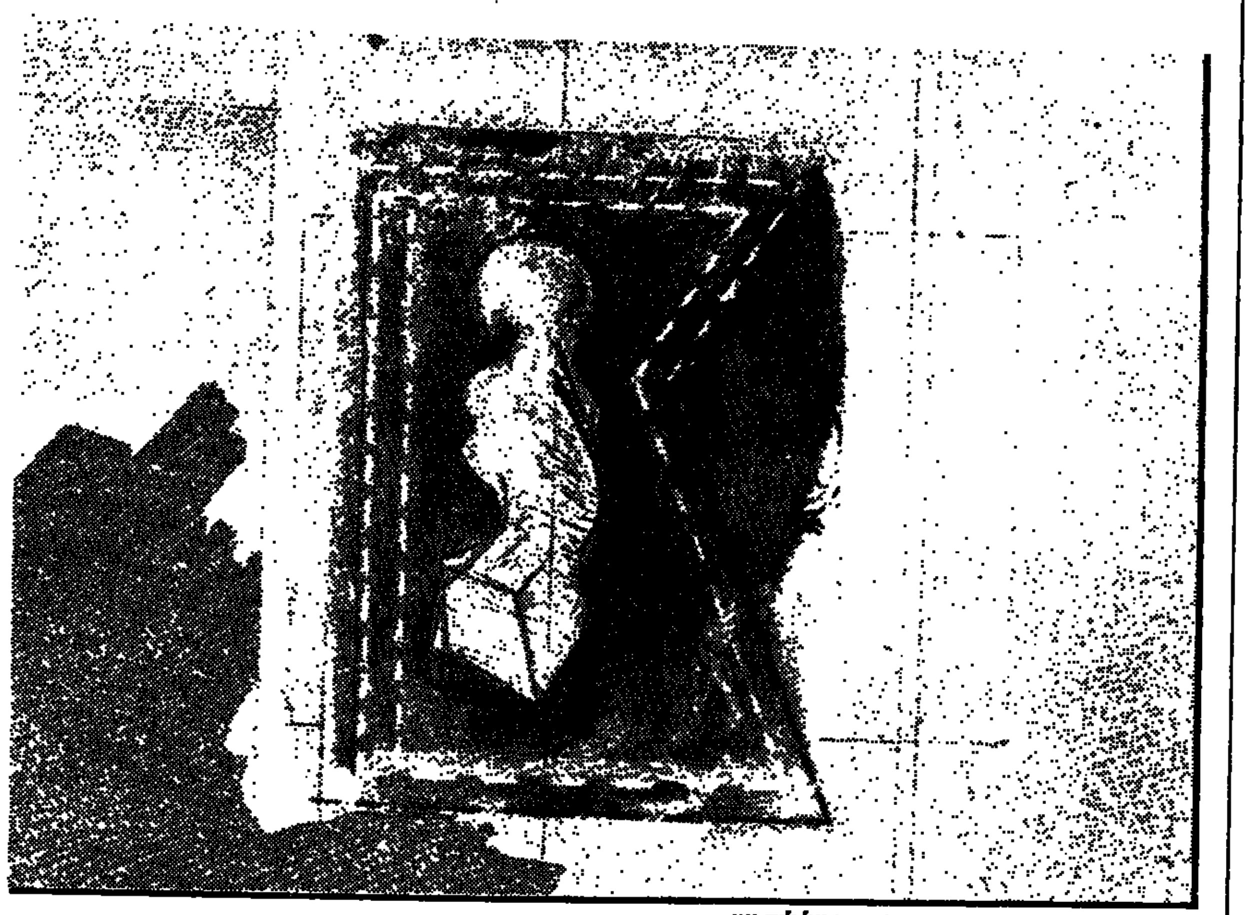

אריה ארוך, 1974־1908, טכניקה מעורבת על לוח עץ

אריה ארוך הוא אחד מגיבורי סידרת תערוכות מיצירות אמנים ישראלים בולטים שמוזיאון ישראל מתרכז באיסוף ורכישת עבודותיהם ≡ הזדמנות להיפגש עם עבודות לא ידועות של ארוך ויצירתו בכלל עליה מצטלבים הרצון לברוא עולם וזכרונות הילדות

מאת יצחק ליבנה

"דגש חזק" הוא שמה של סידרת תערוכות מיצירות אמנים ישראלים בולטים שמוזיאון ישראל מתרכז באיסוף ורכישת עבודותיהם. שלושת הנבחרים הראשונים הם יגאל תומרקין, מיכאל גרוס ואריה ארוך.

אין זו תערוכה קבוצתית אלא שלוש תערוכות יחיד קטנות. התצוגה יוצאת הדופן היא זו של 37 עבודות של ארוך שרובן מוצג לראשונה לאחר שהושאלו למוזיאון ע"י בנו יונתן. המוזיאון הציג את ארוך בשתי תערוכות יחיד ב־'68 וב־'76 (שנתיים לאחר מותו). האוסף המוכר מאפשר מפגש עם עבודות לא ידועות (מיעוטן ידועות מאד כ"אוטובוס בהרים" ו"הנציב העליון") ועם יצירתו של ארוך בכלל המיוצגת בתערוכה על שלביה השונים: ציורי השמן, הפנדות, הרישומים והפנלים.

על מפת יצירתו של אריה ארוך מצטלבים כל הקווים במקום אחד, בבראשית. משם נובע הכל, לשם הכל מוליך. "כל אחד רוצה להיות קצת אלוהים, ליצור יש מאין, מה שלא היה לפניו". האמן כאל, כבורא עולם הוא דימוי שנולד ברומנטיציזם ואומץ כמו תימות אחרות על־ידי האוונגרד. ארוך זיהה את פעלת האמן עם פעולת האל בעת הבריאה – בריאת צורות יש מאין, בריאת עולם משלך.

מה היה בעולמו של ארוך? הרבה זכרונות ילדות. עד רובד שנמצא בסימן בראשית. אנשים, תמונות ואירועים מן הילדות הם מיתוס הבריאה הפרטי של ארוך. העולם נברא לראשונה עם לידתו של האמן.

את ילדותו עשה אריה ניסלביץ' בעיר חרקוב שברוסיה, שם נולד ב־1908. בגיל 16 עלה לארץ ולמד שנה וחצי ב"בצלאל" (עם סטמצקי, שטרייכמן וקסטל) אחר בגנסיה "הרצליה" ובאמצע שנות ה־30 בפריז (גם אצל הצייר הנודע פרנאן לז'ה שתדפיס ציורו הוא חלק מאחת העבודות בתערוכה).

פעולתו כצייר ארצישראלי לא נמלטה מרות הזמן השלטת באותם ימים – רוח אסכולת פריז והאקספרסיוניזם הצרפתי; סוטין קרמן, שאגאל, מאנה כ"ץ. על אותם שנים העיד לימים: "החשיבות של אסכולת פריז היתה בהשפעתה השלילית. במשך שנים רבות לא מצאתי הגנה לעצמי מסבל נפשי ורגשות יאוש קשה אשר גרם לי המושג והתופעה הזו מהרגע שהיכרתי אותה אישית ב־1934. לא ידעתי סיפוק מתוצאות עבודתי כצייר ציורים". בתערוכה מציה דוגמה אחת לאותה תקופה. ציור מ־1943 המתאר "גברים בטיילת". על חלק מן הציור ישנה תוספת, פרי מחשבה מאוחרת – שרבוט עיפרון.

בשנות ה־50 היה ארוך שותף להקמת "אופקים חדשים" ובזריצקי מהיג הקבוצה ראה את מורו החשוב ביותר. הערכה זו לא הפריעה לו למרוד במורו מרד שהדיו מתגלגלים עד עצם היום הזה. תמצית המרד מצוי בציור "אוטובוס בהרים" מ־1955. ציור שראשיתו שמן על בד – שמן כמו שזריצקי ידע לצייר, משיחות מכחול קצרות עיניניות; מופשט, ואחריתו – רישום חרוט לתוך הצבע, רישום ילדותי המתאר שמש ואוטובוס והדים. אין כל קשר בין הכתמיות התחתונה לבין הרישום החרוט ממעל. כמו אמר: זו דעתי על צבע שמן (פציעתו) בכלל ועל זריצקי בפרט. ההירארכיה שנקבעה כאן, אולי מבלי־משים, שוררת בציור ישראלי עד היום. רישום עדיף על ציור. הצבע הוא מצע לרישום או תוספת לא־מחייבת. צורת ביטוי נמוכה (רישום אינפנטילי) עדיפה על צורת ביטוי גבוהה (מופשט).

קו ראשון: הדיאלוג עם זמן ובכלל זמן עבר בפרט. "בשבילי התקופה קובעת יותר מאשר ערך היצירה. אותה יכול לנתח אמן, להעריכו ועדיין לא נגעת בזמן, בהכרחיות ליצירה שהזמן קובע".

קו שני: הלגיטימציה של רישום לא־אמנותי. ארוך הציע רישום כאלטרנטיבה לציור ההדוניסטי הדשן של המופשט הצרפתי אותו ביקשו להקנות מרבית ציירי "אופקים חדשים". אך הרישום שהציע לא היה זה הקונוונציונלי אלא גירסה מורחבת של מושג הרישום, הרחבה שתספח לתוך גבולות הרישום אופני רישום פריפריים, בלתי־לגיטימיים. ארוך, הצייר המקצועי המדופלם מגיש כך מחוות לציירים אנונימיים, גואל אותם מאלמוניותם. הקו המרוסק של סימון החייט, כתיבה בסוג של רישום (לא קליגרפיה) השרבוט הילדותי ברישום סבעי, גלבי. רישום כחומר במצבו הטהור לפני שהוא "מזדהם" והופך לרישום תרבותי, אבהותי. בצבעים נאיביים.

אריה ארוך

קו שלישי: רישום כמו לא־נשלט. "רק לאחר שהבנתי את ה"מה", את כל החוויות שנוצרו סביב אובייקטים שאהבתי בפנים, ושאסור לחשוב עליו; שיש להתמסר ל"איך" שבציור. לאהבת מגע המכחול, לאהבת העשיה, השרבוט והקווים הקטנים, אז יעלה כל ה"מה" המתאים והמתוק מעצמו". במלים אחרות; לרשום כאילו באותו רגע אתה עושה משהו אחר, חשוב יותר, כזה שמעסיק את הכרתך. פיסת הנייר עליה מנסה הרשם את חדות וכהות עפרונו מתוך היסח־דעת הוא על אף סתמיותו רישום. זהו רישום מקרי, מוטורי, לארדצני, כזה שאינו עמוס כוונות יתירות. ההנחה; במצבים כאלה הדרך אל אוצר הצורות והרשמים שמעבר לזיכרון קצרה. התוצאה; רישום אותנטי שמוסר באמנותו את עושהו. הבעיה; כיצד רושמים מתוך ריכוז מלא רישום של היסח־דעת? אם יש יסוד אילוזיוניסטי חריף בעבודתו של ארוך זה היסוד. ביום מצבים כאלה.

קו רביעי: הפנלים; עבודות (לא ציורים!) על לוחות עץ (מלא) שנעשו בהשראת איקונות רוסיות. כנראה שאהב את אלמוניותם של הציירים. הגודל התאים לו. ארוך הוא צייר לאנשים החווים את עבודותיו ביחידות. האטלייה שלו בירושלים, בקומת הקרקע של ביתו היה זעיר, לאיש אחד. את פינות הפנלים עיגל, את פני השטח הכתים, שרט, שפשף, לכלך – הכל כדי להפוך את הפנל למעין קטע־קיר עם היסטוריה. קיר ישן קצת צבוע, דמויים קטועים, מחוקים, קיר שזוכה בזכרון משלו הודות למגע הבלתי־אמצעי עם כף ידו של הצייר. על אף הקומפוזיציות המורכבות, התוצאה היא אובייקט בעל אופי קמאי, מאגי. טבען של העבודות שסיפקו השראה לכמה מהפנלים שבתערוכה הפוך לטבע עבודתו של ארוך. עבודות הקונסטרוקטיביסטים הרוסים טאטלין, ליסיצקי, פבזנר היו אהובים עליו. את "בתנותו של ראצ'ק" עשה בהשראת תבליט של טאטלין. טאטלין האוטופיסט, ההפכן, התעשייתי הופך אצל ארוך לאיקונה ישנה בעלת אופי מלאכתי שפניה אל העבר ולא אל העתיד. ארוך היה הומאניסט שהסטוריאליות והמיליטאנטיות שבאמנות אוונגרדית ומהפכנית היו ממנו והלאה. כשגריר ישראלי בבירות מערביות בשנות ה־50 היה מעודכן היטב ומודע לכל הזרמים החדשניים. השימוש במצעים מורכבים כשולחן, כריכת ספר וכו' באו ממסורת האוונגרד, דאדא, סוריאליזם וכד'. כך גם הקולאז' וכנראה שגם השרבוט (מאסון) בה במידה שהיה שגריר ישראל בחו"ל, היה שגריר חו"ל בישראל. האינפורמציה שהעביר ארצה נהנתה (או סבלה) מרמת פרשנות אישית גבוהה מאוד.

● הציטוטים מדברי א. ארוך הם מראיונות שהעניק ליונה פישר ב־1966.

רחל אנגל

ביקורת

תל־חי 87' – מרחוק ומקרוב יותר

ימי מפגש תל־חי 87' הסתיימו. נותרו הפסלים. ומותר ויותר לזמן רב זכרון הרויות מן ה"פרופורמנס" המייצגים, או לפחות חלקם, מן המופעים המוסיקליים, ההתרחשויות, מן המפגש בין אמנים ישראלים לבין עצמם, ביניהם לבין עמיתים מרחבי העולם.

ההר זרוע פסלים. אך להר לא איכפת. הם כל כך קטנים לעומתו. קטנים גם בפורמט יחסית, אך קטנים לעומתו בעיקר בעוצמה. יבנו להם האמנים ככל שיבקשו. מה זה איכפת להר. לאתר כולו, לטבע.

כך נראה לך הדבר מרחוק. וזו, בעצם היתה כוונתו של אוצר הארוע, פלור בקס הבלגי (איש המוזיאון לאמנות מודרנית, אנטוורפן): "לא לפגום בנוף, ככל האפשר", היה בראש דאגתנו. "לא לפגוע ביופיו של הטבע". ובה בשעה גם, כדבריו "לתעד את מיגוון הגישות המושגיות של הפסלים... אל מול הקונוטציות התרבותיות, ההיסטוריות, הדתיות פוליטיות, הגיאוגרפיות והסימליות של המקום".

מרחוק, מקרוב יותר מתלבטות יצירות לא מעטות. מפגינות נוכחות, דווקא. ראה את המזבח של שונה היימן, הדומה, בעצם למין כסא ענקי (והוא מדכיר, גם במיקום שלו, את כסא המלך של הנרי מור). או פסלו של יעקב דורצ'ין. או עבודתו של הפסל האורח מגרמניה יואכים בנדאו. ברני פינק והמקדש לשמש שלו. ביל ואזאן הקנדי והאבנים הבדולות, הגלמיות מחורצות מחורטות האורנמנטים. המערה המלאכותית של חוה מחותן. יחיאל שמי, יעקב חפץ, ורבים אחרים.

מן המיצגים שנחרטו בזכרון, ובוודאי יחיו בו זמן רב, ראוי לציין בראש הרשימה, את הריקוד בציפיה לגברת הזקנה שהגישו כאן זוג האמנים הקרדים מבלגיה, לוק קארלס ומאנ'אלה אופנאקר. שני אמני המחול המקצועיים, רקדנים שחקנים, לאמתו של דבר שהופעתם כאן נמשכה כשעה שלמה (והיית מוכן לראותם עוד), היתה הופעה מהוקצעת להפליא (חלק מהשבח מגיע גם לבמאי פל אסינג).

בהשוואה לשני ארועי תל חי הקודמים, ב־1980 וב־1983, מתגלה זה של השנה שקט ומתון ומיושב בהרבה יותר. אולי משום שהאוצר לא היה פעם ישראלי שופע מרץ, אלא בלגי מאוזן יותר. אולי משום שה"מוסד" כבר נתאזרח ונתיישב ו"נרגע". אולי נרגעה בינתיים גם היצירה האמנותית.

מוזר, למשל, לקרוא היום בגזרי עתון מצהיבים מלפני שבע שנים, על "אחד השיאים... במופע האמנות 'תל חי 80', מיצג של שארלוט מורמן שהופיעה על הבמה לפני אלפי צופים בשמלת ערב ופתחה בנגינה בצ'לו. אולם מיד לאחר מכן נחשף החלק העליון של גופה והיא הולבשה "חזיית טלוויזיה". האמן מנשה קדישמן גזר במספריים את קו הצללית של האמנית ויצר חלל בבד שבו השקיפה האמנית עצמה. המופע מרשים לתנודת הרוח על פני הבד...".

ב"תל חי 87" התרגש הקהל הרבה פחות מול הופעתה של קבוצה שלמה של אנשים שחשפו את כל גופם, מעשה סטריפטיז, צבעו את עצמם, הדביקו לגופם פיסות שער, נהפכו לקופים, נהמו והתנהגו כקופים, במיצג אשר על אף כמה סצינות לא רעות, לקה באריכות יתר ובהעדר חידוש של ממש. אצל יונסקו כבר התקרנפו האנשים. כאן הם "התקופפו". היכן האמירה החדשה?

אמנות

מגילת רות

מאת נילי מנדס

[illegible] של רות שלוס עבודה בלתי [illegible] מסתכל חזיתית. בצד השמאלי [illegible] משוכת צבר קוצנית. הצב[illegible] [illegible]דים. "צברינו המודים ועקצנים" [illegible] הפכו אצלה לסמל לכפר ערבי [illegible].

הוותיקים זוכרים את רות שלוס כאמנית מחאה. מהחותמת הזאת לא הצליחה להפטר עד היום. האי צדק החברתי שנגדו מחתה בשנות החמישים והששים, שנות הריאליזם הסוציאליסטי באמנות, התחלף היום במחאה נגד אי צדק פוליטי.

רות שלוס מציגה הרבה בימים אלו. תשעים עבודות, כולן פוליטיות, עוסקות בגבולות ובסבל אנשי משני צדדיו, ועוד תערוכה שלמה, מבט על אנה פרנק, הוצגו לפני שנה בנירנברג, ועתה יוצגו שוב בברלין. היא לא כל כך מאושרת מכך שהיא מציגה את הבעיות האלה בגרמניה. אבל בברלין מאוד מעוניינים, גם להם יש גבול משלהם, והנקודה היהודית חזקה אצלם כמו תמיד.

■ "כל האוצרים חושבים באותו כיוון"

ובלאו הכי, המוזיאונים בארץ לא מציגים אותה. לא יודעת בדיוק למה. אומרת ש־3־4 המוזיאונים בארץ מנוהלים על ידי אוצרים שכולם חושבים באותו כיוון. מי ששולט היום במוזיאונים, היא האסכולה של רפי לביא. בעשרים השנים האחרונות הם תפסו את כל העמדות החשובות. הדפיסה האמנותית שלה שונה, היא הרבה יותר ישירה. היום האמנות רוצה שהאדם יחשוב, יתאמץ להבין את התמונה. הציור נותן רמזים בלבד, בציור או במלים. ורות שלוס לא מסכימה. השורשים שלה נשארו באקספרסיוניזם הגרמני. בכל זאת היא יקית, ילידת נירנברג. פרנסיס בייקון הוא האמן החשוב ביותר לדעתה, אחרי פיקאסו. בין האמנים החשובים האחרים היא מונה את קידשנר, הקל, שמיטרוטלוף ובקמן. היא מזדהה עם בקמן. הוא האמן הפוליטי היחידי בקבוצה הזאת. כל המועקה של גרמניה הנאצית יוצאת אצלו. המסר צריך לעבור אל המסתכל מבלי שזה יהיה חידון. בשבילה הציור הוא משהו אופטי. השפה שלה היא השפה הפלסטית. מנסה שיבינו אותה ישר, בלי הסברים, כשהיא מודעת לסכנה שעבודתה תהפוך לפלקט.

להיות מחוץ לזרם העיקרי אינו חדש בשבילה. כבר בשנות החמישים והששים, כשכולם היו בזרם המופשט, רות לא היתה שם. מי שלא הלך בזרם, היא אומרת, לא היה קיים. היא ריאליסטית, עד היום אינה מציירת מופשט או קונספטואלי, לא עוסקת בקומפוזיציות של כתמים וצבעים. הצילום מצא חן בעיניה, החליטה להשתמש בו כדוקומנטציה, ערבה צלום בציור, והדפיסה את הסינטיזה ביניהם בטכניקות שונות. היא מהאסכולה הישנה, אסכולת הקו, הרישום. מאמינה שאמן צריך כלים טובים. שעליו לפתח את היכולת שלו. היום האמנים לא יודעים לרשום, אוהבים רישום גס, לא מקפידים על הרישום מהטבע, כמו פעם. כל החיים שלה אוהבת לרשום. כשהיא לא רושמת — מתעצבנת. עשתה רישומים על נשים, יפהפיים. מהם אפשר לחיות, היא אומרת, אפשר להתפרנס. היא לא מתביישת שעשתה אותם, אבל מתנצלת, כמעט. הייעוד שלה לא היה לצייר נשים יפות או טבע דומם. לא רצתה לקשט את הסלונים.

תמיד רצתה לתאר את החיים. בשנות החמישים אלה היו אידיאלים אחרים. יחד עם משה סנה נזרקה בזמנו מקיבוץ להבות הבשן. הם היו שמאלה מהשומר הצעיר.

להיות מחוץ לזרם העיקרי אינו משהו חדש עבור רות שלוס ■ בשנות החמישים והששים, כשכולם היו בזרם המופשט, היא לא היתה שם; נזרקה מקיבוץ להבות־הבשן, עזבה את המפלגה הקומוניסטית וכעת מתרכזת במחאה

ב־1967 עזבו היא ובעלה את המפלגה הקומוניסטית. *המפלגה מאוכזבת לגמרי.* מקבלת תכתיבים כלשונם מהרוסים. לכך לא הסכימו. היום רק מזדהה עם תנועות השמאל, לא פעילה בהן. אז היתה נגד אי צדק סוציאלי. היום גם האי צדק הפוליטי מקומם אותה. הכיבוש אוכל אותנו מבפנים. השורש הוא השליטה בעם אחר. היא בסך הכל אמנית שלא יכולה להסתגר במגדל השן. יודעת שאינה יכולה לשנות, אבל מרגיעה את המצפון שלה. יכולה רק להתריע. עוד מעט הם יהיו הרוב, והשנאה והקיצונים מתגברים משני הצדדים, גם השכול, ועם שכול אי אפשר להתווכח. בזה היא עוסקת בשנים האחרונות.

■ נשים וזעקות וחיילים

הרבה מהעבודות מראות מפות, גבולות, נשים זועקות או חיילים. הגבול תופס מקום רגשי חשוב, היא לא שכחה עדיין כאשר ברחה עם הוריה מגרמניה בגיל 14, ואת תחושת ההקלה כשעברו את הגבול. הגבול הוא בסך הכל קו חסר משמעות, שחורץ את דינו של אדם לחיים או למוות. אביה של אנה פרנק הלך רק עד הולנד. אביה של רות המשיך לפלשתינה. הזדהות אישית עם אנה פרנק המחישה עבורה את השואה. ב־1979 שמעה במקרה ברדיו שלו חייתה, היתה אנא פרנק בת 50 באותו היום. אלה היו פנים מוכרות של נערה בת גילה, מרקע תרבותי זהה, והיא פתאום *סמלה את כל היתר. התערוכה הזאת כן הוצגה בבית אריאלה.*

חוץ מקו הגבול הפוליטי, היא חיה את קו הגבול החברתי. הקשרים החברתיים שלה גובלים בניתוק. היא לא חברותית, ותמיד היו, מחוץ לעבודה, משק בית, בעל, מרצה להיסטוריה עתיקה באוניברסיטת תל־אביב, שני ילדים. והיא לא היתה מוכנה להקריב לקשרים חברתיים הרבה זמן. עכשיו היא די סובלת מכך. לא מכירים אותה. היא יכולה לעמוד שעות ליד עבודותיה, מבלי שאיש יכירה. חסר לה הדו־שיח עם אנשי המקצוע, הביקורת המקצועית. את האטליה שהיה לה ביפו העתיקה מסרה לבתה. אלו גרה בתל־אביב, זה היה אחרת. גם לכפר שמריהו של היום אינה שייכת. הבית הקטן שלה, בין הווילות העקיות של הבורגנים, עומד זכר לימים אחרים, כשאביה החקלאי ניהל את הקואופרטיב החקלאי של כפר שמריהו.

רות שלוס באטלייה: מחאה. • צילום: האנס אנגלסמן

ציוריה של רות שלוס הם מחאה על הגבול, זעקה על העוול ■ בתשעים עבודותיה הפוליטיות המוצגות כעת רואים הרבה מפות, גבולות, נשים זועקות, חיילים ועדויות להזדהותה עם אנה פרנק

עבודה של שלוס: ירושלים בתקופה ביזנטיון.

תערוכה לא מגובשת

מאת דורית קדר

בגלריה קלישר 5 מוצגת כעת תערוכת המושבים — תערוכה ניידת המאורגנת על ידי "אמנות לעם".

שמה של התערוכה מעיד על עיסתה. המשתתפים הם — בני המושבים. ברור שעצם היות האמן בן מושב, בן עיר או בן קיבוץ אינו מעיד דבר על איכותה או העדר איכותה של אמנותו.

אולי היתה איזו הצדקה לשם שנבחר, אילו התכנים היו "מושביים". אבל גם במקרה זה היתה, לבטח, מתעוררת בעיה. כל אמנות שקובעת מראש תכנים המרומזים מראש — מועדת לפרדנות. כעקרון, תערוכות המשאות שם כגון "אמני המושבים" או "אמני הקיבוצים" או "אמנות נשים" פרובלמטיות ומסוכנות. וזאת בגלל האילוץ המלאכותי של המרכיב. במקרים אלו על הרמה להצדיק עצמה. במלים אחרות — לא כל מושבניק יורשה להציג אלא אמן שהוא איכותי ובמקרה גם מושבניק... ואף על פי כן בתערוכת נשים שאורגנה בזמנו בגלריה עטליה ארבל בתל אביב — לאה ניקל ואביבה אורי לא נאותו להשתתף. זאת בגלל עילה שטעטה עמה: הן חשו עצמן בראש וראשונה אמנים והיותן נשים — היותה עובדה משנית ולא עניינית.

אבל לכוס שני פנים — הוסר והמלא. ואם ניקח בחשבון את ההיבט המלא — תערוכה כגון זו עשויה להוות תמריץ מעודד לפעילות אמני המושבים. זה רק אם הרמה האיכותית הכוללת מצדיקה את הפרוייקט.

במקרה זה, קיים פער בין העבודות. לדוגמה, עבודה מהוקצעת ובשלה של אמן מעולה כאהרן מסג לעומת כארבעה אמנים שבית ספריהם עדיין מטביע את חותמו עליהם ועבודות אלה בוקעות מאליהן מבעד לבדים המאולצים.

מאידך גיסא ישנם אמנים מיומנים וטרבים שהציגו בעבר עבודות בעלות ייחודיות משלהם המנסים להיות אולי "עכשוויים", להיות "בתוכו" כפי שנהוג לומר. המדובר במקרה זה ברחית ידעיה ובדוריה הסנר. ידעיה נטשה את האמירה החלומית ומלאות האווירה שלה והופכת ל"דיקסית" מלאכותית והסנר מאבדת את האסתטיקה שאבלטה את בדיה.

גם אצל רות קדרי, לעומת התערוכה הקודמת, חלה נסיגה כלשהי. קונצפט הבית שמכיל את דמות האשה הצלובה בעקבות על עמלה, ושמחותיה המדומות דמויי קונפטי — הנו טוב בעקרון אבל קדרי מעולה כשהיא מצליחה להשתחרר מהרצון הכובל את פרץ יצירתה. במקרים שבו היא אכן השיגה שיחרור כלשהו — בעבר — הצבעים נמרחו כמערבולת גושים והציפו את הבד וכל מערך התסכולים פרץ את מוסום השכל והכבש.

לעומת אמנויות אלה, הרי שאחרות כגון **דליה מאירי, נירה סביר ושרה כהן ליאור** הצליחו להתגבר על מערך המגיירות שהתלווה בתערוכות קודמות ונסובו על העיקר וזה טוב מאוד. אצל דליה מאירי פיסול זעיר בעץ מהוקצע בצורה מאוד סמויה מגיע לאמירה ישירה, בלתי אמצעית, המעניקה תחושות של חדירות וחדירות נגד, פציעה ועידום רגשי. אף הצילומים של עבודות בטבע מצביעים על הישגים מצויינים — הטבע לא מאפשר להתקשט ומאירי כאן במיטבה.

אותן תופעות קורות את נירה סביר. עבודת ענק משתחלת על הארץ במצבת זכרון, אנדרטה, יד מופנה כלפי מעלה ושקועה במסה וזעקות ל"אלוהים אלוהים" היא כעסה, מעבירה אצבעות שקורעות את מעטה הצבע ורוצות להשאיר חותמת אישית — אולי כדי לפצות את אשר היה ואיננו — שורה של דמויות גשיות, עציות ומאורכות משתחלות בדומיה בימת הצבע המדמם גון אדמה להן, אנונימיות ולא משמעותיות, לפחות כך קורה כאן בשדה הקטל הזה.

אצל שרה כהן ליאור — קישוטי הרקע המהסס נעלמו כלא היו. היא כבראה פתחה דלתותיה בלא מורא בפני הרוחות והשדים הפוקדים אותה בעצמה, באלימות, רעשניים, גופותיהם מעוצבים על ידי גבשושיות וקשרים, העיניים פקוחות מדי אבל מבטן עיוור או קיקלופי.

דורית יעקובי ורות ארמוזה מעניקות — דרך הטיפול הטוב בחומר ודרך הבנת הפעולת רזי הקטסטרופה — ריגושים מעורבים. אלימות מהולה במיניות, עבודת אלילים ועבודת יצרים ועל כל מקרה — התבטאות פלסטית מעולה.

על אלה עשויים להתוסף גם טל ברנון בצילומי הבשר שלה. ישנה כאן השראה סוטינית המומחשת בצילום אבל בן מן הראה במראות בנתחי וחלקי גוף בהמות שחוט — כר למציאת צורות פלסטיות מעניינות כשלעצמן.

לעומת התבטאות בקולות גבוהים ישנה הבעה כאדווה תדירשית כמו זו של חנה נוזה שאינה בוחלת באמצעי ציורי המאובר את "אופקים חדשים". וזה טוב ויפה דווקא בגלל הייחודיות שבזה היום ניתן לחוש בימי הרגישות שמטיירים בתוך ים הירוקים הבוהק והמהודר וכבה לסירוגין. על סוג זה של הבעה נימנית גם אמנית עם שם לא מוכר.

מיכל סדן. גם כאן יש איזו דקורטיביות אסתטית ויפה שמראה רגישות לקו, לצבע, לקומפוזיציה, כמו גווה — סדן מצליחה להעביר רחשי הנשמה.

עבודה שלישית הזוהמת סוג נהייה זה הנה מכלול הצילומים הזעיר של דוד זילבר. לעומת ברנון — זילבר מסתפק בנמה שיש — במושבים. ליד שער — מוערמים שקי פלסטיק כחולים וחריצי חומת אבנים המקום גירירי נסלים לעשות את מעוצם ההם עולים כלפי מעלה בצורת משולש וזורדים כלפי מטה במשולש מהופך.

אלי שפיר נמצא בתחום הביניים, בין האקספרסיבי ללירי, בין הצביעה לרישום עפרון, בין ציטוט מהמסורת למודרני. חשיבה ועניין הם מנת חלקה של תמונה זו.

לסיכום תערוכה לא אחידה שהשיגנן בה לא קפדן דין. נצפה שתערוכת המושבים תצדיק בראש וראשונה את המשתתפים ורק לאחר — את מקום מגדיהם.

פרשה ופישרה / בראשית

"דע למי אתה מבזה!"

מאת משה גרילק

בעולם החדש שזה עתה נוצר, ביום השישי לבריאתו, עומד להיווצר משהו חריג, שאינו דומה לשאר הברואים. *אדם עומד לצאת לאוויר העולם.* לקראת הופעתו, לבשו פסוקי המקרא אדרת חגיגית. תיאור האירוע כל כך חשוב בעיניו, עד כי זוכה הוא למלים מרוממות, המשוחות בגון השירה. הקורא הרגיש, המסוגל להאזין למגוון הצלילים העדינים, שמפיקים פסוקי המקרא — יבחין בשוני המרומם, על נקלה.

זה עתה סיים הקורא לקרוא את הקטעים המדווחים על ששת ימי הבריאה (בראשית א, א־כ"ה). בימים אלו נוצר כל היש האדיר המצוי בעולמנו. הוא היש שפרץ ממעמקי האין שלפני ה"מפץ הגדול", מבשר ה"בראשית". הקורא קרא על בריאת האור ועל המים שהיוו את תמצית היקום. הוא חזה בהופעת היבשת שעלתה מן המים. הוא ליווה את התפרצות הירוק על פני תבל: את הדשא וכל עץ פרי למינו. והוא האזין לשאגתם הראשונה של החיות, שהחלו לרחוש ביערות הרעננים ובערבות האין־סופיות. והנה, את בריאתו של כל היש המגוון והמופלא הזה, מתאר המקרא במלים לקוניות ויבשות:

"ויאמר אלוקים יהי אור ויהי אור" (שם א', ב'). "ויאמר אלוקים יהיה רקיע בתוך המים... ויהי כן" (שם ד').

וכך הלאה. זהו הנוסח המתאר את הופעת כל העצמים ביקום:

"ויאמר... ויהי כן"

כלומר, נוסח המבטא את הבעת הרצון האלוקי ("ויאמר") וציון העובדה שרצון זה התממש בפועל ("ויהי כן").

ואז, ביום ששי, בצהרי היום, מתחולל השינוי בסגנון הפסוקים. המקרא מפרסם הודעה מפורטת המבשרת על הכוונה האלוקית להמציא יצור הקרוי אדם. לא נאמר ויאמר אלוקים: יהי אדם וכו', כי אם:

"ויאמר אלוקים נעשה אדם בצלמנו כדמותנו וירדו בדגת הים ובעוף השמים ובבהמה ובכל הארץ..." (שם א' כו').

השינוי משך את תשומת לב הפרשנים:

"מייחד בעשיית האדם מאמר, בעבור גודל מעלתו, כי אין טבעו כטבע החיה והבהמה אשר ברא במאמר הקודם לו" (רמב"ן על הפסוק).

"הקדים להודיע כי בא לברוא אדם... מה שלא עשה כן בכל הברואים" (הרכסים לבקעה).

הודעה מוקדמת זו מצביעה, איפוא, על ייחודיותו של הנברא החדש. על עמידתו הנפרדת בתוככי היקום. על יחוסו הרם, על היותו נבדל ושונה במהותו מכל מה שנברא עד לרגע זה.

הדרך בה נקט הפסוק להבליט ייחוד זה, היא הדרך בה נוקטים אנו, אנו בני אנוש, כשברצוננו להפגין לעיני כל את חשיבותו וייחודו של המודיע מעם. זו מהותה של תקיעת החצוצרות המודיעה על הופעתו של המלך. צפירות אופנועי המשטרה מבשרות שנשיא הרפובליקה *נוסע מאחור בלימוזינה השחורה.* בבית המשפט רק אחרי שקהל סקרנים כבר תפס מקומו באולם, מכריז שמש בית הדין בקול: "בית המשפט", המאפשרת להוד מעלת השופטים להכנס לאולם ולעלות על כס המשפט בהדר וברשמיות.

גם האדם הופיע לבסוף בעולם, מוכן וערוך לפקודתו והוכרזה על מהותו ועצם הופעתו, נאמרה מראש.

הייחוד בתיאור נשמר גם בפסוק השני, המתאר את בריאתו בפועל. לא מלה סתמית "ויהי כן", כי אם פסוק שלם מוקדש ל"סיקור" עלייתו על במת תבל, בה עליו לבלות כמה אלפי שנים טובות:

"ויברא אלוקים את האדם בצלמו, בצלם אלוקים ברא אותו, זכר ונקבה ברא אותם" (שם א' כז').

האוזן הרגישה חשה בהנגינות המבשרת "במלים של שבת" על האירוע החשוב. האירוע, המעניק משמעות לקיום כולו והמלמדנו, דרך אגב, שעל המקרא כלל לא מקובלת התיאוריה שהאדם הינו תוצר של מוטציה מקרית. בסמנו, מביע הפסוק מחאה אילמת נגד "האומרים לקוף אבי אתה ולארבולוציה את ילידתני" (עיין ששעיה).

אכן, מזניק פסוק זה את האדם אל על. פעמיים מצויינת בו העובדה, שהוא נברא בצלם אלוקים. זאת כדי להחדיר לתודעתו שלו עובדה רבת משמעות זו. למען יזכור שעל אף שמבחינה ביולוגית ופיזיולוגית הינו חלק אורגאני של היקום, חדרה אל גופו הטבעי נקודת איכות, מעבר לעולם החומר, מן האין סוף האלוקי; נקודת איכות הקרויה נשמה שהפכה אותו לאישיות, לריבון על מעשיו, הנושא באחריות להם.

מכאן מתפצלות תובנותיו המרובות של היצור החדש. מכאן נובעת אחריותו העמוקה לעולם כולו, שלצערנו לא עמד בה ובפסוק זה טמון גם הסוד האחד ואין בלתו, המעניק סיכוי לחברת בני אדם שתחיה בשלום וללא ריב תוך כיבוד הדדי עמוק. בנקודה זו נתמקד מעט.

מעומקו של פסוק זה והמקבילה לו, באחד הפרקים הבאים, נדלה המדרש הבא:

"זה ספר תולדות האדם... בדמות אלוקים עשה אותו". (בראשית ה')... בן עזאי אומר: זה כלל גדול בתורה... שלא תאמר הואיל ונתבזיתי, יתבזה חברי עמי, הואיל ונתקללתי, יתקלל חברי עמי (כי צרת רבים היא חצי נחמה). אמר רבי תנחומא: דע למי אתה מבזה! בדמות אלוקים עשה אותו (מדרש רבה בראשית כד' ח').

הרי לך מהפכה בחשיבה. האדם המאמין, הקורא את הפסוק, המבשר על צלם אלוקים שבקרבו, חש ברוממות מקורו האישי העליון. מדרש זה דורש ממנו לזכור בעיקר שהזולת, החבר, האשה, השכן, איש המפלגה היריבה וכל בן אנוש באשר הוא, היום גם כן יצורים הנושאים בשמתם את תיו זהרו של האלוקים. ועל כן הפגיעה בהם היא פגיעה ישירה באלוקים וביזויו.

זו היא המסקנה ההגיונית והעקבית העולה מן הפסוק הנידון. מסקנה הנשכחת לרוב בשוק החיים, אגב רדיפה אחר קמצוץ שלטון, קודקוד פרנסה והיצר להיות צודק תמיד... אולם ההלכה היהודית התמימה נקודה זו — מכח סמכותו של פסוק זה עד אין גבול. היא קבעה ש"המלבין פני חברו ברבים, אין לו חלק לעולם הבא", (מסכת אבות ג') שכן "המלבין פני חברו כופר באמונתנו שהאדם נברא בצלם אלוקים" (פרשנים שם). היא למדה "שעוון זה הוא החמור מכל העבירות" — ואפילו "נוח לו לאדם שיפיל עצמו לתוך כבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים" (מסכת בבא מציעא נט').

אלו הן רק דוגמאות בודדות, לקט מקרי מתוך ים התלמוד...

מעניין עד כמה הזהירות בכבודו של הזולת היווה במקרא אמת מדה כמעט יחידה שקבעה גורלות אדם על כל תולדותיהם. כל פגיעה קטנה שפגע אחד מגדולי האומה בזולתו מבני אדם, שבה על ראשם או על ראש צאצאיהם כבומרנג, במדה כנגד מדה, המחנכת אותנו להבין מה עמוק ואין סופי הוא המושג אדם הנברא בצלם אלוקים ועד כמה חייבים להזהר מלצערו.

למען הפרספקטיבה הנכונה, דוגמאות מספר:

"זעקה אחת הזעיק יעקב לעשיו דכתיב: "כשמע עשו את דברי אביו ויצעק צעקה גדולה ומרה". והיכן נפרע לו? בשושן הבירה. שנאמר (אסתר ד'): "ויזעק זעקה גדולה ומרה" (בראשית רבה סז', ד').

"שלוש דמעות הוריד עשיו...והיא האכילתם לישראל לחם דמעה בגלדתם" (ילקוט שמעוני).

"בתחילה, קודם שירדו למצרים, היו בני האמהות (לאה ורחל) מבזין בני השפחות (בלהה וזלפה) ולא נהגו בהם מנהג אחווה והיה הדבר קשה מאוד בעיני הקב"ה...

אמר הקב"ה: היאך אעשה להם שיקבלו בני שפחות? אורידם למצרים ויהיו כולם עבדים ובשעה שאגאלם... יאמרו כלם עבדים היינו לפרעה. נמצאו כולם שווים!!!

וכל כך למה? להודיע גדולתו ושבחו של הקב"ה לכל באי עולם וידעו לעשות שלום ולנהוג בכבוד בין בריותיו (פסיקתא חדא)

פנינים אלו מתורתם של חז"ל, מצביעים על הכיוון הכללי. מסירים גם מעט את הלוט מעל הצער והיסורים התוקפים את רוב בני אנוש. צער ויסורים על כי השכיחו מחייהם את משמעותו המלאה והעמוקה של הפסוק: "בדמות אלוקים עשה אותו".

מהדורה שניה
את יהודיה
מאת: אינגה דויטשקרון
ספרית מעריב
סיפור תלאותיה של הסופרת כנערה יהודיה בברלין מאז עליית הנאצים לשלטון בגרמניה, ועד התמוטטות הרייך השלישי ותום מלחמת העולם השניה. סיפור מרתק שכולו חוויות אישיות מרגשות.
בקש בחנויות ובספרית מעריב: תל־אביב, דרך פ"ת 72, טל. 03־332211 • חיפה, בן־יהודה 29, טל. 04־523689 • באר־שבע, קק"ל 90, טל. 057־74850.

מינהרת האהבה של ברוס ספרינגסטין

"מנהרת האהבה" הוא אלבומו האינטימי ביותר של "הבוס", ברוס ספרינגסטין, אלבומו האישי ביותר ■ ספרינגסטין אינו מציע תשובות, אלא רק מתחים שנובעים מאהבה אמיתית וחיים אמיתיים; זהו אלבום שלא רק כדאי להקשיב לו אלא כדאי גם לחשוב עליו

ברוס ספרינגסטין: התקליט האינטימי של "הבוס"

מאת ריצ'ארד הרינגטון
שרות וושינגטון פוסט מיוחד למעריב

עבור ברוס ספרינגסטין, האהבה היא יפת הוד וזוהר, אך יכולה גם להתנפץ לאלפי רסיסים.

באלבומו החדש **מנהרת האהבה**, שהופיע בחנויות לפני מספר ימים, מעיף ספרינגסטין מבט ארוך וקודר על נפוי הלב ומוצא בעיקר אדמת טרשים. "זה היה צריך להיות קל, צריך היה להיות פשוט", הוא כותב בשיר המוביל, "גבר פוגש אשה והם מתאהבים. אבל הבית פקוד שדים ורוחות והמסע נעשה קשה, וצריך ללמוד לחיות עם מה שיש, אם רוצים להמשיך לנסוע במנהרת האהבה".

אלבומו החדש של ספרינגסטין הוא כמו רכבת־סחרחרת של אהבה, שנעה מן הגבהים המשכרים של **כל מה שהשמיים יתירו** ו**יומו של ולנטינו**, ועד לתחתיות ההתפכחות של **חלקי חילוף** ו**כשאת לבד**.

במסע זה יש מנון של מצבי רוח, ומי שגערו בספרינגסטין בעבר על נטייתו להפוך להמנון אפילו את הבלדות שלו, ימצאו באלבום החדש עבודת מחשבת מרוכבת לפי מסורת ניתוץ המיתוס של **אפלה בקצה העיר** ו**נברסקה**.

ספרינגסטין אינו הראשון שכתב על מבוכות הלב, אבל הוצאת מבחר אינטימי כזה של שירים שעוסקים בהסתכלות פנימית כמו נולדתי בארה"ב ולחיות, הוא צעד מעורר סקרנות.

האלבום כולל אחדות מעבודותיו האישיות ביותר, שמשקפות את הדה־מיתולוגיזציה שאליה הוא כה משתוקק. אבל **מנהרת האהבה** (קולומביה, ל.פ., קלטת ו־CD) הוא גם תגובה של אמן בשל המנסה להחזיר את המוקד לדברים שהוא אומר ולא לאופן האמירה.

זהו חלק ממה שניסה לעשות **בנברסקה**, אלבום הסולו האקוסטי משנת 1981, שבו נתן ביטוי קיצוני להתלהבותו מודי גאת'רי.

למרות שכל שירי **מנהרת האהבה** שייכים לאלבום 1987, אחדים מהם נשמעים כמו שאריות של אלבום 1981. הדבר בולט במיוחד בשיר **איש זהיר**, בלדה בסגנון גאת'רי על ביל הורטון, "איש מן הדרך" ש"כאשר משהו צד את עינו, הוא שקל את צרכיו ואז בזהירות מרובה, התקדם לעבר מטרתו", ובמקרה זה נסחף לחיזור מפתיע ולנישואין.

אבל ביל הוא גבר מודרני אופייני, חסר בטחון – על זרוע ימין מוטבעת כתובת קעקע "אהבה" ועל שמאלו "פחד" – שעובר שינויים רגשיים בקשר למחוייבותו. לילה אחד, חסר מנוחה ומוטרד, הוא יצא לדרך המלך, שתמיד סמלה את החירות ואת האפשרויות הפתוחות, אבל "כשהגיע לשם, לא מצא דבר מלבד הדרך".

הוא מחליט לשוב הביתה לאשתו הישנה ומסיט את השיער מעל פניה, "בעוד הלבנה מאירה על עורה הצח, ומציפה את חדרם באור נגוהות אלוהי".

יש הפתעות נוספות **במנהרת האהבה**, אבל ספרינגסטין טוען שזאת דרכה של האהבה. נכון, הוא מדבר על אנשי הצווארון הכחול, שבהווייתם הוא בקיא יותר מכל, אבל יש בשיריו מעט מנימת הייאוש שהופכת את עבודותיו האחרונות למטרידות מבחינה רגשית.

למשל, הוא אינו בלתי עקבי כשהוא מתנודד בין אופטימיות כמו בשירו **כל מה שהשמיים יתירו** לבין מעשיות **בצעד אחד למעלה**. הראשון עם מנגינתו הכנועה והביצוע הקולי העדין, משקף את האידיאליזם הרגשי ותחושת השמחה הפיסית של התאהבות והשינויים – המהדהדים בשירים אחרים גם כן – שבאה בעקבות מחויבות כזאת. "עכשיו, יש כאלה שירצו למות צעירים, בן־אדם, צעירים לתפארת. שלא יהיו אי־הבנות, בן־אדם; זה לא אני, כי לי יש משהו שנותן לי גאווה. ואני רוצה כל הזמן שהשמיים יתירו".

צעד אחד למעלה משקף את התגשמות אותה התלהבות שנים אחדות מאוחר יותר, כאשר הלבבות סוטים ממסלולם והאהבה היא כמו מנוע שממאן לפעול. אולם בעוד ספרינגסטין מכיר בקיום מתחים, הוא מסרב לעסוק באשמה. אחרי הכל, יש שני צדדים לכל הסתבכות.

תחפושת מבריקה, ביצוע יחיד ראשון באלבום, מרחיב בנושא, ומתאר את הגיבור נודד, כשבת זוגתו בוגדת, ואחר כך מפנה את־דאגותיו ותחושת אי ההתאמה כלפי עצמו: "אני רוצה לדעת אם בך איני מאמין, כי בעצמי אני ודאי לא מאמין". (זהו אחד הביצועים הבודדים **במנהרת האהבה** עם טעם ברור של רוק, שמזכיר שיר קלסי של רוי אורביסון, במיוחד בליווי המקהלתי).

ואריציה פחות מוצלחת על הנושא היא **שני פנים**. הברק הטכני שלו מזכיר את **אני נשרף**, אבל המילים ארציות למדי, בעיה שמחלישה גם את **כשאת לבד**, רשימת אזהרה למנותקים.

השיר החלש היחיד הנוסף באלבום הוא **את לא שלי**, שגם הוא רשימה של כל ההנאות הריקות שאינן מסוגלות לפצות על העדר אהובה. הביצוע הוא של ספרינגסטין בלבד עם גיטרה ודידלי על הקצב.

מנהרת האהבה הוא ללא ספק פרוייקט יחיד של ספרינגסטין. בשבעה שירים, המשתתף הנוסף היחיד הוא המתופף מאקס וינברג מלהקת **אי סטריט בנד**.

בניגוד **לנברסקה** האלבום החדש הוא הפקה פשוטה מאוד. ספרינגסטין מנגן על רוב הכלים בעצמו בעזרת מכשור רב־ערוצי, ובעוד הדגש הוא על גיטרה אקוסטית, הוא גם מרגיש חופשי ליד הבס, האורגן והסינתיסייזר.

בקטעים אחרים, דני פדריקו תורם בנגינה באורגן ופאטי סיאלפי בקולות רקע עמוקים. קלארנס קלמונס אינו מנגן בסקספון, והתורם רק רקע קולי אחד. רק בשיר המוביל באלבום יש התקרבות לצליל המוכר של **אי סטריט**, שבו משתתפים וינברג, סיאלפה, רוי ביטאן ונילס לופגרן, שהוא היחיד שמנגן גיטרה סולו שצליליה נשמעים בשירי האלבום, אם כי בקצב של פעימה יותר מאשר הלמות.

עם הגיטרה המאנפפת, מפוחית פה והתרברבות חברתית, **קשותים מכל היתר** מהדהד כמו הביצוע של **אי סטריט לבלי כניעה**, אבל זהו בראש ובראשונה ספרינגסטין.

יש כאלה שרואים מידה של אירוניה בעובדה, שספרינגסטין סיים את אלבומו החמישי בשיר אהבה ובביצוע לא מקורי של וייטס **הנערה מג'רסי**, אבל יתכן שכבר אז הניח את היסודות לאלבום החדש. עכשיו יש לו בלדות סנטימנטליות משלו.

כל מה שהשמיים יתירו הוא פנינה, כמו גם **ללכת כמו גבר**, שבו הזמר נזכר באמו שלקחה אותו לכנסיה בכל פעם שהיתה שם חתונה, וכיצד היה מתבונן בשואים הטריים נכנסים ל"לימוזינה השחורה הארוכה אל מסעם המסתורי". עכשיו הוא כבר מעבר ליום הנישואין שלו עצמו, מלא חרדות, אבל מחוזק על ידי הזכרונות והחלומות של אמו.

השיר הטוב ביותר באלבום, או לפחות השיר שחסידיו יעריצו יותר מכל, הוא **יומו של ולנטין** (ואם כי טפשי לנסות לנחש אלו מן השירים הם אוטוביוגרפיים, השיר הזה מתכוון ללא ספק לאשתו ג'וליאן).

יומו של ולנטין נושא מסר של צוואה לערכים שאבדו ולסומק האהבה. בשיר זה חוזר ספרינגסטין הביתה, אל הלב וחוג המשפחה, כשהוא נפעם מבחינה נפשית מאבהותו החדשה של ידיד, שעליה התבשר בלילה קודם. השיר פשוט, הרגשות מסובכים, השירה ישירה וגלויה יותר מכל שיריו הקודמים של ספרינגסטין.

מנהרת האהבה היא אלבומו האינטימי ביותר של ברוס ספרינגסטין, כי זהו אלבומו האישי ביותר, מלא אור וצל, הנאה וכאב, צורך ותשוקה. הוא טעון לחצים של חלומות שצריך להגשים ואחר כך הצורך לחיות עם האחריות המתלווה.

ספרינגסטין אינו מציע תשובות, אלא רק מתחים שנובעים מאהבה אמיתית וחיים אמיתיים. זהו אלבום שלא רק כדאי להקשיב לו אלא כדאי גם לחשוב עליו.

משה שמיר

מי הוא תמים דעים?

על סיפורי הבעש"ט לש"י עגנון

מעיינו של עגנון שופע והולך, אורו זורם ובא כאותם כוכבים רחוקים שגם לאחר שכבו מוסיף אורם להתפשט בחלל. כבניין כרכים משלו יצאו לאור לאחר פטירתו, והנה לפנינו האחרון בהם, שהוא למעשה אחד מראשוניו, מביכורי עבודתו הספרותית, מעין שריד־עדות מימי גלותו בגרמניה, בעת מלחמת העולם הראשונה (**שמואל יוסף עגנון / סיפורי הבעש"ט / הוצאת שוקן / תשמ"ז / 232 עמ'**). הספר כשלעצמו – אסופת סיפורים, אגדות, מעשיות ואמרי חכמה הקשורים ברבי ישראל בעל־שם־טוב, מייסד החסידות – אין בו לא חידוש גדול, לא הצטרפות של השקפה מסויימת מצד הנושא ובקושי יימצאו בו סימני חותמו האישי של גדול אמני הסיפור בישראל בדורות האחרונים. אף־על־פי־כן יש בו עניין מכמה וכמה צדדים, ואמנה אותם בקצרה, רק כדי להניחם לטובים מפני ורק כדי שאתפנה לעיין במה שמושך את לבי בספר זה.

הספר נאה ומלבב ולפעמים אפילו מרתק מצד החומר הסיפורי אשר כונס בו. אפשר שאין טוב ממנו למי שמבקש לעשות היכרות ראשונה עם עולם החסידות, בגישה ישירה אל המקור. אבל מהדורת הורודצקי של "שבחי הבעש"ט" היא לטעמי פתח־קריאה הרבה יותר אותנטי – והרבה יותר מגוון – למי ששפע האסופות והליקוטים שיצאו לאור בשנים האחרונות קצת מבהיל אותו. בכל מקום נוסח עגנון טוב בהרבה, לטעמי, מנוסח מרטין בובר – ב"אור הגנוז", שיש בו פטרונות מתנשאת בזה ומין קיצוץ־איברים לשם התאמה לטעם ה"אירופי" מזה. במובן אחד לפחות הוכיח עגנון את גדולתו האמיתית, כלומר את ענוותו למול החומר הסיפורי המצוי בידיו, בכך שקיים את אשר הציע לזולתו: "כל שיש לו מקור, קרא במקור ודקדק את העיבוד הספרותי." (ע' 224).

מצד חקר עגנון יש, כמובן, עניין בדוגמה נוספת של זיקת היוצר והמחדש הגדול לתשתית של מסורות, סיפורי־עם, כתבי־קדמונים וכדומה. זיקה זו גלויה לגמרי באסופות שיצאו מתחת ידיו עוד בחייו, ובשורה הראשונה "ימים נוראים", "אתם ראיתם" "ספר סופר וסיפור" – והיא נעשית בעייתית יותר ויותר ככל שגילויה פוחת (ורק לדוגמה: "הכנסת כלה" או בקצה האחר: "עיר ומלואה"). מכאן מסתעף המחקר הלשוני, שהרי אקלימו של סגנון עגנון (והאקלים הלשוני אצל עגנון הוא דומיננטי) שורר שררה מלאה גם בחומר שהוא מגיש לנו ביודעין מן המצוי ושמור בעין, ומה שחשוב לגלות הוא לא את המובן־מאליו, לאמור שעגנון הוא בנה הטבעי של מסורת לשונית, בעברית וביידיש, שבתוכה גדל – אלא דווקא היכן וכיצד הוא מצליח, בקיפת־קולמוס, להטיל בַּר־שָׁן את סימנו ולהופכו לחידוש חי ומרנין.

"גביר אחד באיטליא"

צד נוסף שניתן להידרש לו בעקבות הספר שלפנינו עניינו ביוגרפי – תנאי חייו וסביבתו, מערכת מגעיו החברתיים – והשפעתם על יצירתו. אבל כאן, כבצדדים אחרים שלא הרשיתי לעצמי אלא לרמז עליהם – אין מצעי ואין כוחי מספיקים לי אלא כדי רמז. התעסקותו של עגנון הצעיר, הגולה בגרמניה, בליקוט סיפורי הבעש"ט היא פרק בסוציולוגיה של הספרות העברית לא פחות משהיא פרק בצדדים הרוחניים שלה. איני ראשון לשאול את השאלה והושעני שלא אהיה אחרון להתמק מלהתמודד עמה: מה טובה – או מה רעה – צמחה לעגנון מפגישתו עם יהדות גרמניה ועם כל סבך בעיותיה ועם כל פרצופיה, ממאור־פנים עד הסתר־פנים? האם התכנסותו בערוגת־מסעו, היעתרותו למלא את תפקיד "היהודי המזרחי" הטוב, התקפלותו אל תוך עצמו – לא היו תוצאה מן ההיתקלות בתרבות־חיים בוטחת, שולטנית ועם זאת גומלת בעין יפה למרקדים לפי חלילה? נפילתו המוקדמת ברשת־המעדנים של הגביר־הנדבן (הרעבתן ל"רוחניות", ל"שם־טוביות") – *היתה נפילת־ירידה או הישענות לשם עלייה?* אם נצפה לעסוק קצת במדרש הספרות הרי עומד לנו סיפור אחד ומגיש לנו את התשובה בקנה. "הסיפור הנשכח" הוא מעשה בר' יעקב, "שהיה משרת את הבעש"ט" ולאחר פטירתו של הצדיק היה מהלך ממקום למקום "וסיפר מעשיות של הבעש"ט ונתפרנס ברווח." יום אחד "שמע ר' יעקב שגביר אחד באיטליא נותן אדום זהב בעד כל מעשה שמספרים לו מן הבעש"ט" – והוא מחליט ללכת אליו, ומכאן ואילך מתגלגלה ירידתו, עד לידי כך שאין הוא מצליח להיזכר אפילו בסיפור אחד ממעשי הבעש"ט. ואם לא די לנו במשל זה למצוקת־חייו של מי שנוטל מן הקודש לעשותו תכשיטי־חולין לפרנסתו – בא סיומו של הסיפור ופותר לנו עוד חידה מכבשון עולמו של עגנון: אימתי חוזר אליו אל המספר כוח

"מתוך הנחה כי רצף הסיפורים ועיבוי משמעם הוא עיקר באסופה מעין זו, ולא על פנינים בודדות ושיאים מרעישים היא נשענת, מבקש אני לתת דעתי על היבט הקשור בבעל האסופה, באמנות הסיפור ובסיפור האמונה," - כותב משה שמיר על "סיפורי הבעש"ט" מאת ש"י עגנון.

ש"י עגנון

הזיכרון? בשעה ששומעו חושף את אמת התרחקותו ולאחר שהלה חוזר בתשובה גמורה – "זכות הבעש"ט יעמוד לנו..." (ע' 152).

טיפש או אפיקורוס?

מתוך הנחה, כי הדברים הגדולים, המובנים מאליהם, עמודי־התוך של סיפורי הבעש"ט, לא לעדותי ולא לפירושי הם צריכים – כגון כוח האמונה המוחלטת הגלום בהם, לא במופתיו של בשר ודם אלא בהשגחתו התמידית, הפרטית, של בורא־עולם על כל בריותיו ועל כל מעשיהם וכגון דין־צדק ששורר בכל, משפט שכר ועונש, וכגון ייחוד סגולתם של ישראל וכגון שערי־תשובה שלעולם אינם ננעלים וכגון מה שעולה מכל אלה: ביטחון באביהם שבשמים שבכוחו סרים ונמוגים כל פחדים וחששות מפני בני־אדם – מתוך הנחה כי רצף הסיפורים ועיבוי משמעם הוא עיקר באסופה מעין זו, ולא על פנינים בודדות ושיאים מרעישים היא נשענת, מבקש אני לתת דעתי על היבט הקשור בבעל האסופה, בש"י עגנון, באמנות הסיפור ובסיפור האמונה.

בשניים־שלושה מקומות בספר מוסיף עגנון הערה משלו לאחר הסיפור ולאחר סימון מקורו בסוגריים. במקום אחד, למשל, הוא טורח לדייק בעניין מיקומה של עכו (בארץ ישראל או מחוצה לה) ורואה להדגיש כי העיר עצמה היא בארץ ישראל, רק "מקיף העיר וחוצה לה... נחשב כחו"ל" (ע' 83). אבל חשובה עד מאוד הערתו, שהיא האחרונה של נושאנו: "ושמעתי מר' צבי מאיר רבימביץ בשם זקנו הקדוש בעל תפארת שלמה, **מי שמאמין בסיפורים שבשבחי הבעש"ט הוא טיפש, מי שמכחיש בסיפורים שבשבחי הבעש"ט הוא אפיקורוס**". (ע' 53) – והרי לך חידה מחידותיו האופייניות של רבנו ומורנו: האם הסיפור שהוא מספר בשם מישהו אחר – מבטא גם את דעתו שלו, או שמא כל ייעודו לעורר אותך הקורא למחשבה משלך? כבדומה, נפתח לפנינו פתח צדדי אל אחד מהכמוסים בסודותיו של עגנון: האמין או לא האמין?

גדולתו של סיפור המעשה – כך אני מבין את עגנון וכך תופש אני את חשיבותו של הסיפור בעמים בכלל ובעמנו בפרט ובחסידות בפרט־שבפרט – גדולתם של כל מעשי האמנות האמיתיים (שחוצם בדיה ותוכם אמת), שהם מעלים אותנו שלב אחד מעל לדברים הניתנים להוכחה (המדעים לסוגיהם) ומקרבים אותנו שלב אחד לעבר הדברים **שאינם ניתנים להוכחה** (האמונה). בהיותנו נמשכים אחר קסמה של הבדיה האמנותית אין אנו נכנסים אל תוך הממשות – אלא רואים אנו אותה, רואים את ייתכנותה, לפעמים את הכרחיותה. מכאן שטיפש הוא מי שסבור כי בשומעו את סיפורי החסידים הגיע ליעדו וכבר הוא בחזקת מאמין. אבל אפיקורוס הוא מי שאינו חש, כי הגיע בזכותם לנקודת־תצפית שממנה רואים את הדרך אל האמונה.

דו־משמעי בכוונה

באחד היפים והמשוכללים בסיפורים שלפנינו, ב"המכתב", נתקלתי בקושי מסויים, שמתוך שהתחבטתי בו נמצא לי מענה נוסף על אותה השאלה. גיבורו של הסיפור חושש לפתוח מכתב שנתן בידיו הבעש"ט לפני שנים רבות, והוא מסביר לנמענים החשדניים: "כי אנכי ירא לפתוח אותו, כי אני רואה כי הוא פלא מפלאי תמים דעים." (ע' 164).

מי הוא "תמים דעים"? האם הוא ר' ישראל בעל שם טוב, שראה ברוחו גנזי־עתידות ולו הפלא, או שמא "תמים דעים" הוא הקב"ה בכבודו ובעצמו, והפלא הוא מפלאיו?

הביטוי "תמים דעים" מקורו כידוע באיוב (ל"ז, ט"ז – ואגב, התיבה דֵעַ במובן דעת מופיעה רק בקבוצת פרקי אליהוא בן ברכאל, סימן נוסף לכך שהרביעי ברעי איוב, הצעיר בהם, צורף אליהם בידי מחבר נפרד), וכבר שם אין הדברים ברורים וכבר שם נחלקו המפרשים. יש האומרים, כי "תמים דעים" הוא מי שבעוד פסוקים אחדים יענה את איוב מן הסערה, האל בכבודו ובעצמו (כך אבן עזרא, כבר בפרק קודם, על *"תמים דעות"* – וכך רוב מפרשים אחרונים, עד טור־סיני) ויש אומרים כי הביטוי מוסב על אדם, ובעיקר על הצדיק (כגון רבי יודא בן רבי סימון, לפי ילקוט שמעוני: "כל שהוא תמים אצל הקב"ה) – ומה הוא אפוא כאן, בסיפורנו?

דומני, סתום ולא מפורש בכוונה, *דו־משמעי לשם יתר משמעות.*

כל אותו מכתב מה היה? בקשה רגילה לסייע בנדבת יד למי ש"היה כל ימיו בעשירות גדולה" למען ייחלץ מתוך עוניו בהתהפך עליו הגלגל. ושאר העניינים בסיפורנו? "מוכסן אחד בכפר סמוך לבראד", משתה לבעש"ט ולתלמידיו, רצועות סוסים, ארגז, מכתב אבוד, מכתב נמצא, בחירות בקלפי לפרנסי־הקהל בבראד, פרנסים צעירים, נשים יולדות. בקיצור: חומרי חיים גשמיים, עניני יומיום עם יהודי יומיום, שום פנטסיה ושום סור־דיאליזם, מציאות מובהקת – רק באמצעה, בשיאה, בנקודה, נטוע הנס, נטוע פלא מפלאי תמים־דעים, שראה את העתיד, שהוא מתוך הממשות והקדושה, או מפלאי תמים־דעים שהוא עצמו העתיד, שהוא עצמו הממשות והקדושה.

רגע הספק הבקיע סדק בחומת ההוויה ואנו שולחים מבט אל עבר הודאי המסותר. הידיעה היא ההצצה אל דרך האמונה ואסור להתירא לפתוח אותה. היא מצויה לנו בכל עת ובכל שעה בתוך מהלך חיינו – וחלילה לנו לצפות לשינוי מהלך־חיינו בגילוייהם החיצוניים. דומני שאנו מגששים עתה לעבר עיקר־עיקריה של החסידות – "עבודה בגשמיות". היא פתוחה לכל אדם והיא נתונה לנו בכל שעה ובכל מקום. היות בעל אמונה ממש, היות תמים־דעים בהחלט – רק במחוז האין־סוף, רק לרגעים בודדים לבני־תמותה בודדים. המדרגה שאנו יכולים לשאוף אליה אינה יותר מאשר **לדעת** מה היא אמונה, או אפילו פחות מזה: לשער, לנחש, היכן היא מצויה, **היכן לחפש אותה.**

הסיום ישאיר אותנו בכל זאת בסימן שאלה ובאי־הבנה, ויודע אני במין הזדהות מעבר לשנים, שלא היה לו לעגנון בכל הספר הזה משפט אחד שהיה קרוב יותר לליבו, משפט שהיה מאחיזו רעדה והוא לא הבינו ואני איני מבין אותו, ובכל זאת הוא אומר הכל:

"שמעתי ממגידי אמת שהבעש"ט בשעת פטירתו אמר, עכשיו יודע אני למה נבראתי".

יוסף צוריאל

גלגוליו של "תכלאל" תימני

ספר תפילות שנכתב ביד, בירושלים גלה לתימן וחזר עם עליית "מרבד הקסמים"

שמואל גרמי תימצת את המשימה שנטל על עצמו במונח: זכות אבות. אך למעיין בספר, מובטח "סיפור" שבו גלומים נתיבים חשובים מדרך שימור אורח החיים הדתי של יהודי תימן.

זו עונת ניעור האבק מעל כתבי יד עתיקים ומסורות שנשתכחו. ובעונה הזו משתלב שמואל גרמי, בן ירושלים, שעיסוקו ביהלומים וחפצי חן, וכעת שקוע כולו בספר שהפיק, מתוך כתב יד שעבר גלגולים רבים.

כבן למי שהתפרנס ממכירת ספרי קודש, הזדמן לו לעיין ברבים מאלה שהועדפו בבית. אבל רק לאחד מהם היה לאב ולבן יחס מיוחד. שימרו קטעי מידע הקשורים לספר הזה, וכשנפטר האב, עבר הספר לידי הבן.

כעת הוא מופץ ברבים. וגלגולו מתואר בשתי הקדמות, אחת כתב שמואל גרמי, והשניה שלמה צוקר, מבית הספרים הלאומי שליד האוניברסיטה העברית.

•

וזה סיפורו של מחזור לכל ימות השנה, שעד כמה שידוע הוא יחיד שנכתב כולו ביד בירושלים: יהודי אלמוני, שקרוב לודאי עלה לישראל בשנת תרמ"ב, הפריש שנה מחייו, כדי לכתוב את ה"תכלאל", שפירושו אוצר כל התפילות. ההערכה הרווחת היא, כי עשה כך, לפי הזמנה מפורשת של יהודי החי בתימן. וייתכן שהוא רצה לזכות את עצמו, בכך שיטרח חודשים רבים, על מנת שספר תפילות, בכתב ידו, ייצא מירושלים לגולת תימן.

מרווח של שנה (תרמ"ט) החלה ונסתיימה במלאכת מחשבת של כתיבה. בקולמוס, טבול בדיו שחורה, עשויה פיה, על ניר חום בהיר, רקם מלה למלה, ושורה לשורה, ושלא כמנהג יהודי תימן, עיטר כל עמוד בדיו אדמדמת, באופן שהתוספת הזו לא תפגום ביופיו של הכתב.

בעיקרו זהו ספר תפילה, בן שני חלקים, העונה לצרכיו של יהודי מתימן. אבל כלולים בו כמה חידושים שהם כנראה תוצרת ישירה של הימצאות הכותב בירושלים ולא בצנעא. כך למשל, הוא שילב את הפיוטים בסדרי התפילות. חידוש נוסף: כלולים בספר חיזוי עתידות השנה לפי ליקוי המאורות; עתידות השנה על פי היום בשבוע, שבו נופל הששה לחודש צפר המוסלמי; השפעת היום בשבוע שבו נופל יום התקופה על הגשמים, יבולים ובריאות באותה שנה.

שער ה"תכלאל"

לא ידוע מתי גלה הספר הזה לתימן. ההנחה היא, כי הגיע לצנעא זמן קצר לאחר השלמת כתיבתו. וכמו כל ספר תפילה, משנה לשנה התבלה, אבל אף דף לא נחסר בו. עם עליית יהודי תימן לארץ, מיד לאחר מלחמת העצמאות, שב הספר לירושלים, ובדרכים עקלקלות התגלגל לידי יחיא גרמי, אביו של שמואל גרמי.

אפשר היה להמשיך להחזיק את הספר הזה כנכס סנטימנטלי בארון הספרים. אבל שמואל גרמי ביקש להנציח את שם אביו, שהיה מוכר ספרים, בדרך מקורית. החליט להפיק אותו על ידי כך שיצלם את כולו, ויאפשר הפצתו ברבים.

•

הוצאת ספר ישן, שתוכנו היה כחוט השדרה של יהודי תימן, בכל הדורות, מזכיר תקופה אפלה כאן בישראל, בשנות העליה ההמונית מתימן. היה "מרבד קסמים". אבל צריך לזכור. היה גם "שוד ספרי קודש עתיקים".

ולבושתי, אני אחד הקורבנות של השוד הזה. פחות מחודשים לאחר הגיעי ארצה, התייצב איש צעיר, לא תימני, בבית הספר הממלכתי־דתי "ענף החיים" בירושלים, שבו למדתי, ובהפסקה ביקש לשוחח אתי. בעברית בסיסית, מתובלת בדברי נימוס, ביקש לדעת מי אני, ומי אבי, והיכן אני גר, ומה יש לנו בבית, ומה אין לנו. סיפרתי לו.

כעבור יומיים התייצב אחר הצהריים אצלי בבית. ואז התברר לי שהוא מתעניין בכתבי יד עתיקים. במסגרת הכנסת אורחים, הראיתי לו מה הספקתי לכתוב, עד גיל ארבע עשרה, בתימן.

הוא לא התפעל. אבל ראה את הסחורה ורשם משהו על פיסת ניר. לפניו היו: תהילים. משלי. קהלת. תפילות יום חול. הגדת פסח. מגילת פורים.

לא חלף שבוע ואותו איש, יותר נחמד מנחמד, הופיע בדלת, כשידיו גדושות ספרים. ומה שהביא אתו פרש על המיטה. הראה לי ספרים חדשים, בדפוס כמובן, התואמים את מה שיש לי בכתב יד. וגם הוסיף עליהם ספרים שאין לי.

את הסוף אתם יכולים לנחש. השאיר אותי עם הספרים החדשים. ומה שישן, ובכתב יד, לקח עמו...

מעריב ספרות

חלק ה' / יום ו' כ"ג תשרי תשמ"ח, 16.10.1987

תקציר

עמ' 2

עוצמת החוליה החלשה

התוכנית "האסטרטגית" של השלטונות היתה לפגוע באנדריי סחרוב, דרך "החוליה החלשה", הלוא היא אשתו השניה, ילנה בונר. התעמולה הסובייטית אינה נרתעת מגבירה בחיים הפרטיים של קרבנותיה ומצאה כר נרחב בחיי הזוג. בראי העקום של השמצה הוצגה ילנה כ"אשה פאטאלית", שהשפעתה על בעלה היתה הרסנית. היא שדחפה אותו לשביתות־הרעב שלו ובכינוסים בחו"ל השמיצה את המדינה הסובייטית. בתור יהודיה היתה לא רק סוכנת של סוכנות הביון האמריקאית, אלא גם מרגלת ציונית, שכירת־חרב ועוד, – מספר איזה פרליס במאמרו על לבד ביוזר, סיפורה של ילנה בונר.

פלובר והתוכי המפוחלץ

במהלך כתיבתו של "לב פשוט" ניצב על שולחן־עבודתו של גוסטב פלובר תוכי מפוחלץ, ששאל ממוזיאון הטבע ברואן. בהסתכלו בתוכי זה חש בריית'וויט קשר עז לסופר ו"הוא שגרם לי להתחושה כי אני מכיר את הסופר, כמעט". לכן אין בריית'וויט מסתפק בתוכי כדוגמה לגרוטסקה פלובריאנית אלא עוסק בו באופן אובססיבי ממש כמקור אפשרי לפתרון בעיית האישיות והכתיבה של הסופר, – כותב גדעון אנגלר על התוכי של פלובר מאת ג'וליאן בארנס.

עמ' 4

השובב רק צרות

רק צרות הוא כינויו של השובב, פרי יצירתו של עוזי ברמעק, ששמו נשכח בגלל הצרות. האמת היא שהכל מכוון לטובה, רק התוצאות תמיד שונות מן הכוונות של "התכשיט". בסופו של כל דבר והעלול כותב "רק צרות" פתקים מסבירים להוריו, המתרצים עם התוצאות הבלתי צפויות, נחמד, וגם מלמד כיצד לכתוב פתקים ומכתבים מתרצים להורים נדהמים, – כותבת דבורה גילולה במדור מורחב של ביקורות על ספרי ילדים.

ע. הלל

על ת.ס. אליוט ותחת השפעתו

וכך כבר שתים ואחת שנים שבתי אל ת.ס. אליוט.
מאחר. מאחר מאד.
ולפני כעשרים, או עשרים וחמש שנים, בקשתי להתבונן אל
הבאר העמקה הזאת, אך את פני שלי לא הכרתי באפל
האוהד.
וכך, מזה שנות דור שאני נע אל שפת הבאר העמקה הזאת,
ההר הנשא הזה, נרדף לראות, לקרוב, לגעת
ולא בא לי הדבר.
וכך, מקץ עשרים, או עשרים וחמש שנים שבתי אליו, אל
ת.ס. אליוט.

מאחר, מאחר מאד.
ונצבתי נעלף דממה, אל מול ההר הנשא הזה, הבאר העמקה
הזאת,

והנני לגעת.
והנני להביט אל תוככי שגיונותי שלי, הגיון לבי מתנודתי,
אל נפש המקום לא־מקום, הזה, הזמן לא־זמן הזה,
זמן הוה, זמן עבר, שהם, אולי, בזמן עתיד,
כלשונו שלו, בדיוק.
וכל הנס המפלא הזה מתמצת בקריאתה של צפור אחת,
הקיכלי.

אוה דברה

פירנצה

דומה שכל הלבבות הבודדים באו לגור
בפירנצה וכל הבתולות הקדושות תבו
נכאים בתוך בתים קלופי קירות מיחלות
לליאונרדו דה־וינצ'י שיבוא, ובמכחול פלאים
יפלח את בדידותן, פעמוני כנסיה יגאו
בן ויתמזגו לאטם עם הערפל המתנדף
מעל נהר הארנו

בפונטה־וקיו ראיתי איך הזמן נערם
ומצטופף ושונה לפני נפילתו קופא
על עמדו בתוך החשך של מצלמת הקודק שלי

עורך: חנוך ברטוב עריכה: יהודה גור־אריה

אשתו של אנדריי סחרוב מספרת

איזה פרליס

ביקורת

ילנה בונר
לבד ביחד
מאנגלית: דורית לנדס / מסדה / 1987

בסיפורה "בתו של בורגר" כותבת נדין גורדימר, שדרום־אפריקה היא ארץ, שבה לא תמו עוד גיבורים. הגדרה זו יפה לכל מקום, שבו נשללות זכויות־האדם הבסיסיות. אזרחי מדינות מתוקנות, המכבדות בקפידה זכויות אלה הורגלו להתייחס למולם הטוב, כאל דבר מובן מאליו. אדם בריא, המהלך על שתי רגליו, אינו חושב את עצמו למאושר ואילו בעיני נכה, המרותק לכסא גלגלים, ההליכה היא שיא האושר. אליה וקוץ בה. נגישות המשטר מושלות בני־תמותה רגילים ולפעמים הופכות אותם לגיבורים; לעומתם עמיתיהם בני המזל, הם מפונקים, רכרוכים, נטולי כוח־רצון ורוח־הקרבה.

הספרות ה"דיסידנטית", שהגיעה למערב מברית המועצות, שופעת דוגמאות של כוח־עמידה לאי־אונים. כעת נוסף למדף זה סיפורה של ילנה בונר, רעיתו של אנדריי סחרוב: "לבד ביחד". הספר נכתב במסיבות יוצאות דופן: בעת ביקורה של המחברת בארצות הברית, לשם הגיעה אחרי מאבק מר, כדי להתראות עם בני משפחתה ולקבל טיפול רפואי. על אדמת־נכר יכלה לכתוב כל העולה על דעתה בלי חשש צנזורה ובלי להבריח את כתב־היד בדרכי סתר. אולם בהתחשב בעובדה, שבתום החופשה חזרה המחברת לרוסיה אל בעלה, הרי הספר הגלוי הבוטה, הוא מעשה־גבורה. מה גם שבאותם ימי־חופשה קצרים, עברה בונר ניתוח לב פתוח וטיפולים שונים, שלא הוסיפו על כוחה הגופני.

לפגוע בחוליה החלשה - אשתו של סחרוב

"הספר הזה היה אמור לעסוק באנדריי, אבל בסופו של דבר הוא עוסק בי. בכל זאת כל מלה ומלה בו נכתבה למענו" (מן ההקדמה). אכן הסיפור, עם הדיגרסיות וה"פלאש באק" לעבר. הוא מעין אוטוביוגרפיה סלקטיבית וקטועה, המתרכזת בעיקר בשנים האחרונות. מגמתה של בונר להשיב למחרפיה ומשמיציה ולהעמיד את הדברים על דיוקם. בהקשר זה אנו למדים מה הם הדרכים והאמצעים, בהם נוקטת המדינה נגד אזרחיה המרדנים והעיקשים ועל כן גם מסוכנים. אזרחים אלמונים במיליוניהם נפלו קרבן לטרור הסטאליני. אפילו רוכך המשטר אחרי סטאלין, עדיין מוחזקים אזרחים סובייטים "ברסן קצר" ואין לדעת כמה מהם נמקים במחנות. ארלם המדען, חבר האקדמיה ובעל פרס נובל לשלום, אנדריי סחרוב ורעיתו, אינם אלמונים ועל כן הם מסוכנים שבעתיים. ה"טיפול" בהם אינו שיגרתי כי דעת הקהל בחו"ל ערה למצבם ועוקבת בדריכות אחרי צעדיה של הממשלה הסובייטית. באותה סיבה עצמה חשוב לבודדם, להשתיקם, לנתק כל קשר בינם ובין ידידיהם ברוסיה ומחוץ לגבולותיה. בשל מעמדם הרם לא הוגלה הזוג סחרוב למחנה נידח בסיביר, אלא לעיר גורקי, בת מיליון וחצי תושבים אולם גם כאן דאגו לבידודם המוחלט.

התוכנית "האסטרטגית" התכוונה לפגוע בסחרוב, דרך "החוליה החלשה", הלוא היא אשתו השניה, ילנה בונר. התעמולה הסובייטית אינה נרתעת מנבירה בחיים הפרטיים של קרבנותיה ומצאה כר נרחב בחיי הזוג. סחרוב, אלמן ואב לשלושה נשא בשנת 1971 גרושה ואם לשניים נשואים של אהבה לוהטת ותמיכה הדדית לעת צרה. ברם, בראי העקום של השמצה הוצגה ילנה כ"אשה פאטאלית", שהשפעתה על בעלה היתה הרסנית; כאם חורגת מרשעת, שגירשה את ילדי בעלה מדירתם. היא שהקצינה את השקפות בעלה, דחפה אותו לשביתות־הרעב שלו, ייצגה אותו בכינוסים בחו"ל, בהם השמיצה את המדינה הסובייטית. בתור יהודיה היתה לא רק סוכנת של סוכנות הביון האמריקאית, אלא גם מרגלת ציונית, שכירת־חרב ועוד.

כיצד יכול אזרח להגן על עצמו נגד כוחה של המדינה? למעשה אינו יכול, כפי שמסתבר מתביעת הדיבה של בונר, שהושבה ריקם. מסיבה זו כה להוטה המחברת לשפוך את לבה ולהצדיק את עצמה בפני קוראיה. בהזדמנות זו מגלה היא טפח מילדותה ונעוריה, השופך אור על תקופה

ילנה בונר

סטליניסטית. היא בת לקומוניסטים ותיקים ונאמנים, שנאסרו בטיהורים של 1937. האב הומת, האם טוהרה בשנת 1954. ילנה ואחיה גדלו על ידי סבתא. עם פרוץ המלחמה התגייסה ילנה כאחות הצלב האדום, נפצעה קשה בקרב (1941). אחרי שיחרורה מבית החולים המשיכה כאחות ברכבת בית־החולים (המחזירה פצועים מן החזית לעורף). עם שיחרורה בתום המלחמה הוכרה כנכה בשל פציעתה הקשה, שנפגעה בעיניה. על אף מצב בריאותה למדה רפואה והוסמכה ב־1953. נשואיה הראשונים נגמרו בגירושין. בנה ובתה ובני משפחותיהם נאלצו להגר וחיים בארצות הברית. אמה הישישה הצטרפה לנכדיה.

אולם זכויות העבר אין בכוחן לבטל את גזירות ההווה, כשמדובר במותחי ביקורת גלויה על המשטר, הפוגעת במוניטין של המדינה בעיני העולם החיצוני. אפילו הנכות אינה נחשבת. הנשק היחיד בידי סחרוב היתה שביתת־רעב, אבל השלטונות לא הניחו לו למות. הוא נלקח בכוח לבית החולים, שם האכילו אותו בהזנת־כפייה. תהליך אכזרי זה מתואר בפרוטרוט בספר וכן המאמצים לטשטש את האמת בחו"ל ולהכחיש את קיומן של שביתות־רעב אלה. גם מצב בריאותה של בונר מתואר בחו"ל כ"תקין" ובקשותיה לצאת לשם טיפול רפואי מתוארות כשקריות. רק אחרי ניתוח לב פתוח באמריקה החלו לטעון שופרות התעמולה, שאותו טיפול יכלה בונר לקבל במולדתה. החולה עצמה היתה חשדנית מדי ביחס לרופאים מקומיים.

איך אנו חיים? - בצורה טראגית

שני בני הזוג משווים את אורח־חייהם הכפוי ל"אנטי־אוטופיה" של ג'ורג' אורוול "1984". איום ונורא לחיות תחת העין הכל־רואה של מסך טלוויזיה, כמו בספרו של אורוול "1984". והרי דברי סחרוב באחד ממכתביו: "איך אנו חיים? בצורה טראגית. נקברים בעודנו בחיים. ובעת ובעונה אחת, ככל שהדבר יישמע משונה, גם מאושרים". מקור הנחמה היתה המודעות להד הרב, שעוררה מחאתם לא רק בחו"ל, אלא גם במולדת. האינטליגנציה הרוסית לא יכלה להסיח את דעתה מקיומם ומעשיהם. "אינני יכולה לשער באיזו תכיפות משמשים חיינו, גורלנו ומעשינו לא רק נושאים לשיחה, אלא הרקע לקיומם של אנשים רבים – אף כי אין פירוש הדבר שהם מצדדים באורח החיים שלנו. לעתים תכופות ביותר ההפך הוא הנכון. אבל אנו תמיד הפרענו להם לחיות בשקט".

הפרטים הרבים על מעקב מתמיד, עשרים וארבע שעות ביממה, חיפושים, גניבת מיסמכים, הסרטה בסתר וכיוצא באלה, מצטרפים באמת לתמונה אורווליאנית של "האח הגדול", שעינו פקוחה תמיד. הקורא מתרשם לא רק מן הסבל, אלא בעיקר מן האבסורדיות של שיטה זו; מן הבזבוז הנורא של כוח ומרץ, ללא טעם ותכלית. אפילו במדינה אדירה זו נויסה מחצית האוכלוסיה, כדי לעקוב אחרי המחצית השניה. לא רק הנתונים לפיקוח, אלא גם הבלשים מעוררים חמלה. "סוכני הקג"ב רגזו מאוד שעליהם לעמוד בשלג בחוץ בגללנו".

בסופו של דבר (כנראה בהשראת גורבאצ'וב) ניתן לבונר ההתר המבוקש. השהייה בארצות הברית, במחיצת אמה הישישה, בניה ונכדיה, מתוארת כאתנחתא ב"דיסניילאנד". יחד עם כך לא התכוונה ילנה בונר להישאר שם לצמיתות ושבה לבעלה.

לאחרונה נתבשרנו, שבני הזוג סחרוב הורשו לחזור למוסקווה. אולי בימי גורבאצ'וב מתחילה שם הפשרת שלגים אמיתית. ●

חורחה לואיס בורחס

בילי הנער

הקטע המובא בזה על "בילי הנער", לקוח מתוך ספרו הנודע של ח.ל. בורחס, "דברי ימי תועבת העולם", העומד לראות אור בימים הקרובים ב"עם עובד", בסדרת "פרוזה אחרת", בתרגומה של רנה ליטווין.

ח. ל. בורחס

"דברי ימי תועבת העולם" הוא, כביכול, אוסף סיפורי כשפים וסיפורים על נבלים בני תרבויות שונות, כתובים בתערובת וירטואוזית של סגנונות "על פי", וסגנונו המבריק, המשתעשע, האירוני של המחבר עצמו. אך מאחורי תיאור מעשי הנבלה ועושיהם, מסתמנת השקפת העולם האפיינית לבורחס, הרואה את הטוב ואת הרע כמפרים זה את זה, כתלויים ומשלימים זה את זה, וכשתי פנים הכרחיות של אותה הוויה ששמה התרבות האנושית.

זהו ספרו הבדיוני הראשון של בורחס, ובתור שכזה הוא מאלף בשביל כל אוהביו של סופר מיוחד במינו זה, בחושפו את המגמות השונות והסותרות שהתרוצצו בבורחס הצעיר ובהכילו כבר את כל הזרעים שינביטו את ספריו הגדולים לעתיד לבוא. הספר נחשב לציון דרך בתולדות ספרות לטינו־אמריקה, והשפעתו על סופרים כמו מארקס, קורטאזר, פואנטס ואחרים היתה עצומה.

לספר מצורפת אחרית־דבר מקיפה מאת המתרגמת, המציגה את אמנותו של הסופר הגדול ומאירה את טיב השפעתו על ספרות לטינו־אמריקה ואת הפואטיקה המיוחדת שלו.

רנה ליטווין

המרצח חסר־הפניות, ביל האריגן

מראה אדמות אריזונה, קודם לכל מראה אחר: מראה אדמות אריזונה וניו־מקסיקו, אדמות תשתית מזהירה של כסף וזהב, אדמות סחרחורת־גבהים ואוויר, אדמות צוקי מישור מוצקים וצבעים עדינים, אדמות זוהר לבן של שלדים מנוקרי ציפורים. על האדמות האלה, דמות אחרת, זו של בילי הנער: הבוקר המסומר אל סוסו, הצעיר האקדוחן שיריותיו הקשוחות מדהימות את המדבר, משגרם של כדורים סמויים ההורגים ממרחק, מעשה קסמים.

המדבר המשורג מתכות, צחה ומסנוור. הכמעט ילד, אשר במותו בגיל 21 חב לדין הצדק האנושי 21 מיתות – "בלי לספור מקסיקאנים".

השלב הזוחלי

ב־1859 לערך, הגבר אשר בתולדות הזוועה והתפארת ייזכר כ"בילי הנער", נולד במרתף של שיכון ניו־יורקי. אומרים כי המליט אותו רחם אירי מותש, אולם הוא גדל בין כושים. בתוהו זה של סרחון־זיעה ושיער מקורזל נהנה הטירון מן היתרון שמעניקים נמשים ורעמה אדמונית. הוא נשא בגאווה את היותו לבן; כמו כן היה צנום, פראי, גס. בגיל 12 נלחם בכנופיית ה־Swamp Angels ("מלאכי הביצה"), אלילים אשר פעלו בתוך הביבים. בלילות מסריחים מערפית היו מגיחים מהמבוך המבאיש הזה, עוקבים אחר מסלולו של איזה מלח גרמני, ממוטטים אותו במכת־אבן אחת, שודדים אותו עד לתחתוניו, ושבים לאחר מכן אל אשפת המוצא. מנהיגם היה כושי ששיבה בשערו, גאז האווז יונס, הנודע גם כמרעיל סוסים.

לעתים, מצוהר גגו של איזה בית מגובב, סמוך למים, היתה אשה מרוקנת דלי אפר על ראש עובר־אורח תמים. האיש היה מאבד עשתונות ונחנק, בן־רגע היו "מלאכי הביצה" רוחשים מעליו, חוטפים אותו אל פתחו של מרתף ושודדים אותו.

כאלה היו שנות חניכותו של בילי האריגן, בילי הנער לעתיד. אף לא בחל בבדיוניות התיאטרון; הוא אהב לצפות (אפשר מבלי שניבא לו לבו כי אלה אותות גורלו וסמליו) במלודראמות של בוקרים.

Go West!

אם התיאטרונים הדחוסים של באוורי (אשר צופיהם צעקו "הרימו את הסמרטוט!" כשהיה איחור קל שבקלים בהעלאת המסך) היו משופעים באותן מלודראמות של בוקרים ואקדחים, הסיבה הפשוטה מאד לכך היא, כי אמריקה היתה באותם הימים שבויה בכוח המשיכה של המערב. מעבר לשקיעה היה הזהב של נבאדה ושל קליפורניה. מעבר לשקיעה היה הגרזן הקם על הארזים, פניו הבבליות הענקיות של התאו, כובע המגבע והמשכב מרובה־הנשים של בריגהם יאנג, טקסיו והתקפי זעמו של האדם האדום, אווירם הצלול של המדבריות, מרחב הערבה הפרוע, קרקע הבתולה אשר קרבתה מאיצה את פעימת הלב כקרבת הים. המערב קרא לבוא. שאון ממושך וקצוב איכלס את השנים ההן: שאונם של אלפי אמריקנים הכובשים את המערב. באותו מצעד, סמוך לשנת 1872, השתתף גם בילי האריגן, נחש עקלתון, הנמלט מתא־סוהר מלבני.

מספרדית: רנה ליטווין

התחקות אחרי שני תוכיים

גדעון אנגלר

ביקורת

ג'וליאן בארנס
התוכי של פְלוֹבֶּר
מאנגלית כרמית גיא / הוצאת זמורה ביתן / 188 עמ'

ג'וליאן בארנס, סופר אנגלי צעיר, מצטרף בספרו זה לשורה ארוכה של סופרים וחוקרים שכתבו על פלובר, והידוע מאוד ביניהם הוא סארטר, בספרו "האידיוט של המשפחה". העיסוק הרב בפלובר אינו מפתיע, כי הוא מסקרן לא רק כמבשר המודרניזם בספרות בפריצת הריאליזם הפסיכולוגי לתוכה ולא רק בזכות ספריו היפים אלא גם בשל הדימוי שלו כ"הנזיר המתבודד", שהתחמק מפני החיים והסתגר בביתו הכפרי בקְרוּאָסֶה, בשאיפה בלתי פוסקת לשקוע שם בשיכלול הסיגנון ובנסיון "לכתר את העולם כולו, לסגור עליו ולהכניעו, לחבק את כל שאיפותיו של האדם, את כל כשלונותיו". יתר על כן, לעומת הדומנים שלו שהם בעלי גוון מלאנכולי והכתובים בצורה מבוקרת היטב, מתגלה פלובר החי כשונה מכך מאוד. ואמנם, מכתביו אל אהובתו לואיז קולֶט, אל הסופר טורגנייב ואל אחרים סוערים, עם וידויים משונים ביותר, פתוחים, בוטים וטעונים בחומר־נפץ. לכן הפיתוי למצוא בדמותו של פלובר מענה לשאלה הנצחית של "ספרות" לעומת "חיים" – הוא פיתוי מובן מאוד.

כמובן שגישה זאת נוגדת את דעותיו של פלובר שטען לאי־רציפות בין החיים לבין האמנות. מעטים הם אלה שאפו כמוהו להסתפק במלים, באובייקטיביות של האות ובאי־התייחסותו של הסופר. אף־על־פי־כן ממרה בארנס את משאלתו של פלובר. בספר עושה כן באופן ישיר המספר, רופא אנגלי בשנות השישים שלו, בשם ג'פרי בְּרֵייתְוֵייט, חוקר חובב ומעריץ של פלובר, החושב שכדי להגיע לדמותו של הסופר יש להתחקות אפילו אחרי חפציו, בהניחו, כפי הנראה, שיש בהם איזו אמת נסתרת מעבר למלים.

לשם מילויה של משאלתו זאת יוצא ברייתוייט למסע בעקבות פלובר, מסע המהווה גם מסגרת לספר כולו. במוזיאון על־שם פלובר ברואן, מוצא ברייתוייט מפתח רב ערך בחיפושיו: תוכי מפוחלץ. זהו התוכי ששאל פלובר ממוזיאון הטבע ברואן והציבו על שולחן עבודתו במהלך כתיבתו של "לב פשוט", הסיפור שמופיע בו תוכי כאובייקט הנערץ על המשרתת הבודדה והזקנה פֶליסִיטֶה, גיבורת הסיפור.

גוסטאב פלובר

בהסתכלו בתוכי זה חש ברייתוייט קשר עז לסופר ו"הוא שגרם לי לתחושה כי אני מכיר את הסופר, כמעט". לכן אין ברייתוייט מסתפק בתוכי כדוגמה לגרוטסקה פלובריאנית אלא עוסק בו באופן אובססיבי ממש כמקור אפשרי לפתרון בעיית האישיות והכתיבה של הסופר. ברייתוייט מצא אותו בכל כתבי פלובר, פרט ל"מאדאם בּוֹבָרי". התוכי הוא סמל לשפת חיקוי או שפה מוקנית, לעומת שפה אישית – ונושא זה העסיק את פלובר באופן אינטנסיבי.

אולם וזהיתות דעתו של ברייתוייט איננה מאריכה ימים והוא נוכח כי: "קול הסופר – וכי מדוע זה התחשוב שכה קל לאתרו?" ואכן, בביקורו בקרואסה מראים לו תוכי מפוחלץ שני כְּתוכי האותנטי שהיה על שולחנו של פלובר. האובססיה – להכריע מי מהם הוא התוכי האמיתי – תגיע לסיומה השלילי רק בפרק האחרון של הספר. אבל נדמה כי לברייתוייט ברור לקח התוכים: העבר האמיתי של פלובר לא רק חמקני ואינו ניתן להשגה עם חפצים או בלעדיהם אלא יש כאן יותר מרמז לכך שאין חשיבות לידיעת עברו של הסופר.

התענוג שבקריאת הספר מקורו בדרך שבארנס ממלא את מסגרת המסע. זהו ספר הבנוי מצירוף מעניין ומתוחכם של חלקי ביוגרפיה וספרות, ביקורת ודמיון. אלה נבנים מפסיפס של שיחות היסטוריות ודמיוניות, ובינייהן שיחה דמיונית מבריקה ומערמיקה של לואיז קולט, מ"מדריך־דבכות" של מסעי פלובר ומ"בחינה" של סטודנטים על הסופר, מיצירות "קבורות" ומכאלה שלא הושלמו, מכרונולוגיות מנוגדות על פלובר, מטיעוני תביעה וסניגוריה על פלובר, מ"מילון ברייתוייט לרעיונות מקובלים" (באנלוגיה למילונו של פלובר) שהוא מתוחכם ופארודי, מאימרות נפלאות של פלובר ועוד כהנה וכהנה. הכבד והקליל, העצוב והמשעשע, ומעל לכל החוכמה, מעורבים זה בזה ברגישות אגב משחק מפתיע של רעיונות ובקיאות.

נראה שבמסעו אל פלובר אין ברייתוייט שוכח דבר הקשור לסופר, גם לא את התיעוב שמילאה את פלובר הביקורת (ולא ברור כמה כאן מפלובר וכמה ברייתוייט־בארנס). למרות שהוא מכה חזק בביקורת בכללה הרי האקדמיה בדמותה של אניד סְטַארְקִי, מרצה לספרות צרפתית באוניברסיטת אוכספורד וביוגרפית של פלובר, היא זו שסופגת את עיקר קיצפו של ברייתוייט. הוא מתקומם כנגד דקדקנותה העקרה, כמו הטענה כי ברשלנותו לא דבק פלובר ב"מאדאם בובָרי" בתיאור אחיד של גוון עיניה של אֶמָה, גיבורת הרומן. במענה חריף דוחה ברייתוייט מכל וכל טענה זאת. הוא גם מוסיף ותוקף את המבקרים המלומדים ה"נוהגים משל היו פלובר, מילטון או וורדסוורת איזו דודה טרחנית וזקנה, היושבת בכיסא־נדנדה, מדיפה ריח פדרה מעופשת, כל מעייניה נתונים לעבר ואשר לא חידשה דבר זה שנים".

בכלל, לברייתוייט העדפות מוגדרות היטב בספרות. יש, למשל, "לקבוע מערכת מיכסות על רומנים המתרחשים בדרום־אמריקה. הכוונה היא לעצור את התפשטות הבְּרוֹק־בחבילת־תיור ואת האירוניה המודגשת..." או, "...איסור מוחלט על רומנים שבהם הגיבור הראשי הוא עיתונאי או מגיש טלוויזיה". אלה הן רק שתיים משורה של תביעות שיש בהן מן הרציני והמהתל, כדרכו של ספר זה במקרים רבים.

●●●

יהיו שיטענו, כי בארנס מפזר אמנם רעיונות מפתיעים, אלא שרבים מהם יוצאי דופן מדי וכי לא אחת יש תחושה של אי־רציפות. אולם בארנס הרי זה כאילו הוא מצייד אותנו בהרבה טלסקופים המוצבים על אונייה וממוקדים בנקודות שונות על התוף ("העבר הוא קו חוף רחוק, מתרחק והולך...", כותב בארנס). לפעמים ההבחנה של האובייקט רגועה ומתמשכת ודומה שהטלסקופ מספר את האמת האחת, הברורה, ולפעמים היא מטושטשת וקצרה – הכל על פי תנועת האניה וגלי הים. על כן אין פלובר אחד אלא הוא משתנה בהתאם לטלסקופ שבעד נצפה ולמצבם של האניה והים. בסופו של דבר נותר עם האידיאל הפלובריאני, שעל פיו העיקר הוא בעשיית הדרך אל המטרה (הבלתי מושגת) ובנחמה שבציפיה. זוהי רק דוגמה אחת מני רבות לתובנה של בארנס. אין פלא, שהספר כל כך מהנה.

עידית המאירי

מלים מדויקות

בּוֹרֶרֶת
מִלִּים מְדֻיָּקוֹת
מִכְּאֵב
מִכָּל הָאַהֲבָה
בְּעַצְמוֹתַי
הוּא מְתוֹפֵף
אֶת מְסִעוֹתָיו
בַּלֵּילוֹת
מִתְפּוֹרֶרֶת אַחֲרָיו
עַד הַדֶּלֶת
טְרוּקָה
לְדַקּוֹת מְדֻיָּקוֹת
אוֹסֵף אֶת כֻּתָּנְתִּי
לְמַלְכֹּדוֹת
דְּרָכִים הֲזוּיוֹת
סָבִיב צַוָּארִי
קְמָטִים נִכְרָכִים
בְּצְעָקוֹת חֲנוּקוֹת
לְעֶזְרָה
בְּמִלִּים
מְבַקֶּשֶׁת אֲחִיזָה.

מנוחה גלבוע

משירי הסתו

כְּמוֹ סְתָו לִי
שֶׁל רַחַשׁ תְּמוֹלִים וּצְבָעִים –
כְּמוֹ סְתָו לִי
וְלֹא שֶׁל אֵיתָנִים –
כְּמוֹ סְתָו לִי כָּל עוֹנוֹת הַשָּׁנָה
סְתָו מִתְאָרֵךְ וְאַתָּה מִתְפַּתֶּה
אֵלָיו
כִּי הוּא הָעוֹלָם בּוֹ אַתָּה חַי
וְשׁוֹכֵחַ לְבֶן שְׂעָרְךָ – – –

★ ★ ★

אוּלַי הַתָּוִים הֵם שֶׁרוֹשְׁמִים אֶת
הַמַּנְגִּינָה
שֶׁל עָלֵי שַׁלֶּכֶת נִרְמָסִים אִישָׁה
מְנַגֶּנֶת
בְּצִיּוּץ צִפֳּרִים.
גַּם אֲנִי מְנַגֶּנֶת מִלִּים – – –

★ ★ ★

כָּךְ הָרוּחַ
אֲפִלּוּ קַיְצִית הִיא
חוֹבֶקֶת גּוּפִי בְּלַהֲטָהּ
מְבִיאָה אֶל תּוֹךְ חֲדָרַי
עָלִים שֶׁנָּשְׁרוּ
וַאֲנִי לְטוּפַת קַיִץ
אוֹהֶבֶת אֶת רַחֲשָׁם הַחוּם
זְהַבְהַב
וְנוֹגַעַת בַּסְּתָו – –

ריקי דסקל

ישוע

דִּמְדּוּמִים בִּשְׁמֵי נָצְרַת
יֵשׁוּעַ, יֵשׁוּעַ
לִפְנֵי 1953 שָׁנָה
בֶּטַח
הָיִיתִי חוֹרֶשֶׁת אִתְּךָ
יְחֵפָה
פְּרוּעָה
יַלְדָּה עִם עֵינַיִם יְרֻקּוֹת
אֶת הָרֵי נָצְרַת הַחוּמִים.
הָיִיתִי מְנַשֶּׁקֶת אֶת
עֵינֶיךָ

הַדְּלוּקוֹת
מְרִיחָה אֶת עֶשֶׁן
הַגְּלָלִים הַנִּשְׂרָפִים בִּשְׂעָרְךָ
וְסוֹחֶבֶת אוֹתְךָ אִתִּי
כָּל הַדֶּרֶךְ, כָּל הַדֶּרֶךְ

הָעֲנֻגָּה
אֶל רֹאשׁ הַגִּבְעָה
וְצוֹעֶקֶת וְצוֹעֶקֶת
יֵשׁוּעַ!

יֵשׁוּעַ!
תִּרְאֶה –
דָּם בַּשָּׁמַיִם.

הַיּוֹם 1983
פָּנֶיךָ שָׁנוּ
"הַמָּוֶת נִשְׁקָף מֵעֵינֵינוּ".

ספרית מעריב

לקראת שנת הלימודים תשמ"ח הופיע
מדריך למורה
תמונות ברצף
מאת:
ד"ר משה הרפז ועמנואל שהראי
המדריך כולל תמונות צבעוניות המכילות 16 נושאים. כל נושא מכיל 4 תמונות הבנויות ברצף פיתוח שיחה סיפור.
ניתן לשלבם בנושאי לימוד שונים.
כן מצורפת למדריך חוברת לתלמיד.

להשיג בחנויות ובספריות מעריב:
ת"א, דרך פ"ת 72 א', טל' 03-332211
חיפה, ביהודה 29, טל' 04-525687
באר־שבע, קק"ל 90, טל' 057-74850

ספרים מבית טוב
ספרית מעריב

סיפור

מילון עברי באוכספורד / גדעון תלפז

גשם דק ירד. חששתי מתועתע, לא ידעתי על ידי מי או על מה. נעצרתי לפתע על המדרכה בלב סנט־ג'יילס ודיברתי אל עצמי בקול. ניגשתי לקנות משהו והתחרטתי באמצע הדרך. עמדתי ללכת לדואר, אבל בהציצי בשעון ראיתי כי כבר מאוחר.

נדברתי להיפגש עם נקי בשתים־עשרה וחצי, עם פתיחות חדר־האוכל בקולג' שלי, ובהגיעי כבר היה באולם הכניסה במעיל גשם מהוה, שעון על מטרייתו. הוא עיין במודעות בריכוז, בשקידה, כדרך שנהג לעיין במלים שעליהן עבדנו בחדר הקטן בסנט־ג'יילס שבו חיברנו מילון. איש זקן, שמנמן, גוץ, שהציג עצמו יום אחד בהכרזה מרנינה: שמי נקדימון בן־חיא, או בקצרה נקי.

תלינו את מעילינו הרטובים במלתחה וניגשנו לחדר־האוכל. ליד דלפק השירות העצמי הניח נקי את המגש שלו על מסילת האל־חלד, סוקר בעיני אשף את המאכלים הערוכים. הוא ביקש מהשף לשים מעט בשר צבי על צלחתו, קצת צ'יפס וכרוב ניצנים, והניח לי להמתנו אל אחד השולחנות שעליו פרקנו את מגשינו. לפני ארבעים שנה היה מועמד למישרה אקדמית באחד הקולג'ים, המועמד הטוב ביותר. מסיבות לא ברורות פסחו עליו ושוב לא נתאפשר לו לחזור לעולם האקדמי באוכספורד בכניסה הראשית. כל פעלו אחר־כך היה בבחינת סטיה מהכיוון שבו ביקש ללכת. במלחמת העולם היה מ'נערי החדר האחורי' במשרד החוץ, איש צללים, שבגלל בקיאותו הרבה ברוסית עסק בהכשרת מרגלים, ולימים אף הוענקה לו דרגת מפקד כנף. הוא אהב להתעסק במיסתורין, כמו ביקש לרמז על מעורבות בפרשיות עלומות שעשרות שנים אחר־כך עדיין יפה להן השתיקה. על הקריירה החשאית הזו רמז מדי פעם בהתרפקות, אם לא בהתרברבות, והיא זיכתה אותו בתואר 'אביר מיסדר האימפריה הבריטית', אך גם בה לא היה פיצוי למפח־הנפש שחש לאחר שאוכספורד דחתה אותו. פעם, כשדיברתי על תכניותי, צחק ואמר, אל תחשוב על העתיד. הוא תמיד שחור. ספר לי על העבר.

את עצתו זו קיבלתי ואגב קילוף תפוז בתום הארוחה, תפוז 'יפו' ריחני גדול, סיפרתי לו מעט על עברי, על הפרדסים שביניהם גדלתי, על בתי־האריזה שאבי עבד בהם, סוגר בקרדומו תיבות הדרים שעליהן התנוסס השם 'אופיר' ובתוכן נארזו התפוזים רבדים־רבדים עטופים בנייר דקיק לבן, מדיף ריח חיטוי ומתהדר בציור גמל 'יפו'. סיפרתי לו על הרוכלים הערבים מהכפרים הסמוכים שסבבו בחוצות המושבה על חמוריהם וגמליהם והכריזו באידיש על מרכולתם: ביצים, אבטיחים, סברס, תמרים, תרנגולות, תפוחי־אדמה.

נקי הקשיב בעניין, ואחר־כך כשעלינו ללגום קפה ב'קומון רום' שח לי בנימת גאווה על הזמנה מן ה'בריטיש קאונסל' ליטול חלק בסמינר של שבוע בבאט, שנושאו הכנת מילון ערבי־אנגלי. הוא שלף את מכתב ההזמנה: הוא, היהודי, ירצה לפני הערבים על הצורך והקשיים שבחיבור מילון לערבים. חמש־עשרה שנה הקדיש לחיבורו של מילון אנגלי־ערבי. כעת המיר את הערבית בעברית.

חזרנו למלתחה ולבשנו את מעילינו. יצאנו משער הקולג' והלכנו על המדרכה הרטובה ליד בנייני המעבדות הגובלים בפארק וחצינו דרך סימטת חלוקי־האבן של סנט ג'ון. ריח עז של שיכר נודף מן המדרכה העקומה ליד מסבאת 'הסלה והדגל'. יצאנו את רחוב סנט־ג'יילס.

***

שלוש פעמים בשבוע נועדנו אחר הצהריים בחדר זעיר בקומה שניה של בניין אדוארדיאני בסנט־ג'יילס מספר 45. המילונים התגבבו על השולחן שלידו עבדנו, גלשו מן הכונניות, מילונים באנגלית, צרפתית, רוסית, ערבית ועברית. קונקורדנציה לתנ"ך חיככה כתף עם ה'פטיט לארוס'. ה'קונסייז אוכספורד דיקשנרי' עם 'לונגמנס דיקשנרי אוף אינגליש אידיומס'. אבן־שושן עם אלקלעי, מגידו, כנעני, בן־אמוץ. מגדירי־צמחים עם מילונים למונחי טכניקה, אלקטרוניקה, ספרי בישול, וספר תנ"ך דו־לשוני בכריכה שחורה ובנייר נצחי שהונח על ידי לטריס. נקי בא ממשרדו שבבניין הבודליאן ותמוז היה מגיע באוטובוס מיארנטון. אני הגעתי כבר בבקרים, מחנה את מכוניתי במגרש החניה של סנט אנטוני. ובבואם הייתי יורד למטבחון שבקומת הקרקע, ליד חדרה של קלייר המזכירה, שופת קומקום, ובהעלותי את המגש עם ספלי הקפה והביסקוויטים הייתי מוצא אותם מתחרים בציטוטים מפושקין או לרמונטוב, חורצים את דינם של דוסטויבסקי וגוגול. נקי היה הופך את קופסת הטיק־טק שלו על השולחן, נוקש ומפזר כמה גרגרים צהובים לי ולתמוז, עובר מרוסית לצרפתית, זורק שורה מפרוסט, ובפניה מהירה, בשולפו מסרק מכיסו, היה מיטיב את בלוריתו הדלילה, הכסופה, אל מול ראי דימיוני, וצולל לתוך התלמוד. העברית שבפיו נאמרה בנועם, בקול רך וצלול, אך עם אותו טשטוש של המדבר בשפה שאינה שפת אמו. הוא התליף מהלכים בבהירות משפה לשפה והמעברים החריפים גרמו לו גמגום רגעי משניסה לענות בעברית, בעודו חושב בשפה אחרת. פעם מניתי חמש שפות במהלך משפט אחד, לא ארוך במיוחד.

תמוז ואני סרקנו כל אחד על אות אנגלית נפרדת שמילותיה היו סדורות אלפביתית על פני דפים רבים באורכן כרטסתי. העברית והאנגלית שתיהן היו מונחות לפנינו, מפרפרות, מתנשמות. בחשנו בהן, מחטטים בקרביהן, מתפעלים מאינסופיותה של המלה, מחמקמקותה, מאלפי פרצופיה. המלים לענו למשבתנו ולתאוותנו לדקדק בהן. התחזקינו עליהן כציידי־פרפרים, והן היו מציצות בנו, מתגרות, ניצבות על קצה לשוננו, ופורחות. עסקנו בכשפים, התאמת שתי נשמות כה שונות ברוחן, בהשקפותיהן. כיסינו עולם שלם, עולמה של העברית, מיכמניה, רבדיה, חודרים אליו מן האנגלית, עולם של תחושות אנוש, נסיונות, חלומות, מאוויים, מעשה יצירה מלהיב. לא אחת חששתי כי המלים, ההגדרות, הביטויים והניבים שהוטל עלי למצוא את מקבילותיהם בעברית הכילו שידורי־צופן המיועדים אלי במישרין, הוראות סתומות, הנחיות, עצות, סעד, עידוד או תוכחה לגבי חיי היומיומיים, בעיות שהתלבטתי בהן. כמין אי צ'ינג, נבואת אורקל או פתקים בתוך עוגיות־מזל סיניות.

נקי הכתיב קצב איטי, מתון, מכוון באורך־רוח את הזכוכית המגדלת אל המלים המיקרוסקופיות שבמילון אוכספורד הגדול, מפשיל את דקדקנותו וזהירותו לפיצול שערה, לסידוס נמלה. על המילון העברי יגע עשור וחצי. כמה התכוון להקדיש לעברית קרוב היה לשמונים. כמה שנים עוד נותרו לו, לדעתו? אותו זה לא הטריד. כמה זמן יקח לך להגיע לאותנו? התחיל ותזוכח. אנקדוטה על ד'ישראלי והמלכה ויקטוריה, שימשה לו כמוטו. ערב אחד הופיע ד'ישראלי לפני המלכה והיא שאלה אותו: דיזי, מה עשית הבוקר? והוא השיב: ביליתי את הבוקר בכתיבה; שאלה המלכה: ומה עשית אחרי־הצהריים? השיב לה: ביליתי את אחר־הצהריים במחיקתו. ועוד אהב לומר – כל יום הוא נצחון.

לבד מן השולחן שלידו חיברנו את המילון, היה באותו חדרון שולחן נוסף, שלידו כתבתי דוקטורט ושעליו נערמו טיוטותי וספרי־המחקר שבהם הסתייעתי. נקי היה שולח מבטי קנאה וסקרנות לעברו ושואל, נו, איך הולך? מצפה לרגע שבו אבקשו לתת יד. מכיוון שכתבתי את הדבר אנגלית, נועצתי בו לגבי כמה שימושי לשון. פעם נזקקתי לציטטות ממילטון ומוורדסוורת לאישוש תיאוריה, זכרתי אותן בפרפרזה, אך מקומן וניסוחן המדוייק נשכחו ממני. הוא פשט את הז'אקט שלו, תלה אותו על משענת הכיסא ונשאר בחולצת־פסים ובמכנסיים עם כתפיות, לקח זכוכית מגדלת, ורכן על מילון אוכספורד הגדול, כשכרסו משתפלת על השולחן ושערו מתנפנף בצידי קרחתו, ותוך דקות ספורות היו הציטטות בידי.

תמוז ואני היינו בעלי מזג שונה. תפיסתנו הספרותית היתה שונה וכן סגנוננו וגישתנו הלשונית, ונקי, ככל בריטי הראוי לשמו, שסיסמת הפרד־ומשול מפעפעת בדמו, נהנה ממחלוקותינו, מסמכותו כבורר, מכוחו לחרוץ משפט, הבוס שעל פיו ישק דבר. הוא היה נועז וחדשני כשמדובר היה בהכנסת ענה ישראלית שזה מקרוב באה לעולם. אין לפתוח את מילון הסלנג של בן־אמוץ, לבד אם המלה כבר הוכללה בו וזכתה בכך להכשר. לאחר שנים בחו"ל, גיוולה של העברית המדוברת וכניעתה לשפת־רחוב שלא הייתי עד להיווצרותה ולהתפשטותה, הותירו אותי נדהם. ההתפרחות האספטופית הקלוקלת של המלים החדשות שלא ידעתי אם ערביות הן או סורסיות, הפתטיות הנלעגת של חיקוי הניב האמריקאי, דלות הדמיון הלשוני, הסתאבות החשיבה המילולית, הזילזול בעברית הצחה והבורות בה היוו אספקלריה מרתיעה לדינמיות חדשה, ברברית בבטיותיה. אבל את נקי, היבול החדש הזה שיעשע, הקסים והלהיב.

***

הפעם תמוז הקדים אותנו. הוא ישב ליד השולחן ועיין באחד הכרכים של אבן־שושן. נקי הניח את מטרייתו בפינה, הסיר את מעילו, ואני ירדתי להביא קפה. בשובי הביט בי ושאל אם לא איכפת לי לפתוח את החלון כדי שיכנס אוויר ולא יתנמנם. שאלתי אם אינו חושש שיצטנן והוא השיב: בגילי אני לא נעשה בריא יותר אלא רק פחות חולה.

בחוץ קדרו השמים והערב הקדים לרדת. פנס דלק, מזכיר בצורתו פנס שנקי ראה בביכר בפאריז. דוק געגוע ציעף את עיניו. משפט נזרק מפיו That Is The Young Idea והוא תמה איך ייאמר בעברית. הצעתי, זו דעתם של הצעירים. הוא חייך ותיקן, פרחי־הכהונה. הבטתי בו בפליאה והוא הוסיף, זה מה שאתה עושה לי. הוא משך את הש"ס מן הכוננית, דידפף בו וקרא בפנינו קטע מתוך מסכת יומא העוסק בכהן גדול: 'ביקש להתנמנם, פרחי־הכהונה מכין לפניו באצבע צרדה ואומרין לו, אישי כהן גדול, עמוד והפג אחת על הריצפה, ומעסיקין אותו עד שיגיע זמן השחיטה'. משמע פרחי־כהונה אני משום שאיני מניח לו לנמנם.

עדיין עבדתי על האות L. פתחתי את האוגדן ואמרתי, לפני שנמשיך במקום שהפסקנו בפעם הקודמת, יש לי הצעה להכניס מונח שאיני מוצאו בנוסח שלפנינו. נקי זקף בי עיניים, והוא? Labium אמרתי. מוחך תקוע בדבר אחד בלבד, תמוז צחק. הצבעתי על שני מילונים אחרים שבהם הופיעו המונחים labia minora דהיינו, שפתי הערווה הקטנות, ו־labia majora, הגדולות. נקי התנגד. אנו כותבים מילון העוסק ב־Current Usage. לא ויתרתי: אם קורא עברי יתקל במינוח זה במדריך־מין כתוב אנגלית ויבקש לדעת במה המדובר, המילון שלנו יאכזב אותו. אך נקי גרס, הוא ימצא ציור שיבהיר לו הכל במדריכי־המין. ראיתי כי בכל זאת אין הדבר נוח לו. הוא חשש שאקבל רושם כי הוא מרובע צדקני והחליט לישר את ההדורים באימרה ויטגנשטיינית: Complete Communication Is Completely Impossible. משנוכח כי דעתי אינה נוחה עלי הוסיף בבדיחה: יש אימרה מצרית מפורסמת לגבי נשים המרבות לפטפט. מוח אחד להן, ושני זוגות שפתיים.

זה כל מה שהיה נחוץ שהתחרות בינו ובין תמוז תחל. בדיחותיהם היו על טהרת האסוציאציה, שהיא גילום אינסופיותה של המלה, של הביטוי, של הסיפור. הם היו אוצר בלום של בדיחות, בדרנים מלידה ואני קהלם. היינו מועדון של שלושה גברים, כמעט עשרים שנה מבדילות בין נקי הזקן שבנו לבין תמוז, ובין תמוז לביני. נקי גילגל את בדיחותיו בזיהוק־לשון מוזהי משלו, ויותר מבדיחות, הן היו מהתלות שלום־עליכמיות וגם תיאטרון האבסורד, כליו של ממשל־משלים, המעביר לשומעיו מוסר־השכל, כל אחת צופנת בחובה הוויה שלמה ומקפידה בהבשה על בניית המתח, ליטוש הפרטים, טהרת העיתוי, הלשון החריפה, העסיסית, סיפור קצר בתמציתו. תמוז גמל לו בדיחה תחת בדיחה והזמן נקף.

היתה לו רנו אדומה עם גג נפתח, שבנסיעותיו אל מחוץ לעיר היתה הופכת לו למכונית ספורט, בה דהר בהדהבנות של נהג מירוצים. אבל בתוך העיר אהב ללכת ברגל, בידו המטריה, חפץ סולידי בעל סוכך שחור גדול ומקל־עץ ארוך, חזק. מטריה בריטית אמיתית, לא מן הסוג הזול המיוצר בטייוואן, אבוד נאמן שבהיות סוככו מקופל שימשו כמקל־הליכה במיטב המסורת הבריטית, ונקי היה מניף קצהו באוויר, קדימה, מוריד ונועץ בקרקע, מניף ומוריד מתון־מתון בקצב אחיד האומר כבוד. וכך היה מפסיע בסתיו על המדרכות המכוסות בעלי שלכת, ובחורף, כשהשלג היה קופא והופך לקרח חלקלק על אריחי־האבן והאנשים היו מהדסים ברגליים מגששות כפינגווינים, או כשיכורים, ומדי פעם מועדים ומבצעים סאלטו קטן ונוחתים על הישבן, והנשים נועצות חדודי עקביהן בקרח כיתדות של מטפסי־הרים, וכך באביב כאשר העצים בגני אוכספורד היו מתכסים עלים ופרחים והעיר היתה מוריקה ועוטה אד, והירזוף הקל משוסע צלילי פעמונים מצריחי כנסיות וקולג'ים.

שמתם לב לקירבה שבין המלים בלשן ובשלן, שאל. לדידו דיסלקסיה עתידות משמעות. וכשנתגלגלה לידינו מלה העוסקת במאכל או בבישול, היה נכנס בליקוק שפתיים לפרטי פרטים של הבישול ומסבירנו בתיאורים חיים. בגילגול הבא, הבטיח לנו, יוחזר כשף. בארוחה בביתו הייתי עד משועשע ליריבות שבינו ובין תיאה, אשתו הישישה, הציירת. הוא דוחק את רגליה מן המטבח והתרגז כשהחלה לגלגל אנקדוטות ובדיחות ליד שולחן הסעודה. וכאשר התשואות *שזכתה להן עלו על אלו שנפלו בחלקו, לא סלח.*

בראשית יולי תיאה יצאה לצייר בדרום צרפת, ונקי, בהכירו את חולשתי לרובארב פיתני לסעוד בביתו בהבטיחו לי מעדן רובארב שכמותו לא בא אל חיכי. בבואי היה שם לכסיקוגרף נוסף, אדם שהיה משותק בחלקו ודיבר בקושי, לשונותיו היו רוסית וצ'כית. ישבנו בספריה ונקי הגיש אפריטיף עם שתי מנות צ'יפס, זו בשום וזו בחומץ. אני שכבר מאסתי בשרי הנצחי של אוכספורד העדפתי דובונא. מנה של ארטישוק פתחה את הסעודה ובעקבותיה הסילונים, דג שלמון אדום מסקוטלנד עם אורז וסלט חסה ולתמניית שומשומין. לכך צורף יין קפריסאי, בהיר ורך, שנקנה בחנות יינות מיוחדת בלונדון. ולבסוף, גולת־הכותרת, אותו רובארב מפורסם בגלידת ואניל וקלמנטינות אפויות בטעם המצמץ־מתוק. זללתי יותר על המידה ונקי, בחיוך מבין הציע לי רמי מארטין, התרופה שתיאה לוקחת כשהיא מדוכאה, או להשבחת העיכול. בשובנו לסלון עברנו לבראון מארנייה והעפתי מבט על ספר שנקי הניח בידי, ספר על פורים־שפיל שכתב לפני עידן ועידנים ונתפרסם על ידי הג'ואיש פבליקיישן סוסייטי ואזל מכבר וחזר וצץ לפתע באחרונה בחנות לתשמישי קדושה בלונדון. הבטתי בערימת התקליטים שעל הספה ובחרתי בויקטוריה דה לוס אנחלס. הקשבנו ל'בכייאנס ברזילדאס' רגעים ארוכים בשתיקה. עיני הלכסיקוגרף האחר היו עצומות, ראשו נטוי לאחור וקול נחרה בקע מפיו. נקי שם תקליט נוסף בביצוע אותה זמרת, שירים של שוסון, ואז הפתיעני בתקליט שבו שרה שירי לאדינו. הערב התגלגל כמחזה עשוי היטב, דבר דבור על אופניו – פרלוד השרי, החסילונים והרובארב, הספר על פורים־שפיל, ולבסוף ויקטוריה דה לוס אנחלס, שצלילי קולה המלאכי האצילו סיום מרהיב לאותו מפגש של לכסיקוגרפים ונסעו בי הרגשה מרוממת כעמודה מוצלחת של האות L.

אילן שיינפלד

סדר

אֶאֱרֹג לִי עָלַי נוֹל
בַּדַּי, כְּבַדַּאי.

גְּלִיל רָקוּם מַהֲלוּכַי
דְּרוּשַׁת דִּמְיוֹן.

הַמִּכְוָן לָאוֹר אֲשֶׁר אָרֹג
וְהָעֵדָה לִי עַל פָּנַי

זִכְרוֹן יָקוּם מָלֵא
חָלָל

טֹהַר הַמַּרְוָה אֲשֶׁר
יוּמַן לִמְלוֹאוֹ:

כְּבָרָה בָּרָה שֶׁל הֲוָיָה, בָּהּ
לְמוּדוֹת יָדַי.

*

אַתָּה נָע בְּעוֹלָם
כְּבַד נִרְעַד עַל כֵּן

שֶׁהָאָמָן אֲשֶׁר מִלְּאוֹ
עָזַב אוֹתוֹ מְזֻמָּן –

מִתּוֹךְ אַרְעִי שֶׁל רִיק
הַמַּעֲלִים כִּיבּוֹ בִּבְדִידוּת.

חני אבנית

קונכית

"וַאֲנִי עַקְמָן, אֹהֵב אֶת שֶׁאֶתְעַב"
מתוך "מהר ורד" לג'ון ויין

וַאֲנִי קוֹנְכִית
גֹּלֶם – יָם
טָמַנְתִּי רֹאשִׁי
בְּשַׁלְמַת אַבָּא זְמַן
וְנִגְרַרְתִּי עִמּוֹ אֶל יַבֶּשֶׁת.

וּבָא הַכְּחֹל
צוֹחֵק בִּי מִסְּתוֹר
בְּמִשְׂחַק הַשְּׁחִיקָה, לְגַלּוֹג
גַּל־גַּלִּים
– וְאֵין בִּי כֹּבֶשֶׁת.

דְּחִיקָה
וּגְרִירָה

כְּבְמִשְׁפּוֹט הַמְּקֻבָּל
עַד
בְּאֶנִי הַחוֹל,
מְלַפֵּף מִסָּבִיב כְּמוֹ רֶשֶׁת.

אֵשֵׁב בּוֹ תְּקוּעָה
כִּי אֲנִי עַקְמָנִית.

וְשׁוּב אֵין לַחֲזֹר,
לֹא לָגֶשֶׁת.

חיים נגיד

ציפורי שיר

הסופר היהודי הסובייטי אנאטולי ריבאקוב מוקף מעריצים, בביקורו בביתן הישראלי ביריד הספרים במוסקבה

ריבאקוב בעברית

מי שצפו בתכנית "מבט שני" בטלוויזיה לפני שבוע, על ברית המועצות, ודאי זוכר את הסופר הסובייטי אנאטולי ריבאקוב, שסיפר כיצד לא הרשו לו השלטונות לפרסם במשך עשרים שנה, רומן הנמצא אתו בכתובים.

פרקי הרומן זה, "ילדי ארבאט", פורסמו לא מכבר בהמשכים בכתב־עת סובייטי. עתה הותר לפרסום כספר על ידי השלטונות, וכבר נמכר להוצאות ב־22 מדינות, בין השאר גם בישראל. את הזכויות לפרסום בארץ רכשה הוצאת זב"ם. ספר קודם של ריבאקוב, "חול כבד", ראה אור בשעתו בתרגום עברי, בהוצאת "עם עובד".

אגב, ריבאקוב ביקר בביתן הישראלי ביריד הספרים במוסקבה, ועל הפקקים הקבועים בביתן נוסף שעה ארוכה פקק של מעריצים שהקיפו את הסופר הנערץ וביקשו את חתימתו. למו"לים שביקשו בהזדמנות זו לדון בזכויות העבריות של ספרו, אמר בחיוך: "סכור. מו"לים צריכים להיות זריזים".

פרס "זאב" לע. הלל ורבקה קרן

ע. הלל

ע. הלל ורבקה קרן קיבלו השנה את פרס "זאב" לספרות ילדים. השופטים, ד"ר מנחה גלבוע ודוד פאיאנס קבעו כי ע. הלל ראוי לפרס על כלל יצירתו למען הילד. "שירתו הפכה לקלאסיקה בספרות הילדים העברית, במיוחד בשירה לגיל הגנון, בשל איכויותיה האמנותיות", הם כותבים בנימוקים להחלטתם. ועל רבקה קרן, שקיבלה את הפרס על ספרה "קיץ עצוב קיץ מאושר" הם כתבו: "זהו ספר קטן המכיל הרבה".

הפרס יחולק רשמית ביום ראשון הבא, 18.10.87.

תמיכה באהרון מגד

הסופר אהרן מגד, הנשיא היוצא של ארגון פא"ן, שלח אלי לפרסום מכתב שהגיע אליו מאת *המזכיר הבינלאומי של הארגון, אלכסנדר בלוך, מ־27 בספטמבר, מלונדון.*

"שמעתי בצער רב על החלטתך להתפטר", כותב בלוך למגד, "זוהי אבידה גדולה מאוד, לי אישית, כמי שלמד במשך השנים לרחוש לך הערכה רבה. ההרצאה שנשאת בקונגרס בטוקיו על *הקשיים העומדים לפני הסופר בישראל, על החירות לכתוב* ועל החירות של סופרים בכלל, זכתה להאזנה מלאת יראת כבוד של כל הנציגים ונחשבה מאז כדוגמה מופתית להרצאה מסוג זה. ברצוני להביע את הוקרת פא"ן הבינלאומי על שיתוף הפעולה החם שלך ועל האינטליגנציה הרבה שבה ייצגת את ארצך בתנאים הקשים שבהם מצאת את עצמך".

דוד שחר - חתן פרס ניומן

דוד שחר

הסופר **דוד שחר** זכה השנה בפרס ניומן לספרות עברית. את הפרס, בסך 5000 דולר, הוא יקבל בטכס שיתקיים באוניברסיטת בר־אילן, ב־2 בנובמבר. ב־15 השנים האחרונות הוענק הפרס על ידי אוניברסיטת ניו־יורק, וזכו בו בכירי הסופרים בישראל ובארצות הברית. הראשון שבהם היה ש"י עגנון ואחריו – ***ראובן אבינועם, אהרן אפלפלד, לאה גולדברג, אמיר גלבוע*** אורי צבי גרינברג ואחרים.

קניוק חתם עם מודן

יורם קניוק, חתן פרס ביבר השנה, חתם עם הוצאת "מודן" על חוזה המקנה לה את הזכויות על ספריו הבאים בעברית וכן את הזכויות להוצאת ספריו באנגלית, למודן הוצאה בארצות הברית, "אדמה", המפרסמת ספרות עברית בתרגום אנגלי.

שמועות שפשטו בקרית ספר הפליגו בסכום המיקדמה שקיבל קניוק – עד 70 אלף דולר. בירור בהוצאה מעלה כי הוא קיבל קצת פחות מרבע מן הסכום. משמעות החוזה היא למעשה, שהזכויות על הספר הבא בעברית של קניוק יהיו בידי מודן. אחר כך זכותו של הסופר להתיר את החוזה.

ומי לא בא?

140 הזמנות נשלחו לסופרים עברים לקראת הוועידה של הסופרים הערבים שהתקיימה לפני חודש ימים בנצרת. רק עשרה סופרים נענו להזמנה זו. ביניהם: ***דליה רביקוביץ, א.ב. יהושע, אמנון שמוש, מרדכי גלדמן, יוסי שרון, ש. שפרה ואהרן אמיר.***

מארגני הכינוס אינם מבינים מה הסיבה להיעדרות מאסיבית זו.

היועצת של שמעון פרס לענייני ספרות ואמנות, בקי פריישטט, שהיתה היוזמת ובין מארגני הכינוס, עוסקת עתה בפרוייקט חדש: היא הקימה עמותה, *"אמנים למען השלום"*, שפעילותה תהיה מוקדשת למטרה זו. שותפים להתארגנות זו סופרים, אנשי קולנוע, אנשי במה וציירים. בקרוב, היא מבטיחה, יחלו בפעילות מעשית.

יופיעו בקרוב

הוצאת הספרים של בית ברל עומדת להוציא את **"מדינת ישראל וארץ ישראל"**, אנתולוגיה בעריכת **אדם דורון** שנכתבה במיוחד על־ידי קבוצת אנשי מדע ובהם מיקראה. בספר 14 מחקרים, בין השאר בשאלת הזהות בין המדינה והארץ... בספרית "מעריב" עומד להופיע ספרו של **קזואו אישיגורו "אמן של העולם הצף"**, בתרגומה של צילה אלעזר. זהו סיפורו של צייר יפאני מזדקן, מפורסם בשעתו, הסוקר את חייו בעבר ובוחן את קשריו המשפחתיים והחברתיים ואת הקריירה האמנותית שלו. המחבר, קזואו אישיגורו, יליד 1954, מתגורר היום באנגליה. ספרו הקודם, **"נוף בעננת חיוור"** (בעברית הופיע בספרית "מעריב"), זכה בפרס ויניפרד הולטבי, תורגם ל־9 שפות והתקבל בהתלהבות... בספריה לעם של "עם עובד" עומד לראות אור ספרו של ארנסטו סבטו **"על גבורים וקברים"**, בתרגומו של מרים ויינשטיין. זהו הספר שהקנה למחברו הארגנטינאי שם עולמי. סבטו נרדף במשך שנים על ידי השמאל והימין בארצו. הימין – בשל עמדתו השמאלית המוצהרת, והשמאל – בשל מחאתו נגד הגבלת חופש האדם במדינות שמעבר למסך הברזל ובקובה... ואילו בהוצאת מסדה עומד להופיע חלקו השני של הרומן **"מי הגבעה"**, מאת **מרסל פאניול**. שם הספר הוא **"מאנון"**. החלק הראשון, "ז'אן דה פלורט" יצא לפני כחודש, וכבר אזלה מהדורתו הראשונה. גם הסרט, שנעשה על פי הספר זכה להצלחה דומה.

דבורה גילולה

עין ראשון

ספרי ילדים ונוער

גדול – על כתפי אבא

שמואל בשלום / גדול עד השמים / איירה: אודה איל / ספרית פועלים / 1987

גדול עד השמים הוא הפעוט, שאליו פונה הספר, כשהוא יושב על כתפי אביו. למענו, ולמען פעוטות כמוהו, חרז שמואל בשלום שירים קצרצרים ופשו־טים מאוד בתוכנם ובלשונם ואודה איל איירה אותם באיורים קלילים ובצבעים נעימים: איור מול שיר, אחד־עשר שי־רים ולידם אחד־עשר איורים. והרי שיר אחד לדוגמא: "מי טועם תמיד ראשון? / כמובן זו הלשון / מלקקת ואומרת: / העוגה היא נהדרת!" הספר קרוי על שמו של אחד השירים האחרים, והרי הוא לפניכם: "מי גדול רק טיפ טיפה? / זה אני, על הרצפה./ מי גדול עד השמים? / זה אני על הכתפיים!"

דע את עצמך

לבנה מושון / איך אני? מבחנים להכרות עצמית / עיצוב: זהבה טפר / עטיפה: אליס ויזוביק / בר־סטימצקי / 1987 / 190 עמ'

מי שאינו יודע כיצד להוציא לפועל הלכה למעשה את ההצעה שהציעה כתובת שהיתה חרוטה לפנים על מקד־שו של אפולו בדלפי "דע את עצמך", יוכל למצוא בספר הזה חמישים וחמי־שה שאלונים שיסייעו לו להכיר צדדים נסתרים (אפלים?) של נפשו ואופיו. כך יוכל לדעת הקורא שיענה על השאלו־נים – אם הוא אמיץ, ישר, אנין טעם, ביישן, נדיבן, אופטימי, קמצן, דייקן, ואפילו אם הוא מתאים להיות בלש. כל תכונה נבדקת בעזרת עשר שאלות ומו־מחשת על ידי סיפור הנלווה לשאלון. בסופו של הספר מרוכזות תשובות המ־פרטות ומסבירות את תכונות האופי על פי מספר הנקודות שצבר הקורא בתשו־בותיו. רוב השאלות ברורות מאוד והני־סוחן מזמין תשובות מסוימות מאוד. מי שבאמת אינו יודע מיהו וזקוק לעזרה חיצונית סכמאטית, אולי יושע מן הס־פר ולפחות לא ינזק. מי שרוצה להש־תעשע (גם על חשבון מחברי השאלות), מובטח לו שלא יתחרט.

בלש מדעי

סימור סימון / "איינשטיין" הצעיר מפתיע את חבריו / איורים: פ. וינקובסקי / תרגום ועיבוד: אביבה גרון / דומינו־זמורה, ביתן / 1986 / 66 עמ'

"איינשטיין" הוא כינוי חיבה לנער בן שתים־עשרה, גיבורו של הספר, אשר לו נטיה וכשרון לעסוק במדעי הטבע וגם פיקחות וחריפות יתרה המשמשים אותו בפתרונן של חידות קשות. בכל אחד משני הספרים מכונסים עשרה סיפורים, המגוללים את עלילות חוכמתו המופל־אה של "איינשטיין". בכל סיפור יש בעיה, חידה או מיסתורין, שאותם פותר הנער בעזרת ידיעותיו בתחום המדעים ובכוח הגיונו. לאחר שמכניסים את הקורא לסודו של הסיפור ולסודה של הבעיה ולאחר שנימנו כל הפרטים הנחו־צים ונמסר כל המידע הדרוש לפתרון, נעצר הסיפור ויש פניה אל הקורא: "האם תוכל כעת, בכוחות עצמך, לפתור את החידה?" מי שרוצה לנסות את כוחו יכול להפסיק את הקריאה ולאמץ את התאים האפורים של המוח. מי שקורא רק לשם הנאה ובידור יכול להמשיך בקריאה ולהוודע אל הפתרון.

תוך כדי התרגום לעברית עבר הספר גם תהליך של התאמה לנוף הישראלי. גיבור הסיפור הוסב שמו לאייר אופק ומקום מגוריו הפך להיות רחובות, לעו־מת זאת נשארו כפי שהיו (באמריקאני־ות שלהם) תיאורי ההווי והרקע. כך נו־צר בקורא הרושם המעורב של הווי מוכר וגם זר בו־זמנית.

כמו גדול

סמדר שיר / דובי חבובי עושה כמו גדול / ציורים: כריסטינה פאלדינו־קדמון / ספרית מעריב / 1987

לעשות כמו גדול היא בעיה קשה (ולא רק בתחום עצירת בני המעיים ול־מידת האיפוק במקומות הנכונים). סמ־דר שיר נחלצת לעזרתם של אותם יל־דים הנמצאים בשלב הלמידה של "לעשות כמו גדול" וההורים המסכנים שצריכים לאלפם. כשהסוף טוב, כידוע, הכל טוב: דובי לומד את פרקו ומגיע לפרקו: עשיית צרכים כמו גדול. מאורע חשוב זה אפשר לציין בזמינה ולעודד במתנה מתאימה: תחתונים כמו של גדו־לים! עוד דובי אחד אבד לתעשיית החיתולים החד־פעמיים. סמדר שיר מצאה מאיירת מצוינת, השולטת יפה גם בקו וגם בגוני־צבע. היא עשתה מלאכה מצוינת, גם אם לא תמיד הבי־נה את הטקסט העברי כהלכתו.

אגדות ידועות ואהובות

אוצר המעשיות הקלאסיות / ליקט שלמה אבס / עמד / 1987 / 159 עמ'

כבר שנים אחדות עוסק שלמה אבס במלאכת סיפור סיפורים, שאותם הוא אוסף אחד כך ומוציא לאור בקבצים לפי עניין ונושא. הפעם הוא ליקט אגדות ידועות ואהובות במיוחד: החתול במג־פיים, הנזל וגרטל, שלגיה, הדייג ואשתו, אצבעוני (שהפעם הוא נקרא משום מה "בוהנון", שם מוצלח הרבה פחות מן ה"אצבעוני" הישן), ועוד אגדות מוכרות אחרות. צורתו החיצונית של הספר נעי־מה מאוד: הוא מאוייר באיורים הלקו־חים מספרים שראו אור במאה התשע־עשרה ותחילת המאה העשרים משל המאיירים: וולטר קריין, לדוויג ריכטר, ארתור ראקאם, ה. פורד, הוואורד פייל; לכל עמוד מסגרת גראפית משלו, האו־תיות גדולות וקריאות. המלקט נעזר בעריכה לשונית של גילה יצחק ומע־שיה אחת, "ציפור האש", תורגמה מרו־סית בידי נילי מירסקי. ספר נעים ונאה.

עזרה הדדית

יצחק נוי / אור ואלכסנדרה / ציורים ועטיפה: אבנר אברהמי / הסיפור שודר בהמשכים "בקול ישראל" / כתר / 1987 / 185 עמ'

יצחק נוי הוא מספר מוכשר היודע את נפש ילדיו וטיב אוזניהם הקשובות. אם לא עלה הספר שלפנינו יפה, הרי זה רק הפעם, כי על פי הרוב עולים ספריו יפה; אלא הפעם גבר הרצון לתקן וללמד על השיקול הספרותי־אמנותי והאיזון הדק הנדרש. בכל זאת טוב לב הוא אור, הנער העיוור המתמודד עם בעיות קשות: הסתלקותו של האב, שמירה על ידידים, ובמיוחד על ידידותה של אל־כסנדרה, עולה חדשה מבריה"מ שעמה הוא מתיידד. אלכסנדרה זקוקה לעזרה בגלל קשיי שפה, ואור זקוק לעזרה בגלל מומו. הסיפור הוא רק פרק אחד במסכת ארוכה של התמודדות עם עיוו־רון והסתגלות לחיי חברה, בית ספר ומ־שפחה, שלב במאבק הארוך לעצמאות ותלות מינימאלית בזולת. לספרים כא־לה יכול להיות סוף שכולו טוב, רק אם הוא מוגבל בערבון מוגבל: אור מתגבר על קושי אחד (משיג מטרה שהציב לעצמו), המספר שהתיידד עמו נושא לאשה את אמו; אלכסנדרה, לעומת זאת, עוזבת את העיר והידידות הקוד־מת עמדה לשנות את אופיה.

כתוב בהרבה חום ואהבה לילדים ולבני אדם (על כל חולשותיהם).

ספר קלאסי שהתיישן

אריך קסטנר / אמיל והבלשים / תרגום מגרמנית: אוריאל אופק / צייר: ולטר טריאר / אחיאסף / 1987 / 168 עמ'

הספר אינו חדש והוא קיבל כבר מז־מן סטאטוס של ספר ילדים קלאסי. אני מתארת לעצמי שהמבוגרים של היום שקראו בו בנעוריהם ובילדותם זוכרים את החוויה ולא יטרחו לחזור ולקרוא בספר שוב ואין להאשים אותם כלל, כי קריאה חוזרת בגיל אחר אינה מן הדב־רים המרנינים, כאשר הסיפור נשען כולו על יסוד אחד: יצירת מתח ופתרונו וה־פגתו. בשעתו היה זה חידוש: ספר בל־שי לילדים. בימינו החידוש פסק להיו־ת חידוש ומרוב חיקויים ופיתוח רחב וחוזר של הז'אנר, השיבה אל המקורות מגלה מקור די שדוף, נאיבי ואפילו קצת צבוע בצדקנותו. החלק הטוב ביותר של הספר היא ההקדמה, שבה מספר קסטנר כיצד הוא משוחח על עניני ספ־רות עם המלצר במסעדה שבה הוא נוהג לסעוד: בשיחה זו יש לפחות חן כלשהו וגם תחכום, ההמשך שדוף ומלאכותי. מי שעדיין לא קרא את הספר, אולי קצת פחות מן ההנאה שיפיק מקריאת "חסמבה". איורים מקוריים ותרגום מצ־וין של אוריאל אופק.

מה קורה לגופנו?

ז'אן סטל ונסי בגט / ילדים שואלים על גוף האדם / עברית: משה רון / עטיפה וציורים: מייקי קלוגמן / כתר / 1987 / 71 עמ'

בספר נאספו תשובות קצרות ועניינ־יות לשאלות אחדות המעסיקות ילדים (בכתות הגבוהות של בית הספר העמ־מי): מדוע אני מפהק? מדוע יש לי שער־ות באוזניים? מדוע יש אנשים שמדיפים ריח רע? מה גורם לחבורה להיות שחורה וכחולה? האם אני יכול לבלוע כשאני עומד על הראש? מהי אלרגיה ועוד הר־בה שאלות אחרות, ובהן גם כאלה שאו־לי הילדים לא היו חושבים שצריך לש־אול, אבל כשמקבלים תשובה מעניינת מוחלים גם על כך, או אולי מצטערים שלא שאלו קודם. מה שנאה בספר זה היא העינייניות: עונים בקיצור, בלי סטיות צדדיות לנושאים, שאולי הם חשובים כשלעצמם, אבל מכבידים כש־הילד רוצה תשובה קולעת. ספר דו־תכ־ליתי: אפשר לקרוא בו מתחילתו עד סופו בשטף לשם הנאה ואפשר לעיין בו מדי פעם, כאשר אחת מן השאלות הנוג־עות לגופו של אדם ופגעיו או תופעות מתעוררת ומציקה. חבל שהשולים שהושארו צרים כל כך והדפוס נראה כלוא בבית־כלא נטול אוויר. האיורים כוללים גם שרטוטים של גוף האדם, המסייעים להסבר המילולי.

רות שפירא

ליקוטים מספרות העולם

אוסקר ויילד בביוגרפיה חדשה

אוסקר ויילד

ריצ'רד אלמן, הביוגראף של **ג'יימס ג'ויס**, הספיק להשלים בטרם מותו לפני חודשים אחדים, את הב־יוגראפיה **"אוסקר ויילד"**. האמנות, לא החיים, הם הד־בר האמיתי, טען ויילד ואפשר להניח שאמונתו זו, כמו גם הזילזול המופגן בתכונות המאפיינות ביוגראף טוב – איזון, שיפוט, דיוק וניפוי האמת מתוך האגדה – לא הקלו על עבודתו של אלמן. אך אלמן שופע נדיבות־לב כלפי גיבורו ומדגיש את טוב־לבו, את תמימותו ואת הסבל שגרם לו יחס חבריו אליו בעקבות משפטו והרשעתו.

אלמן מתייחס לאוסקר ויילד בחום ובהבנה (למ־של, בסברה שהוא מעלה שויילד נדבק בסיפיליס מזונה באוקספורד, דבר היכול להסביר את התקפי הדיכאון שלו), אך אינו מתכחש לאומץ לבו ומקוריותו בכל הקשור לפירסום. לדבריו, לא הצליח ויילד מעודו לנקוט עמדה נחרצת בשום נושא ולהחליט לצד מי הוא ניצב, ולפיכך נעו רעיונותיו מן הקצה אל הקצה. הוא אהב לראות עצמו כסוציאליסט אך לא ויתר על פאר ופריביל־גיות; הוא שיחק ברעיונות דתיים, אך מעולם לא הלך עד הסוף בתחום זה; פושעים ושאר חלכאים ונדכאים ריתקו אותו, אך הוא לא ויתר על הנוחות והעושר שהיקנה לו מעמדו. יצירות כ"תמונתו של דוריאן גריי" ו"חשיבותה של רצינות" עוסקות בבני־אדם המנהלים חיים כפולים ואלמן מראה במחקרו כיצד מוטיב זה שזור כחוט השני בכל מישור אפשרי בחייו של אוסקר ויילד.

"טאראבס" ליוזף רות - באנגלית

"טאראבס: אורח עלי אדמות" הוא האחרון מבין הרומאנים של יוזף רות, הרואים אור באחרונה באנגלית. "טאראבס" הופיע לראשונה בגרמנית ב־1935, אחרי "איוב" ו"מארש רדצקי". סיפור המעשה, הדומה במובנים רבים למשל, נפתח בחודש אוגו־סט של שנת 1914 בניו־יורק, לשם נשלח ניקולס טאראבס הצעיר, בן למשפחה אמידה באחת ממדינות הגבול תחת שלטון הצאר, בשל דעותיו הפוליטיות הרדיק־ליות. מגדת עתידות בלונה־פארק של קוני איילנד מנבאה לו שהוא יהיה רוצח וקדוש וזמן לא רב אחרי זה הוא משתכר, מסתבך בקטטה עם בעל בית קפה, מפיל אותו ארצה ומשאיר אותו שם, גוסס. למחרת פורצת המלחמה בין רוסיה לאוסטריה. טאראבס, למרות חוסנו הנפשי והגופני, אינו מתעלם מאותות וסימנים מבשרי רעות ויודע שדבר אינו מתרחש במקרה. הוא חוזר למולדתו ומתגייס לצבא הצאר. המלחמה הופכת אותו לאיש המעשה ובסיומה הוא כבר הרבה פחות רגיש ואינו מתייחס לאותות ולמופתים עם הגיעו לפונדק "הנשר הלבן", סמל האימפריה, בהנהלת היהודי כריסטיאנפולר. נפילתו הבלתי נמנעת של טאראבס – התגשמות הנבואה – מתרח־שת על רקע חברה הנתונה בתוהו ובוהו אחרי המלחמה ומהפכת 1917.

"דם האקווארל" לפרנסואה סגאן

פרנסואה סגאן

פרנסואה סגאן ממקמת בספרה החדש, "דם האק־ווארל", את העניין שלה במורכבויות הקשרים בין בני אדם, בחודשים של ימי מלחמת העולם השניה. קונסטנ־טין פון מק, במאי גרמני־אמריקאני, מחליט באורח תמוה לשוב למולדתו כדי לתרום מכישוריו לגבלס ולרייך השלישי. עם התהדקות חגורת החנק הגרמנית סביב צרפת נכשלים נסיונותיו להציל יהודים – נסיו־נות שהוכתרו בעבר בהצלחה – בשל הלשנות לס.ס. והוא נאלץ להכיר בזוועות המלחמה ובחוסר האונים שלו מולן. בואה של אשתו לשעבר, אמריקאית האמורה לשחק בסרט בבימויו, שופך אור על יחסיו האישיים – עמה, עם בן חסותו הצעיר ועם כוכבת נוספת בסרטו, והמחוייבות הפוליטית שלהם מסייעת בידו לבצע לבסוף אקט הרו־אי. סגאן משלבת ברומאן שלושה עולמות שונים, הניזונים ממשחק תפקידים: הע־לם המסוגנן והצבעוני של הפקידות הנאצית, עולם הליטוש והסופיסטיקציה של הסלונים הבורגניים המסווים את הפחד של יושביהם מפני רגש אמיתי וקשר אנושי, ועולם התסריט, המשחק והבימוי המאפשרים לפון מק לדחות כל מחוייבות כלפי העולם ולספק לכוכבת הראשית שלו "אישיות".

מה קורה שם למעלה?

אמה טננט

קסמם של אחוזות ובתי־האצולה הבריטית בעיני המעמד הבינוני מהווה מקור ספרותי לא אכזב מאז שבתים אלה החלו נראים אנכרוניסטיים. **אמה טננט** חודרת ברומאן החדש שלה, "The House of Hospitalities", לעולם סגור זה באמצעות תלמידת בית־ספר מבולבלת בשנות החמישים של מאה זו, בת המעמד הבינוני, כדי לרמוז שלמרות שהחיים מאחורי החומות אינם כשורה, הם מתנהלים וימשיכו להתנהל בכוח יצר ההשרדות והאקסקלוסיביות שלהם. בבית הספר במערב לונדון מעריצים כולם את איימי היפה, בתם של לורד ולידי לאבסקומב המתגוררים בלאבר־רוב. בת כתתה ג'ני, הלומדת בבית הספר על מלגה ומתגוררת עם דודתה הבוהמית הסוציאליסטית ברחוב פורטובלו המטונף, מוזמנת לביתה של איימי וצופה בנעשה שם. במשך סוף השבוע מתקבצים שם טיפוסים שונים ומשונים, שלא ברור בדיוק למי, אם בכלל, הם נשואים. אמה של איימי קרה ומרוחקת, אביה מפחיד משהו ונראה בגן רודף אחר דמותה הערומה של אשת עורך עיתון, המופיעה לארוחת הבוקר בחלוק שקוף. והדוד של איימי, הלבוש בגלביה והסורקות בשעוה, מתגורר ביער, בבית מוקף חול ורוד ועצי דקל. "הילדים" תופסים את לידי לאבסקומב רוחצת עירומה בבריכה עם צייר: לודו, אחיה של איימי, נראה נושק נערה בלתי מוכרת, חברות בבית הספר מגיעות לביקור פתע ולבסוף לא ברור, עד ההפתעה בעמוד האחרון, מי קשור למי ובאילו קשרים.

גיל החמישים המשעשע

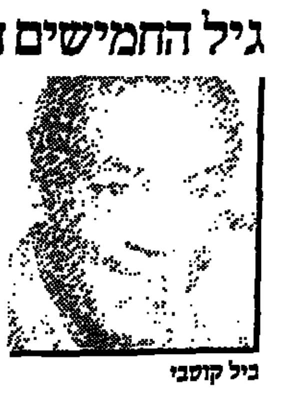
ביל קוסבי

"הזמן רץ", ספרו החדש והמשעשע של **ביל קוסבי**, הוא עיון אנושי, חם ואינטליגנטי בבעיותיו של גבר בן חמישים; גיל בו אדם מסוגל לשכוח היכן הוא החנה את המכונית ובאיזו מבין שתי המכוניות של המשפחה מדובר: גיל בו הרופא מייעץ לך להפסיק לאכול דברים טובים ולהרכיב את התפריט סביב פטר־רוזיליה ובו עליך לתכנן היטב להתיישב אם ברצונך לקום מהכסא בצורה מכובדת. זהו גם גיל שבו "לא הלילה" מפי האשה יכול להעלות חיוך של הקלה על פני הבעל. ביל קוסבי, אב לחמישה ובעל מרוצה של אשה העוברת הסבה לגיל הבלות, מתכוון להשאר נשוי לה, כך הוא אומר, עד שלא יזכור עוד את שמה. ובינתיים, תוך שהוא סובל מנשירת שיער, בריחת סידן, החלשות השמיעה ושאר מרעין בישין שטומן בחובו גיל חמישים, הוא מונה את יתרונות ההזדקנות ואומר לעצמו ש"ככל שאני מזדקן המזל מאיר לי פנים". הוא משתמש בהומור כדי להתמו־דד עם נושאים שאיש אינו יכול להתחמק מהם, גם לא כוכב סדרת טלוויזיה מצל־חה ובעל טור פופולארי מחוף לחוף.

שמעון זקס

בליבק על שפת הים

תומאס מאן

אנשי העיירה הדנית רדבי סיפרו לי על "אוניית השדים", כפי שכינו את "כף אנקו־נה", המרחפת על פני הימים. בערב סוער ישבתי בחברתם, בפונדק זעיר זה על חופה הדרומי של דניה. כאשר שמעו האנשים שישראלי הנני, סיפרו לי בלחש על המתר־חש סביב אותה אוניה. היתה זו אוניה ענ־קית, עמוסה באסירי המחנות הסמוכים להמבורג, כפי הנראה ברגן־בלזן. עם הנסי־גה ריכזו בה הגרמנים את שארית הפליטה לשם טשטוש העקבות.

האוניה עגנה בין המפרץ של ליבק לבין האי הדני. ימים ארוכים עגנה שם עד שיום אחד נשמעו רעמי התפוצצות או הפצצת מטוסים. יש שמועות שהיה־זה מעשה האנ־גלים, שחשבו את האוניה לעויינת, אך במעט ברור שהגרמנים הם שהטביעוה, על אנשיה. הגלים שטפו את הגוויות – סיפרו לי הדייגים. ימים רבים הביאו הגלים את הגופות אל החוף, ביניהן גופות ילדים. בכ־פר עומדות שתי מצבות. אחת המזכירה את השטפון ששוטף את האי מדי פעם בפ־עם ("אלא שכעת כבר נבנו סכרים שאין לשברם" – אומרים הדייגים); השניה מזכי־רה את הפלישה הגרמנית של 1940, והיא עומדת ליד מצבת השטפון. הגלים הסוע־רים וההורסים באים מכיוון היבשה, ושם מראה מפרץ ליבק.

אין מקום למצבה שלישית בחוף הזה.

למחרת הגעתי במעבורת שבין האי ליב־שת, אל אזור ליבק, העיר הידועה לי מסי־פורי תומאס מאן. כאן נולד וגדל הסופר ועיר זאת היא הרקע ל"בית בודנברוק" ול"טוניו קרוגר". עיר קודרת ואפורה. במ־רכזה, לא הרחק מן הנמל של צי ההנזה, בית העירייה העתיק. הסנטור בודנברוק התהלך כאן והיוו עברו בין גדולה ושפל, עד שנפל והתמוטט. תומאס מאן, בספרו על העיר, מתאר את הערפל שהיה פרוש תמיד מעל למגדלי הכנסיות ומעל לבתים האריסטוקרטיים של סוחר ההאנזה. היום אין כמעט זכר לבתים אלה, פרט לכנסיות, שמגדליהן מזדקרים מעל לבתים מודרניים שהוקמו על ההריסות.

חיפשתי את דרכי לבית מאן. שאלתי היכן הוא. איש לא ידע. נזכרתי שב"בודנברוק" מוזכר רחוב מנק, בסביבת הנהר. חיפשתי רחוב זה, ומצאתי בתים עתיקים מכובדים, שרמזו על ימי זוהר. רק הטיח התקלף ובמקום שמות המשפחות מן הימים ההם, מתנוססים שלטי פירמות שו־נות, מחסני סחורות וכדומה.

לאחר קשיים גיליתי אדם שידע על הבית. "שם ליד סלון היופי. את השלט בודאי תמצא," אמר.

כן, שם. בית עתיק־יומין. סמל נסיכות, או שלט־יוחסין, ספק סימן של גילדה ספק סמל־עיר עתיק, היה קבוע מעל לשלט המ־ספרה לנשים. בין הסמל הישן לסימן הח־דש, הבחנתי בלוח שיש ובו חרוט בכתב כמעט מטושטש: "עד לשנת 1910 גרה כאן משפחת מאן. הבן תומאס נולד כאן והבית מתואר ברומן בית בודנברוק, שהעו־לה את עירנו מעל לגבולותיה ופירסמה בכל רחבי ארצנו". זהו זה. אין מוזיאון. אין בית־זכרון. לא נאמר שהבן תומאס גורש מן הארץ, שספריו הגדולים, ובהם גם הספר על העיר הזאת, הועלו על המוקד. לא נא־מר גם שלא חזר עוד אל העיר ואל הארץ.

ובעצם, טוב שכך. בליבק אין מתפארים עוד בבן־העיר שהוציא את שמה ברחבי העולם ושערפליה והרחוב הצר הזה, עמדו ברקע סיפוריו.

נזכרתי בטוניו קרוגר, שהיה זר ומוזר בעירו המסודרת והתכליתית, בעיר המס־חר של הקונסולים המכובדים, טוניו שיצא למרחקים, וחזר יום אחד והנה הוא בודד וזר עוד יותר, למרות שכבר התפרסם כסו־פר. טוניו, שכמעט נאסר ליד בית הוריו, כי כאשר הציץ בו, עורר את חשדם של האור־חים השלווים.

על שפת הים, הרחק מבתי ההאנזה, מצאתי את אנדרטת הזכרון לקרבנות "כף אנקונה".

גם כאן לא היה איש. הים געש וסער והיו דמדומי סתיו כאשר הגעתי לשם. בית קברות מגודר במוטות ברזל שחורים, שער־ברזל שחור, ומצבה אפורה: "כף אנ־קונה – 7000 קרבנות". בין רשימת העמים שבניהם מצאו כאן את מותם, גם מגן דוד זעיר ובעברית חרוט: "יהודים".

ובמרכזה של ליבק מואר פסלו של בי־סמרק, רכוב על סוס, חגור שריון ברזל.

נתקבלו במערכת

סיפורת

- קורט וונגוט / **דיק הצלף** / מאנגלית: יעל חן / עטיפה: יוסי למל / זמורה, ביתן / 1987 / 202 ע'

עדות חקר עיון

- אדם אקרמן / **פרקים בתולדות העימות הערבי ישראלי מראשיתו ועד קום המדינה** / עיצוב: ברוך ברניקר / הוצאת "גוד טיימס" / 1987 / 76 ע'.
- **ילקוט למחשבה סוציאליסטית מעתידות העולם** / מס' 10, יוני 1987 / העורך: אשר מניב / גרפיקה: רונית גבאי / יד טבנקין / 80 ע'.
- אברהם בן יעקב / **חבלי עליה** / הוצאת מטמון / 1987 / 58 ע'.
- דורי טבצ'ניקוב / **סיפורו של ירח גלסר – ירוחם, שם של מקום** / עטיפה: ארפיד מירב / הוצאת מודן / 1987 / 220 ע'.
- סלוואדור מנוחין / **קלידוסקופ משפחתי** / מאנגלית: יהודית כפרי / ספרית פועלים / 1987 / 282 ע'.
- **בלהב המאבק** – זכרונות, מאמרים, שירים / הוצאת הועד הפועל של ארגון אסירי ציון מברית המועצות / 1987 / 244 ע'.

כתבי־עת

- **חברה ורווחה** – רבעון לעבודה סוציאלית / כרך ז' מס' 3, תשמ"ז / עריכה: שמעון שפירו, רות מלקינסון, צברא דוריק, גאולה אלטמן / הוצאת משרד העבודה והרווחה, ליגת נשים למען ישראל, מועצת בתי הספר לעבודה סוציאלית / עמודים 307-201

היסטוריה

- **מאבק, מרד, מרי** – המדיניות הבריטית והציונות והמאבק עם בריטניה 1941–1948 (אסופת מאמרים) עורך: יעקב שביט / עטיפה: פיני / מרכז זלמן שזר לתולדות ישראל / תשמ"ז / 382 ע'
- **האליאנס בקהילות אגן הים־התיכון בסוף המאה הי"ט והשפעתו על המצב החברתי והתרבותי** / עורך: שמעון שוורצפרקס / משגב ירושלים – המכון לחקר מורשת יהדות ספרד והמזרח / תשמ"ז / 137 ע' (עברית, אנגלית וצרפתית)

ביוגרפיה

- חיה לס־ציגלמן / **סיפורי תיהלע** / סודקין / 1987 / 276 ע'

מודעות משפחתיות מתקבלות
מצאת השבת/חג עד חצות (24.00)
בבית מעריב, רח' קרליבך 2, תל־אביב
ובטל' 03-439111

עבודה עולמית

קיצוץ במישרות

מחלקת המדינה של ארה"ב, שנאלצת להתמודד עם קיצוצי תקציב חמורים, מכינה סידרה של קיצוצים במישרות – הגדולה מסוגה בתולדות מחלקת המדינה. כ־1,270 מישרות, שהן כ־9 אחוזים מ־15,800 המישרות בשירות האזרחי ושירות החוץ, יבוטלו.

פקידים רמי דרג במחלקת המדינה מסרו בשבוע שעבר, כי הקיצוצים המוצעים יחייבו, קרוב לוודאי, את מחלקת המדינה לבקש מן הקונגרס להכין תחיקה שתאפשר מתן תמריצים לפרישה מוקדמת וצמצום נמשך בכוח האדם של המשרד, שאסורים לפי שעה על פי חוק שירות החוץ מ־1980.

הפקידים מסרו עוד, כי הם ופקידים בכירים אחרים מאמינים שלקיצוצים תהיה, מה שהם, כינו "השפעה מהממת" על המוראל וימנעו ביצוע מטלות המשרד.

שביתה בחדשות

בצעד שנועד לסיים את השביתה הארוכה ביותר בהיסטוריה של אן.בי.סי., הודיע ארגד הטכנאים ועובדי החדשות המונה 2,800 איש, כי הוא יערוך בשבוע הבא הצבעה בין החברים על החוזה של אן.בי.סי. ועל ההצעות להפסקת השביתה.

ג'ון קריגר, דובר האיגוד הארצי של עובדי שידור וטכנאים, בסר כי בהנהגת האיגוד לא המליץ על החוזה בפני חבריה ששובתים החל מ־29 ביוני. את הקולות ימנו ביום ראשון ואת התוצאות יפרסמו ביום המחרת.

ששת חברי ועדת המו"מ של האיגוד היו חלוקים לגבי האפשרות לקיים הצבעה, ו"ייתכן שאחדים מהם יפעלו נגד קירבה", אמר קריגר. הוא סירב לדבר מי מבין החברים מתנגדים לקיום ההצבעה.

נשירת מרצים

כ־40% מהפרופסורים בקולג'ים ובאוניברסיטאות בארה"ב, יפרשו מעבודתם בעשור הבא, בגיל צעיר יחסית, כך עולה במחקרה של קארן היימי, סגן נשיא בפקולטה ללימודי מחקר באוניברסיטת סיראקוס במדינת ניו־יורק.

ד"ר היימי סבורה שהמחסור במרצים בקולג'ים, נובע מכך שמהנדסים מעדיפים את התעשיה, כיוון ששם המשכורות גבוהות יותר. זאת הסיבה ש־27% ממשרות הפרופסורה במקצועות ההנדסה אינם מאוישים.

ד"ר היימי מציעה למהנדסים ומנהלים בגיל העמידה, שמחפשים שינויים בקריירה, להצטרף אל מועדון המרצים: "המהנדסים שיצטרפו יזכו במשרות הוראה טובות ביחד עם דרגת דוקטור בצידן, הם יהנו מעתיד מעניין, תחושת סיפוק אישית ומרחבים פתוחים להתקדם בהוראה".

הפרופסורים האמריקנים מתלוננים על חוסר הדרכה בכל הקשור למקצועות ההוראה. "זורקים אותנו לכיתות הלימוד ואין לנו ממי ללמוד פרט למספר עצות מעמיתים ותיקים".

ד"ר היימי מקווה לשנות את השיטה הישנה. היא מעבירה 300 אסיסטנטים קורס הוראה מסודר שעניינו: "ללמד את המורים איך ללמד".

בי"ס למינהל

בארצות הקומוניסטיות מאויישים תפקידי ניהול במקרים רבים על־פי נאמנות פוליטית, ולאו דווקא בכישורים מקצועיים. בימים אלה, כשהונגריה מנסה להציג שינויים מרחיקי לכת במדיניות הפנים, יחול שינוי גם בנושא הניהול. בספטמבר הבא ייפתח בבודפשט ביה"ס הראשון למינהל עסקים בגוש הקומוניסטי.

מחקר שמומן ע"י הבנק העולמי, הראה כי המנהלים ההונגרים חסרים כישורי ניהול בסיסיים, בתחומים כמו תיכנון אסטרטגי, שיווק ופיננסים. ביה"ס יוקם בסיוע ידע ומימון אמריקנים, אם כי עיקר התקציב יוענק ע"י ממשלת הונגריה.

המרצים יגיעו מארה"ב ומאירופה, ותוכנית הלימודים תכשיר, החל מתחילת שנות ה־90, כ־500 תלמידים לשנה, מהונגריה וארצות אחרות בגוש המזרחי.

פקידי ממשלה מעדיפים לקבל לקורסים המרוכזים לשיפור שיטות ניהול קבוצות של מנהלים מחברה אחת, ולא נציגים בודדים של חברות רבות, שלא יוכלו ליישם את כל השינויים בשטח.

מעריב קריירה

חלק ג'/יום ו כ"ג בתשרי תשמ"ח, 16.10.87

יועצות חינוכיות: כותל הדמעות

יונה סלע · אורנה זינגר · נורית ניצן · שושנה אמיר · ברכה אברמוב · עליזה אברהמי

מאת נורית דברת
צילם רובי קסטרו

תלמיד איים להתאבד ברמת השרון, ומייד שואלים: איך זה קרה? איפה היתה היועצת לפני שהנער קפץ מן הקומה הר'ביעית. יועצות חינוכיות קוראים להן ובאמת הן כתובת לכל צרה שמתרגשת על תלמיד ובני ביתו. כרגיל, את הצלחות היום יום שוכחים. להלן תזכורת: מי עוסק ביעוץ.

בבית ספר תיכון מקיף רמת השרון התרחשה בשבוע שעבר דרמה מורטת עצבים. תלמיד בן 16 איים להתאבד: כך התכוון לסגור חשבון עם התלמידים האחרים שנהגו להציק לו. בסופו של דבר הוא ניצל. קפץ ממרומי הקומה הרביעית ונחת על המזרון המנופח של מכבי האש.

במשך כל אותן שעות קשות בהן שהה הנער למעלה, מאיים לקפוץ אל מותו, צצו ועלו שאלות כמו, מדוע רוצה הנער למות? למה בחר בדרך זו לבטא את כאבו? מי קרא לו בשמות גנאי? מדוע התעללו בו? האמנם אשמים חבריו לכיתה?

למחרת כבר חיפשו את האשמים בין הגורמים המוסמכים בתוככי בית הספר. עד מהרה האיר הזרקור, באור פחות אוהד, את היועצת החינוכית. מדוע לא גילתה במועד את בעיית רגישותו של הנער, כיצד לא ידעה על התנכלות חבריו, מה עשתה כדי למנוע את הכמעט טרגדיה שהתרחשה?

לא שהיה מקום להאשמה קשה זו, אך תחושת אין האונים היתה חריפה ביותר וחיפשה לה מוצא ב"מי אשם". כביכול, מצאו את עצמן כל היועצות המקצועיות על ספסל הנאשמים. אף שמקרה ספציפי זה חרג מאחריותה הישירה של היועצת, הפנו כלפי היועצות אצבע מאשימה, וכמובן שתחת הרושם הקשה של המקרה, שכחו את עבודתן היומיומית, שמלווה, בדרך כלל, בהצלחה.

ילד בן 10 איבד את רגלו מפיצוץ טיל – היועצת סייעה להוריו במשך שבועות רבים, הן ביעוץ והכוונה לגורמים המטפלים, והן במתן סיוע ישיר בהתמודדות עם הקשיים.

אבא ירה באמא, והתאבד – היועצת נכנסה מיד לפעולה. הגדירה את צרכי הנערה, נתנה סיוע ראשוני וכיוונה את המשך הטיפול.

■ תאונת דרכים

בתאונת דרכים נהרגו אח ואחות. היועצת סייעה לאח שנותר בחיים, לאחר שהוריו שקעו לחלוטין ביגונם.

אלה רק דוגמה למקרים שבהם באה לביטוי עבודת היועצת החינוכית, גם מחוץ לכותלי בית הספר, בבית התלמיד, עם הוריו ובני משפחתו האחרים. בנוסף לכך מתחייבת מעורבותה בכל מקרה של אסון המשפיע על כל התלמידים והמורים בבית הספר, הנתקפים חרדה בעקבות אירוע כלשהו.

וישנם, כמובן, המקרים השגרתיים, כשיועצת נקראת לטפל בתלמיד שירד במפתיע בלימודים והתברר, כי הוא שרוי בצרה, ובתלמידה שכתבה במהלך שיעור ספרות שיר חדור כאב שגילה את מצוקתה.

הבעייה הממשית מתעוררת כאשר תלמידים שולחים איתותים, כמו איומים להתאבדות, בריחה מהבית, ותופעות דכאוניות אחרות, שלא כולם נקלטים על ידי היועצת ומגיעים לטיפולה. כשאחד מאותם מקרים של "על הסף" מתממש, מתברר, כי צירוף מקרים, שלא תמיד ניתן למנוע במסגרת המצומצמת של עבודת היועצת, הוא הגורם לטרגדיה.

בבתי ספר שבהם בין 500 ל־700 תלמידים, מועסקת על פי רב רק יועצת אחת במשך עשר שעות שבועיות בלבד. במשך אותן שעות עליה לטפל בבעיות אישיות, לימודיות ומשפחתיות, בפרוייקטים בבית הספר, בהכוונה ויעוץ למורים, ובקריאות חירום. בבתי ספר גדולים במיוחד מועסקות שתיים או שלש יועצות, לרוב במשרה חלקית. בבדיקה שעשו יועצות בבתי ספר שונים, נמצא כי הן מגיעות רק לכ־15% מכלל התלמידים בכל שכבת גיל, ואינן יכולות לקיים שיחות סדירות עם כל עשרות המורים, במקצועות השונים, המאכלסים את בתי הספר, בעיקר העל יסודיים.

"כשקורה מקרה כזה של התאבדות, אפילו בבית ספר אחד, ההרגשה מפחידה. הבעייה היא שהמקרים של כמעט התאבדויות בחטיבות הביניים ובתיכוניים רבים, וכל הזמן קיימת הרגשה שגם אם יש אוזן קשבת ויד על הדופק – לא עשית די", אומרת נורית ניצן, מפקחת על מורים יועצים באור יהודה, סביון, קריאון, בת ים ועוד. "כשקורה מקרה טראומטי וחושבים שהיועצת אשמה, זה מאוד מתסכל. כל הזמן אני חשה מאויימת, חוששת שאולי לא הגעתי בבית הספר שלי לכל אותם תלמידים הזקוקים לטיפולי", מסבירה ברכה אברמוב, יועצת בבית הספר היסודי "ראשונים" בבת ים.

■ לא מתחסנים

כתברר כי לא מתחסנים עם השנים. ממשיכים לעבוד, בתקווה כי סדרי העדיפות לא יתגלו כמוטעים, כשברקע תחושה כמעט קבועה של חוסר אונים. "את צריכה להיות בטוחה שהמינימום שאת יכולה לעשות בתנאים הקיימים הוא המקסימום האפשרי", מדגישה נורית ניצן, יועצת ותיקה. כשמתרחשת דרמה כמו זו שאירעה ברמת השרון, עוצרים לרגע וחושבים: "האם עשיתי־הכל די מהר, די טוב?"

כ־1,300 יועצים חינוכיים, נשים ברובן, עובדים במערכת החינוך, עדיין לא בכל בתי הספר. חלקם מועסקים במשרה מלאה ביעוץ בלבד בבית ספר אחד. אחרים נאלצים להתחלק בין מספר בתי ספר, וישנם המשלבים יעוץ בהוראה סדירה בכיתות. ההחלטה על מבנה היעוץ, צורת יישומו ומספר השעות שיוקצו לו – היא בידי מנהל בית הספר ומפקחו.

יוסף קולודנר, ראש השירות הפסיכולוגי־יעוצי במשרד החינוך, היה רוצה כי בכל בית ספר יהיה יועץ חינוכי, "כדי שיהיה לתלמידים, למורים ולהורים אל מי לפנות". אך למרות הגברת המודעות בחשיבות היועץ כגורם היכול לאתר בעיות, אישיות וכיתתיות, עוד בשלב מוקדם ולמנוע החרפתן, יש עדיין בתי ספר רבים למדי המעדיפים להסתדר בלעדיו.

חותכים גורלות

מחקרם של ד"ר רמי יוגב, ראש החוג למדעי החינוך, וחנה רודיטי מאוניברסיטת תל־אביב, על "היועץ כשומר הסף", דן בהכוונת תלמידים טעוני טיפוח ומבוססים בידי היועצים החינוכיים, לחטיבות הביניים והתיכוניים. הוא קובע כי "אף שאין הממצאים מצביעים על אפלייה מכוונת מצד היועצים, הרי שיש בהם כדי להעיד על נטייתם להתעלם משיקולים שונים שיכלו לשנות ההכוונה".

המחקר מגלה, כי הממצא העדתי משפיע ישירות על הכוונת התלמידים על ידי היועצות לבתי הספר השונים, כאשר מדובר בבתי ספר של טעוני טיפוח. החוקרים מצאו, כי גדולים סיכויי תלמיד ממוצא אשכנזי להיות מופנה למסגרת לימודים ברמה גבוהה יותר, מאשר סיכוייו של תלמיד מעדות המזרח.

החוקרים מציינים, כי בבתי הספר לטעוני טיפוח, יחסית לאלו של המבוססים, יש השפעה רבה יותר להישגים בלימודים, ואילו השפעת מבחני היכולת (הפסיכומטריים) נמוכה בהרבה.

היועצים, מציין ד"ר יוגב, לא לקחו בחשבון יכולת המותנית ברקע החברתי והתרבותי של התלמידים, שפגעה בסיכויהם להתמודד עם תלמידים מבוססים.

הדבר נובע, לדברי החוקרים, מאופי ההכשרה של היועצים החינוכיים במוסדות להכשרה גבוהה. בהכשרה זו מושם הדגש על לימודי פסיכולוגיה עיוניים ומעשיים ועל דרכי טיפול בתלמידים, ובאופן מצומצם ביותר במשמעות הארגונית והתרבותית של עבודת היועץ וההיבטים הסוציולוגיים הקשורים בעבודתו.

"הרבה מגורלו של התלמיד נמצא בידי היועצת", מדגיש ראש החוג למדעי החינוך. הוא מציין, כי התלמיד לא יודע באיזו מסגרת חינוכית לבחור: טכנולוגית, עיונית, או אחרת וההורה מקבל את הצעת היועץ כ"תורה מסיני". לכן, הוא מציע לשנות את הכשרת היועץ החינוכי, "שתהיה יותר מפסיכולוגית זוטא".

"יש מעט צדק בטענות, כאילו היועצות שולחות את התלמידים החלשים לחינוך הטכנולוגי, מאחר ולחינוך העיוני יש יותר סטטוס", מאשר יוסף קולודנר, ראש השירות הפסיכולוגי יעוצי במשרד החינוך. לדבריו, יש בעייה עם תהליך ההכוונה, "כשילד כה צעיר צריך לקבל החלטה כה גורלית". קולודנר מציין כי תפקיד היועץ לייעץ בלבד, "ההחלטה צריכה להיות בידי התלמיד והוריו".

על היועץ להיות מורה בהכשרתו הבסיסית, מדגיש יוסף קולודנר. ואכן, בעבר פנו ליעוץ רק מורות ותיקות ומנוסות. כיום תמונת המצב שונה. חלק גדול מהיועצות מגיעות לתפקידן הישר מספסלי האוניברסיטה, בה למדו יעוץ חינוכי, לתואר ראשון ואף שני. "הרמה האקדמית שלהן גבוהה ביותר, אך כיוון שהן מגיעות לתפקיד ישר מהאוניברסיטה, הן חסרות בשלות ונסיון אישי. חוסר הסמכותיות מונע מהן להשפיע על צוות המורים. הן רואות את עצמן יותר כפסיכולוגיות, בעיקר בגלל ההכשרה שקיבלו, ואינן מסוגלות להתמודד תמיד עם הבעיות הסוציולוגיות והארגוניות שמתעוררות", מציין ד"ר רמי יוגב, ראש החוג למדעי החינוך באוניברסיטת תל־אביב.

■ שיחות ובירורים

היועץ החינוכי עובד רשמית אותן שעות כמו מורה הכיתה. אך במקום להקדיש זמן להכנת שיעורים, או בדיקת מחברות ומבחנים, הוא טרוד בשיחות ובבירורים עם ההורים והמורים, שעות לאחר סיום הלימודים. משכורתו אינה שונה בהרבה ממשכורתו של מורה אקדמאי, פרט לתוספת יחודית קטנה. בוחרים במקצוע בעיקר בגלל המעמד והיוקרה שבתפקיד, הגיוון והעניין בעבודה, היכולת להשפיע בסיוע והכוונה, ובריחה מהצורך לעמוד יום־יום לפני כיתה.

מהי עבודתו של היועץ החינוכי? "זה תלוי באישיות היועץ ולמה יתן הדגשים. עליו להיות בצוות המוביל של בית הספר, המתווה מדיניות ודרכי פעולה, גם בנושאים שאינם קשורים לעיסוקו הישיר. למעשה הוא מטפל בכל שטחי החיים. השאלה היא באיזו מידה ישפיע על הדברים. קיימת יחודיות בעבודתו, בהתאמה לצרכי בית הספר והקהילה, שהיא מעבר להגדרת התפקיד על ידי משרד החינוך, ולהשכלה הפחות או יותר אחידה", אומרת שושנה אמיר, יועצת בבית הספר היסודי "רימונים" בקרית אונו.

דיפלומטיה, רגישות, טקט, הקדשת זמן בלא חשבון, מקורות מידע עדכניים, מהימנות ואמון – בכל אלה רואה נורית ניצן, מפקחת היועצות, נתונים הכרחיים לעבודת היועץ. "אין כאן שאלה של כמה נותנים לו לעשות המנהל והמורים, אלא כמה הוא לוקח על עצמו. צוות בית הספר זקוק ליועץ טוב למטרות משותפות".

גם ד"ר רמי יוגב, המבקר את כיווני הכשרת היועצות והיעדר נסיונן הפדגוגי ארגוני, מדגיש את חשיבות קיומו של היועץ במערכת החינוך. "נכון שפעם עשו את עבודתו המחנכים, אך כיום זה בלתי אפשרי. ליועץ יש ידע מקצועי רחב יותר, מבט כולל על בית הספר, קשרים עם הגורמים החיצוניים, ויכולת רבה יותר לטפל באופן אובייקטיבי בבעיות השונות". מנהל בית הספר "הרצל" בבת ים, יהושע קרני, מבהיר כי "זו טעות פטאלית לראות ביעוץ מקצוע מיותר". לדבריו, הגיע הזמן שמשרד החינוך יקבע הנחיות מחייבות להיקף משרת היועצים בכל בית ספר, על פי צרכי האוכלוסיה והבעיות הספציפיות.

עם כל הרצון הטוב, אין היועצות יכולות לקחת על עצמן אחריות לכל הבעיות המתעוררות בבית הספר. יש לטפל בילדי כיתות אלף הזקוקים מהבית להבסיסה ללימודים; בתלמידי כיתה ו' העומדים לפני המעבר לחטיבה; בתיכוניסטים העוברים את גיל ההתבגרות ונלחצים מעומס הבחינות; בנושאים כיחסים בין המינים וחינוך לחיי משפחה; סכנת השימוש בסמים ושתיית אלכוהול; תופעות של אלימות בבית הספר ובחברה; בנוסף לחרדות המתעוררות בעקבות מותם של ילדים באסונות ובפעולות איבה ושאר ארועים המשפיעים על אווירת בית הספר ודורשים התערבות הדרכה.

■ מעט שעות

לאורנה זינגר, יועצת בתיכון "שזר" בבת־ים, יש 750 ילדים ורק 12 שעות בשבוע להקדיש להם. "איך מתגברים על האילוצים, מה יקרה לילד הזקוק ליעוץ היום ויידחה למחר? הבעיה ממשית התרגשה היא שליעוץ אין התחלה ואין סוף. בגלל קוצר הזמן עובדים בצורה שונה, באמצעות הדרכה והנחייה לקבוצות מורים, הורים ותלמידים. זה בהחלט לא מספיק, אבל יותר טוב מכלום".

בבית ספרה של שושנה אמיר בקרית אונו יש 485 תלמידים, להם היא יכולה להקדיש רק עשר שעות בשבוע. "אם לא מאתרים את הילדים שקשה להם, שיש להם בעיות, עלולה להיווצר בעתיד בעייה רצינית".

יונה סלע, יועצת בבית ספר "הרצל" בבת ים, מדגישה, כי היועצת אינה ניצבת לבדה במערכה. "עובדים בשיתוף פעולה עם המנהל, המורים, האחות והשירות הפסיכולוגי".

עליזה אברהמי, יועצת בבית ספר אורט "מילטון" ויסודי "הרבל" בבת ים, מאמינה, כי "למרות מיעוט השעות המוקצות ליעוץ, אפשר למנוע ומונעים הרבה טרגדיות, רק שזה לא מתפרסם אף פעם ברבים".

תקציר

כתבה בעמ' 2

עבודה זרה

אלפי עובדים זרים מועסקים בישראל. בשירות התעסוקה סבורים שהסיבה: שכר נמוך בתעשיה. הדובר: ישלמו במשק יותר, ימצאו ישראלים שמוכנים לעבוד.

עבודות בשטח: למשמרת שלישית אין קופצים. ויכוח.

כתבה בעמ' 2

חדש בנעלי ספורט

מוני הראל בנה את העסק הפוך. התחיל מיבוא ומתכונן מהר מאוד לשלוח יד גם בייצור נעלי ספורט. לא אוהב את התלות במישלוחים מעבר לים. את העיצוב ישאיר בכל זאת בחו"ל.

השוק מצטופף בעוד מתחרה.

כתבה בעמ' 3

כישלון - לא אסון

אפשר להתמודד עם כישלון ואפילו להפיק ממנו רווחים לעבוד ול־אידנון.

העיקר, לא לטייח. עצה.

כתבה בעמ' 3

הכנסה צדדית

שוטר תאילנדי כותב ובימכר. את ההשראה הוא מקבל כל יום בעבודה. אוסף סיפורים על צרכני סמים וספקים.

עיסוק נוסף שעוזר לגמור את החודש.

ניתוח גרפולוגי

כיוון הומניסטי יצירתי

מיכל נפתלי (גרפולוגית)

אסתר, בת 41, כותבת: "אני עובדת במוסד כלכלי גדול, ולאחרונה הוצע לי לעבור השתלמות מסויימת שיכולה לקדם אותי מבחינה מקצועית ואישית לדרגה גבוהה מאוד. נושא ההשתלמות כרוך בחישובים מתמטיים רבים והיות ומעולם לא הצטיינתי במתמטיקה מקנן בי חשש שלמרות הרצון להצליח לא אוכל להתגבר על הקושי. אשמח לקבל חוות דעתך".

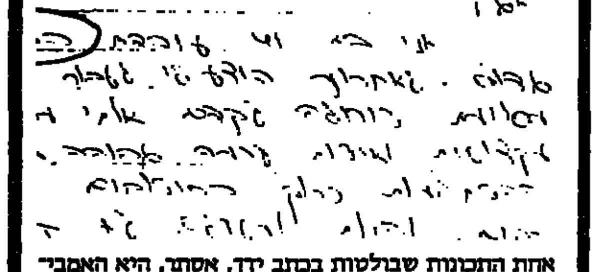

אחת התכונות שבולטות בכתב ידך, אסתר, היא האמביציה החזקה להצלחה אישית. כמו כן, את עדיין קשורה אל דמות האם בחייך (אמיתית או חליפית) ומשתדלת לספק את ציפיותיה הגבוהות. חשוב לך להוכיח את עצמך בעיניה ובעיני עצמך.

אם משווים את כתב ידך משנת 1963 לדוגמא הנוכחית, את כיום הרבה יותר בטוחה בעצמך וקצת יותר מעיזה למצות את הפוטנציאל הטמון בך. יש בך מרץ ואנרגיה רבה, ואת מבצעת כל תפקיד בשיטתיות, תוך כדי שאת מארגנת ביעילות כל שלב ושלב.

אופן החשיבה שלך עצמאי מאוד ואת ניחנת בחוש ביקורת ובכושר אנליטי. את יסודית למדי בטיפול בפרטים, מבלי לאבד את התמונה הכללית.

סוג החשיבה שלך הוא על הגבול בין חשיבה מתמטית לספרותית – מילולית. יתכן שאת מודעת יותר לחלק הספרותי, אבל את בהחלט מסוגלת להתמודד עם המתמטיקה שנדרשת לעיסוק בכלכלה ברמה בינונית. אך את פחות מתאימה לחישובים מתמטיים רבים, כי הדמיון העשיר שלך והאמוציונליות פוגמים במידה מסויימת באוביקטיביות.

זאת ועוד, מגע העור והחוש האמנותי־אסתטי שבך מושכים אותך לכיוון יותר הומניסטי־יצירתי. לפיכך, אפילו אם תצליחי בתפקידך החדש, אני בספק אם תפיקי ממנו את מלוא ההנאה והסיפוק.

אם את בכל זאת מחליטה לקחת על עצמך תפקיד שעונה רק על חלק מהצרכים האינטלקטואלים־נפשיים שלך, הייתי ממליצה שתמשיכי להעשיר את עצמך במסגרת קורסים או השתלמויות בתחומים כגון: כתיבת מחזות, עיצוב פנים ותולדות האמנות. בדרך זו תוכלי להשלים את החוסר במקצועך.

★ ★ ★

המעוניינים בייעוץ בבחירת מקצוע חדש או לקראת שינוי קריירה, יכולים לפנות למדור זה בצרוף קורות חיים וכתבי יד ממצבי חיים שונים. נא לשלוח כתב־יד בשפה שבה נלמדו מרבית שנות הלימוד. על הפונים לציין: גיל, מין, יד כותבת, ובאם מרכיבים משקפיים.

מידי שבוע יוגרל בין הפונים כתב יד אחד אשר יפורסם בעילום שם בגליון הבא.

את המכתבים יש להפנות למעריב־קריירה, עבור ניתוח גרפולוגי, ת.ד. 20010, תל־אביב 61200

מבצע עובד ישראל

מצטייני עירית הרצליה

חריצות ודיוק

מלכה רויטמן

אגף הפיקוח

מלכה רויטמן נבחרה לעובדת מצטיינת מאחר וגילתה בעבודתה מסירות, חריצות, דיוק בעבודה. מלכה התגלתה בעבודה רבה גם מעבר לשעות העבודה המקובלות. אדיבות בקבלת קהל, ויחסי חברה טובים בינה לבין עובדי האגף השתקפו היטב בתוצאות מישאל הפנימי שנערך במחלקה.

מסירות ויוזמה

וסרמן לוציאן

מחלקת המים

נבחר בשל העבודה שהתבלט מאוד במסירות, יוזמה, יחסי אנוש, יעילות, חריצות, מיומנות, אי העדרות, התמדה ומשמעת, העלאת רמת השירותים לאזרח, נכונות לסייע, יחס למצטיינים וחברים לעבודה.

מסבירת פנים

טבריס מירה

אם בית ביד לבנים

עובדת החל משנת 1976 בתפקיד אם בית ביד לבנים" בהרצליה.

מירה משמשת ממש כאם בית לבנין, דואגת לכל החסר ולעיתים עד שעות הלילה המאוחרות. תמיד מסבירת פנים ועניינית, תמיד דואגת לכל פרט ברצון טוב ובאדיבות ועושה הכל על מנת לקדם עניינים הקשורים באירועים ובפעילויות המתנהלות במקום ועל־מנת לשמור על צביונו התרבותי של הבית.

ללא הגבלת זמן

קוסובסקי אריה

מפעיל ונהג תאורה

עובד בעיריה החל משנת 1972 כמפעיל ונהג תאורה, מדי ערב בכל מזג אויר יוצא מר קוסובסקי בלווית חשמלאי העיריה לסיור בעיר ותקוני תקלות בעמודי החשמל.
עובד חרוץ ומסור אשר עבד ללא הגבלת זמן ותמיד בנועם ובאדיבות.

מדריך ועוזר

אלבז ישראל

מנהל עבודה באגף המשק

עובד בעיריה החל משנת 1961 בתפקיד מנהל עבודה באגף המשק.
עובד חרוץ ומסור מוכן לעבוד שעות נוספות, מדריך ועוזר לעובדים אחרים.
לאחרונה לקח על עצמו את נושא שפוץ בתי־הספר, גני ילדים ומבני צבור בהרצליה. בעזרת מספר קטן של פועלים בלתי מקצועיים דאג באופן אישי לצביעת וסיוד של כמעט כל מוסדות החנוך בעיר.

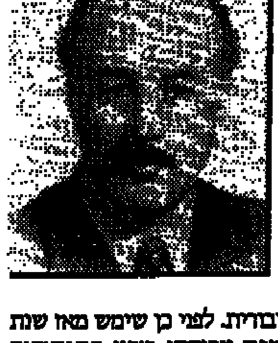

בעל מקצוע מעולה

איליה ביניאשבילי

מנהל מחלקת בניה ציבורית

משמש זה מספר שנים כמנהל מחלקת הבניה הציבורית. לפני כן שימש מאז שנת 1975 כמהנדס בכיר של המחלקה. במשך כל תקופת עבודתו בשני התפקידים התגלה איליה ביניאשבילי כעובד חרוץ ומסור. בעל מקצוע מעולה בשטח עבודתו ובעל נסיון רב של עשרות שנים בעבודה בחו"ל.
ביניאשבילי מצטיין באהבת האדם ובעיקר באהבת ילדי ישראל.

ויכוח

מאת תמי זילברג

לפני שלושה שבועות התפרסמה במוסף קריירה כתבה בנושא עובדים זרים המועסקים בישראל. בעקבות הכתבה, מגיב אבנר מיכאלי, דובר שירות התעסוקה, על עבודת זרים בארץ ועונים לו דן פרופר, יו"ר ועדת העבודה בהתאחדות התעשיינים ושמואל שצקי, מנכ"ל דפוס לוין־אפשטיין

עימות על עבודה זרה

אבנר מיכאלי

שמואל שצקי

דן פרופר

אבנר מיכאלי, דובר שירות התעסוקה אומר, כי מספר העובדים הזרים בארץ (החוקיים והבלתי חוקיים) עומד לפחות על 10,000 איש. מיכאלי אומר על התופעה: "אם לא יושם לה סכר בעוד מועד, אחוריתה מי ישורנו".

אבנר מיכאלי כורך את עבודת הזרים בעבודת ערביי השטחים, שגרמו להורדת שכר העבודה במשק. לדוגמה, מפרט מיכאלי תנאי עבודה של עובדות ב"מפעל עתיר ידע ועתיר רווחים מחולון", שלא נמצאו לו עובדות בקרבת מקום, ושירות התעסוקה אירגן הסעת עובדות מבית־שמש.

"לאחר תקופה קצרה הופסקה העבודה, כיוון שהעובדות סרבו להמשיך, והצדק היה עמן", קובע מיכאלי. הוא מפרט את שעות העבודה, קשיי ההסעה וההתארגנות בבית ומסכם: "כל זאת תמורת כ־500 שקל ברוטו. האם אפשר להאשימן? תמורת שכר ראוי, לא היו חסרים עובדים למפעל זה".

≡ בלי ציונים

על טענה זו, בדבר גובה השכר המשולם לעובדים, מגיב דן פרופר, יו"ר ועדת העבודה בהתאחדות התעשיינים: "אינני יודע מי קובע מהו תשלום מספיק, אך ודאי שאין זה שירות התעסוקה. תפקיד שירות התעסוקה, לספק עבודה ולתת שירות, ולא לתת ציונים לתעשיה, אם היא משלמת מספיק או לא".

אבנר מיכאלי מוסיף טענה: "במפעלים ישראלים מהשורה הראשונה, שתנאי העבודה אצלם הם מהמשופרים במשק, מעדיפים, במצב עניינים זה, להעסיק זרים. המקומות האטרקטיביים אינם מקבלים חדשים, אלא רק זרים זולים על בסיס ארעי, והם חושבים שהם חוסכים למפעלם".

מגיב דן פרופר: "התעשיה הישראלית מעדיפה להעסיק אזרחים ישראלים, כי פניה לעבודה לטווח ארוך, ולא לעובדים מזדמנים. רק בלית ברירה, וכאשר שירות התעסוקה אינו מסוגל לספק את הביקוש, נאלצים מפעלים לבקש רשיונות להעסקת עובדים זרים".

מהם תנאים אלה, ששירות התעסוקה אינו מסוגל לספק בהם את הביקוש? – מסביר שמואל שצקי, מנכ"ל דפוס לוין־אפשטיין, שכמו בתי דפוס גדולים אחרים, מעסיק היום עובדים זרים: "יהודים אינם מוכנים לעבוד במשמרת שלישית. המפעלים קונים ציוד יקר, ואינם יכולים להפעילו במלוא הפוטנציאל, ולהחזיר לעצמם את ההשקעה. אם שירות התעסוקה יתן לי עובדים למשמרת שלישית, לא אזדקק לעובדים זרים. ברגע שהתחלנו להפעיל את המשמרת השלישית עם העובדים הזרים, העבודה החלה לרוץ, ואנו עומדים בלוח־זמנים".

≡ מפעל ריווחי

טוען מיכאלי בתגובה: "התעשיה הישראלית מרוויחה היום הרבה כסף, והתעשיינים צריכים להבין, שעליהם להפריש יותר כסף לתשלום שכר עבודה, כדי ליצור מוטיווציה לעבוד". אך כשנשאל מיכאלי, מה יעשו אותם מפעלים, כשהשגשוג יחלוף והמשק יתלבט בקשיים, הוא קובע: "כשלא ירוויחו, יורידו את השכר".

למרות שמיכאלי ממליץ על שינוי השכר לפי איפיוני התקופה, הוא מתקשה לתת פתרון מעשי למצב וקובע: "שירות התעסוקה אינו נכנס לענייני שכר. תפקידנו לתווך בענייני עבודה, ולא לחנך וללמד איך לטפל בנושאי שכר".

בנושא זה יש לשצקי דעה נחרצת: "איזה אסון יש בכך, שבעל מפעל יעשה לכך שמפעלו יהיה ריווחי? הרי ברור לכל, שאם המפעל לא ירוויח, הוא ייסגר". הוא מדגיש בעיה קשה נוספת: "אין אצלנו הכשרה מקצועית מספקת, והעובדים הזרים שאנו מעסיקים, הם עובדים מקצועיים ומיומנים".

מיכאלי טוען מנגד: "התופעה כאן מעין 'שוק עבדים' מודרני... אלפי מקומות עבודה מצויינים תפוסים כיום ע"י עובדים מפורטוגל ומארצות אחרות, וכבר יש יבואנים המנסים להביא עובדים תורכים, המוכנים לעבוד תמורת דולר לשעה. אילו לא היה שירות התעסוקה עומד בפרץ, יש להניח שהארץ כבר היתה מוצפת בעובדים אלה".

נציגי התעשיה אינם מתייחסים לעובדים הבלתי חוקיים בארץ, אלא רק לאלה שעובדים כאן ברשיון משרד העבודה. קובע דן פרופר: "ברור שרשיונות עבודה לזרים ניתנים רק כאשר גם משרד העבודה מוצא, שאין אפשרות להשיג עובדים מקומיים. ויש להניח, לפי מספר הרשיונות המסופקים לתעשיינים, כי גם משרד העבודה משוכנע שהמצב חמור, ומצדיק הנפקת רשיונות עבודה לזרים".

≡ שוק עבדים

ולגבי הטענה, כי מדובר ב"שוק עבדים", העולה למעסיקים פחות כסף משוק העובדים המקומיים, אומר שצקי: "העובדים הזרים אינם זולים או יקרים יותר מהמקומיים. העלות שלהם זהה. אנשי המקצוע שבאים מפורטוגל, אינם עבדים! עובדי עזה, שמועסקים במפעלים קטנים וישנים בהם התנאים לא תואמים, הם אלה שעונים על ההגדרה של שוק עבדים מודרני. העובדים הזרים הם אנשי כבוד, שמשיגים תפוקות גבוהות, ומהווים תמריץ חברתי למי שעובדים בכפיפה אחת איתם".

ההכרח בהפעלת משמרת שלישית בולט במיוחד במפעלים בהם מתבצע תהליך קווי, הדורש הכנות מדוקדקות להפעלה ודימום של מכונות. מסביר שצקי: "הפעלת מכונה המדפיסה בארבעה צבעים, דורשת הכנה של כשעתיים, והדממתה דורשת זמן הכנה דומה. יוצא כך, שמשמרת שניה עובדת מקסימום חמש שעות בפועל. משמרת שניה זה שקר. אם אין משמרת שלישית, לא כדאי להפעיל משמרת שניה", והוא מתריע: "גם שוק הטקסטיל, שזוכה עכשיו לשגשוג, יתדרדר שוב אם לא יוכל להפעיל את המכונות בתפוקה מלאה".

מסתבר, שגם השלטונות מודעים לכך, שיש צורך בעבודה במשמרות מאוחרות. לפיכך, קבע המחוקק, כי "במפעלים בהם העבודה היא על־פי סידור עבודה שנקבע בהסכם קיבוצי, ולפיו משתלמת תוספת שכר לעובדים", יינתן זיכוי ממס לעובדי ייצור העובדים במשמרות שניה ושלישית, כפי שמוגדר בתקנות. מעניין לבדוק מה משמעות הזיכוי ממס, המהווה עידוד של המדינה לעובדי הייצור בתעשיה. נבדוק לדוגמה את חישוב המשכורת של דפס אופסט, שהוא פועל מקצועי מומחה:

≡ שכר עידוד

משכורת הברוטו הכוללת שלו היא 3,370 שקל, מתוכה 311 שקל שולמו עבור שבוע עבודה במשמרות (שניה או שלישית). על שכר הברוטו, ישלם העובד 989 שקל מס הכנסה. הזיכוי ממס, בגין עבודה במשמרות, הוא 15% עד תקרה של 165 שקל. עובד הדפוס בו אנו דנים, יקבל זיכוי על שעות המשמרות ועל שעות נוספות שעבד בתום המשמרות, בגובה של 131 שקל. יוצא מכך, שבמקום לשלם מס הכנסה בגובה 989 שקל, הוא ישלם רק 858 שקל. כלומר, העידוד שניתן לו, לעבוד במשמרות מאוחרות ולהעדר מביתו בלילה, הוא בגובה 131 שקל. עידוד מפוקפק, לדעת הפועל העברי.

ולכן, נאלצים המפעלים לפנות לייבוא עובדים זרים. "אם רוצים לתת הטבות לעובדים במשמרות", אומר שצקי, "הן חייבות להיות הטבות אמיתיות. הייתי רוצה לקבל משירות התעסוקה תשובה לשאלה: איזה תמריץ יש לעבוד במשמרת שלישית?"

אך שירות התעסוקה, כאמור, מחזיר את הכדור לתעשיינים, שאינם מוכנים להיות האחראים לניהול משחק זה, ומעדיפים להתרכז בהפעלה יעילה של המיכון היקר שברשותם. "העובדים שבאים אלינו מפורטוגל, יודעים מראש, שהם יעבדו במשמרות מאוחרות. אם יתנו לי אזרחים ישראלים שמוכנים לעבוד בלילה, אעסיק אותם בשמחה", מסכם שמואל שצקי.

דיוקן

יבואן שחושב ייצור

מוני הראל הוא יבואן שמתכוון להיות תעשיין. הלך על נעלי ספורט. בינתיים מביא את תוצרת סימוד מאיטליה. לא רוצה להיות תלוי בשיחרור מהנמל ומתכנן לייצר אותן כאן.

מאת סופרת "מעריב"

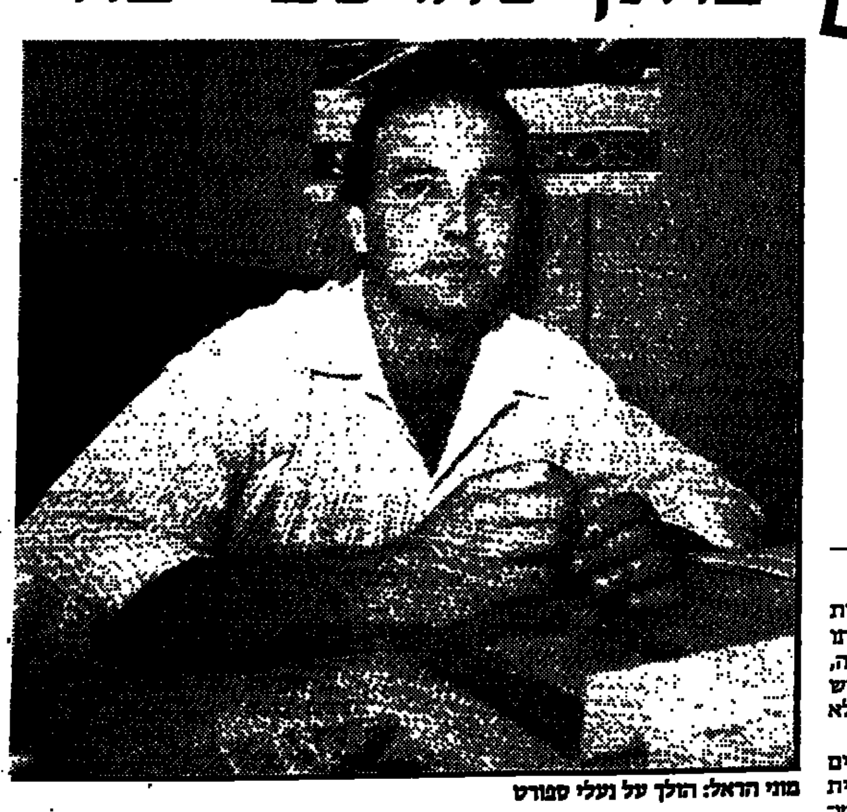

מוני הראל: הולך על נעלי ספורט

כשמוני הראל קיבל תשובה שלילית ממשרד המסחר והתעשיה, בנוגע לבקשתו לייבא נעלי ספורט המיוצרות בקוריאה, הוא לא אמר נואש. הראל, בן 32, הרגיש שיש לו משהו טוב ביד. דחיית בקשתו לא ביטלה את תוכניותיו.

בחור צעיר ונמרץ, בוגר מינהל עסקים בארה"ב, שהתחיל את דרכו המקצועית ברשת מלונות דן, במסגרת תוכנית ההכשרה של אקדמאים למלונאות. כמי שאוהב לאכול, לחץ והתאמץ, עד שהתקבל גם לקורס הטבחים של הרשת. למרות שהשקיע שם זמן וכוונות טובות, הוא עזב: "המשכורת לא הספיקה", הוא מסביר, כשהוא יושב מאחורי שולחן מנהלים, ומנהל את העסק שלו ושל שותפו, שאינו פעיל בניהול השוטף.

התחנה הבאה היתה בקראוס, בתפקידי ניהול שונים. בעלת הכותרת מבחינת ההתנסות והחוויה האישית, הוא מציין את העבודה ששימש בתפקיד בכיר בוועד העובדים. שם למד להכיר את המערכת מבפנים, על הטוב והרע שבה. גם אם חשב, שביציאה לעולם העצמאי, יתרחק משיקולים שאינם לגופו של עניין, באה המציאות וטפחה על פניו. היום הוא עובד עם גופים גדולים, והנסיון שצבר בוועד העובדים, מסייע לו במציאת הדרך הנכונה להשגת שיתוף פעולה עם לקוחותיו.

צעד ראשון כעצמאי עשה בפתיחת חברת שיווק, שעבדה בעיקר עם מוצרים ישראלים. במקביל, בדק הראל אפשרות לייבא מוצרים מחו"ל. כשביקר בירידי השוק המשותף בבריסל, גילה בגדים ונעלי ספורט של סימוד – חברה איטלקית, בעלת היקף מכירות גדול באירופה. "פיתוח הקשרים עם החברה נמשך זמן רב, ונעשה בזהירות מירבית", הוא מספר. הראל בדק את חוזקה של חברת סימוד. "מאחר ודובר בהשקעה גדולה ליצירת תשתית מתאימה בישראל, היה לי חשוב שהקשר עם חברת האם יהיה בטוח". גם האיטלקים בדקו אותו בדקדקנות. במיוחד, לנוכח העובדה שכבר הגיעו אליהם יבואנים ישראלים נוספים, אשר ניסו לקבל את הזיכיון.

לאחר מו"מ של חודשים אחדים, השיג הראל את הזיכיון לייבא את נעלי סימוד לישראל, וגם לייצרן כאן. ביחד עם שותף, הוא הקים את חברת "סילון־ספורט", שהיא בעלת הזיכיון. "כמו חברות אחרות, גם סימוד מייצרת חלק נכבד מתוצרתה בקוריאה", ולכן ניסה הראל להשיג רשיון יבוא מקוריאה. כאמור, קיבל תשובה שלילית. ולכן, בחודשים האחרונים, מאז תחילת פעילות החברה, ייבא לארץ סחורה שיוצרה באיטליה. במקביל, החל הראל לקיים מגעים עם יצרנים ישראלים, כדי לייצר את נעלי הספורט המעוצבות ע"י סימוד בארץ.

≡ לתכנן קדימה

"אני מאמין, שאדם חייב לתכנן מספר צעדים קדימה", הוא אומר, ומתוך היכרותו עם היבואנים בארץ, הוא מוסיף "פעם אמרתי, שעל כל צרכן בישראל קיים יבואן. היום אני יודע שזה נכון, ושיבואנים רבים צפים בשטח. אני גם יודע, שאם אתמקד בנושא אחד בלבד, אבטל לשיגרה מסוכנת. הדבר החמור ביותר, לדעתי, הוא מצב בו אדם מקיים עסק שמצליח לצוף על־פני המים, מבלי לחפש יוזמות וכיוונים חדשים".

בעולם העסקים, מקובל ששלב העיסוק הבא אחרי ייצור, הוא שיווק. הראל הפך את הקערה על פיה. כאיש שיווק מנוסה, התמקד בשיווק נעלי הספורט החדשות בישראל, והוא מתכנן את השלב הבא בתחום הייצור. אבל גם תיכנון זה נעשה במלוא הזהירות. "אני לא אפתח מפעל, ולא אביא מכונות לארץ. יש יצרנים מעולים, שיכולים לבצע את העבודה", הוא אומר, ותומך בכך בהשקפה, שלא כל אחד חייב להמציא את הגלגל מראשיתו. כשניסה להגדיר את הגומחה העיסקית המתאימה לו, הבין שתחום הייצור כשלעצמו, אינו התחום המתאים לו. יחד עם זאת, כדי לממש את הצורך לייצר, הוא יתמקד בפעילות "תיווך", בה יביא לארץ מוצרים מעוצבים בחו"ל, וביחד עם יצרנים מקומיים, יפעל לייצורם בארץ.

≡ תחרות קשה

להראל אין אשליות. הוא יודע היטב, שיקשה עליו להתחרות עם היצרנים במזרח על השוק העולמי. תיכנון הייצור שלו מכוון, בעיקר, לשוק המקומי, שעליו הוא אומר: "עד כמה שהשוק שלנו קטן, הוא שוק ער מאוד מבחינה צרכנית. בישראל קונים הכל, ואוהבים לקנות".

הכניסה לתחום הייצור תפתור להראל בעיה נוספת: "עם כל ההסתייגויות של העיסוק בייצור ותעשיה בישראל, יש בכך בכל זאת פתרון: העובדה שאייצר את הסחורה בארץ, תאפשר לי לשווק אותה באופן מיידי, ולא לחכות לאספקה מחו"ל, לשחרור מהנמל וכו'".

כמו חברות אחרות, העוסקות בהלבשה ספורטיבית, גם סימוד מאמצת נבחרות וספורטאים. כך, למשל, מאמצת חברת האם באיטליה את נלסון פיקה – נהג המירוצים הידוע, ומתחזקת את מכוניות המירוץ לגרנד־פרי. "סילון־ספורט" צנועה יותר: החברה אימצה את קבוצת הכדורגל של מכבי יפו, ומקווה שנעלי הספורט שלה, יעלו את הקבוצה בחזרה לליגה הלאומית.

עצה

כיצד תתמודד עם כישלון בעבודה?

מאת עדנה ברק*

כישלון? אתה בוודאי מופתע מנוסח הכותרת, ובדקת אם לא טעית בקריאה. כישלון? הרי מקובל לדבר על הצלחה, הישגים! איש אינו מוכיח את העובדה המצערת, כי במהלך הקריירה שלו נכשל, טעה, היטעה, יצר "פאשלות", גרם לבעיות, לעיכוב, לבזבוז...

נחוץ מנהל בטוח בעצמו מאד (ומצליח – עם קבלות), כדי להודות בכשלונות וטעויות. כזה הוא, למשל, רוברט טאונסד, האיש שהעלה את "אוויס" על המפה. הוא מתוודה בספרו "במעלה הארגון", ש־40% מהחלטותיו נתגלו כמוטעות אבל מובע מכך גם ש־60% מהחלטותיו היו נכונות.

מכיוון ש"לא יפה" לדבר על כשלונות – איש גם לא מדריך עובדים ומנהלים כיצד לנהוג במקרה של כישלון. להלן ננסה לענות על השאלות: כיצד למנוע כישלון? מדוע אנשים חוששים מפני כישלון עד כדי שיתוק ואי־עשייה? מה עושים אחרי שהכישלון התרחש? כיצד מתמודד הארגון עם כישלון? וכיצד יש ביכולתו וביכולת המנהלים בתוכו, להקטין הסיכוי להופעת כשלונות ואפילו... כיצד להפיק תועלת מכישלון בעבודה?

חוק מרפי המפורסם אומר: "אם משהו יכול להשתבש – זה יקרה" ומוסיף: "אם קיימת אפשרות שמספר דברים ישתבשו, ישתבש זה שיגרום את הנזק הגדול ביותר". ובארץ יש הטוענים כיום, כי מרפי היה בעצם אופטימיסט...

.1
חרדה ויכולת ביצוע

קיים יחס מעניין בצורת U הפוכה בין מידת החרדה שלנו ויכולת הביצוע. כאשר אנו חרדים מפני אירוע (מבחן, דיון חשוב, הרצאה, ועדת מכרזים) עד כדי "היסטריה", שלשול או חוסר שינה – יכולתנו לבצע היטב מידרדרת והכישלון כמעט מובטח (ראה דוגמאות מבחני הנהיגה). אך גם בקצה השני צפויה בעיה: כאשר אנו בטוחים בעצמנו וביכולתנו עד כדי זלזול ואדישות – יכולתנו נפגעת והכישלון מופיע שנית. כדי להקטין את הסיכוי לכישלון קח את הדברים ברצינות, השקע מאמץ והתכונן לאירוע, כך יעלה בטחונך ביכולתך ותקטן החרדה.

.2
צורך הישג

צורך הישג נמוך נובע מפחד מפני כישלון – ולא דווקא מעצלות: צורך ההישג מתגבש בתקופת הילדות. תתקשה להשיג שינוי דרמטי בעוצמת הצורך אצלך – אך תוכל להשפיע על ילדיך. ילדים הגדלים באווירה של דרישה להישגים, כבר בגיל צעיר וחינוך לעצמאות ואי־תלות יפתחו צורך הישג גבוה. כאשר ילדך מתקשה בבניית המכונית מלגו, או העובד הכפוף שלך, מתקשה בעבודה אל תעשה במקומם. הצב את הדרישה, סייע במידע הכרחי – ודרוש מהם לנסות שנית.

תוכל לבדוק את עוצמת הצורך שלך בהישגים באמצעות השאלה הבאה: מה קל לך יותר לזכור: מה שכבר עשית או מה שעליך עוד לעשות היום? רשום שתי רשימות: רשימת הדברים שעשית, ושאתה אמור לעשות. איזו מהן ארוכה יותר? בעלי הישגיות נמוכה זוכרים טוב יותר מה שכבר עשו. בעלי צורך הישג גבוה – מוטרדים מן הדברים שעליהם עוד לבצע וזוכרים אותם טוב יותר.

אדם בעל צורך הישג נמוך "קפוא" במקומו עקב החשש מכישלון. ההדרכה המוצעת כאן תוכל "להפשיר" אותו ולהקל עליו.

.3
נכונות להתאמץ

רוב האנשים יעבדו הכי קשה כאשר הסיכוי להצלחה וכישלון הוא: 50:50.

אין לנו שום עניין בפתרון תשבץ שהתשובות רשומות בו לצד השאלות – איש לא ינסה כוחו בזריקת חץ למטרה אם ידע שהחץ מכוון למרכז המטרה באמצעות מגנט ויפגע במרכז בצורה אוטומטית. איש גם לא יהיה מוכן להתמודד עם משימה שהוטלה עליו, אך נראית לו בבלתי אפשרית, כך שכשלונו מובטח מראש.

.4
רגשות אשם

כולנו נוטים להאשים אחרים במקרה של כישלון, אך ליחס את ההצלחה – לעצמנו. כישלון מיוחס תמיד לתנאים, לסביבה, לארגון, לממונה: "בגללם נכשלתי". "לו רק נתנו לי תנאים לעבוד כמו שצריך כי אז..." ההצלחה מיוחסת תמיד לכשרונותינו, יכולתנו, סגולותנו היקרות. לא סתם "להצלחה אבות רבים והכישלון – יתום."

.5
סיבה למצב

כאשר אדם נכשל הוא מייחס זאת, כאמור, לתנאים, לגורמי המצב שלא איפשרו לו להצליח. "איחרתי כיוון שהאוטובוס לא הגיע": לא היו תנאים מתאימים להצלחה. "הפרוייקט נכשל מכיוון שלא נתנו לי מיכשור מתאים או מספיק כוח אדם": התנאים הפריעו. אבל: כאשר אנו בודקים מדוע אחרים נכשלו – הסיבה קשורה תמיד, לדעתנו, בגורמי המוטיבציה (ההנעה) שלהם: "הם לא רצו לעזור לי", ולא נאמר: "הם לא יכלו לעזור לי". תמיד: ההנהלה לא רוצה להבין, העובדים לא רוצים להתאמץ.

כדי למנוע כישלון וכדי לטפל בו ביעילות לאחר שהופיע, יש לזכור: גם כשמדובר בנו וגם באחרים – הכישלון נגרם ע"י צירוף של גורמי יכולת: תנאים, מצב, סביבה וגורמי מוטיבציה. טיפול באחד מהם בלבד למשל, במוטיבציה של ההנהלה או של העובדים – לא יועיל להשגת פתרון ולתיקון נזקי הכישלון.

.6
שלב המניעה

קח בחשבון את האפשרות של כישלון בשלב התכנון. מכך תרוויח שני דברים:

● יהיה בזה עידוד ודחיפה לתכנון זהיר יותר. תהיה עירני לאפשרות של הופעת הכישלון וכך תחשוב על דרכים למניעתו.

● מבחינה רגשית, מכיוון שהכנת עצמך לאפשרות של כישלון, אם הוא יופיע תהיה מצוייד לקראתו טוב יותר. הפחד מכישלון הוא כוח־רב עצמה. הוא עוזר ליצור כישלון, בבחינת "נבואה שמגשימה את עצמה". הוא גם מקשה על ההתאוששות מהסיטואציה לאחר כישלון. ההכנה הרגשית – מקלה על ההתמודדות.

.7
טעות קטנה?

קבל על עצמך אחריות רק על כישלון גדול. התעלם מטעויות קטנות.

כיצד תבחין בין השניים? נתח את תגובת הארגון שלך לטעויות וכשלונות. בקש מן הממונה שלך לספר לך על טעויות טפשיות שלו. מן הניתוח והתשובות תשיג תובנה (insight) לגבי ההבחנה ותלמד כיצד מגיב ארגונך כלפי מי שמבצע טעות.

.8
גלה ראשון את החדשות

התרחש כישלון גדול – גלה זאת ראשון לממונים שלך ולצוות שלך. אל תדחק לקחת על עצמך את האשמה לכישלון – אך היה הראשון עם החדשות. כישלון גדול אינו נעלם "מעצמו". אל תמתין עד שיקראו לך כדי להסביר את המצב. השמועה שאתה "בצרה" תתפשט מהר ויהיה לך קשה לבנות מחדש אמון בך וביכולתך.

שים לב שעצה זו מנוגדת לנטיה הטבעית: להסתיר, "לקבור", להכחיש.

.9
איך תדווח?

הודע בטלפון, במהירות על האירוע. הימנע מעימות פנים־אל־פנים: בע"פ תספוג ישירות את כל הכעס, גם אם מעורבים בנושא אנשים אחרים. המדווח הוא תמיד הכתובת לתיסכול. יש מסורת ארוכה למנהג של הענשת השליח המביא בשורה רעה. ואל תשכח להוסיף: "בדרך אליך דו"ח עם פירוט: מה קרה ולמה – ומה עשיתי כדי לתקן את המצב". דאג שדו"ח כזה אמנם יגיע בהקדם, כדי לשמור על אמינותך. נסח את הדו"ח בקצרה, והצע כי "דו"ח מפורט יותר יישלח בהקדם". המתן – ואל תשלח את הדו"ח המפורט. בד"כ הוא לא יתבקש.

.10
הפקת לקחים

לאחר הדיווח ונקיטת הפעולות המתקנות עצור – וחשוב. נתח את הסיבות להופעת הכישלון. אין פירוש הדבר מציאת שעיר לעזאזל. גם אין הכוונה לכך שתתמקד בכישלון. המטרה: הפקת לקחים לגבי העתיד.

הניתוח ידרוש זמן. בדוק מה היו האירועים שהוליכו לכישלון. על מה היתה או לא היתה לך שליטה ויכולת מניעה: זהה את הסיבה לכישלון – והערך את הסיכוי שסיבה זו תופיע שוב בעתיד.

.11
שימוש בניסיון

רוב הכשלונות אינם מוחלטים. ניתן להפיק מהם רווח עבורך או עבור הארגון: דרכים חדשות להתקיף בעיות ישנות. שימוש בנסיון לצורך למידה ופיתוח של הצוות. השגת פרסום אישי רווחי (כיצד התמודדת ותקנת – בהצלחה). חיזוק מיומנויות כמו ניהול מו"פ. ניתן להשתמש בכישלון כתרוץ להחדיר שינויים שקודם לכן הייתה כלפיהם התנגדות. כשלונות במחקר הולידו תגליות מדעיות בלתי צפויות. ואורן בניס, במאמרו "מנהלים טובים, מנהיגים טובים", שהופיע ב"ניהול", באוגוסט 1986, ראיין 90 מנהיגים של תאגידים עסקיים וציבוריים גדולים, דרכם בין 500 הגדולים של "פורצ'ן". הוא מצא כי כולם ראו בכישלון משגה, טעות, החמצה, נפילה. כלומר: אירוע שיש להפיק ממנו תועלת לקראת הצעד הבא.

.12
"מחיקה" עולה ביוקר

תמיד קיים פיתוי לרוץ ישר לפעולה מתקנת, בלי לחשוב את מחיר האלטרנטיבות השונות. חשב את המחיר של ביטול הכישלון בזהירות. המחיר יכול להיות גבוה מאד. הזהר מהפיתוי כי תמיד יש נטיה להראות "החלטי" לאחר כישלון.

.13
תיקון המצב

בצע פעולה אופטימלית לשיפור המצב. דווח על הביצוע לממונים ולצוות.

.14
שותפות בלקחים

שתף אחרים בארגון הלקחים שלך מן הכישלון. זה כדאי לך: כשמתחלקים בחוויה מפחיתים את תחושת האשמה והאכזבה ומתאפשר גם ללמוד מנסיונם של אחרים. אם תהיה גלוי־לב איתם, יהיו הם גלויים אתך. תוכל לדבר על הרווחים מן הכישלון אך אל תשכח לציין שהמחיר היה גבוה.

.15
גישה שקטה

שיתוף אחרים בחוויה ובלקחים אין פירושו "ששום דבר לא קרה בעצם". המנע מלהתפאר בכישלון. גישה שקטה ופשוטה תוערך ע"י אחרים. יסלחו לך – ואתה תלמד מן הנסיון.

.16
הכישלון האמיתי: להפסיק להתמודד

הכישלון האמיתי של עובדים, מנהלים וארגונים שלמים הוא כאשר מפסיקים להתמודד. כאשר מתחילים להשתמש באילוצים כסיבות או תירוצים לחוסר פעילות, לחוסר עשייה. כאשר הם משמשים נימוק לטיעון מדוע אי־אפשר לעשות דברים, זהו הכישלון האמיתי...

★ הכותבת היא פסיכולוגית ארגונית.

בתאילנד גם שוטרים כותבים רבי־מכר

משכורתו החודשית של ואסיט דז'קונג'ורן היא 645 דולר. ואסיט הוא שוטר תאילנדי, בעל תפקיד בכיר מאוד – מספר שניים בשירות משטרת הוד מלכותו המלך התאילנדי. אבל ואסיט אינו מתפרנס ממשכורתו במשטרה בלבד. הוא כותב ספרי בלשים, המבוססים רובם ככולם על ניסיונו האישי, ואלה נחטפים על־ידי הקוראים התאילנדים בשקיקה רבה.

שוק הספרים התאילנדי אינו יכול להתחרות בשוק העולמי, ולכן גם הכנסותיו של ואסיט אינן משתוות לאלה של אלילו – יאן פלמינג. ואסיט מקבל 2,000 דולר בלבד עבור ספר חדש, אבל הוא מרוצה. בתור 'הכנסה צדדית', הוא מצליח לעשות הרבה כסף, במונחים מקומיים, כיוון שהכתיבה באה לו בקלות רבה.

סיפוריו של ואסיט מתמקדים באירועים שאותם הוא חי בשטח. בקריירה בת 30 שנה, הוא צבר התנסויות רבות, נפגש עם שוטרים הגונים ומושחתים. עבודתו התמקדה בעיקר בשני תחומים – התמודדות עם הקושרים הקומוניסטים, המסתננים מלאוס לתאילנד, ומלחמת חורמה בסוחרי סמים בארצו.

במשטרה הוא ידוע בכינוי "מיסטר קלין", בגלל יושרו הרב, ומלחמתו העיקשת בשחיתות הפושה בכוחות המשטרה איתם הוא עובד.

מאבקיו הקשים נובעים מנסיון אישי טראומטי. בצעירותו נעצר ואסיט לאחר שמישהו שיחד שוטר לעצור אותו. למחרת שיחרורו החליט ואסיט להצטרף למשטרה ולעשות כמיטב יכולתו לבער את נגע השחיתות משורותיה. הוא אף סיים לימודי תואר שני במינהל משטרתי בניו־יורק, והסתייע בכך כדי להתקדם בסולם הדרגות.

גם בכתיבה בחר כדרך לממש את מאבקו. באמצעות סיפוריו וספריו, הוא מיידע את קהל הקוראים המקומי בנתרחש. מקרב אותם למאבק בפשע ומנסה לטעת בהם אומץ להשיב מלחמה שערה, ולהוות גורם שילחץ לפעול למען משטרה נקיה.

בתחילת דרכו פירסם ואסיט סיפורי בלשים בהמשכים בשבועון מקומי. משחלה ונאלץ להפסיק את פירסום פרקי הסידרה למשך חודשים אחדים, התקשרו אלפי קוראים נלהבים, שתבעו לדעת מה פשר ההפסקה.

ההצלחה הפתיעה את ואסיט במידה רבה. הוא לא תאר לעצמו, שהקוראים יתעניינו כל כך בסיפוריו.

ואסיט הוא בודהיסט אדוק ותומך נלהב של מלך תאילנד. יחד עם זאת, הוא תומך ללא עוררין גם בקפיטליזם המערבי. בכל ספריו, מתייחסים השוטרים לקומוניסטים התאילנדים כאל אויבים שטופי אשליות, שמאבקם לחופש מוכתב על־ידי טרוריסטים קומוניסטים מחזיקי רובים, ולא על־ידי הכרה ואמונה מוסרית.

ואסיט טוען, שאמנם לא כל הקומוניסטים הם טיפוסים שליליים, ואחדים מהם מתכוונים בכנות למאבק החופש בו הם דוגלים. אבל לצורך השגת מטרותיהם, תופסים רובם טרמפ על בעיית הסמים הקשה בתאילנד. לדבריו, לא רחוק היום בו תתחלק ארצו לשני מעמדות חברתיים – סוחרי הסמים וצרכני הסמים.

וכדי לחזק את מאבקו היומיומי בתופעה זו ואחרות, הוא מחבר בסטרקלדים.

בשוק העבודה

משרות בביטוח לקצינים משוחררים

מי שחושב שחל פיחות במעמדם של קציני צה"ל הפורשים מהשירות טועה. הביקוש ליוצאי צבא עדיין רב בכל מיגזרי המשק. בדרך כלל מתייחסים אל הקצינים מיל' כאל חומר אנושי טוב. כך גם חושבת חברת הביטוח הוותיקה מעוז. מנהלי החברה החליטו להסתער על קצינים בכירים בצה"ל ערב פרישתם לגימלאות ולהכשיר אותם כסוכני ביטוח.

החברה זקוקה לסוכני ביטוח יוצאי צבא בעיקר בצפון הארץ. תוכנית הכשרתם של הקצינים והסבתם לעבודה בביטוח מתבצעת על ידי צוות מיוחד של חברת מעוז בשיתוף סוכנות "בית קבע" בחיפה שכל עובדיה וסוכניה הם קצינים ונגדים לשעבר.

מנכ"ל חברת מעוז, אילן אורן, מסר, כי בשלב ראשון לומדים הקצינים יוצאי צה"ל בקורס הכשרה הנמשך חודש ימים. "החלטנו לפנות ליוצאי צבא כיוון שאנו מודעים לכך שמדובר בכוח אדם מעולה ובעל מוטיבציה ומוסר עבודה גבוהים, שמאחוריו נסיון ניהולי וארגוני", אומר המנכ"ל. מסיימי ההכשרה יפעילו סוכנויות משנה בצפון הארץ תוך סיוע וגיבוי של חברת מעוז.

92 מיליון דולר השקיעה כור במחקר ופיתוח

מחקר ופיתוח חשובים: בוודאי שחשוב, משיבים בקונצרן כור.

כל כך חשוב שהנהלת הקונצרן השקיעה בתוצאת 1986 92 מיליון דולר במחקר ופיתוח (מו"פ), המהווים 4.2 אחוז ממחזור המכירות של הקונצרן באותה שנה וזה נחשב להרבה מאוד. מחזור המכירות ב־1986 הגיע בכור ל־2.2 מיליארד דולר.

מתוך הסכום שהשקיעה כור במו"פ באו 30 מיליון דולר ממקורות חוץ, רובם ממשלתיים. לדברי, המדען הראשי בכור, גיורא מלצר, עיקר ההוצאות במו"פ הן בתחומי האלקטרוניקה וכן בתעשייה הכימית. לעומת ענפים אלה בקבוצות המזון והמתכת ההשקעה היא קטנה יחסית.

"במסגרת המשך הצמיחה בכור יש להשקיע במחקר ופיתוח גם בקבוצות שאינן אלקטרוניקה וכימיה", סבור המדען הראשי של כור.

בתקופה זו נמצאים בפיתוח בקונצרן נושאים שונים ובהם, פיתוח מערכת נשק חדשה בשטח הארטילריה, מערכת תקשורת סיפרתית, אמצעי לוחמה אלקטרונית ו...פיתוח תהליכי גידול אצות לצורך יצור חומרים למיניהם.

חוטפים מורים במקצועות טכנולוגיים

כ־150 משרות חדשות להוראה במקצועות הטכנולוגיה כמו למשל, ניהול, מחשבים, אלקטרוניקה, חשמל ובקרה מוצעות מידי שנה על ידי משרד החינוך, אומרת סמנכ"ל המיכללה למינהל, יפה ויגודסקי.

לדבריה, חסרונם של מורים במקצועות הטכנולוגיה בבתי הספר העל יסודיים יעכב את קידומו של החינוך הטכנולוגי ועלולה להיות לכך השפעה על פניה של החברה הישראלית בעתיד.

"המחסור במורים במקצועות הטכנולוגיים נובע מהפער הקיים בין השכר המשולם למהנדסים בתעשייה לבין המשכורות המוצעות למורים במערכת החינוך" אומרת גב' ויגודסקי.

מתברר, כי 100 אחוז מקרב בוגרי המיכללה להוראה בתל אביב נקלטים במערכת החינוך.

תוכנה לדירוג עובדים בארגון

חברת סקר המתמחה בהנדסת תעשייה, ארגון וניהול, החלה בשיווק תוכנה חדשה ויחודית לדירוגם של עובדים ותגמולם.

לדברי, מנכ"ל סקר, ניר דותן, מבנה השכר בארגונים רבים בארץ מבוסס על מערכת דרגות וסולמות שכר בהם מתקדמים העובדים באופן אוטומטי ללא תלות כמעט בעיסוקו של העובד. "במרבית הארגונים אין מערכת המאפשרת קביעת דירוג ותנאי תגמול המתאים לעיסוק. ריבוי הדרגות בארגונים גורם לכך שהפרשי התגמול בין דרגה לדרגה נעשים חסרי משמעות אמיתית", סבור המנכ"ל.

השיטה שפיתחה סקר מבוססת על ארבעה שלבים עיקריים: ניתוח ותיאור כל העיסוקים בארגון, ביצוע הערכת עיסוקים אלה, דירוג העיסוקים וקביעת מערכת שכר שתתאים לאופי הארגון.

ניר דותן טוען, כי עובד במקום עבודה המיישם שיטה זו יכול לראות בבירור מה יידרש ממנו בעבודה, מה התמורה שיקבל, כיצד תשתנה התמורה לאורך זמן אם יתמיד בעיסוק בו התחיל וכיצד תשתנה התמורה אם יחליף עיסוק.

המשביר המרכזי שהיא חברת השיווק הגדולה בישראל, המעסיקה 1,800 עובדים בהיקף של 600 מיליון דולר בשנה, החלה בישום מערכת זו של חברת סקר.

"המערכת החדשה צמצמה את מספר הדרגות ואיבחנה בדיוק רב את העיסוקים המגוונים במשביר. המערכת איפשרה יצירת מערכת שכר המשקפת את תרומתו של העובד בכל עיסוק", אומר מנכ"ל המשביר המרכזי, שלמה אייזנר.

לדבריו, הוגדרו במשביר המרכזי 650 עיסוקים. "עובד במשביר המרכזי אינו עובר מדרגה לדרגה אלא אם כן שינה את עיסוקו. עבודה זו מעודדת ניידות עובדים ויוצרת תמריץ להתקדם ולעסוק בעיסוק שעבורו הגמול גבוה יותר", הוא מוסיף.

חסרים עובדים בריכרד לוי

מפעל הבשר של ריכרד לוי מתרחב אבל הבעייה כמעט בכל הענפים היא למצוא עובדים שיאיישו כל מיני משרות. בעלי המפעל זקוקים לעובדים שיועסקו ב־15 חנויות המפעל שנפתחו בשנה האחרונה בכל רחבי הארץ.

כמו כן מוכנים בחברה לקלוט 8 עובדים מקצועיים שיעבדו בקו ייצור הבשר.

המצב כל כך חמור שמנכ"לי החברה מוכנים לקלוט עובדים ולהכשיר אותם לעבודה ביצור הבשר ומוצריו.

"השקענו 400 אלף דולר ברכישת ציוד חדיש. אולם, אנו מתקשים במציאת עובדים שיעבדו ליד המכונות", קובלים המנכ"לים, אליעזר קוליבך וחיים פרנקל.

בנוסף לעובדים אלה מסוגל המפעל לקלוט גם שני מסגרים־רתכים בעלי ותק של 5 שנים לפחות. דרושות גם מוכרות לחנות המפעל בחולון ואפילו שני נהגים מקצועיים בעלי רשיון ג' להובלת הבשר לחנויות ולשווקים.

אלי דנון

מכינה לחיילים להשלמת בגרות

המכללה למינהל פותחת בימים אלה מחזור שני של המכינה הקדם־אקדמית, המיועדת לחיילים משוחררים, שלא השלימו את בחינות הבגרות במהלך לימודיהם בתיכון.

לדברי שפי קליינר, מנהלת המכינה, ייחודה של תוכנית הלימודים הוא בכך, שהיא מתמודדת גם עם הצרכים האישיים רגשיים של התלמידים, ואינה עוסקת בהשלמת ידע בלבד.

במקביל ללימודים במכינה, מופעלת סדנת הסתגלות, שמטרתה לסייע לתלמידים בכל הנושאים הנובעים מהסתגלות מחודשת למסגרת של לימודים, כמו, משמעת, לוח זמנים ועמידה בדרישות הלימודים.

במסגרת הסדנא מופעלות קבוצות הנחיה, שבמהלכן יכולים התלמידים להתלבט בבעיותיהם האישיות, ולהתמודד עם נושאים הקשורים במשפחתם ובחברה.

במהלך הסדנא, יושם דגש גם על תיכנון המשך לימודים, רכישת מקצוע ותכנון הקריירה.

בנוסף להשלמת ציוני הבגרות, עוברים התלמידים גם בחינות הנהלת חשבונות סוג 2, ר"ו, ויכולים להשתלב בעבודה כבר בסיום לימודיהם.

תמי זילברג

לוח מעריב

קריה

ג'

בשיתוף עם THE JERUSALEM POST

המשרד הראשי: בית מעריב, רחוב קרליבך 2, תל־אביב מיקוד 132 67. טלפון ישיר למסירת מודעות: 5611111 (רב קווי). מחיר מודעת מינימום (8 מילים): 80 ש"ח. כל מילה נוספת: 10 ש"ח (המחירים כוללים מ.ע.מ). מחיר אחיד לכל ימי השבוע (כולל ערב שבת וחג) מחיר מודעות "מתוך" בגודל 1 אינץ' למשך שבועיים 287.50 ש"ח (כולל מ.ע.מ.)

הצעות עבודה

עבודה

3000

מפתח ל"עבודה"
(מדורי המשנה מסודרים על־פי סדר הא"ב)

3020	אופטיקאים
3030	אחזקה ותחזוקה
3040	אחיות ובנות שרות
3060	אינסטלציה
3070	אריגה וסריגה
3075	ביטוח
3077	בני/ות לוויה
3080	גזירה ותפירה
3090	דיילות ודוגמנות
3100	דפוס
3120	הנהלת חשבונות
3140	חוקרים
3160	חיילים משוחררים
3200	חשמל ואלקטרוניקה
3220	טבחים וקונדיטורים
3240	טכנאים/הנדסאים
3280	יהלומים ותכשיטים
3283	כימאים
3286	כלכלה וניהול עסקים
3290	לבורנטים ורוקחים
3295	מבית לבית
3297	מדריכים/ות
3300	מהנדסים ואדריכלים
3320	מוכרים/ות וקופאים/ות
3330	מוסיקה ובמה
3340	מורים ומורות
3350	מזכירות
3355	מחשבים ותוכנה
3360	מחסנאים
3361	מכונאי תעשיה
3363	מסגרות ופלומאות
3365	מפיצים ומקדמי מכירות
3380	מפעילי ציוד מכני
3385	מציליים
3390	מרצים
3400	נגרים ורפדים
3440	נהגים
3450	נוער עובד
3460	ספורטאים/ות
3480	ספרות וקוסמטיקה
3490	ספרנים/יות
3500	עובדי בניין
3505	עובדי חקלאות ונוף
3510	עובדי משק
3520	עובדי מתכת
3540	עובדי ניקיון
3560	עובדי סוכר וקרמיקה
3600	שמירה ושמירה
3620	עורכי דין
3640	פועלים/ות
3645	פיזיותרפיסטים ועוסים
3650	פיסיקאים
3680	פסיכולוגים
3720	פקידות וקלדנות
3722	פרסום
3725	צבעים
3730	צילום ותפאורה
3733	ראיית חשבון וחשבונאים
3736	רופאים
3740	רפואת שיניים
3760	שליחים/ות
3800	שמירה ואבטחה
3845	שרברבים ועלפיקאים
3860	תרגום ועריכה
3880	ביקוש עבודה
3920	הכשרה לעבודה

עובדים/ות בחוזי מקצועות, בתנאים טובים. לעבודה קבועה. 053"23773, 053"347377 (8140)

דרוש צעיר לאחר צבא + רשיון לנהג ברחוב חולון. 03"5790006 (8284)

לחברה תעשייתית שיווקית גדולה
דרוש
איש כספים
★
כישורים נדרשים: השכלה חיונית לפחות, ידע נרחב ונסיון בנושאי כספים. יוזמה ופוטנציאל ניהולי.
אפשרויות קידום לבעלי יוזמה ופוטנציאל ניהולי
המעוניינים מתבקשים לפנות בכתב עד ת.ד. 3953 פתח תקוה 49517 עבור "איש כספים".
סודיות מובטחת.
(8403)

למפעל דעפי אקרשטיין
דרושים
עובדי ייצור
לפנות לטלפון: 03"9612329 (8518)

למפעל תעשייתי
באזור חן דרושים:
★ מכונאי אחזקה
★ חשמלאי מעשי/מוסמך
● לאחר שרות צבאי ● בעלי נסיון במכונות ● העבודה בין משמרות ● מגורים באיזור עם רק המתאימים יפנו לטל': 03"7552355/6 ספר בת אדם.
(9510)

"יעד" – ביה"ס המרכזי להכשרת מלווים
קורס מלווי קבוצות לחו"ל
המתקיים ב: תל־אביב
תל־אביב, ויצמן 9
טלפונים: 03"234914, 03"224531
(9494)

O.R.STATUS
איתור והשמה לבכירים
מקבוצת O.R.S
מלפון: 03"202460 אסתר
כיכר נמיר 130 תל־אביב
★
מכונלוג מזון
מהנדס מזון/כימיה
(הנדסאי בכיר) 5 שנות נסיון בתעשייה התהליכית – רצוי מזון. נסיון בתפקיד דומה, יכולת ניהולית. מקום עבודה – צפון הארץ
★
מהנדס מכונות בכיר
ל"מנהל אחזקה קונצרני"
רקע מכני רחב, נסיון רב באחזקה (קיחה), קשר עם ספקים וקבלנים לציד בתעשייה התהליכית. מקום עבודה – צפון הארץ
★
מהנדס אזרחי
5 שנות נסיון התמחות: תכנון קונסטרוקציות לסכר במון מודרנין ופלדה – ת"א
★
מהנדס תעשייה וניהול
למנהל מח' הנדסת ייצור
4 שנות נסיון בתפקיד דומה בנושאי: תכנון, תכנון, שיפור שיטות, שכר עידוד. חקר עבודה. מגורים: חיפה/עמק יזרעאל
★
מהנדס מפעל – מהנדס מכונות
(3 נסיון) ייצור פח, אחזקה, פיתוח ביקורת איכות. מגורים: ראשל"צ וסביבה
★
נא לפנות אל אסתר טלפון: 03"202460 ולהביא בבקשה תעודות חיים ב"ג המקוריים
(9349)

לחנות סטימצקי בתב"ג
דרושים
עובדים
למשרה מלאה
★
ידיעת שפות: עברית ואנגלית – חובה. שפות נוספות – יתרון.
★
לפנות למנהל חנות סטימצקי בתב"ג החל מיום א' שעה 10:00
(9358)

"פילת"
אנף מיון והשמה
דרושה
תעמלנית רפואית
כישורים:
★
השכלה פרא־רפואית
★
שליטה בשפה האנגלית
★
רצוי נסיון קודם בתחום
נא להפנות קורות חיים ל"פילת" בע"מ דרך פתח תקוה 114 ת"א 67012 מסודה 5120
(9557)

לסרט בירושלים
דרושים
ניצבים/ות
בבל הגילאים
"אביביה" 02"637640. אפשר להתקשר גם בחג ובשבת. (26589)

להוצאת ספרים
"מודן" דרושים
עובדים למחסן
ספרים עבריים
לאחר שרות צבאי מלא. לפנות לאורית 03"353189 (16838)

דרוש
עובד
למחלקת מכירות
בחברת תקליטים
להתקשר למשהו 03"7519977 (16845)

לחברת "קריסטל"
דרושים
מדגימים
למוצרי
חשמל
בעלי רקע טכני ובעלי רכב. מתקשר יעקב אבי אשקלון 03"7520819 (16863)

לבכיר מטוליות ברעננה, דרוש אדם למיפור ממש בסטוליות, רשיון למוטה הכרחי. 052"448212 (8802)

כלל
מערכות בניה
דרושים:
★ חשב/ת כמויות
הנדסאי בניין
★ מהנדס קונסטרוקציה
עם נסיון בבניה
★ מנופאי צריח
בכתב קורות חיים נא לפנות למנהל כח אדם ת.ד. 285 קרית הגה, מיקוד 37101 טלפון: 06"379023, 06"370348 (16878)

לאשר אורטופדיה
מתקדמת בע"מ דרושים
לעבודה ברמת גן
1. מפ"ט
מוסמכי מקיר מכני
2. פ"ט
פקיד/ה מכנ/ית
3. בוגרי בית ספר מכני
4. חניכים
בני 16. פרטים בטלפון 03"732681 רמת גן קריניצי 8. (26740)

"דון" שרותי כ"א
דרושים
בעלי מקצוע
מכל הסוגים
פקחים מיזוג, מכונאי רכב, בונין, מסגרים־רתכים, ארטן, עובדי אחזקה, מכונאי, חרטים, כרסמים, בתון רכב ועובדים כלליים 03"846583 (14289)

3000–8000 דולר
אם את צעירה יפה
חכמה עם הופעה
וראש פתוח
בואי להיות נערת
V.I.P
החברה מס' 1 לליווי ואירוח תיירים ואנשי עסקים בארץ ובחו"ל ברמה הגבוהה ביותר
03"5464514
(14310)

1000 דולר
מינימום לחודש
למוסדון הישראלי לשמחה דרושים:
רכזים אזוריים
בכל רחבי הארץ
סטודנטים, אקדמאים
ובוגרי תיכון
לעבודה הדרכה וראיונות. החכונות הדרושות: הופעה נאה, יכולת הבנה טובה ובוחח לעבודה לא שגרתית. א'־ה', משקן 44 ת"א
(15367)

דרושים
עובדי ייצור
למפעל מזון
בתל־אביב
עד גיל 45, מסודרים פרס־ל 65 לפחות, מסמורות, 1400 ש"ח "מאיר" אומר 03"336079, 03"333420 (23226)

להוצאה לאור
מהמובילות בענף
דרושים
★
סוכנים
להפצה
מבית לבית
★
עדיפות
לבעלי רכב
★
לפרטים:
03"789227
בין השעות
15:00–9:00
לבקש את יוסי
(7271)

5000 ש"ח!!!
הכנסה
לצעירה יפה
והרפתקנית
"פרסוף" שרותי ליווי 03"657566, 03"5101331 03"5101929 (19911)

אופטיקאים
3020

אחזקה ותחזוקה
3030

אחיות ובנות שרות
3040

"אדם לשרות אדם"
ארגון גג
לטיפול סיעודי
מוקד לסיעוד סיעודי
24 שעות ביממה
בבית ובבית החולים
סיוע מקצועי ברמה אחראית
אחים/ות חובשים/ות
03"5464395, 03"5464293
03"5464815, 03"5461727/8
שרות עם כל הלב!
(19290)

אחיות!!!
חובשים!!!
דרושים
לעבודה סיידית
תנאים טובים! "יורד" 03"256686 (26604)

לבית אבות חדש
ברמת גן
דרושות
כוחות עזר מיומנות
טלפונים: 03"5744222, 03"775534 (26891)

אנגלו סכסון
שרותי אחיות
24 שעות
03"210604 03"228747

סיעוד
שרותי אחיות פרטיות
וחובשים!
החברה הראשונה
והמובילה בישראל!
03"737947
04"381111, 02"636505
סיעוד

ס.ל.ע. – סיעוד, ליווי ועזרה
24 שעות ביממה
03"242142 03"221573
מסריק 17 ת"א
(26879)

אינסטלציה
3060

אריגה וסריגה
3070

ביטוח
3075

בני/ות לוויה
3077

גזירה ותפירה
3080

ליצוא
דרוש/ה
מבקר טיב
למתפרות
רק בעל/ת נסיון. טלפון: 03"836917 (23678)

דיילות ודוגמנות
3090

דפוס
3100

הנהלת חשבונות
3120

לחברה
גדולה
בתל־אביב
דרושים
מנהל/ות חשבונות
הכישורים הדרושים:
●
סוג 3 בהנה"ח
●
3 שנות נסיון בכל תחומי הנה"ח
●
ידע ונסיון בעבודה במערכת ממוחשבת
נא לפנות בכתב בצרוף קורות חיים ונסיון בעבודה אל ת.ד. 20050 תל־אביב עבור 116/1 (15804)

למשרד נסיעות
מנהל חשבונות
עצמאי
למשרה מלאה. נסיון במערכת ממוחשבת
שליטה מלאה
והכנה למאזן
לפנות אל המנהל ת.ד. 29513 ת"א מיקוד 65121 סודיות מובטחת. (9456)

דרושה
פקידת הנהלת
חשבונות שבוע
עבודה מלא
לפנות לסר ברוק טלפון: 03"614551 (16846)

דרוש/ה
מנה"ח
בעל/ת נסיון
שבוע עבודה מלא
לפנות לסר ברוק טלפון: 03"614551 (16849)

מיידית!
מנהלת חשבונות
סוג 2
לחברה מסחרית בסביון יפו. משרה מלאה נסיון בבניה – יתרון. טלפון: 05"774961 (22593)

ל"א.ו.ת"
מנהלת חשבונות
לעבודה
מעניינת
ובעלת אתגר
יחסי אנוש טובים ● בוגרת תיכון לפחות ● אחרי שרות צבאי ● רצוי רקע במחשבים ● למשרה מלאה וקבועה
תנאים טובים!
03"293115
(24019)

לחברה פיננסית
דרוש
מנהל חשבונות סוג 3
בעל 3 שנות נסיון
נא לפנות בכתב יד ולצרף קורות חיים לת.ד. 11028 ת"א 61110 עבור החשב. סודיות מובטחת.
(26546)

בחברה לאופטיקה, מלטש/ים + נסיון לחצי משרה. (26801) 03'771451

לאריזה בתל אביב [illegible] לעבודה חלקית + נסיון. נא לפנות בכתב, אבא הלל 25 רמת גן. (11686) 03'7514702

מנהל חשבונות מנוסה, לעבודה מלאה – ידע במחשב. (115571) 03'735704

מנהל/ת חשבונות סוג 3, לעבודה מלאה, רצוי נסיון בתיירות. 03'343535 (19735)

מנהל/ת חשבונות סוג 3,3 נסיון. (19779) 03'496161

פקיד לתשלומים וגביה 052'445547 (24134) 052'445469 בשעות העבודה

חשבונאות [illegible] ת"ד 36508 ת"א. 03'783935 (26012)

חוקרים

למשרד חקירות, חוקר פרטי/מודיעין, רצוי + רכב. (26409) 03'383876

[illegible] 3180

חיילים משוחררים [illegible] לשווק, בתנאים טובים. (23380) 03'909520

חשמל ואלקטרוניקה
3200

מלחימות מנוסות לחיווט והרכבת מעגלים מודפסים, למפעל אלקטרוניקה בבני־ברק, דרוש נסיון קודם של שנתיים לפחות, 5 ימי עבודה במשמרת. (23347) 03'5791555/6

חשמלאי לתעשיה ובנין רצוי בעל נסיון בעבודה (8796) 08'221288

חשמלאי לתעשיה ובנין בעל רשיון [illegible] (16748) 052'31829

דרושים חשמלאים + נסיון לתעשיה ובנין. 03'807450, 03'804226 (16961)

לחברה קבלנית ארצית דרושים חשמלאים מוסמכים. 03'723320, 03'737156 (17108)

למפעל לשיפוץ [illegible], חשמלאי רכב, עדיפות לנסיון, תנאים טובים. (19678) 03'9230073

חשמלאי מוסמך/ראשי מנוסה [illegible] רצוי גם באלקטרוניקה [illegible] בחולון. (19685) 03'801121/3

אלקטרונאי לאחר שרות צבאי + רשיון נהיגה + מלחימה. 03'266923 (22612)

לחברה פרטית בר"ג דרוש חשמלאי מוסמך בעל רשיון לעבודה תחזוקה. (9608) 03'264341

באזור המרכז, חשמלאי בנין + [illegible] תנאים מצויינים 052'547777 (14319) 052'541959

לקבוץ אשדות יעקב איחוד דרוש חשמלאי תעשייתי
לעבודה במפעל פלסטי. מגורים במקום. אפשרות קליטה. נא לפנות בכתב בצירוף קורות חיים לגזבר. לוג מפעלים פלסטיים אשדות יעקב איחוד עמק הירדן 15155 (15003)

[illegible] מלחימים/מרכיבים [illegible] נסיון, ידע בשרטוט [illegible] 08'535455, 08'473832 (18614) 03'289505

דרושות מלחימות ומחווטות מנוסות. תנאים טובים. אוירה נעימה, 5 ימי עבודה. (7724) 03'9230091

בחולון, מנהל/ת מחלקת [illegible] בעל נסיון לניהול. נא לפנות בכתב ת"ד 3502, [illegible] (14786)

חשמלאי אחזקה לתיקון מעגלים 380 + פיקודים. 03'9721234, 03'830957 (17755)

קבלן משנה לעבודות חשמל מעוניין לבצע עבודות לקבלני חשמל. (26552) 03'5566181 אבי.

דרוש חשמלאי רכב, ביום: 03'253667 (21676) בערב: 03'763360 – לוי.

חשמלאים [illegible] ליצור לוחות חשמל ולעבודות חוץ. 03'804010 (17624)

דרוש חשמלאי מוסמך + רשיון רכב. (18362) 03'581789

בעל רשיון ונסיון בעבודות אחזקה [illegible] בחולון. 03'804455/6 (18731)

חשמלאים מוסמכים, נסיון [illegible] תנאים טובים. (18781) 03'203052/3

[illegible] אלקטרוניקה 5 ימים. (17314) 03'9234483

בוגרי בתי ספר מקצועיים במגמת אלקטרוניקה לעבודה באזור המרכז, תנאים טובים למתאימים. 03'245222 (21051)

בפתח תקוה מלחימים/ות מחווטים/ות אפשרי ללא נסיון. 03'9244501 (24943) 03'9244504

חשמלאים ועוזרים באיזור ראשל"צ לעבודה קבועה. 03'9662789 (11699) 050'24160

באזור התעשיה יהוד, דרוש חשמלאי [illegible] רצוי עם נסיון של 3 שנים. (11754) 03'5365999

מלחים/ה WIRE-UP [illegible] אלקטרונית, רצוי נסיון [illegible] 03'333430 (25802)

לחברה קבלנית דרושים חשמלאים ועוזרים. טלפון: 03'794910 (25768)

מלחימים/ות מחווטים/ות להרצליה ת"א וראשל"צ, עם וללא נסיון. (11767) 03'476060

[illegible] אביב. 03'226020, בערב: 03'302542 (19339)

[illegible] 03'908070 (19947)

חשמלאי מוסמך לאחזקה כללית [illegible] (20114) 052'448574, 03'738534

[illegible]

[illegible] 03'9662023, 03'992298 (22804)

לקונדיטוריה בראשל"צ, דרוש קונדיטור [illegible] 03'9664463, 03'801595 (8637)

לקיבוץ [illegible] (9249) 065'962176

[illegible] 03'625768, 03'614211 (24839)

מכונ/ית למספרה [illegible] בערב: 03'445868, ביום: (24992) 03'293999

דרוש קונדיטור [illegible] תנאים טובים. (24272)

טבח טוב למסעדה, משמרת 16.00–24.00, משכורת גבוהה 03'458910 (26553)

למסעדה יוקרתית [illegible] (16566) 057'71095

דרושים קונדיטורים מנוסים ועוזרים + [illegible] תנאים טובים. 03'905490 (18551)

תנאים טובים לקונדיטור מקצועי [illegible] 03'344678 (20776)

לקונדיטוריה בתל־אביב דרוש אופה לילה, תנאים טובים למתאים. (21548) 03'265133

דרוש קונדיטור + [illegible] (24859) 03'721130

דרוש טבח בעל ידע [illegible] + המלצות חובה. (20053) 03'657735 לאריה.

תנאים מצויינים [illegible] 03'651535 (20153)

מכנאים/הנדסאים
3280

הנדסאי בנין, עם נסיון [illegible] (8132) 053'347377, 053'23773

[illegible] (8305)

דרוש הנדסאי [illegible] 03'612349 (8688)

חברה ארצית [illegible] S.M.D [illegible] 03'7549139 (19042)

[illegible] (13111)

[illegible] (15710) 03'381877

[illegible] (23039) 03'492121

[illegible] (14428) 61202

[illegible] (13133) 03'498403

[illegible] 1132 (13163) 03'498403

I.T. LASERS
רמת החייל
למחלקת היצור דרושים:
1. אלקטרונאי
2. מכנאי
למכשור ובקרה
עדיפות לבוגרי נסיון בצבא.
5 ימי עבודה בשבוע
טלפון: 03'490948
(16071)

[illegible] 1727 [illegible] 52117 (13844)

[illegible] 03'334714 (17863)

[illegible] (21747)

[illegible] ת.ד. 3548 תל אביב (21783)

הנדסאים מנוסים [illegible] (17628) 03'945017, 03'993548

[illegible] (18776) 03'5400388

[illegible] (21922) 03'5562555

דרוש אלקטרונאי לשירות ולתיקונים + רכב. 03'9341921/2 (11748)

[illegible] ת.ד. 3055 פתח תקוה. 03'9244501/4 (24942)

[illegible] (25794) 03'382198

למשרד תכנון קונסטרוקציות, הנדסאים ושרטטים מנוסים. 03'201229 (19325) 03'204456

[illegible] (25694) 03'289030, 03'241196

דרוש הנדסאי מכונות ואלקטרוניקה [illegible] 03'498151 (11630)

[illegible] (11673) 03'827792

[illegible] (19795) 03'900705

[illegible] (20109) 052'448574, 03'738534

[illegible] 03'947351 (23629)

"ילדע" – הנדסה ממוחשבת
קורס "אוטוקד"
לשרטוט ממוחשב
[illegible] 03'285151 (26684)

[illegible]

[illegible] (8064) 053'347377, 053'23773

[illegible] (8184) 03'373825

[illegible] (8367) 03'735781, 03'331023

[illegible] 03'7510722 (10589) 03'7510846

[illegible] (25020) 03'651826

[illegible] 03'372816 (25167)

[illegible] 03'7515846 (26591)

[illegible] 03'7517827 (22464)

[illegible] (21448) 03'9341604

[illegible] (24978) 03'827593

[illegible] (25284) 03'7511278

[illegible] (26418) 03'9223732

כימאים
3285

למפעל תעשייתי
דרוש
כימאי
או
מהנדס כימאי
בתחילת הקריירה
לעבודה מעבדתית
במחקר ופיתוח
יש לפנות בכתב ולצרף קורות חיים אל מנהל כח אדם ת.ד. 48 חדרה 38100
(15876)

מפעל כימי באשדוד [illegible] ת.ד. 149 אשדוד 77102 (25129)

לבורנטים רוקחים
3290

[illegible] (23340)

[illegible] (21312) 03'413919

דרושה לבורנטית רפואית באזור גוש דן
שעות העבודה מ-08.00 עד 16.00
03'722044 03'720459
(16859)

[illegible] 03'297892 (20269)

[illegible] (25326) 61333

מדריכים/ות
3297

1. בוגרי ישיבות הסדר להארחה בישיבה תיכונית
2. [illegible] 052'29929, 052'453134 [illegible] 23217 (23559)

[illegible] (17846) 052'542979

[illegible] 58102 (19306)

[illegible] 08'229111 (15311)

[illegible] 052'458433 (26779)

[illegible] (11746) 03'782578, 03'791504

[illegible] (26513) 08'596976, 08'591145

מהנדסים אדריכלים
3300

מהנדס אלקטרוניקה, עם נסיון [illegible] 053'23773 (8111) 053'347377

מהנדס בנין, עם נסיון בקונסטרוקציות. (8137) 053'347377, 053'23773

מהנדס מכירות מנוסה [illegible] 052'544012, 052'555912 (8246)

[illegible] (9293)

[illegible] (14857)

[illegible] 03'229511 (17332)

[illegible] (17789)

[illegible] 1054 [illegible] 45110 (18775)

SALES ENGINEER [illegible] (15351) 03'625985

[illegible] 03'5562555 (21964)

[illegible] (24876) 03'280078

[illegible] (24883) 03'203052/3

[illegible] 03'5465228 (11717)

לחברת אלקטרוניקה ברמת־גן, דרוש מהנדס/הנדסאי אלקטרוניקה [illegible] (11720) 03'7515186

מוכרים/ות וקופאים/יות
3320

[illegible] (7994) 03'859169

לרשת חנויות ספרים "מודן" דרושים/ות מוכרים/ות לאיזור הרצליה ורעננה
לפנות לאירית 03'331141
(8432)

[illegible] 052'525259 (8438)

[illegible] (8493) 03'415921

[illegible] 03'222368 (23519)

[illegible] (9223) 03'785359

[illegible] 03'789997 (9230)

[illegible] 052'34142, 052'34035 (12508)

[illegible] (17712) 03'349897

[illegible] 03'234318 (25410)

[illegible] 03'335931 (6483)

[illegible] (19020) 03'658585

[illegible] 03'224201 (22967)

[illegible] (7555) 03'656562

[illegible] (15378)

[illegible] (18476) 03'225339

[illegible] 03'7519425, 03'702370 (17495)

[illegible] (18599) 03'227507

[illegible] (20493) 03'477598, 052'573695

[illegible] (21915) 052'22104

[illegible] (20768) 03'823353

[illegible] (20878) 03'707537

[illegible] 03'720565 (25022)

[illegible] (24971) 03'7513399

[illegible] (26035) 03'376761

[illegible] (26217) 03'284365

[illegible] (26819) 052'441303, 03'729952

[illegible] (11691) 03'9916132

[illegible] 03'228111, 03'246194 (11732)

[illegible] 057'24326 (26407)

מוסיקה ובמה
3380

[illegible] (9596) 052'83120

מורים וגננות
3540

מורה לאנגלית
דרוש ברמלה
לבי"ס אקסטרני בוקר

ל"אורט ישראל" המערכת לליטודי מבוגרים. נא לפנות לטלפון 08'226125, 08'231387 (9779)

[illegible] 03'9362894 (7951)

[illegible] 03'497205 (14835)

[illegible] (15652) 03'721540

[illegible] (17975) 06'768214, 06'768111

[illegible] (15361) 052'63515

[illegible] (21893)

[illegible] (24487) 052'554784

[illegible] 052'917228 [illegible] (26509) 052'23385

"רשת עמל"
לבית ספר מקיף "עמל" טבריה
רח' רבי עקיבא, שכון ב'
טלפון: 06'794803
דרושים מיד!
*
מורה לביולוגיה
משרה מלאה
*
מורה למתמטיקה
משרה מלאה
*
מורה למתמטיקה
משרה מלאה
*
מורה לאנגלית
משרה מלאה
*
מורים בעלי הכשרה ונסיון מתבקשים לפנות להנהלת בית הספר.
(25815)

דרושה גננת בבנותיים טלפון. (14299) 03'316013

מזכירות
3380

מזכירה ליפורף [illegible] למשרה מלאה, 8:00–15:00. (8149) 03'344115

דרושה מזכירה, משרה מלאה, [illegible] עברית, אנגלית [illegible] (8441) 03'624842-798

[illegible] (8477) 03'5610361

מזכירה למשרה מלאה בשעות אחה"צ [illegible] (8539) 217256/7/8

דרושה מזכירת מנכ"ל לאקרשטיין צבי בע"מ בהרצליה
[illegible] 052'556666
(8541)

[illegible] 61350 (8815)

[illegible] (23067) 052'554443

[illegible] 03'735927 (23197)

לנוון שרותי שמירה בע"מ דרושה מזכירה עצמאית
[illegible] 03'622561 03'623828
(23675)

דרושה מזכירה, אשת לויה חופשיה והופעה נאה לאיש עסקים מבוגר
[illegible] 512
(22395)

[illegible] (24515) 02'690944, 02'699721

[illegible] 03'223131 (9378)

למשרד תכנון הנדסי דרושה מנהלת משרד
[illegible] נסיון בהדפסה הכרחי
[illegible] 64361
(23349)

[illegible] (20025) 03'723015

[illegible] (22123) 03'203431 03'201724

[illegible] (23003) 03'237334

[illegible] (23956) 03'322443

[illegible] (25529) 03'650527-8

למשרד עו"ד – מזכירה מנוסה, ידע במעבד – תמלילים וורדסטר. (6857) 03'455089

מזכירה כללית + אנגלית [illegible] 03'372417 (11903) 03'7510062

מזכירה אנגלית לעבודה קבועה [illegible] 03'415301, 03'427176 (25180)

[illegible] 03'374081 (15446)

[illegible] (7833) 03'330376

[illegible] 52400 (14902)

דרושה מזכירה מקצועית [illegible] 03'779448 (15918)

מזכירה אחרי צבא [illegible] (17584) 03'379040/2/3

מזכירה למשרד פרסום [illegible] (10964) 03'5440117

ל"בונז'ור" תעשיות לחם בראשון לציון דרושה מזכירה
בעלת נסיון בניהול משרד. לפנות לטלפון 03'9616386
(25497)

[illegible] E.F.C 14:00-19:00 03'332204 (15355)

[illegible] (17797) 03'615716

[illegible] 03'267545, 03'258825 (18649)

[illegible] 03'293203 (26988) 03'290625

[illegible] (19986) 03'9232640, 03'9228639

[illegible] (21881) 03'472835

[illegible] (15359) 03'233636

[illegible] (17627) 03'259144

[illegible] 03'5449878/9 (22771)

[illegible] (17426) 03'5449449

[illegible] (17429) 03'252423

[illegible] (17635) 03'243168/0

[illegible] (18400) 03'293484

[illegible] (18785) 03'370250

לחברה בהרצליה דרושה מזכירה מנוסה למחלקת יבוא
*
לפנות בכתב יד בצירוף תולדות חיים ונסיון קודם אל:
ת.ד. 16194 ת"א עבור "פקידת יבוא".
(19617)

[illegible] 03'221417 (21130) 03'232536

[illegible] (11790) 03'371935, 03'371904

[illegible] (16435) 03'5465349

[illegible] (20075) 03'251413/4

[illegible] (22805) 03'658060

[illegible] (11777) 03'259744

[illegible] (21986) 03'5562555

[illegible] 03'358714 (24918)

[illegible] (25234) 03'7549170

[illegible] (26010) 03'622933

[illegible] (25875) 052'21536

[illegible] (11694) 03'335591

[illegible] (11818) 03'268779, 03'267453

[illegible] (11727) 03'204068

[illegible] (11737) 03'257486

[illegible] (11751) 03'660581/2

[illegible] (19381) 03'5464514

[illegible] (26064) 03'204062, 03'204180

[illegible] (26482) 03'7515501 03'7512377

מחשבים

[illegible] (9315) 08'492979

[illegible] (21614) 03'203120

[illegible] (18876)

[illegible] (DOS XENIX) 03'231261 (17302) 03'224832

[illegible] 052'558957 (15352)

איש SYSTEM על מחשב P.C. [illegible] I.B.M [illegible] (24869) 03'299617(54)

[illegible]

[illegible] (8242) 03'384188

למפעל תעשייתי
באזור דן דרוש:
*
מחסנאי טכני
– מפ"מ –
● לאחר שרות צבאי ● בגיל 12 שנות לימוד ● רצוי נסיון בהפעלת מחשב ● עבודה ב-3 משמרות ● תנאים באיזור גוש דן.
כח אדם טלפון: 03'7552355/6
(9362)

[illegible] (16699)

[illegible] (19726)

[illegible] 03'7523101 (25604) 03'7514573

[illegible] (21644) 03'494166

[illegible] (17562) 03'657198

[illegible] (19965) 03'611846

[illegible] (18728) 03'804455/6

[illegible] (15342)

[illegible] 5599 (22045)

[illegible] 03'900735 (20107) 03'900631

[illegible] (20995) 03'245222

[illegible] (20063) 03'339497

[illegible]

למפעל תעשייתי
באזור דן דרושים:
● מכונאי רכב
כל הסוגים
מכונאי מלגזות
● רצוי בעלי רשיון נהיגה ● הכשרה מקצועית מתאימה ● נסיון קודם ● תנאים באיזור גוש – דן
מתאימים יפנו למחלקת כח אדם טלפון:
03'7552355/6
(9371)

[illegible] (25907) 03'471322

מסעדות ומלונאות
3365

[illegible] 03'992298 (22796) 03'662023

[illegible] (19677) 03'338530

[illegible] (11817)

[illegible] 03'844483 (25223)

[illegible] (17512) 03'5462235

[illegible] (18692) 03'496115

[illegible] 03'204369, 03'289339 (16176)

[illegible] 059'31549 (25086)

[illegible] 03'653883 (26408)

[illegible]
3365

[illegible] 053'23773 (7961) 053'347377

[illegible] 03'5447432 (8294)

[illegible] (8417) 03'707316

[illegible] (8419) 04'721497

[illegible] (8484) 03'911687

[illegible] (8490) 03'911687

[illegible] (8781) 03'496755

לחברה הותיקה בישראל
דרושים
נציגי מכירות
רכב כלשהו – חובה!
קורות חיים בכתב יד לת.ד. 9121 תל־אביב מיקוד 61091
(9305)

[illegible] (11910) 03'291499

[illegible] 03'231117 (22497)

[illegible] 03'727488 (23530)

[illegible] (17162) 03'379040/2/3

[illegible] (7708) 03'251975

[illegible] 052'547741 (9635)

כלל מערכות בניה
דרוש:
איש מכירות
מנוסה בענף הבניה
לאזור המרכז
יתרון לאדריכל/הנדסאי אדריכלות, בעל נסיון בעבודה [illegible]
* *
[illegible] 06'370368, 06'379073 (16879)

[illegible] (20175)

[illegible] (16988) 03'235336

[illegible] (22064) 03'421143, 03'423698

[illegible] 03'5592369 (25492)

[illegible] 052'444342 (8101)

[illegible] 61230 (23978)

[illegible] 03'9649092 (25510)

[illegible] (25222) 03'246292

[illegible] 03'221436, 03'229949 (22924)

[illegible] 03'425291 (8034)

[illegible] (10565) 057'85726

[illegible] 03'290310 (13345)

לחברה מבוססת דרושים:
1. מנהל מח' מודעות
נסיון 3 שנים
2. רוכשי מודעות בכל הארץ.
לפנות בצירוף פרטים מלאים, ת.ד. 1110, רמת־גן, מיקוד 47100 – סודיות מלאה מובטחת –
(16083)

לפרוייקט מעניין
מקדמ/ות מכירות
משכורת + אחוזים
לפגישה טלפון: 03'621274 בין השעות: 09:00–13:00
(16234)

דרושים
אנשי מכירות
בעלי רכב
למכירת
מוצרים טכניים
על בסיס עמלות.
לפנות לטלפון: 052'574341
(16344)

[illegible] (14792) 03'658303, 03'657710

[illegible] (18036) 03'845668, 03'5562265

[illegible] 03'5411042 (21743)

[illegible] 08'523402 (18467)

לחברה מבוססת
בהתרחבות
דרוש
איש מכירות
עם השכלה מכירה ונסיון שיווק למכירת מוצר מבוסס בתחום האריזה. נא לפנות בצירוף קורות חיים בכתב יד לת.ד. 8166 רמת גן מיקוד 52181
(26834)

סוכנים
למפעל
תיקים

למפעל תיקים דרושים סוכנים עם רכב מסחרי לכל הארץ. 03'783724 (פרט ליום שישי ושבת) (26852)

[illegible] (19550) 03'902807

[illegible] (20179) 03'615486

[illegible] 23747 (22848)

[illegible] 30466 (26833)

[illegible] (17517) 03'810958

[illegible] 03'824090 (17557)

[illegible] (18688) 03'5463084

[illegible] 06'554636 (21133) 06'573735, 06'574944

[illegible] 03'252018 (18407)

[illegible] (17441) 03'299598

[illegible] (17526) 03'372489

[illegible] 03'5460515 (17535) 03'5461565

[illegible] 03'384468 (18360)

[illegible] (18735) 03'293026

[illegible] (17311) 03'5448112

[illegible] 053'338506 (17449)

[illegible] (17626) 03'319485

[illegible] 03'259683 (17638)

[illegible] 03'623755 (17684)

[illegible] 03'808330 (18980) 03'800417

[illegible] 03'490138 (20492)

[illegible] (23093) 052'552126, 052'552246

[illegible] (19444) 06'331814

[illegible] (22926) 03'221667

[illegible] (22934) 03'233560

[illegible] (22936) 03'233572

[illegible] (24236) 03'664598

[illegible] 03'336481, 03'333531 (25985)

[illegible] (26007) 03'336481, 03'333531

[illegible] (11675) 03'869497

[illegible] (20169) 03'5400258

[illegible] (20854) 03'5564931

[illegible] (21424)

[illegible] (23150)

[illegible] 052'559703 (25297)

לפרוייקט פרסומי
מעניין ומבטיח
דרושים/ות
סוכני מכירות
+ רכב
לאזור רמת גן. הכנסה
2,000 ש"ח נטו
טלפון: 03'7519353
(25306)

[illegible] 03'9231158 (20931)

[illegible] (21078) 03'249785

[illegible] (22703) 03'338441

דרושים סוכנים בעלי רכב [illegible] 04'858071 (24277)

[illegible] 03'734221 [illegible] 10992 (24789)

[illegible] (24842) 03'596433

[illegible] (24872) 03'280078

[illegible] 03'341922 (25798)

לתשומת לב המפרסמים בלוח מעריב
כל המעוניינים להמשיך ולפרסם את מודעותיהם לאחר הפרסום הראשון, מתבקשים להתקשר לטלפון 03'5611111 (ריבקוני) ולמסור את מספר הפרסום הרצוי וכן את מספר הקוד כפי שמופיע בסוף המודעה.
הזכות לפרסום חוזר הנה ללא תשלום נוסף עד 4 שבועות מיום הפרסום הראשון.
בקשות לפרסום חוזר מתקבלות בכל יום עד השעה 18.00 ובערב שבת וחג עד שעה 11.00 בבקר.
הנהלת מעריב

[illegible] (26784) 03'998964

[illegible] 61001 (11660)

[illegible] 03'723607 (25839)

[illegible] (11742) 03'592748, 03'802182

[illegible] 2316 [illegible] 61230 (11788)

[illegible] (19483) 03'292511

[illegible] 03'657112 (19894) 03'653305

[illegible] 03'653305, 03'657112 (19901)

[illegible] 053'335791 (20056)

[illegible] (26457) 052'32686

[illegible]

[illegible] (8061) 053'347377, 053'23773

[illegible] 059'73423, 059'78988 (18564) 059'77595

[illegible] 04'935922 (17734)

[illegible] 03'366057 (21965)

[illegible]

[illegible] (15213) 03'624645

[illegible]

[illegible] (8324) 03'826588

[illegible] (8364) 052'83140, 03'499338

[illegible] 03'471003 (18825) 03'481631

[illegible] 03'5592852, 03'5562193, 03'803084 (16959)

[illegible] (8084) 052'444342

[illegible] 051'802686 (11932)

[illegible] 051'802686 (11933)

[illegible] 03'829760 (18972)

[illegible] 03'782357 (18701)

[illegible] (16458) 03'833749

[illegible] 03'802025 (24116) 03'5592269

[illegible]

[illegible] (8393) 03'224403

[illegible] (8475) 03'915521

[illegible] 03'598757, 03'310230 (18488)

[illegible] (19050) 052'34025

[illegible] 052'916840, 052'24806 (25122)

[illegible] (26332) 03'791103

[illegible] (25095) 03'918373

סכרמן וייל

לך על בטוח לוח מעריב קריירה

ג'

עובדי תקשורת ומיזוג

עובד לעבודות גינון, מאזור נוה דוד.

עובדי מתכת

למפעל תבניות, מבלטן וכרסם סי.אן.סי.

עובדי ניקיון

למשרד נקיון + פוליש, עובדים/ות עם נסיון.

למפעל תעשייתי

בחום דן דרושים:

★

● נהגי סמיטריילר ●

בעלי רשיון גורר תומך לאחר שירות צבאי נסיון קודם ומגורים באיזור גוש דן

● המתאימים יפנו לאיש כח אדם ●
טלפון: 03-7552355/6

(9364)

לקבוץ שער העמק דרוש

כורן מקצועי

למפעל לעיבוד עשבי דרושים

1. מסגר – רתך
2. מסגר אלומיניום
5 ימי עבודה בשבוע, בונוסים ותוספות למשקיעים

לרום תעשיות בע"מ

למוסד ממלכתי בתל-אביב דרושים

נהגים

הכישורים הדרושים:
★ גילאי 35-24
★ רשיון נהיגה על אוטובוס ומשאית מעל 15 טון
★ נסיון קודם – הכרחי.

(16853)

לחברת יבוא

דרוש

נהג ג'

עובדי משק וקהילה

עוזרות ומטפלות

פקידות וקלדנות

כימאים/ות ומעבדות

מכונאים

חרט/כרסם למפעל מתפתח באזור ת"א

מסגרים מנוסים לעבודה מיידית תנאים מצויינים!

מטפלת לילד בן 6 בולל אחזקת בית
טלפון: 052-34604

לחברה להשכרת רכב דרושים

דרושים עובדי אלומיניום בעלי נסיון

להוצאת ספרים "מודן" דרושות

כתבנית מעולה בלבד למעבד תמלילים משרה מלאה בלבד

פקידה תרוצה יעודה ואחראית

"טיפולים"

שרותי מטפלות בע"מ בחסות חברת "סיעוד"

מטפלות מסורות

לעבודה בשעות
הפנאי 03-7512854

עורכי דין

שמרטף

סוכני ביטוח

פרסום

צבעים

צילום והדפסה

שרברבים

דרושים גברים/נשים לסרט של דודו טופז ולסרט של רבי גל וכן לתשדירי שרות

רואי חשבון וחשבים

רופאים

רפואת שיניים

למרפאת שיניים של "אגד" דרושות סייעות בתל-אביב

דרוש/ה רופא/ה שיניים למרפאה קבוצתית במרכז הרצליה

דרוש שליח בעל רשיון לקטנוע

שמירה ואבטחה

מאבטחים החל 1.85 למשימות אבטחה, ליווי וארועים מיוחדים

ספרות ומשרדים

עובדי בניה

דרושים באים לחברת בניה בסביבות מודיעים

שרטוטים וגרפיקאים
3845

גרפיקאי/ת עם נסיון. 03-23773, 03-347377 (8057)

דרוש לאדריכל שרטט/הנדסאית בניצוב פנים + נסיון. 03-658456 (8497)

שרטטת/הנדסאית, ארכיטקטורה, מצוינים וחק. משרה מלאה. 03-7521921 (8689)

דרושה גרפיקאית להפרדה צבעים, לדפוס ספר. 03-825665 (25484)

דרוש/ה מעצב/ת מערכות וסטאנים עם נסיון של 3 שנים לפחות. לפנות לטל. 03-200317 (15914)

לעיתון "עולם האופנה", גרפיקאי/ת מקצועי/ת, לחצי משרה. 03-202249, 03-283532 (11960)

שרטט מכונות מעולה, נסיון באיזומטריה חובה. 03-7831 לפרטים. מיום א'. (14265)

גרפיקאית מבצועה/מעטפות, למשרה מלאה. 03-374550 (19402)

שרטט/ת עם נסיון לפחות בכבישים, למשרה מלאה בראשל"צ. 03-9640188, 03-9664364 (25600)

למשרד אדריכלים בחולון דרושה שרטטת מנוסה לבתים משותפים. 03-886051 אחה"צ. (18783)

למשרד פרסום גרפיקאי/ת ביצועיס/ית מעולה, נסיון מוכח. 03-664818 (16885)

סופר ביצועיסטית למשרד לגרפיקה, 3 שנות נסיון, במשרד פרסום. 03-239286 (22925)

ל"שמחי ספר" בגר/ת מוקר/דומה במיצוב מכסטיל. 03-496211 (23517)

למשרד אדריכלים שרטט/הנדסאי, נסיון, א'-ה'. 03-441059 (23548)

בכפר סבא, גרפיקאי/ת עם ראש טוב, תנאים טובים. 052-450057 (248611)

לשלט נוראל, דרושים ציירי שלטים, תנאים טובים. 03-9221059 (26062)

דרושה בעלת ידע בגרפיקה בצמודי פית במקריות ובתכנות. 03-623905 (19768)

תרגום ועריכה

אקדמאי/ת לעריכה והגהה של סיפורת מכבית, שלט אנגלית, למשרה מלאה א'-ה'. 052-78311/2/3 (8501)

מידי – כתבנית מיקצעת, בוגר/ת נסיון מוכח, לכתוב את מכתבם. 03-829903 (9117)

בתאום עורך מנוסה באנגלית לעריכה ספר מבני. 03-5562555 (20259)

ביקוש עבודה
3800

מהנדס מעוניין בתכנון ופקוח בעבודת פרויקטים בתחום החשמל, אינסטלציה ביתב למנבים. 052-24471 (21830)

גמלאי צה"ל, בעל מהנדס-ייעוץ, מחפש עבודה מתאימה. 052-70814 (25549)

מנהל תפעול בפריגה, אפשרי מנהל עבודה בענף אחר. 03-869124 (22878)

פנוי להצעות מנוסה בכל סוגי עבודות באוצרו, צבעי, חשמלאי אינסטלטר. 08-553611 (6410)

אדמיניסטרטור מעולה ומנוסה, ניהול משק-תעשייתי, בכיר, בהצעות. 03-243948 (22950)

שרטטת מנוסה באלקטרוניקה וקונסטרוקציה, מעוניינת לקבל עבודה בבית. 03-721285, 03-728048 (11097)

מטפלת מוסמכת מעוניינת לטפל בקשישים וחולים כרוניים בבתיהם. 9663851 (18576)

בעל רשיון ב' מעוניין לעבוד. ת.ד. 6726 אשדוד. (19026)

מומחה לנסיעות ותיירות, מורה דרך מוסמך, מעוניין בחצי משרה. ת.ד. 39007, תל-אביב 61390 (21941)

מנהל מקצועי בענף המסעדות מעוניין לקבל הצעות 19:00–23:00. 03-217928 (15320)

מהנדס מעולה מקבל עבודות בבית. 03-847607 בשעות הערב. (17652)

מקבלת הדפסות גרפית, אנגלית וצרפתית. 03-738985 מ-13:00–16:00. (22932)

מתכנת מהנדס אלקטרוניקה ומערכות מחיל האוויר + 5 שנות נסיון. 04-251560 (25268)

מעוניינת לעבוד בעבודה לאומית משרה חלקית. טלפון: 03-285963 (24911)

מעוניין יהלומים לכל סוגי תכשיטים. עבודה: 03-864061, 03-614922 (25111)

עצמאית + רכב, בפרסום, יחסי ציבור, ניהול ומשרד. 03-265540 (11736)

המשמת (10 איש) הסבלות, באחריות, מחירים מוזלים. 052-685769 (25687)

סרן לאחר שחרור בוגר/ת מעוניין בהצעות ניהול. 03-991734 (11677)

מהנל עריה 8 שנים, שסתפל עריה מוד לה באופריקה מחפש תפקיד מתאים בארץ או בחו"ל. 04-449526 (24149)

לוח ירושלים

1. דרוש איש פיוז אחרי, לעובד, עם נסיון בתפעול שיפוץ, תנאים טובים.
2. דרוש איש אחזקה, עם נסיון לפחות 3 שנים במלון, תנאים טובים. 02-224169 (8570)

למשרד חיוך דרוש/ה מזכיר/ת, ראיונים. 02-631664, 02-669111 (22532)

יעד בע"מ
יעד תעסוקתי ניהול מיחשוב

מהנדס אקדמאי

האם נרשמת כבר ל"יעד"? ★ הכוונה מקצועית ★ מידע תעסוקתי ★ הצעות עבודה

טלפון: 02-520022 (24 שעות) רחוב הפרימים 22 ירושלים 09:00–17:00. (26132)

למושב נעמה דרושים:
1. אחראי בית אריזה
2. איש שיווק
3. איש איום

להתקשר בין השעות: 08:00–13:00 02-922098, 02-922098, 02-922930 (13854) (13854)

למרכז בריאות ודיאטה
דרושות
1. אשות מכירות בקבלה
2. בוגרת לחינוך גופני
3. פרפיסטיות יופי
4. עובדת משק בית

הופעה נאה נסיון. טלפון: 02-241476, 02-241477 (26663)

לעבודה נוחה ונוחה, בסקרי תחבורה (עדיפות ליודעי ערבית). נא לפנות לטל': 02-661401, 02-669604 לאל'. (22437)

יוצאי צבא, מזכירות קרביות, בתפקידי פיקוד, שכר גבוה. 02-245102/4 (10855)

חוק הזדמנות שווה בתעסוקה תשמ"א – 1981
לפי חוק זה אסור למעביד להפלות בין עובדיו או בין דורשי עבודה מחמת מינם או מעמדם האישי. אם הדבר נובע מאופי או מהות של התפקיד או המשרה אין זו הפליה לפי החוק. פרסום מודעות המפלות בין המינים אסור. הודעות ומודעות על פי החוק.

אומנות ומוסיקה
3850

דרוש מנגן אחוקה כללי לעבודות חשמל, מים, פנאומטיקה, הידראוליקה, מטורות, 5 ימים בשבוע. 02-521106, 02-528291 לפנות ליער אל. (25105)

לישיבה תיכונית, דרוש איש אחזקה מנוסה. 02-529007, 02-635275 (23821)

אחיות וחובשות
3840

מציבות עדיות המדינה מודיעה
למשרד הבריאות
דרושים

אחים ואחיות מוסמכים ומעשיים ועובדי טיפול גריאטרי

לעבודה במרכז גריאטרי חלפיות

בירור פרטים לפנות במקום דרך חברון 107 ירושלים טלפון 02-712545, 02-713238 (16856)

לביה"ח "ביקור חולים" דרושות אחיות מוסמכות לתפקידים אחראיים. לפנות למשרד האחות הראשית 08:00–12:00 לעשה"צ. (18758)

דילות ומדגימות
3890

דרושה דילה לעבודת תיירות בירושלים, הכרחית ידיעת שתיים מהשפות: אנגלית, צרפתית, גרמנית וספרדית. לפנות טלפון: 02-721056 (18355)

הכנסה בשעות הפנאי בהפצת תכשירי מיפוח. 02-352786 – פנינה. (11752)

הנהלת חשבונות
3320

לטפעל שער מהנדס + ידע בחשבונות. ת.ד. 10147 ירושלים. (22971)

מכונים/קונדיטורים
3520

דרוש מנוסה לאפיה קונדיטוריה, עוגות ודברי קונדיטוריה, תנאים טובים להתקשר. 02-714095 (24838)

מכונאים/הנדסאים
3260

דרוש מכונאי אלקטרוניקה למפעל בקטמון, תנאים טובים, ידע כללי, רצוי ידיעת אנגלית. (העבודה כוללת השתלמות קצרה בחו"ל). להתקשר בשעות 9:00–12:30. 02-227736 (23597)

מנהלים/טכנאים
3200

לכפר הנוער בן שמן דרוש מדריך תפקידי לעבודה כפולה, המשכה ויחידה/תחנה סניפית. טלפון 08-229111 15:00–06:00, מגורים במקום חובה. (15329)

מהנדסים ואדריכלים
3300

מהנדס/הנדסאי בניין מנוסה, לפיקוח על עבודות בניה ופיתוח בירושלים. לפנות בכתב לת.ד. 2107 ירושלים עבור מספר "100" סודיות מובטחת. (11715)

מורים וגננות
3340

לבי"ס תיכון, לכיתות הגבוהות (כולל דוברי אנגלית) דרושה מורה לאנגלית מוסמכת, חצי משרה. 02-817474, 02-767069 (21589)

למועצה מקומית קרית-ארבע, גננת מוסמכת מתנדבת. 02-961505 (19992)

מכירות
3350

לעורך דין, מזכירה בוגרת מנוסה + שליחויות, לצהריים. 02-231027 (8399)

מזכירה מנוסה, במשרד פרטי, לתפקיד מזכירות, מרכזת לאקדמאית, ידע בעברית, אנגלית, רצוי גרמנית, כולל הדפסה. 03-247403, 02-228083 (8917)

דרושה מזכירה לסיעודה מלאה-חלקית, ידיעת צרפתית חובה. 02-243951 (14420)

לגדוד ישראל דרושה מזכירה עברית אנגלית כולל הדפסה וכתבת הנהלת חשבונות, למשרה מלאה, 5 ימי עבודה בשבוע. 02-639501 לאסוף. (17486)

למפעל ציוד חדש וטוען, מזכירה דוברת וקלדנית עברית ואנגלית. 02-717421 שלוחות 29, 30, 31. (20500)

למשרד רוה, מזכירה שולטת באנגלית ועברית. 02-531284 בבוקר. (260014)

תפקידה עברית ואנגלית, משרה מלאה/חלקית, תנאים טובים. פירוט מפורט באתר המשרה המבוקשת ל.ת.ד. 4064 ירושלים (260063)

מזכירה אחראית + נסיון רב, יהודה, כושר ארגון וניהול משרד, הדפסה עברית/אנגלית. גיל 30 ומעלה. 02-535252 (19746)

מסעדות ומלונאות
3365

דרושים מלצרים ופקיד קבלה, למלון 4 כוכבים, תנאים טובים. 02-244644 (8353)

מפיצים ומקדמי מכירות
3365

להוצאה לאור דרוש איש שיווק מנוסה לרכישת מודעות בירושלים

טלפון 03-285621, 03-286782 (25713)

סוכן עצמאי למכירת מכשירי עסימה ומהדורים בעולם באזור ירושלים, רצוי מירושלים, תנאים מצוינים. ת.ד. 3548 תל-אביב. (21767)

ספרים/יות וקוסמטיקאיות
3480

למספרה ראמדה דרושים אחים מקצועיים, נסיון לא הכרחי. 02-248536 (85621)

עוזרות ומטפלות
3600

דרושה עוזרת ברמות בירושלים, ליום. 02-867265 (8295)

מיפל בילד + עוזרת קבלת תנובת אוריות. 02-533989 לא בשבת. (8694)

ברמות 02 לאוהרוב, מטפלת לקבלת ילדים. 02-233111, 02-866446 (22890)

עוזרת מטפלת לתינוקת, ברחוביה, 5 ימים טלפון: 02-663690 (14452)

אישה ורעיה לטבח וקניות ועם קשישה, תנאים טובים. 02-418495 בערב. (17582)

לטיפול בילד + משק בית, כולל לינה. 02-531002 אחה"צ (20709)

עורכי דין
3620

לרשות הדואר
דרושים
עורכי דין

בעלי נסיון של שנתיים לפחות בתחומים: דיני חוזים, עבודה, נזיקין ומקרקעין.
מקום העבודה בירושלים.
על המתאימים לפנות בכתב בצירוף קורות חיים ל-ת.ד. 1283 ירושלים מיקוד 91012 עבור "יועץ משפטי". (16852)

פקידות וקלדנות
3220

לחברה דרושה פקידה, משרה מלאה + הדפסות. 02-823029 (8089)

דרושה עזרה לעבודה במחשב ומזכירות, רצוי ידע בהנהלת חשבונות. 02-526288/98 (8380)

קלדניות ריטקפים עם נסיון. 02-227354, 02-245521 ואחה"צ 02-663415 (9297)

פקיד/ה דרושה/י (עברית אנגלית וידע במחשב) אישי + ניהול תמלילים, עדיף רקע בהנהלת חשבונות. 02-286744 (9176)

דרושות קלדניות דיסקטים מנוסות לעבודה במשמרות, אפשרי גם ללא נסיון. 02-698398 לטל או אחה"צ 02-716715 (16773)

למשרה חלקית (מלאה בתשעה) עבור הליה דיונות משרת "השיפוט" האונ' לתל 19 (מול הרבנות) לשורה. (23292)

לחברה למסילות מבס תסילה בצפון מי מצוד ירושלים, דרושה מזכירה, ידע ההדפסה באנגלית הכרחי, שעות עבודה 08:00–16:00. טלפון: 02-247915, 02-247926 לפנות לעזרא (14295)

רופאים
3530

למוסד רפואי פרטי: רופא משפחה/כללי/עיסוי. 02-669513 (25066)

רפואת שיניים
3740

למרפאת שיניים של "אגד" דרושות סייעות

טלפון 02-713798, 02-715089 (26532)

למרפאה שיניים חדשה ומשוכללת בירושלים דרושים, רופאי שיניים, לפנות בטלפון 02-272274/5 (20518)

שמירה ואבטחה
3880

למחלקת הנדסות של הדיה דרושים מאבטחים יוצאי יחידות קרביות בוגרי קורס פיקוד. לפנות בין השעות 07:00–19:00 02-357642/3 (15209)

ביקוש עבודה
3800

מזכירה כתבנית, עברית אנגלית וצרפתית, מעוניינת ב-2-3 בקרים בשבוע. 02-665118 בערב. (15318)

מהנדס 1 + 2, מנוסה ומבצע, מחפש עבודה. 02-868338 (20849)

לוח חיפה

לחברה ישראלית למובילים בחו"ל: עובדים בעלי רקע מבני חשמל והנה למקצוע. 04-727353/4 (9005)

למשרד הובלה בחיפה דרוש מנהל עבודה רצוי ידע בעבודה ובהבנה מוד של בעלי נסיון + המלצות. ת.ד. 4627 ת.ד. 202 חיפה 31046 (25790)

דילות ומדגימות
3890

הכנסה בשעות הפנאי בהפצת תכשירי יופי. 04-388897 – אילית. (11728)

חשמל ואלקטרוניקה
3200

לחברת "חשמל" דרושים חשמלאים מוסמכים מנוסים לאינסטלציה. לפנות לערב אחרי. 04-728614 (25635)

מכונאים/הנדסאים
3260

מהנדס/הנדסאי ביצוע, לחברה קבלנית בחיפה. 04-241112, 04-245870 (8251)

מהנדסים ואדריכלים
3300

דרוש מהנדס/הנדסאי אלקטרוניקה למחלקת פיתוח. 04-257056 (בבוקר) (25121)

מורים וגננות
3340

מורים/מורות מוסמכים לבחרות ביוחרות בעברית, פיזיקה, אנגלית, לשון ומתמטיקה לתיכון והצפון. 04-247959 (18012)

מורים/מורות מוסמכים, לקורסי ערב/תערוכה למתמטיקה ותהליכים, מזכירות וניהול חשבונות ביחיפה, מתמטיקה, מחוז צפון. 04-247959 (12783)

כי"ס בכפר-ריגן דרוש ספרן לחצי משרה. 04-916621 לערב. (21225)

מכירות
3350

למשרד עיר בחיפה, מזכירה מנוסה בוגרת מוסר + ידע בעבוד תמלילים עברית/אנגלית/אנגלית, שעות העבודה 08:00–14:00 ובתיום למבצע מפוצל. במכתב עד, בצירוף השכלה + פרטי נסיון – ת.ד. 33261 חיפה 3. (236061)

דרושה מזכירה עם ידע בהנהלה למשרד בחיפה. 04-233011, 04-292476 (25792)

מסעדות ומלונאות
3363

דרושים לעבודה בבית מלון/ם ומסעדות. 04-233011, 04-292476 (25796)

מפיצים ומקדמי מכירות
3365

סוכן עצמאי, למכירת מכשירי עסימה ומהדורים בעולם, באזור הצפון, רצוי מחיפה, תנאים מצוינים. ת.ד. 3548 תל-אביב. (21791)

דרושות סוכנות מכירות בחיפה וזבולון. 04-224737, 03-233744 (17303)

עובדי מתכת
3520

מיסגר לבנות דרוש עוזרה, פועל אלומיניום/פייר. 04-510575 (26489)

פחח, חשמלאי, אלקטרוני, משכר טוב. 04-510575 (26490)

פקידות וקלדנות
3220

פקידה בבירה, עצמאית, בעלת נסיון, לניהול מחשבי ומכירות. במכתב ל.ת.ד. 1639, חיפה. (8210)

פקידה חלקית להתהליכי הדפסה אחרות ומוחרות לערך. 04-671425 (10747)

קורסים לעיבוד תמלילים כתבנות והנהלת חשבונות ממוחשבת

במחשבי פ.ס.י., עזרה בהשמה עבודה. מ.ל.מ. מרכז צבר ק ביאליק אחה"צ 04-719014 (21121)

דרושה פקידה לעתיקה שבת ומוצאי חג, ידיעת העברית על בוריה והדפסה במכונת מחשב הכרחית. לפנות בשעות אחה"צ והערב לטלפון: 09-674674 (24281)

לוח נתניה

פקידות וקלדנות
3220

בחוגה לחברה בצלחה פקידה מנוסה לאיחזקה למשרה מלאה. 053-335473 (17617)

לוח באר שבע

מפיצים ומקדמי מכירות
3365

סוכן למוצרי צריכה + רכב פרטי, באר שבע הדרום. 057-384416 (26368)

מבוקשים!!!
2 אנשי מכירות לתפקידי מפתח בחברה העוסקת בנושאי שיווק ופירסום

התכונות הנדרשות:
- נסיון בענף הפירסום.
- כושר ניהול מו"מ עם לקוחות.

מוצעים:
- פרוייקטים מבוססים ואפשרות להשתכר עד 5,000 ש"ח בחודש.

טל' 739648 – 03-73387

מתאים לעבוד במכירות?
דרושים
צעירים וצעירות בעלי הופעה נאה בין הגילים 25–35 לעבודה במכירות בשעות היום

הצלחה בינונית שווה הכנסה חודשית של 3,000 ש"ח

המתאימים מוזמנים להגיע לראיונות בימים א', ב', ג' בין השעות 9.00–14.00 במשרדי ארטל בע"מ, רח' אבן-גבירול 133, תל-אביב, טלפון 03-5461214, 5461206.

לבעלי נסיון קודם – יתרון

– סודיות מובטחת –

לחברה גדולה
דרושים
מקדמי מכירות
למערכת פרוייקטים מיוחדים בתחום התיירות ומבצעים לקידום מכירות.

אם הינך:
- ★ לאחר שירות צבאי (גילאי 23–35)
- ★ בעל(ת) הופעה נאה
- ★ בעל(ת) כושר ביטוי
- ★ נחישות ונמרצות
- ★ נכונות לעבודת שטח מעניינת
- ★ יכולת עבודה גם בשעות לא שיגרתיות
- ★ בעלי נסיון בפרסום וקידום מכירות
- ★ עדיפות לבעלי כלי רכב

למתאימים מוצעים תנאי העסקה מיוחדים הכוללים:
- ★ עמלות גבוהות
- ★ תמריצים על הישגים
- ★ אפשרות קידום בחברה

לקביעת מועד לראיון נא להתקשר אל בני טל. 03-337129, 03-337125.

"שיווק"
– מוספים מיוחדים במעריב
דרושים
- ★ גרפיקאי/ת מנוסה
- ★ אשת יחסי ציבור

טלפונים: 03-332062, 331936, 331986

הנהג
עשה לך מנהג – קח עמך חייל לדרך

כתיבה במכונה
בשיטה עיוורת
תלמדו ב-12 שעות
בבי"ס למכונ' "רימון"
ת"א, דיזנגוף 85,
☎ 281985

למשרד רו"ח
דרושים
★ מנהל בקורת רואה חשבון
רצוי בעל נסיון במשרד גדול
★ עוזרת למזכירה
הכרחי נסיון ב"וורדמיל"
לשעות 07:30—16:00, ששה ימים בשבוע
נא לפנות לטל. 03-653340

למגזין גדול בצבע
דרוש:
עורך גראפי

נא לפנות (בצרוף פרטים על הנסיון, טלפון להתקשרות והשכר המבוקש) לת.ד. 20017, תל אביב.

מועמדים בעלי השכלה ונסיון מתאימים יוזמנו לראיון בע"פ.

– סודיות מובטחת –

חצי מיליון צעירים כבר קוראים את "מעריב לנוער" ומה עם ילדך?

לחברת שיווק גדולה בת"א
דרושים:
אנשי מכירות מעולים

הזדמנות פז ואתגר להשתלב במערכת פרסומית בנושאי תיירות. רק לאנשי מכירות נמרצים, בעלי יכולת התמודדות בשטח עם מנכ"לים מחד ובעלי עסקים אחרים מאידך, בעלי הופעה מרשימה כושר שכנוע ודבקות במטרה.

עדיפות לבעלי רכב

למתאימים הכשרה פרסומית שיווקית, הכנסה גבוהה, תמריצים (כרטיס טיסה) ואפשרות קידום בחברה.

לפנות בכתב ובצירוף קורות-חיים, נסיון קודם ומס' טלפון לת.ד. 51620 ת"א 67212 (עבור תיירות).

לחברה גדולה ברמת-גן
דרושה
מזכירה
ידיעה טובה בעברית, אנגלית + הדפסה במעבד תמלילים (רצוי ידע בהפעלת טלקס), ל-6 ימי עבודה + שעות נוספות.

להתקשר: 03-7510905 מיום א'.

למרכז שיקום מקצועי פ"ת
דרוש בדחיפות
מדריך מוסמך
בתחום המתכת או החשמל
עם ידע כללי בענפים טכניים שונים

לפנות טלפונית: 03-9228151, 03-9228757

למועצה מקומית גני תקוה
דרוש/ה
מרכזת מועדונית
לעבודה עם ילדים בקבוצה מכיתות א' עד ד' במתן העשרה ועזרה בשיעורי בית בשעות אחה"צ.

המעוניינים/ות נא לפנות למחלקה לשרותים חברתיים, רח' העמקים 49, גני-תקוה, טל' 03-354020.

חלק שלום
ראש המועצה המקומית

למשרד רואי חשבון
מנהל/ת משרד
בעלי נסיון בלבד, מתבקשים לפנות בכתב-יד, לת.ד. 14069 תל-אביב, מיקוד 61141.

דרושים צעירים וצעירות
לאחר שרות צבאי
לעבודת מלצרות
גיל אורנים
- ידע קודם - לא הכרחי • לימוד במקום
- בסמן ההשתלמות שכר נאה
- ראיונות: יום א'-ג' 10.00-16.00

ניל אורנים
רח' גורדון 34
(פינת דב הוז)
תל-אביב

לסניף "תנובה" פתח-תקוה
דרושים:
מפיצים
לחלב ותוצרת חלב
הכישורים הדרושים:
- ★ רשיון נהיגה למשאית
- ★ ידע בנושא שיווק מוצרי מזון
- ★ כושר גופני טוב
- ★ ידיעה טובה בחשבון

תינתן עדיפות למועמדים בעלי נסיון מעשי בחלוקת מוצרי מזון.
התחלת העבודה משעה 03.00 בבוקר.

מועמדים מתאימים, תושבי פתח-תקוה וסביבתה הקרובה, מתבקשים לפנות אישית למחלקת המגבנן סניף "תנובה" פתח-תקוה, רח' חיים פיינשטיין פ"ת (לפני הפרשוק פ"ת) למר צבי דגמי. נא להתקשר טלפונית לתיאום פגישה בטלפון 03-906591, 03-902285.

– סודיות מובטחת –

- ★ אם אתה בגיל 23 עד 28, בעל נסיון ומרץ.
- ★ אם עבודה קשה לא מרתיעה אותך.
- ★ אם מתוגי השעון לא משחקים תפקיד אצלך.
- ★ אם עבדת בשנתיים האחרונות כמנהל מכירות ישירות (ביטוח, פרסום, מכירה מדלת לדלת וכדומה).
- ★ אם יש לך נטיה וכישורים פיקודיים וארגוניים.
- ★ אם באמת יש לך את כל הכישורים הנ"ל.

מובטח לך:
★ עמלות גבוהות ★ 1,200 ש"ח בסיס מובטח ★ קידום מהיר בעבודה.

התקשר בהקדם, מס' המקומות מוגבל (החל מהשעה 13.00) לטל' 337165, 337146, 337274, 03-337210.

דרוש
פסיכולוג
בעל תואר שני
לתפקיד מעניין
במוסד ציבורי בעכו
תנאים מועדפים למועמד המתאים
לפנות טלפונית החל מיום א' 18.10.87 – 04-914052, 04-913666.

לחברה גדולה ברמת-גן
דרושה
טלפנית/כתבנית
אנגלית ועברית על מעבד תמלילים
רצוי ידע בהפעלת טלקס
ל-6 ימי עבודה + שעות נוספות
להתקשר לטלפון: 03-7510905 מיום א'.

לחברה לניירות ערך
דרוש
מנהל תיקי השקעות
בעל נסיון
נא לפנות בצירוף קורות חיים בכתב-יד לת.ד. 31296 ת"א. עבור מס' 150.

מכבי מנהל אקתסל

UNIVERSITY OF NATAL
DURBAN, SOUTH AFRICA

The University of Natal is actively opposed to all forms of racial discrimination — in staff employment, in student selection and in every other field.

Department of Electrical Engineering

Professor of High Voltage Engineering/Senior Lecturer/Lecturer Ref. D57/87

AECI Professor of Control/Senior Lecturer/Lecturer Ref. D58/87

± R72 000 package at Professorial level
± R59 000 package at Senior Lecturer level
± R51 000 package at Lecturer level

Which includes an attractive salary + 13th cheque + a generous subsidised housing scheme upon purchase + remission of University fees + generous relocation costs + substantial retirement benefits including a tax-free gratuity and a favourable annuity under the pension scheme.

The Department of Electrical Engineering houses a well-equipped high voltage laboratory with reasonable measuring facilities

The position of AECI Professor of Control has been created by the University of Natal and AECI Ltd.

Incumbents will be responsible to the Head of Department for all undergraduate teaching and post-graduate research in their respective subject areas.

It is the policy of the University to rotate the Departmental Headship at five- or seven-year intervals, and incumbents appointed either at professorial or Senior Lecturer level may at some time be called upon to assume the position of Head of Department. The above posts are tenure positions, but applicants could also be considered for a one-year visiting appointment.

Application forms, further particulars of the post and conditions of service, including details of fringe benefits, are obtainable from the Secretary, South African Universities Office, Chichester House, 278 High Holborn, London WCIV 7HE or the Personnel Section, University of Natal, King George V Avenue, Durban, South Africa 4001 (Telephone (031) 816-3378), with whom applications, on the prescribed form, must be lodged not later than 30 November, 1987, quoting the relevant reference number.

נציבות שרות המדינה

מודיעה על מכרז פומבי קיבוצי מס' מק/7/87

למשרות מפקחי/ות מס

באגף מס הכנסה ומס רכוש

איזור ת"א והמרכז
(כפר־סבא, תל־אביב, גוש דן, רמלה, פתח תקוה, פשמ"צ, רחובות)
~ 50 משרות.

המשרות הן בדרגות מ"ה־י"מ 1 של הדירוג האחיד או 4–7 בדירוג האקדמאים במדעי החברה והרוח, כן משולמת תוספת שכר בשיעור של 30% המהווה הטבת שכר מיוחדת לעובדי מסים.
מועמדים בעלי תעודת רואה חשבון עוסק בפועל או בעלי תעודת רו"ח (ללא התמחות) — ישובצו בדרגה 7 בדירוג האקדמאים במדעי החברה והרוח, רטרואקטיבית מיום סיום הקורס.

דרישות המשרה:
א. תעודת בגרות. יועדפו מועמדים שסיימו בחינות ביניים בראיית חשבון, או תלמידי האוניברסיטה בחשבונאות, כלכלה או משפטים.
ב. עדיפות לבעלי ידיעות ברמה של סוג 2 בהנהלת חשבונות מטעם משרד העבודה והרווחה.
ג. ידיעת שפות מהמדוברות בארץ.
ד. כושר קיום קשר נאות עם קהל, כושר ניהול משא ומתן.

המועמדים יידרשו לעמוד במבחנים בכתב ובעל־פה.
מועמד שייבחר ייצא לקורס מרוכז אשר יימשך כ־5 חודשים, בתנאי פנימיה, ולאחר מכן לתקופת התמחות.
המועמדים שיסיימו את הקורס בהצלחה ישובצו ביחידות ויועסקו על פי חוזה מיוחד/או מינוי בפועל במשרות של משימה חולפת.
המועד המשוער להתחלת הקורס — 14.2.88.
בהתאם להוראות חוק הזדמנות שווה בתעסוקה, התשמ"א־1981, כל מקום במכרז בו צויינו המלים מועמד או מועמדים הכוונה גם למועמדת או למועמדות.
את פרטי המכרז המלא והמחייב הנ"ל וכן טופסי בקשה ומידע נוסף, ניתן להשיג בלשכת המחוזית של נציבות שרות המדינה.

הגשת הבקשות:
בירושלים, הקריה, בנין ראש הממשלה, חדר 429; בתל־אביב, הקריה, רחוב האלוף קלמן מגן מס' 110; בחיפה, בבית הממשלה, רחוב חסן שוקרי 11; בבאר־שבע, בבין לשכת הבריאות המחוזית, שכונה ד' (צפון), וכן אצל העתרים למינהל במשרדי השומה והחקירות בכל רחבי הארץ.

היום האחרון להגשת הבקשות:
יום א', ט' בחשוון תשמ"ח, 1.11.87.

Textile Manufacturer Seeks
DYNAMIC WORKER
With English Mother Tongue
For interesting and demanding work
At it's Tel-Aviv Headquarters.
Basic typing skills required.
Experience in industrial adminstration advantageous
6 day work week.
Call Aliza, tel. 03-338146, 03-338164.

לחברת שיווק הנדסית
דרוש/ה
מנהל/ת חשבונות עצמאי/ת
ל־5 ימים בשבוע
נסיון 3 שנים לפחות,
ידיעה בהפעלת מחשב.
לפנות טלפונית: 03-498582

שפר סיכוייך להתראיין
תכנון ועריכה של
קורות חיים
המשיגות תוצאות!
בעברית ובאנגלית
בערב: 04-476532
ת.ד. 11 רמת השרון
(סודיות מובטחת)

עשן קצת פחות!
בכסף שתחסוך,
קנה לילדך
"מעריב לנוער"

א.ח. זהבי בע"מ

לאולם תצוגה דרושה
אשת מכירות נמרצת
★ נסיון מוכח במכירות.
★ הבנה וידע בענף הבניה.
★ לחצי משרה בשעות אחה"צ.
טל' 03-225670, 03-243048 למיכל.

O.R.Status

איוש והשמה לבכירים
מקבוצת RS

לחברה דרום אפריקאית גדולה לפיתוח וייצור סמי קונדקטורים בתחומי טלה־קומוניקציה (טלפונים, מרכזיות, תקשורת נתונים) דרושים:

מהנדסי אלקטרוניקה (מערכת)

החברה תספק למועמדים אשרת עבודה, כרטיסי טיסה (לכל בני המשפחה) והוצאות העברה לחו"ל (ציוד ורהיטים). כמו כן, תופעת מולדת אחת (למשפחה). המועמדים ובני משפחתם ילוו ע"י עובדת הרווחה של החברה בשלבי התערותם הראשוניים.

מקום העבודה יוהנסבורג.

א) **מנהל חטיבת הנדסה:** חוזה לשנה, אפשרות הארכה ל־3 שנים. שכר צפוי 100–120 אלף דולר. נסיון של 8–10 שנים בניהול פרוייקטים של פיתוח בתחום סמי קונדקטורים וניהול הנדסי. אחריות על מחלקות ההנדסה של החטיבה: מחלקת הנדסת תהליך, מחלקת פיתוח, מחלקת תמיכה במוצר, מחלקת ניסוי וסימוך, מחלקת זיווד אלקטרוני. על המועמדים להיות בעלי נסיון ויכולת ניהולית טובה, עתירי ידע בתחומים אלה ובעלי מעוף.

ב) **מנהלי מחלקות:** חוזה לשנתיים (מינימום), אפשרות הארכה. שכר צפוי: 70–80 אלף דולר לשנה. נסיון של 5–7: התמחות בסמי קונדקטורים, נסיון מוכח בניהול עצמאי של אחת מהמחלקות הבאות:

מנהלי מחלקת הנדסת תהליך – התמחות סמי קונדקטורס.
מנהלי מחלקת פיתוח – התמחות סמי קונדקטורס.
מנהלי מחלקת זיווד אלקטרוני – התמחות סמי קונדקטורס.
מנהלי מחלקת ניסוי וסיכון – התמחות סמי קונדקטורס.
מנהלי מחלקת תמיכה במוצר (במסגרת חטיבת הנדסה) – התמחות סמי קונדקטורס.
מנהלי מחלקת ביקורת איכות – התמחות סמי קונדקטורס.

ג) **מהנדסי אלקטרוניקה:** 3–5 שנות נסיון בנושא סמי קונדקטורים. חוזה מינימום לשנתיים, אפשרות הארכה. שכר: 35–40 אלף דולר לשנה.

1) מהנדסי ATE.
2) מהנדסי פיתוח לתכנון מעגלים משולבים דיגיטליים ואנלוגיים.
3) מהנדסי תהליך (CMOS) characterization engineering physicists and modellers

הפונים לכל המשרות מתבקשים להביא תולדות־חיים באנגלית, מודפסות בשני העתקים.
לראיון נא לפנות לאסתר שפירא, טל' 285261, 03-202460.

או. אר. סטטוס / ככר אתרים 130 / תל־אביב 63573
טל. 285261, 03-202460 ; טלקס: 361379
פקסמיליה: 03-202598

המחלקה הראשונה לקריירה בכירה

לעבודה בטחונית בחו"ל
דרושים
קציני מילואים

נתונים נדרשים:
● גילאי 22–32
● שירות מלא ביחידות שדה כלוחמים ומפקדים.
● ידיעה טובה בשפה האנגלית ו/או בשפות אירופיות אחרות.
● השכלה תיכונית מלאה לפחות.
● כושר גופני טוב ובריאות תקינה.

המתאימים יצאו עם משפחותיהם לשליחות בת שנתיים־שלוש בחו"ל.

המעוניינים העומדים בכל הדרישות לעיל יפנו בכתב לת.ד. 39350 ת"א מיקוד 61392 עבור י.ד. בצרוף תולדות חיים ופרטים אישיים מלאים כולל מס' ת.ז. וטלפון.

— פונים מתאימים ייענו —

ללשכה המרכזית לסטטיסטיקה
דרושים
מראיינות ומראיינים
לביצוע סקר כוח־אדם
ביישובים שבאיזור תל־אביב, הרצליה וראשון־לציון

★ העבודה כוללת ראיון אוכלוסייה מגוונת ביותר. את האנשים מראיינים בדירותיהם בעזרת שאלונים בנושאים חשובים למשק ולחברה בישראל.
★ העבודה מתבצעת בשעות היום השונות (שעות הבוקר ובעיקר אחה"צ והערב) בהתאם לנוחיות המשפחות המשתתפות בסקר.
★ ההעסקה היא על־פי חוזה בהיקף של כחצי משרה, לפי צרכי העבודה.
★ השכר ישולם לפי שעות העבודה. ישולמו גם הוצאות עבור שימוש ברכב פרטי לצרכי העבודה.

<u>דרישות מיוחדות:</u>
★ הכרחית ידיעת השפה העברית: רצויה ידיעת שפות נוספות.
★ השכלה של 12 שנות לימוד לפחות.
★ גיל 22 עד 55.

מועמדים העונים לתנאים ולדרישות דלעיל, הגרים ביישובים המצויינים למעלה, מתבקשים לפנות בכתב אל הכתובת שלהלן:
הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, תיבת דואר 7010, תל־אביב, מיקוד 61070.

במכתב יש לציין: שם מלא, כתובת, מס' טלפון, שנת לידה, מצב משפחתי, השכלה, ידיעת שפות, עיסוק נוכחי וניסיון קודם בעבודה.

דרושים
'ערביסטים'

אם את/ה:
• דובר/ת ערבית ברמה של שפת אם (או כמעט)
• דובר/ת עברית באותה רמה
• מסוגל/ת לתרגם ל־2 השפות הנ"ל מאנגלית
• מסוגל/ת להדריך (בעברית ובערבית)
• ואם את/ה מעוניין להשתלב בצוות של פרוייקט יוקרתי –
התקשר, מיום א', למוטי קורן ב'תים מחשבים'
טל. 03-340962.

תים team תים מחשבים ומערכות בע"מ
Data General

לחברה לתובלה בינלאומית ועמילות מכס
לסניף ת"א
דרוש
איש/ת מכירות בכיר/ה

כישורים: ניסיון מוכח במכירת מטען ו/או שירותי מכס ★ כושר ניהול מו"מ ★ נכונות לעבודה מאומצת ותחת לחץ ★ רכב הכרחי ★

לסניף חיפה
דרוש
פקיד רישוי מוסמך
כישורים: ניסיון של 5 שנים לפחות כפקיד רישוי מוסמך ★ ידיעת הנהלים ותהליכי מכס ביבוא וביצוא על בוריין ★ ידע בסיווג ★ יכולת לעבודה עצמאית.

לקביעת ראיון נא לפנות:
בשעות היום: טל' 08-228240
בערב: טל' 08-223538

דרושה
משפחה אומנת
(בתשלום)
המסוגלת להעניק בית חם ואוהב לילד בן שנתיים

לפרטים נוספים נא לפנות ללשכה לשרותים חברתיים בעוד (לבקש את עליזה, רות ס. או יהודית), טלפון 057-950620, בשעות הבוקר או ימי א' ג' אחה"צ 16.00–19.00.

עמיעד להברת ערכי היהדות
דרושה
מזכירה בכירה
הכישורים:
★ ידע ונסיון בניהול משרד.
★ יכולת עבודה עם קהל מגוון
★ בושר ביטוי
★ ידע בהרפסה
★ עד גיל 30
★ שומרת מצוות

גמישות בשעות העבודה ● היקף העבודה ¾ משרה
לקביעת ראיון נא להתקשר לטלפון: 02-241015 ולבקש את רחל או דוד.

למפעל תעשיתי גדול במפרץ חיפה
דרוש
אחראי למוסך
מהות התפקיד:
★ תיקוני מלגזות (דיזל ובנזין) וציוד כבד
הכישורים הדרושים:
★ תעודת הסמכה לאחריות למוסך.
★ נסיון בעבודות הנ"ל.

בדבר פרטים ובצרוף קורות חיים נא לפנות לת.ד. 767 חיפה.

דרושה בעכו
בוגרת פסיכולוגיה או מדעי ההתנהגות לתפקיד של מאבחנת

לפנות טלפונית החל מיום א' 18.10.87
04-913666; 04-914052.

קופת חולים מכבי
דרושים
רופאים מומחים
למשרות הבאות:
1. **רנטגנולוג** למשרה מלאה בסניף ר"ג.
2. **קרדיולוג** למשרה מלאה בסניף רמת־גן.
3. **רופא ילדים** לחצי משרה בכפר־סבא.
4. **רופא ילדים** למשרה מלאה באילת.
5. **רופאים כלליים** לאזור המרכז.
6. **רופאי ילדים** לאזור המרכז.

המעוניינים יפנו בכתב למרכז קופ"ח "מכבי", רח' בלפור 10 ת"א, עבור סגל רופאים, או טלפונית - טל' 03-292911 שלוחה 224 או 269, לגב' אבני או למר לוי.

הטכניון
מכון טכנולוגי לישראל

הפקולטה להנדסה חקלאית
מחפשת חבר סגל עם מיומנות בבקרה ו/או אלקטרוניקה להוראה בתחום המיכון החקלאי

הכישורים הדרושים:
בוגר הנדסה (חקלאית, מכונות, חשמל). בעל תואר דוקטור (רצוי בעל נסיון אקדמי נוסף). בסיס טוב במדעי יסוד. ענין לעבוד בנושאי ההנדסה החקלאית.

מועד התחלה: פברואר 1988 (זמן ב').
הדרגה ההתחלית תקבע על פי הכישורים.

מועמדים מתבקשים לפנות עד ה־15 לדצמבר 1987 ולצרף קורות חיים.
רשימת פרסומים ושמות של 3 ממליצים אל:

פרופ' עדו סגינר
דיקן הפקולטה להנדסה חקלאית
טכניון — מכון טכנולוגי לישראל
קרית הטכניון
חיפה 32000

לחברה מסחרית ארצית
לסניפה בחיפה
דרוש
מנהל מחסן
הכישורים הנדרשים:
★ כושר ארגון.
★ הבנה בסיסית בסחר ויכולת ניהול משא ומתן עם לקוחות וספקים.
★ כושר ניהול צוות עובדים.
★ ידע טכני – יתרון.
רצוי רקע חקלאי.

מועמדים תושבי חיפה והקריות יפנו בכתב־יד, עם פירוט קורות־חיים, לת.ד. 20068 ת"א.
מיקוד – 61200, ולציין על המעטפה "מנהל מחסן".

לחברה מסחרית ארצית לסניפה בתל־אביב
דרוש/ה למשרה מלאה
קלדן/ית מפעיל/ת מחשב
הכישורים הנדרשים:
★ נסיון בהפעלת מחשב קיטסם אי.בי.אם 36, הכרחי (שנתיים לפחות).
★ מגורים באזור ת"א והסביבה.
★ ידע בהנהלת חשבונות – יתרון.

מועמדים/ות תושבי אזור המרכז יפנו בכתב־יד, בצירוף קורות־חיים ונסיון, לת"ד 20068 ת"א – 61200 ויציינו על גב המעטפה עבור "מחשב".

בינות פיתוח ויישום בע"מ
דרוש
ארכיטקט
הכישורים הדרושים:
1. בוגר הטכניון, בעל 3 שנות נסיון.
2. ידע בתיכנות.

לפנות בכתב־יד "בינות", רח' היוזד 12 הרצליה ב', מיקוד 46583.

קבוץ ברקאי מחפש
אחות מוסמכת
מגורים במקום
טל' 06-378586-8 עד 14.00

מעריב כלכלה

חלק ו'/יום ו', כ"ג תשרי תשמ"ח, 16.10.1987

תקציר

כתבה בעמוד 2
כסף מזובל
הלהיט של ילדינו: תמונות הזבל. שוב אוספים קלפים, אבל במקום שחקני כדורגל או כוכבים – הפעם מדובר באוסף של "מגעילים".

כתבה בעמוד 3
ביטוח לכאב שיניים
במדור הצרכנות: שלוש חברות ביטוח מציעות תוכניות חדשות לכיסוי הוצאות ריפוי שיניים.

כתבה בעמוד 3
חברת הביטוח הטעתה לקוח
חברת "שמיר" הכניסה לפוליסה סעיף, שמבטל למעשה את הביטוי לפריצה וגניבה. השופט ארבל מותח ביקורת חריפה על מעשי החברה

כתבה בעמוד 4
הונדה מספר 4
חברת המכוניות היפאנית מגבירה את פעילותה בארה"ב ומתכננת לייצא ליפאן מכוניות אמריקניות מתוצרתה.

העיסקה של נמרודי
הספקולנטים מחכים

יעקב נמרודי

איש העסקים **יעקב נמרודי** מחפש שותפים לעיסקת הענק שביצע בשבוע שחלף, במסגרתה רכש מבל"ל 43.9% ממניות ההון של הכשרת הישוב תמורת 19.75 מיליון דולר. בימים אלה ממש עוסקים נמרודי ויועצו המשפטי (לעיסקה זו) עו"ד ח"כ **אהוד אולמרט** בסינון המשקיעים, המבקשים להצטרף לעיסקה הנחשבת לאחת הגדולות שבוצעו בשנים האחרונות במשק.

נמרודי, שהתפרסם בשנתיים האחרונות בעקבות פרשת אירנגייט, חדל לפעול במחתרת. הוא שואף ליצור לעצמו תשתית עיסקית-כלכלית, שתנגן כראוי על ההון שצבר, בעיקר בעיסקות עם האירנים. עיסקת הכשרת הישוב שביצע נמרודי בשבוע שחלף הינה כפי הנראה ההפתעה הראשונה בשרשרת המצויה באמתחתו. את הטענות כאילו מימן רכישת המניות מרווחיו בעיסקות נשק עם איראן דוחה נמרודי (באמצעות אהוד אולמרט): "שטויות. לא אירנים; לא היה ולא נברא; מרבית רווחיו של נמרודי הושגו במכירת מתקני התפלה ולא מעיסקות נשק".

במכרז של בל"ל השתתף נמרודי באמצעות הפלא-פון המצוי במכוניתו. מספר אולמרט: "היינו עסוקים בדיונים בביתו עד שעה מאוחרת. כשהתחיל המכרז – היינו בדרך לבל"ל, לסניף המרכזי ברח' יהודה הלוי בתל-אביב. ההצעה הראשונה של נמרודי היתה 17 מיליון דולר. מישהו אחר הציע 18.75 מיליון דולר. ב-2 דקות ל-6 הציע נמרודי 19 מיליון דולר. מיהרנו. הגענו לבנק לאומי שלוש דקות לאחר השעה 6 בערב לחדרו של **שלמה פיוטרקובסקי**, איש הכספים של בל"ל, שניהל את המכרז. פיוטרקובסקי הודיע לנו כי מישהו אחר הציע בינתיים 19.5 מיליון דולר. נמרודי הציע מיד 19.75 מיליון דולר וזכה במניות." אולמרט מספר, כי נמרודי קיבל הצעות שונות עד סמוך למכרז מאנשי עסקים: "20 דקות לפני 6, עוד שקל נמרודי הצעה לרכוש בשותף את מניות הכשרת הישוב. הוא דחה את ההצעה." עתה יצטרך נמרודי לרכוש את גם מניות השליטה מידי הסוכנות היהודית, כדי להשלים את השליטה בחברה.

אולמרט, נציגו של נמרודי מדגיש: "זו אינה ספקולציה אלא השקעה באדמות הארץ." ספקולציות או לא, הספקולנטים בבורסה מחכים לנמרודי. ביום שלישי, יום המסחר הראשון לאחר שנסגרה העיסקה, עלו מניות הכשרת הישוב ב-8.3%. עליה חדה לנייר כה כבד. הצבעת אמון בנמרודי ובהצעת הרכש הצפויה.

ככל משקיע, גם נמרודי מצפה להשיג רווחים במניות שרכש. לא מיד, אך בטווח של חודשים או שנים. סביר לגרוף רווחים – תלויים בהתפתחות שערי המניות בבורסה ובעיקר ביכולתו להביא לתפנית ממשית בעיסקי החברה שסבלה שנים רבות מניהול לקוי.

שונה המצב לגבי בנק לאומי. כבר עתה, עוד קודם שנערכו בבנק לאומי הסיכומים וההתאמות המתחייבות, מתברר כי לבנק ייזקף רווח הון ממכירת המניות בסכום של כ-5 מיליוני שקלים, שייזקף לזכותו בדו"חות לשנת 1987 (שיפורסמו בתחילת 1988). בנק לאומי היה יכול להשיג רווח גדול עוד יותר לו פעל בבורסה באופן שמרני ולא לחץ מטה את שערי מניות הכשרת הישוב, אולם מנכ"ל בל"ל, **בינו צדיק**, העריך כי הזמן שווה יותר כסף. ומן הכסף שיקבל – ניתן להשיג עוד כסף.

אם, לדוגמא, ילווה בינו את הכספים (19.75 מיליון דולר) בריבית המקובלת בשוק החופשי, יקבל בשנה הקרובה ריבית ריאלית של כ-24.6% לשנה. אם ילווה את הכספים שקיבל במסגרת ההלוואות שהוא מספק עתה ללקוחותיו, יקבל ריבית ריאלית של כ-11% לשנה. מי שמעורה היטב בעסקי הבורסה יודע כי לבנקאי שמרני עדיפות חלופות אלה, על פני השקעה במניות, אשר ספק אם תישא פרי.

יואב יצחק

עולה יורד

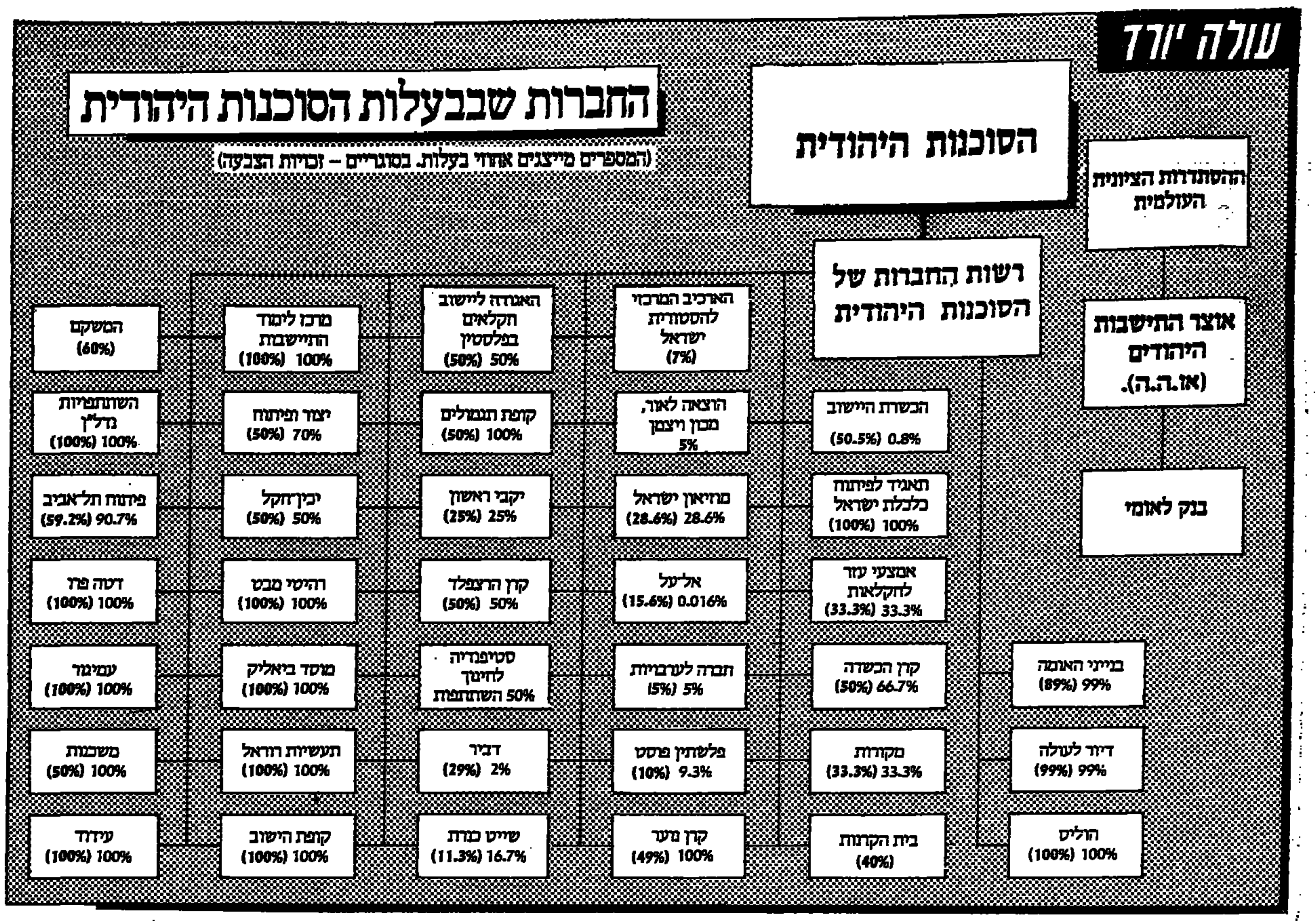

אימפריה של סוכנות. עכשיו מוכרים

מאת יואב יצחק

שלמה שוורצברג, בן 40, היה עד תחילת השנה אלמוני יחסית, מנהל רשות החברות בסוכנות היהודית. בפברואר השנה – לאחר שמונה שנים של עבודה בסוכנות, וקודם לכן – שבע שנים במשרד מבקר המדינה – השתנה מעמדו לחלוטין. בעקבות שינויים ארגוניים והעברת מוקד האחריות לועדת החברות של חבר הנאמנים של הסוכנות, אליה כפופה רשות החברות, הפך שוורצברג לגורם החזק ביותר ברשות החברות. למעשה, התפקיד הביצועי, הבכיר ביותר במערכת הכלכלית האדירה של הסוכנות.

שוורצברג, כלכלן, בוגר האוניברסיטה העברית בירושלים, התמנה לתפקיד מנכ"ל רשות החברות של הסוכנות עוד לפני שלוש שנים. מאז הוא עוסק בביצוע המדיניות הכלכלית של הסוכנות היהודית, שהתחדדה בשנה האחרונה, ועיקרה – הפרדת פעילותה הכלכלית של הסוכנות היהודית מיתר עיסוקיה. אם עד לפני כעשר שנים עסקה הסוכנות היהודית בעיקר בהפניית משאבים לעידוד העליה לארץ, פעולות חינוך ותרבות בארץ ובגולה וכו' הרי עם השנים, הפכו החברות, שבבעלות הסוכנות היהודית, לגורם כלכלי, מהמובילים במשק.

אחד מהמודלים הגרועים המאיצים בראשי הסוכנות ליישם במדינות את מדיניותם ולהתפרק מחלק מנכסיהם הוא **בנק לאומי**, שמניות השליטה בו מוחזקות על ידי או.ה.ה. הבנק נוהל במשך שנים על ידי מנהלים, שינקו ממנו שכר גבירים, בלי שהיתה לנציגי חברי מועצת או.ה.ה. יכולת מעשית לפקח על הבנק. כך גם בחברות הכלכליות של הסוכנות היהודית, שנוהלו באופן שהסב הפסדים כבדים, דווקא באותן חברות, מהן אמורה היתה הסוכנות לשאוב כספים למימון מטרותיה. חברות רבות, ובהן **מבט ודסקו** (שנמכרו) **יכין חק"ל**, **מקורות**, הסבו כל שנה הפסדים במיליוני דולרים.

לחבר הנאמנים של הסוכנות היהודית התחוור, כי לא ניתן לשלוט ביעילות ב'שלט רחוק', מרחבי העולם, בחברות כלכליות הפועלות בתנאים משתנים כה קשים. מינוי ועדת חברות מטעם חבר הנאמנים של הסוכנות וההפרדות המינהלית, שיתוארו בהמשך, נועדו אם כן לאפשר לסוכנות להדק את הפיקוח על החברות הכלכליות לקידום ענייניה במדינת ישראל. שינויים אלו הם פן נוסף בשינוי התפיסה בקרב ראשי הסוכנות ועל האמצעים הננקטים עתה לשם קידום מטרותיה.

≡ לא עוד צבירת רכוש

עד אמצע שנות השמונים עסקה ההסתדרות הציונית בהזרמת כספים ארצה, שחלקם הושקע ברכישה או ביצירת נכסים – שנועדו לקדם את מטרותיה. בשנים האחרונות חל מהפך גם בדרך המחשבה בגופים אלה – כמו גם על המערכת הבנקאית, ההסתדרות וגופים אחרים: לא עוד צבירת רכוש והשקעות בנכסים כלכליים, שאינם תורמים באופן אקטיווי למטרות הסוכנות. חבר הנאמנים של הסוכנות היהודית קיבל החלטה, לפיה יש לחדול מהזרמת כספים להשקעות חדשות ברכוש ואף לנסות ולמכור רכוש, שאינו משמש לקידום מטרותיה של הסוכנות היהודית – עידוד עליה, חינוך ותרבות בארץ ובגולה, עבודה אירגונית בפדרציות ציוניות וכו'.

במסגרת זו מקיימים נציגי רשות החברות מגעים עם גורמים שונים כדי למכור את מניות הסוכנות במלון **פארק** שבתל-אביב, את מניות היסוד **בהכשרת הישוב**, את אחזקותיהם **ביכין חקל** ושרדה נוספת של נכסים. גם הרעיון למכור נכסים נוספים, כדוגמת המניות **באל-על**, עלה לא אחת על שולחן הדיונים בעקבות הביקורת הציבורית הקשה על אופן ניהול החברה, שהסב לקופת המדינה הפסדים במאות מיליוני דולרים. במסגרת מדיניות מכירת החברות כבר מכרה הסוכנות ליזמים פרטיים את מפעל מבט בנתניה, תמורת סכום של 0.3 מיליון דולר ואת לחוות הגליל, בסכום של כ-1.5 מיליון דולר.

> **מאז חודש פברואר השנה, המפקח על פעילות רשות החברות של הסוכנות, דרך וועדת החברות הוא יו"ר הוועדה, ארווין לוי, היושב במיאמי שבארה"ב.**

את מדיניות מכירת הנכסים מסביר שלמה שוורצברג כהתאמה לרוח התקופה. עם קום המדינה, הוא מסביר, הקפידה הסוכנות לייצור מקומות תעסוקה לעולים חדשים, בעיקר בענפי החקלאות. מאז עבר המשק כברת דרך: "אם בעבר העונקו לכל משפחה סיוע כספי בסך 20 אלף דולר להקמת מטע זיתים, היום אנו נותנים אותו סכום לרכישת מכונה לעיבוד עצים. הולכים לפרוייקטים אחרים, לא כל כך חקלאיים."

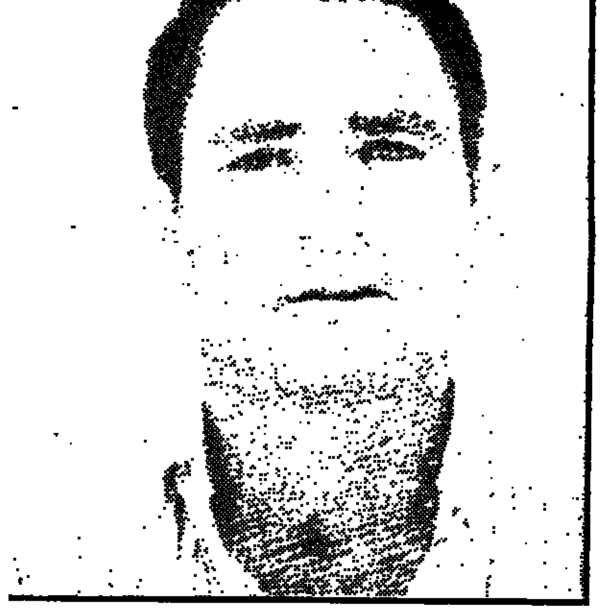
שלמה שוורצברג, מנכ"ל, (בתמונה) אחראי היום על נכסים בשווי של 200 מיליון דולר. עכשיו מנהל מגעים למכירת מלון פארק, מניות יסוד בהכשרת הישוב ואת חברת יכין חקל.

שינויים נערכו גם במבנה הפורמאלי של השליטה ברשות. ראשית, מעט על המיבנה המורכב של הסוכנות: הסוכנות היהודית כפופה לשלושה מוסדות מינהליים: עצרת, חבר נאמנים והנהלה:

העצרת – הגוף המבוגן של הסוכנות היהודית. היא מונה 398 חברים, 50% מהם מתמנים מטעם ההסתדרות הציונית העולמית, 30% מטעם המגבית המאוחדת לישראל בארצות הברית ו-20% מטעם מגביות המסונפות לקרן היסוד.

חבר הנאמנים (72 חברים) קובע את מדיניותיה של הסוכנות היהודית, מפקח ומבקר את פעולותיו.

ההנהלה, כפופה לחבר הנאמנים, אחראית לניהול השוטף של עניני הסוכנות.

על מנת לאפשר שליטה מקסימלית בפעולות הסוכנות, בארץ ובחו"ל, הוקמו וועדות קבועות המדווחות על הנעשה במחלקות השונות של הסוכנות. אחת מהן – **'ועדת חברות'** המפקחת, החל מפברואר 1987, על הפעילות הכלכלית של החברות העסקיות של הסוכנות היהודית.

עד אז היתה רשות החברות של הסוכנות קשורה בטבורה למוסדות בארץ, ולמעשה נשלטה על ידי יו"ר הסוכנות, **אריה דולצין**. בפברואר השתנה מבנה הניהול: שלמה שוורצברג, מנכ"ל רשות החברות של הסוכנות היהודית כפוף לועדת החברות, ולארווין לוי, יו"ר הועדה, היושב במיאמי, שבארה"ב. משם, מפקח ארווין לוי, באמצעות שלמה שוורצברג, על הפעילות הכלכלית של החברות, המגלגלות במשק הישראלי מאות מיליוני דולרים.

≡ עכשיו השליטה ממיאמי

שוורצברג, ויתר מנהלי הרשות הבכירים, הם האחראים למעשה לניהול רכוש המסתכם (נטו) בכ-200 מיליון דולר, המושקע רובו בנכסי נדל"ן. חלק אחר הינו מניות בחברות כלכליות המספקות תעסוקה לאלפי עובדים. יכין חקל לדוגמא (50% בבעלות הסוכנות), העומדת בימים אלה למכירה, מעסיקה כ-3,300 עובדים. מאות עובדים מועסקים ביקבים, בעמיגור ובחברות אחרות. נוסף לאלה, מחזיקה החברה ומנהלת רכוש במאות רבות של מיליוני דולרים – באמנות – עבור מגביות בחו"ל, משקיעים מחו"ל ונדבנים אחרים הקשורים עימה דרך קבע. עמיגור לדוגמא מחזיקה המנהלת 30 אלף יחידות דיור, הפזורות ברחבי הארץ (בעיקר בישובי פיתוח) שערכן נאמד בסכום של כ-450 מיליון דולר (מחיר כל דירה – כ-15 אלף דולר בממוצע).

כן מנהלת הרשות, בשיתוף עם עובדי הסוכנות, קופת תגמולים שנכסיה מסתכמים בכ-300 מיליון דולר. נכסים אלה מושקעים בשוק ההון הישראלי וכפופים לפיקוח שוטף של משרד האוצר. רכוש כה רב ושליטה במאות מיליוני דולרים המושקעים בשוק ההון ובפלחי משק שונים, היא זו המאפשר לסוכנות היהודית לקדם את האינטרסים הכלכליים והפוליטיים, למעטם מסודה. קידום אינטרסים – בעיקר תוך שימוש בכספים הזורמים באופן כמעט רצוף מחו"ל, ו'כיבודים' לאישים שונים, המסייעים לסוכנות לקדם ענייניה במערכת הפוליטית בארץ, 'כיבודים' אלה ניתנים בדרך של מינויים בחברות הכלכליות שבבעלות הסוכנות.

אלה החברות המרכזיות (בנוסף להכשרת הישוב) אותן מתפעלת רשות החברות כיום:

- **יצור ופיתוח** – משותפת לסוכנות (70%) ולחברת העובדים. עוסקת בהקמת מתקני נופש ותיירות בקיבוצים. היתה פעילה בהקמת לונה-גל ותמת נדד בצפון. מספקת שירותים וניהול למפעלים קיבוציים. לאחרונה נטלה החברה על עצמה את ניהול קיבוץ בית אורן – לאחר שהוחלט לפרקו.
- **עמיגור** – מנהלת כ-30 אלף דירות ברחבי הארץ. הדירות הינן בבעלות הסוכנות היהודית וגופים אחרים, מוסדות מחו"ל, הקשורים בה.
- **השתתפויות בנכסים** – מנהלת רכוש-ביותר מ-10 מיליון דולר. כמחצית הוא רכושם של משקיעים יהודים מחו"ל, המושקע בעיקר בנכסי נדל"ן. היא שותפה במיבנים של סופרמרקטים ובמלון פארק בתל-אביב. יש לה שטחים מסחריים במרכז הארץ (ביפו וברמת גן), בבאר שבע ובקרית שמונה.
- **החברה לפיתוח תל אביב** – מחזיקה ב-60 דונם בגני התערוכה הישנים, המועמדים למכירה. כיום מושכר חלק מהשטחים לדיירים מוגנים. הסוכנות מנהלת מגעים עם עירית תל-אביב כדי להאיץ הטיפול בשינוי ייעוד הקרקע.
- **בנייני האומה** – חברה השולטת ב-8000 מ"ר, מהיקרים ביותר בארץ. הסוכנות מתכוונת להשקיע בשנה הקרובה 2.5 מיליון דולר בשיפוץ יסודי של המקום. בעוד שנה יושקע סכום דומה בשיפוץ חלקים נוספים של בנייני האומה. פרוייקט השיפוצים משותף עם קרן ירושלים.
- **דיור לעולה** – אחת מחברות הבניה הפעילות בארץ ומחזור עסקיה השנתי מסתכם בכ-20 מיליון דולר. היא מעסיקה כ-280 עובדים ונחשבת סולידית. אינה מבצעת עבודות לגופים פרטיים, אלא אם פירסמו מכרז.
- **יקבי ראשון** – הסוכנות מחזיקה ב-25% ממניות היקבים, הכוללים את יקבי כרמל מזרחי בראשון לציון ובזכרון יעקב. מניות אלה ניתנו לה, ללא תמורה, על ידי אגודת הכורמים בזכות הסיוע שמנה הסוכנות למשקי בית, שהקימו כרמים. המחזור השנתי של חברה זו מסתכם בכ-20 מיליון דולר. לפני כשנתיים נקלעה החברה לקשיים כספיים. חובותיה לבנקים מסתכמים בכ-15 מיליון דולר.
- **מקורות** – הסוכנות מחזיקה ב-שליש מהמניות בחברה הלאומית. שליש מחברי הדירקטוריון הם נציגים מטעם הסוכנות. מחיר המים, ושירותים האחרים של מקורות נקבעים על ידי נציב המים, שר החקלאות והכנסת. לסוכנות אין כל יכולת להשפיע בקבלת החלטות אלה.

≡ מחכים לחבר הנאמנים

רשות החברות נעזרת בפעילותה השוטפת באנשי מקצוע רבים. לא מכבר מונה **אלי שטרייס** כיועץ בנושאים כלכליים. כן מסתייעת הרשות ברואי חשבון, עורכי דין, כלכלנים ויועצים, הבודקים עבור החברה פרוייקטים שונים. הרשות מפעילה, לפי הצורך, את חברות היועצים **נשיונל קונסלטנטס ויוזמים** – המתמחות בהערכת שווי של החברות. בשנתיים האחרונות, ביצעו חברות אלו הערכות כלכליות, שמטרתן לקבוע את מחירן של חברות שבבעלות הסוכנות, קודם שיוצעו למכירה. כך, לדוגמא, ביצעה יזומים הערכת השווי למפעל "מבט" וללחוות הגליל, קודם שנמכרו ליזמים פרטיים.

בחודש הבא יתכנס חבר הנאמנים (74 חברים) בבנייני המוסדות הלאומיים בירושלים. שלמה שוורצברג יידרש להציג בפניהם דיווחים על הפעילות הכלכלית שבוצעה בשנה האחרונה. חבר הנאמנים ייצטרך לקבל החלטות ולהתוות מדיניות בענין השקעות חדשות בחברות הסוכנות ובפרוייקטים כלכליים שיוצעו על ידי חבר הנאמנים, גורמים ממשלתיים וגופים אחרים. גם ענין הכשרת הישוב יובא לדיון בפגישה בנובמבר. מן הסתם יידרשו החברים לאשר את מכירת מניות היסוד בהכשרת הישוב (המקנות שליטה) לאיש העסקים **יעקב נמרודי**, אם ישלים עד אז את המו"מ עם נציגי הסוכנות.

עמדה

קונצרנים כדינוזאורים

מאת יובל אליצור

הזעזועים הפוקדים כיום את קונצרן כור, קשיי התעשיה האווירית בעקבות קרקוע מטוס לביא וזאת זמן קצר לאחר המשבר שעבר על "סולל בונה" ועל חברות גדולות אחרות – מחזירים אל סדר היום הציבורי שלנו את השאלה: האם יש עוד מקום לחברות ענק במשק הישראלי? האם לא היה כדאי יותר שנטפח חברות קטנות יותר, קלות יותר לניהול שגם אם הן נקלעות לקשיים – אלה מתגלים מהר יותר וניתן לטפל בהם לפני שהם הופכים לכשלונות ענק?

כלכלנים רבים, בארץ ובעולם, רואים היום את הקונצרנים, המאגדים בתוכם מזון וטקסטיל, אלקטרוניקה וביטוח כמעין דינוזאורים, שהלכו ונכחדו מן העולם משום שהיו גדולים מדי, לא היו חסינים בפני אסונות ולא ידעו כיצד להתמודד עם המציאות המשתנית ללא הרף.

האם לא היה כדאי יותר שנטפח חברות קטנות יותר, קלות יותר לניהול, שגם אם נקלעות לקשיים - אלה מתגלים מהר יותר וניתן לטפל בהם לפני שהם הופכים לכשלונות ענק?

לא רק בישראל מתלבטים כיום בשאלת כושר הקיום של הקונצרנים הפועלים לפי שיטת ה"כלבו" ואינם מצליחים להתאים עצמם לדרישות המיוחדות של המשק ברגע מסוים. גם בארצות הברית, בבריטניה ואפילו ביפאן, מולדת ה"זאיבטסו" הגדולים, יש רבים שסבורים כיום שבתנאי המשק של היום יש לפרק יחידות גדולות מדי.

בספרו, "האתגר האמריקני", שפורסם לפני עשרים שנה, טען הכלכלן והסופר הצרפתי ז'אן־ז'אק סרוואן־שרייבר שהחברות הרב־לאומיות האמריקניות עדיפות על האירופיות בזכות כשרונם של האמריקנים לנהל יחידות כלכליות גדולות. היום כבר רבים מכירים בעובדה שגם המנהלים האמריקנים נכשלים כאשר יחידת הניהול גדלה מדי.

השלב הראשון - פיתוח לשמו

אין ספק שמדינה המצאת בשלבי התפתחותה הראשונים זקוקה לקונצרנים גדולים שיפעלו כ"בלמי זעזועים" ויצליחו לרכז את המשאבים הפיננסיים, את כוחות הניהול ואת אנשי המקצוע המעטים המצויים במשק כדי לפעול בענפי המשק השונים העושים עדיין את צעדיהם הראשונים. כאשר המשימה היא פיתוח – יש להצדיק לעתים התרחבות לשמה, אפילו אם אין לצידה רווחים למשקיעים.

לא כל המומחים מסכימים ביניהם שיש יתרון ליחידות הקטנות הקומפקטיות. ד"ר מאיר דביר, סמנכ"ל "התעשיה האווירית", למשל, מצביע על שורה ארוכה של מיזוגים שהיינו עדים להם לאחרונה בתעשיה העולמית ובכלל זה במפעלי יצור האלקטרוניקה, מיזוגים שבהם נבלעו חברות ענק על ידי חברות ענק גדולות יותר שכן הן לא הצליחו להתמודד בכוחות עצמם בתנאי התחרות העולמית החריפה.

ד"ר דביר מסכים שבשלב מוקדם בהתפתחותן של חברות עתירות ידע, כאשר הפיתוח הטכנולוגי, כלומר התוצאה הישירה של המחקר והפיתוח הם עיקר היתרון היחסי של החברה, מצליחה גם חברה קטנה יחסית לכבוש לעצמה מעמד בשוק הבינלאומי, בעיקר אם היא יודעת לנצל גומחות במערכת היצור העולמי שחברות גדולות ממנה אינן יודעות לנצל אותו, אולם בשלב מאוחר יותר, הוא טוען, מצליח מי שתופס לעצמו את השוק.

"מי שיש לו כח לייצור ושיווק – מטאטא את השוק" – מאמין ד"ר דביר. "כח מעין זה יש רק לחברות הגדולות ביותר". הוויכוח על יחידות הייצור והשיווק הגדולות, שעליהן מדבר ד"ר דביר, מתמקד כמובן רק בחברות תעשייתיות מפותחות. במדינות צעירות, שאין להן תעשיה מפותחת, חברה גדולה אינה חברה המתמחה בענף עתיר ידע מסוים, אלא קונצרן שיש בו ענפי יצור רבים ואף ענפי מסחר ופיננסים.

מומחים לענייני משק מתפתח מבדילים בין שלושה שלבים של חברות עסקיות ומסבירים שלכל אחד מהם יש יעוד בשלב התפתחות מסוים:

● המדינות החדשות, שאין להן עדיין יזמים וחסר להם אפילו שוק הון – נזקקות לחברות ממשלתיות לא רק ליצירת התשתית הכלכלית ולניצול אוצרות הטבע כמו נפט, פחם או עצים, אלא גם כדי לרכז את היבוא והיצוא של המוצרים העיקריים ולמנוע רווחים מופלגים של בעלי "חזקות".

יתרונות לגודל

● השלב הבא, לאחר שהגיעה שעתה של הממשלה לצמצם את פעילותה בתחום המשק, הוא של העברת הדגש אל הקונצרנים הגדולים, שלדידם קיים שילוב בין הרצון לפתח את המשק לבין המוטיב של צבירת רווחים. כושרו של הקונצרן לספוג הפסדים בכמה תחומים בעזרת רווחים בתחומים אחרים, מונע, לעתים קרובות, בזבוז משאבים וסבל לעובדים – נזקים בלתי נמנעים בעת סגירת מפעלים בכל משק תחרותי בימינו.

● השלב השלישי הבא חברה עסקית, מגובשת וממוקדת בנושא אחד או במספר מצומצם של נושאים. בחברה כזו הדגש הוא על היעילות בניהול ועל הרווחים.

בישראל פעלו ופועלים גם כיום כל שלושה סוגי החברות העסקיות: החברה הממשלתית, הקונצרן הגדול שהוא בבעלות פרטית או ציבורית (כמו "כור" או "כלל") וחברות עסקיות, המתמחות בתחום פעילות מסוים ואשר מטרתם היחידה אינה "להתרחב", אלא להגדיל ככל האפשר את שיעור הרווחים.

השנים הראשונות לאחר הקמת המדינה היתה התקופה שבהן היתה הצדקה להקמת חברות ממשלתיות בכל התחומים: פיתוח אוצרות הנגב, שיכון ואפילו סחר חוץ. חלק מחברות אלה הועברו לידים פרטיות או שפעילותן הצטמצמה. אם לא נעשה יותר לשינוי הכיוון בתחום זה ואם חברות ממשלתיות חדשות מוקמות ללא הרף אין זה מתוך שיקולים כלכליים אלא כדי להצדיק את תאוותם של השרים לקיים בידם "אימפריות".

אם לא נעשה יותר לשינוי הכיוון בתחום זה, ואם חברות ממשלתיות חדשות מוקמות ללא הרף, אין זה מתוך שיקולים כלכליים אלא כדי להצדיק את תאוותם של השרים לקיים בידם "אימפריות".

שנות ה־50 ושנות ה־60 הראשונות היו שעתם הגדולה של הקונצרנים. כעשר חברות גדולות (בהתחשב במימדיו המצומצמים יחסית של המשק הישראלי באותן שנים), חצין – בבעלות פרטית וחצין – בבעלות הסתדרותית, מילאו משימות שונות, שהטילו עליהם השרים ובראשם – שר המסחר והתעשיה באותן שנים, פנחס ספיר המנוח. הקונצרנים ההסתדרותיים, ובכללם "כור" ו"סולל בונה", הוקמו עוד בשנים שקדמו להקמת המדינה. המשימה העיקרית שהוטלה עליהם באותם ימים היתה כיבוש העבודה העברית ומציאת תעסוקה בשנים שבהן פגעה האבטלה בקליטתם של העולים שהגיעו ממדינות אירופה.

אז זה היה נחוץ

למותר כמעט לציין שכל הגורמים האלה, ובכלל זה הגורמים שהצדיקו את הקמתו של קונצרן "כלל", לפני כ־25 שנה, אינם משפיעים עוד על הווי חיינו היום. במקומם הופיעו גורמים אחרים כולל הצורך בהתמחות רב יותר, הצורך בזירוז תהליך קבלת ההחלטות והסכנה שכל תקלה קטנה, שאין מתקנים אותה בעוד מועד, הופכת לכשלון רב־ממדים.

כאשר בוחנים את קשיי "כור", או כל קונצרן אחר, המונח היום על שולחן הניתוחים של המשק הישראלי, אסור להתעלם גם מן התמורות שעברו בינתיים על המשק הישראלי ומן הצורך לבדוק מחדש את כושר הסתגלותם של ה"דינוזאורים" הישראלים לתמורות אלה.

אשראי לחסכון - הפסד כספי

מאת עודד שורר ויאיר זימון

אחת הדרכים הפופולריות בקרב הבנקים לעודד חסכון, היא מתן אשראי והלוואות נוחות. זה לא חדש. אבל מסתבר שדרך זו, אולי רצופה כוונות טובות אך החוסך היא מובילה במקרים רבים להפסד כספי בטוח.

הבנקים הם מוסדות מתוחכמים. לפעמים, הם מציעים לך לפתוח תכנית חסכון כדי להנות מאשראי נוח; לפעמים, הם מציעים הלוואה למי שיפתח תכנית חסכון וזאת על בסיס "שקל־מול־שקל"; לפעמים, שמח הבנק להגדיל לך את מסגרת האשראי כאשר אתה מסכים לפתוח תכנית חסכון כבטוחה להלוואה.

אלה דברים הידועים לכל לקוח עיסקי. ברוב המקרים – לדעתנו – שקל המונח בתכנית חסכון כנגד שקל אחד אשראי, פירושו הפסד כספי בטוח ללקוח.

אנו מתעלמים מנושא המיסוי בכתבה זו. ההשלכות של ההתחשבנות עם מס הכנסה על הכרה ברבית כהוצאה מוכרת, הן שוליות, לדעתנו. במקרים רבים, גם אם לוקחים בחשבון שההוצאה על רבית היא הוצאה מוכרת – עדיין מדובר בהפסד ללקוח.

את המסקנות שהבאנו למעלה, והממצאים שלהלן, אנו מבססים על ניתוח של תנאי תכניות החסכון מאז 1983, שיעורי הרבית במשיכות יתר והלוואות רגילות שכיחות ומקובלות בבנקים. את הניתוח ערך הכלכלן ואיש הכספים, טוביה אבן.

אם נתרגם את הממצאים לשפת היום־יום:

● אדם שהפקיד, למשל, 100 ש"ח ב־1.1.83 בתכנית חסכון, ימצא שערך כספו היום תפח לסכום של 6,700 ש"ח. אם במהלך תקופה זו – החל ב־1.1.83 – היה באוברדראפט בסך 100 ש"ח כל הזמן (או כ־3,000 דולר), ימצא כי יתרת חובו הגיעה היום ל־15,000 ש"ח.

סכום מבהיל זה חושב על פי רבית רגילה ממוצעת (ולא רבית חריגה) שהיתה נהוגה במהלך התקופה, רבעון אחר רבעון וחודש אחר חודש. לו היתה משיכת היתר בסך 100 ש"ח גורמת לו לשלם רבית חריגה, הרי על פי רבית זו היה סכום של 100 ש"ח ב־ 1.1.83 צובר תאוצה במהלך השנים עד לסכום מטורף של 128 אלף ש"ח. כן. זו אינה טעות דפוס.

על רקע נתונים אלה אפשר להבין מדוע שקעו המושבים כה מהר בבוץ הדביק של הרבית. אם שילם אותו לקוח מחצית התקופה רבית ממוצעת רגילה ולאחר מכן, כיוון שמסגרת האשראי שלו לא עודכנה, החל לשלם במחצית השניה רבית חריגה, תהיה יתרת חובו היום כ־71 אלף ש"ח.

● התמתנות האינפלציה עשתה חסד עם המשקיע הישראלי והורידה את הרבית הרצחנית לרמה נמוכה יותר. אם אותו משקיע היה פותח תכנית חסכון בסך 100 ש"ח ב־ 1.1.84, הרי היום היו ברשותו 2,100 ש"ח. לעומת זאת, אם סבל חשבונו ממינוס של 100 ש"ח במשך כל התקופה מאז ועד היום, היה מגלה היום שיתרת חובו צברה רבית רגילה ממוצעת עד לסכום של 5,200 ש"ח. לו היה נאלץ לשלם רבית חריגה על אותם 100 ש"ח במשך התקופה היה מוצא עצמו היום חייב לבנק שק כבד מנשוא בסך 27 אלף ש"ח.

● הגענו לתכנית הכלכלית. לו היה אותו לקוח שלנו פותח תכנית חסכון בסך 100 ש"ח ב־1.1.85 – היה ערכה מגיע היום ל־400 ש"ח לערך, שהרי האינפלציה פחתה. רבית החובה המשיכה בסורה. משיכת־יתר בסכום זהה לאורך כל התקופה היתה מניבה היום יתרת־חובה בסך 750 ש"ח. לו היו מחייבים לקוח זה ברבית חריגה היתה יתרת חובו מגיעה לסכום הגבוה פי חמישה מן הסכום שצברה תכנית חסכון בה השקיע סכום זהה ב־1.1.85.

● והיום ? – לו פתח תכנית חסכון ב־1.1.87 בסך 100 ש"ח, היה מוצא היום בה סכום של 111 ש"ח. לו היה ביתרת חובה, בסכום זהה, לאורך כל התקופה, היה מוצא שיתרת חובו תפחה ל־136 ש"ח, על פי הרבית הרגילה הממוצעת שנגבו בבנקים. חישוב על פי רבית חריגה היה מוביל ליתרת חוב בסך 149 ש"ח.

הנתונים שהבאנו מאשרים את מה שהצהרנו בתחילתה של כתבה זו – הפסד ניכר לכל מי שמימן תכנית חסכון באמצעות הלוואות. להוציא מקרים חריגים ביותר, הרי מרבית המשקיעים שנתפתו לעיסקה כזו, עשו עסק רע.

דימוי ציורי שהביא אחד הלקוחות שנפגע מעיסקה שכזו – אשראי לצורך פתיחת תכנית חסכון – אומר שהדבר דומה לעיסקה בה קיבל מן הבנק תלילית ונאלץ להחזיר לו פסנתר כנף.

ומדוע כל הסקירה ההסטורית למעלה? – בעקבות שינוי התקנות של בנק ישראל, חזרו הבנקים למסלול זה והיום מקשטים את העיתונים מודעות בנוסח "הלוואה לצורך חסכון" ו"חסכון עם אשראי ברבית מועדפת". הבנקים מציעים לנו עיסקות כאלה כיוון שהן כדאיות להם.

בבנקים מאשרים את הממצאים האלה ומסבירים לנו: אין בנק בעולם שיכול לשלם על פקדונות כמו שהוא גובה על הלוואות. אלא אם כן הוא רוצה להפסיק להתקיים. לאורך שלוש השנים האחרונות הרבית פריים היתה בערך כמו עלית המדד. כיוון שהבנקים גבים בהלוואות רבית גבוהה מהפריים בהגדרה אם מצד אחד החסכונות צמודים למדד + רבית קטנה, ומאידך – לווים כספים ברבית שקלית – נוצר פער לטובת הלקוח.

החל מאמצע 85 עד סוף 86 היתה ירידה דרסטית בשיעורי האינפלציה והתאמת הרבית כלפי מטה היתה איטית. זה גורם נוסף לפער הגדול. לקוח צריך להיות מודע לנקודות אלו ואולי יש הגיון לקחת הלוואות גישור בין הלוואות לזמן קצר אבל לא להיות במשיכת יתר לאורך זמן מחד, ומאידך – שיהיו כספים בתכניות חסכון.

כרטיס טיסה פלוס

חברות התעופה הגדולות מתמחשבות בגדול כדי לתת שרות, מעבר להזמנת הכרטיס. גם אל על במרוץ היקר, עם "סהארה"

מאת דן ארקין

יש להן שמות יפים ומוזרים כמו אמדיאוס, אפולו, סייבר, באב"ס ודזאנה – מערכות ההזמנות הממוחשבות (כינוי בראשי התיבות CRS) של חברות התעופה. מדובר בארגוני ענק, שחלקם כבר פועל באירופה ובארה"ב וחלקם – מצוי עתה בשלבי אירגון. הכל כדי להעמיד לרשות הנוסע את המשהו הנוסף לכרטיס הטיסה – בית מלון, רכב שכור, חבילת סיור, טיול מאורגן ושרותים מיוחדים לאיש העסקים הממהר והעסוק.

כמו בעיסקי תעופה אחרים, המגמה העולמית הנוכחית היא שיתוף פעולה בין מדינות ובין חברות התעופה בגלל ההשקעות העצומות הכרוכות במערכות ממוחשבות אלו. בארה"ב מתנהלת כל חברת תעופה גדולה במערכת הפרטית שלה. כך, למשל, מערכת SABRE של חברת אמריקן איירליינס, המערכת הגדולה בעולם מסוגה, מערכת ממוחשבת המנפקת לא רק כרטיסי טיסה ושרותי נסיעות ותיירות אלא גם את הניהול והחשבונות של חברת ענק זו, המפעילה יותר מ־300 מטוסי נוסעים.

מתאחדים נגד האמריקנים

באחרונה מגבירות חברות התעופה האירופיות הגדולות את הפעילות הזאת כשהן מאוגדות בקבוצות־חברות. קבוצה אחת כוללת את חברות התעופה לופטהאנזה, אייר פראנס, איבריה וסאס המכינות את מערכת אמדיאוס; קבוצה שניה כוללת את בריטיש איירוויז, נתיבי אוויר אוסטריים, סוויסאייר וק.ל.מ., המכינות מערכת משלהן. הפעילות הזאת מאורגנת על ידי איגוד חברות התעופה האירופיות (AEA) במטרה שאין מסתירים אותה – למנוע השתלטות אמריקנית בלעדית על שוק זה של מערכות הזמנות ממוחשבות.

הקבוצה שתפעיל את מערכת אמדיאוס התכנסה באחרונה במדריד וכבר קיבלה כמה החלטות חשובות: הוחלט למשל שקבוצה זו תרכוש את תוכנת אמדיאוס מחברה־בת של טקסאס אייר וגם חברת יבם תספק לאמדיאוס תוכנה וחומרה. החוזה עם יבם הוא בהקף של 160 מליון דולר. אמדיאוס תספק למשתמשיה את השרותים הבאים: כרטיסי טיסה ורכבות, שרותי תיירות, השכרת רכב, הזמנת מלונות ביבשות אירופה ואמריקה. על המערכת הזאת אמר פרנק בקמן, הממונה על שיווק ומכירות בהנהלת לופטהנזה: אמדיאוס היא התשובה האירופית לאתגר שמעמידות בפנינו חברות התעופה האמריקניות במערכות הזמנות ממוחשבות. אמדיאוס תהיה טובה יותר ממערכות סייבר ואפולו. המערכת שלנו פתוחה לכל ואנו מזמינים את כל חברות התעופה להצטרף".

למוביל הלאומי שלנו, אל על, אין אמדיאוס או סייבר אבל עוד מעט יהיה סהארה. אם סוכן הנסיעות שלך קשור למערכת המחשב של חברת אל על – אתה יושב מולו, מתכנן את מסלול הנסיעה שלך בחו"ל, מחליט להתאכסן במלון, ההוא, שהמליצו עליו באוזניך בעיירה בצפון נורווגיה. בלחיצה על כמה קלידים יזמין לך הסוכן את המלון ההוא וגם יקבל במקום אישור להזמנה – ואתה מסודר.

באל על ירחיבו את כרמל

זה החידוש המחשבי שבקרוב יכנס לפעילות מבצעית בחברת התעופה הלאומית. סהארה הוא שמה של המערכת הממוחשבת הנמצאת עתה בשלב של הדרכת עובדים לקראת הפעלה. המערכת היא שיכלול של מערכת ההזמנות כרמל הקיימת בחברה ומרושתת על רשת סיט"א, רשת התקשורת הבינלאומית המיוחדת של חברות התעופה. בבסיס המידע (DATA BASE) של סהארה נאגרים כמה אלפי בתי מלון בעולם, לא רק אלו המצויים ברשת הנתיבים של אל על. הם מחולקים לפי ערים ודרגות ומי שקשור למערכת ההזמנות של אל על יזמין, יקבל אישור להזמנתו וזהו.

הנהלת אל על מצוייה עתה בשלב של שיקול אם כן או לא להשקיע יותר מ־6 מליון דולר ברכישת תוכנה שתאפשר לשכלל את מערכת כרמל הקיימת ולהתקין כרמל 2 . מערכת זו תאפשר לנוסע להזמין בתי מלון, להזמין מקום בטיסה בעת הזמנת כרטיס הטיסה וכן – וזה העיקר – להתקשר לחברות תעופה אחרות ולהזמין טיסות־המשך ברחבי תבל. אפשרויות נוספות שתעניק כרמל 2: הזמנת רכב שכור ואפילו קניית חבילות־תיור שלמות וסיורים וטיולים בארץ היעד. הנהלת אל על מתלבטת אם לקנות את התוכנה המיוחדת הזאת או להתקשר עם מערכת עולמית קיימת. ההחלטה תתקבל תוך כמה חדשים.

חידק המיחשוב עוקץ אצלנו גם את משרדי הנסיעות. הנה למשל חברת הנסיעות דיזנהויז מבשרת בימים אלה על התקנת מערכת מיחשוב מתוחכמת ששמה ARMS, המאפשרת לבצע הזמנות ישירות ביותר מ־12,000 בתי מלון ברחבי העולם, ב־600 חברות תעופה ובעשרות חברות להשכרת רכב. מסופי המחשב במשרדי דיזנהויז קשורים ישירות למערכת ההזמנות הבינלאומית שמרכזה בבוסטון ונמצאת בשליטת חברת וודסייד המאגדת כ־1,400 משרדי נסיעות בעולם. דיזנהויז אומרת כי היתרון הבולט של מערכת המיחשוב הוא האישור המיידי הניתן ללקוח בעת הזמנת שרותי הנסיעה והתיירות.

שגעון

בא להכיר: איזבל פח־זבל ומתי פלגמטי

מאת מיכל הולצמן

את צעדיה הראשונים כצרכנית עשתה דניאלה, בת 5, בחנות השכונתית למכשירי כתיבה. כשהיא מחזיקה בכף יד קמוצה היטב את מטבע השקל ובקושי מגיעה לגובה הדלפק – רכשה "שתי מעטפות חבורת הזבל, בבקשה", ועל התרגיל הזה היא חוזרת כמעט מדי יום. ילדים, שעדיין לא יודעים לכתוב את שמם, ואחרים שכבר היו צריכים לקרוא או להכין שיעורים, עוסקים שעות ארוכות ברזי מסחר החליפין. מה שהביא אותם לכך הם דני תבלני, נינה משתינה, מתי פלגמטי, דושי דואים־לו, ניצה משפריצה וחבריהם מ"חבורת הזבל". חוברת גדולה, המיועדת להדבקת תמונות של דמויות מעוררות גועל נפש ולכל אחד מהם שם מזוויע יותר מהשני, משגעת את הילדים, והם שהפכו את "חבורת הזבל" לסיפור הצלחה עיסקי, לא רק פופולרי.

את החוברת והמדבקות הצבעוניות מפיקה בארץ חברת "שיווק אגרסיבי", בבעלות משרד הפרסום אריאלי. את זכויות ההדפסה בארץ, רכשה החברה מחברת TOPP'S האמריקאית, יצרנית מסטיק בזוקה. השיטה ידועה – מדפיסים חוברת מהודרת, הנמכרת לצרכן ב־2 ש"ח בלבד. אחר כך מוכרים בנפרד מעטפות ובהן 3 תמונות שונות, בחצי שקל. על הילדים לאסוף כמובן מספיק תמונות להשלים את האלבום, שבו כ־250 מרובעים ריקים. בממוצע נזקק כל ילד ל־100 מעטפות על מנת להשלים או כמעט להשלים את מילוי התמונות, ובמילים אחרות – להשקעה של 50 ש"ח.

עד היום מכרה חברת שיווק אגרסיבי 30 אלף אלבומים ובמשך שבועיים, מאז יצאו לשוק, נמכרו כבר מיליון וחצי מעטפות. אם מישהו זקוק להוכחה שמכסף קטן אפשר לעשות כסף גדול – ישראל שטן, מנכ"ל שיווק אגרסיבי, מוכן להסביר: "ההשקעה בחוברת אינה קטנה. צריך להשקיע בין 40 ועד 100 אלף דולר בהפקת הצילומים וההדפסות. נקודת ה־BERAKEVEN, ממנה מתחילים להרוויח לאחר ההשקעה, היא גבוהה מאוד בעסק הזה. די בדומה לנושא האמרגנות, ההשקעה גדולה, הסיכון גדול מאוד – אבל מי שמצליח, מצליח בגדול".

שוק האלבומים אינו חדש בארץ. "זהו ענף שמגלגל מאות אלפי דולרים בחודש" אומר שטן. "חוברת 'לאקי בר מזל' שהפקנו בחודש ינואר שעבר מכרה 3 מיליון ו־200 אלף תמונות". בענף מתחרים מספר גורמים – חברת "ציפי" מחולון, המיצגת בארץ את חברת "פנימי" האיטלקית, שהיא ענק בינלאומי בתחום זה, חברת "אבי תמונות" הוותיקה מירושלים, ועוד גורמים, פחות גדולים. "שיווק אגרסיבי", שנוסדה על מנת לעסוק במבצעי קידום מכירות, מצאה ששוק המוצרים לילדים הוא שוק עצום וכבר הצליחה בו היטב.

איסוף התמונות והאלבומים השונים מיועד לגילאי 6 עד 12 – המהווים כח קניה עצום, בייחוד כאשר מדובר בהוצאה קטנה יחסית, מדי פעם. קשה לסרב לילד המבקש שקל אחד.

רותי בר, פסיכולוגית, טוענת כי הצלחתם של ילדי חבורת הזבל קשורה בעיקר לעובדה שהדמויות ושמותיהם קלעו בדיוק לקהל המטרה. הילדים אוהבים את הדמויות השלומיאליות ואת שמותיהן, המאפשרים להם לבטא מילים כמעט גסות בקול רם. "ביקי בר קיא־קיא" או "אסא אסלה", שמות עבריים שנתנה להם ציפי דולן, רעיונאית במשרד הפרסום המפיק אותם.

● אלבומים אחרים שעסקו ב"רוקי", "דרבוסדיקים", "פופ", ואחרים – בדגמי מטוסים ומכוניות, מיועדים לגילאים אחרים, והיו גם כשלונות בענף זה. לא כל אלבום מצליח, ומי שמשקיע בהפקתו ונכשל, מאבד הרבה כסף. ישראל שטן אומר כי רק אחרי 400 או 500 אלף מעטפות מתחילים להרוויח, אך אז הרווח "נאה מאוד".

המעטפות המבוקשות נמכרות בכל מקום שהילדים אוהבים – קיוסק שכונתי, חנות מכלת או חנות למכשירי כתיבה. חנות ממוצעת, אומר ישראל שטן, מוכרת כ־100 מעטפות בשבוע ומרויחה 10 אגורות על כל אחת מהן, אם נוריד מע"מ – החנות מרויחה כ־350 ש"ח לחודש, רווח לא מבוטל ממוצר קטן שאינו תופס מקום ואינו מצריך טיפול או קירור שמחירם גבוה. מה עוד שחנות המוכרת את הלהיט הזה מושכת קהל, ילדים בדרך כלל מלווים בהוריהם, הקונים גם דברים אחרים.

בארה"ב חוגגים ילדי הזבל כבר שנתיים, במהלכם נמכרו יותר ממיליארד מעטפות. בחו"ל מכילה המעטפה גם מסטיק קטן, בארץ יש בחלק מהמעטפות פרסים. חינוכי או לא, ההורים והמורים אינם אוהבים את העניין, אבל לילדים כח משלהם ויש מי שיודע להפוך אותו לכסף.

צרכנות

כסף קטן

עודד שורר ויאיר זימן

רכש דירה נאה, קיבל משכנתא - וגם הלוואה לכלים נאים

רכשתם דירה? – שיהיה לכם במזל. אך ארבעה קירות אינם הכל. בנק המזרחי המאוחד, בזוכרו את האימרה המדברת בשבחם של בית נאה, אשה נאה וכלים נאים, מתכוון לדאוג לכם גם לכלים.

הבנק מציע רעיון חדשני שעיקרו הענקת אשראי נוסף – עד ל־10,000 ש"ח למקבלי משכנתא מבנק המשכנתאות של הקבוצה, בנק טפחות, במסגרת הלוואות לזכאים לדיור או הלוואות חופשיות־משלימות. מבצע זה כולל גם אלה שקיבלו אשראי בבנק טפחות החל ב־1.6.87. לא רק לווים חדשים.

הסכום מתחלק לשניים: 7,500 ש"ח ניתנים כהלוואה בריבית של כ־11 אחוז לתקופה של עד 24 חודש. השאר ניתן במסגרת חח"ד (משיכת־יתר מאושרת) בסך 2,500 ש"ח בריבית של 1.5 אחוזים לחודש מעל הריבית הבסיסית (בסך הכל 2.75 אחוזים לחודש, היום).

מי שיתן הוראת קבע להחזר המשכנתא דרך בנק המזרחי, יהנה מהנחה בריבית והוא ישלם על משיכת היתר ריבית חודשית של 2.25 אחוזים בלבד.

היתרון בתוכנית זו הוא התסכון ב"טירטור" להשגת בטחונות בשביל הבנק. בנק המזרחי מקבל כבטחון את אותה ערבות, שעליה חתמו ערבים למשכנתא בבנק טפחות.

הריבית יורדת אבל האשראי לאיש עסקים עדיין יקר

מרוב הודעות על ירידת הריבית במשק, קשה לעקוב אחר המחיר האמיתי שמשלם איש עסקים ממוצע בשביל אשראי בבנק. האם הריבית אכן נמוכה במונחים בינלאומיים או שמא היא עדיין רצחנית, כפי שטוענים אנשי עסקים?

איש עסקים, המעוניין באשראי, יכול ליהנות ממנו במסגרת אשראי מאושרת (חח"ד, חשבון חוזר דביטורי). בדרך כלל, הוא נדרש לשלם ריבית מעבר לריבית הבסיסית המפורסמת במשק (היום 1.25 אחוזים לחודש) וכן ישלם עמלה (הקרויה "עמלת הקצאת אשראי") ואם הוא נדרש לספק בטחונות לבנק, הרי השעבוד של אותם בטחונות עולה לו כסף נוסף וכן הוא מחוייב בעמלות נוספות, כמו "עמלת עריכת מסמכים" ועוד.

העמלות הללו וההוצאות הקשורות לשעבוד בטחונות, משולמות מראש על גובה האשראי המאושר, ללא כל קשר אם האשראי המאושר נוצל במלואו או בחלקו. לדוגמא, אדם שהוקצה לו אשראי בגובה 100,000 ש"ח, ישלם את כל העמלות על סכום זה, גם אם בפועל ימשוך רק 50,000 ש"ח. מכאן, ככל שאחוז הניצול של מסגרת האשראי נמוך אתה משלם בפועל ריבית גבוהה יותר על הכסף שבו אתה משתמש.

בנתוני האשראי הנהוגים כיום, מתקבל כי אדם או עסק המנצלים 50 אחוז מן האשראי המאושר שלהם, משלמים ריבית חודשית בגובה 4.17 אחוזים. במונחים שנתיים אנו מגיעים ל־63.3 אחוז. זו ריבית ריאלית של 36.1 אחוז (בהנחה של קצב אינפלציה שנתי של 20 אחוז).

אם מקבל האשראי מנצל 75 אחוז מן האשראי, מגיעה הריבית החודשית שנגבית ממנו ל־3.83 אחוז או 57 אחוזים במונחים שנתיים. זו ריבית ריאלית שנתית של 30.83 אחוז. אם אדם או עסק מנצלים בדיוק את כל מסגרת האשראי המוקצית להם, הריבית מגיעה ל־3.67 אחוזים לחודש או 54.11 אחוז לשנה. זו ריבית ריאלית של 28.43 אחוז לשנה.

כמעט בלתי אפשרי לשמור בדיוק על ניצול מלא של מסגרת האשראי. או שמנצלים פחות ממסגרת האשראי ואז, כפי שהראינו, הריבית גדלה בהתאם או שחורגים מעבר למסגרת ומשלמים "קנס" – תוספת ריבית על אשראי חריג.

הריבית על אשראי לבעלי עסקים גבוהה כעת, במונחים ריאליים, פי שלושה ויותר מן המקובל במדינות המערב המתוקנות.

קל לפתוח תוכנית חסכון בבנק, קשה יותר להוציא ממנה את הכסף

יום אחד התקשר מר משקיע לסניף הבנק שלו וביקש לפדות תוכנית חסכון צמודה לדולר, האמורה להבשיל בעוד כשבועיים. הוא ביקש לזכות את חשבון העו"ש שלו לכשתגיע התוכנית לפדיון.

פקיד הבנק ביקש ממנו באדיבות לסור לסניף כדי למלא בכתב ידו הרהוט טופס להיסול תוכנית חסכון. למרבה הצער, נפל משקיע למשכב ובעודו מדמדם מחום חזר וביקש, באמצעות הטלפון, מבנקאיו בסניף לפדות את תוכנית החסכון תוך הבטחה שיבוא ויחתום על הטופס הכסף מיד עם החלמתו, עוד לפני שיגש לקופת־חולים לבקש טופס אישור מחלה.

גיבורנו החלים רק שלושה ימים לאחר המועד האחרון לפדיון תוכנית החיסכון וכשהגיע לסניף הופתע למצוא, כי לבדרות בקשתו תוכנית החסכון לא נפדתה וכספו הושקע מחדש בתוכנית המשך. על כס מים הסבירו לו באדיבות, כי בהעדר הטופס החתום על ידו, הושקע הסכום בתוכנית המשך ועליו להמתין להפשרת כספו.

לא עזרו למר משקיע הסבריו, כי היה חולה וכי ביקש־התחנן בטלפון לפדות את הכסף תוך הבטחה חגיגית להגיע במועד־קרוב ממיטת חוליו ולאשר את ההוראה בכתב ידו. לא עזרו לו הצעקות כי הוא זקוק לכסף עכשיו.

מדוע הבנק מערים קשיים כה רבים על דרכם של הפודים? מדוע הציעו לו רק כוס מים ואילו במהלך מבצע החסכון האחרון, שנערך בבנק, מבשׂ הבריתו ארוחו לשתות קפה – שאל את עצמו. קשה היה לו לשכוח את הקלות בה מאשר הסניף פתיחת תוכנית הסכון באמצעות הטלפון. הוא זכר את הקול המלחש של פקידת תוכניות החסכון שהציעה לו – בטלפון – תוכנית חסכון אטרקטיבית לזמן מוגבל ואמרה לו, שיכנס ויחתום ביום מן הימים, כשיהיה לו זמן. העיקר שיסכים בעל־פה לפתוח את אותה תוכנית.

אנו מבינים את רצונו של הבנק להקל על לקוחות לפתוח תוכניות חסכון ולהקשות עליהם לפדותם. הכל במסגרת המדיניות של הגדלת שיעור החסכון במשק. אך חוסר הסימטריה הזה, עלול לגרום הפסד כספים ללקוחות רבים.

כמה עולה באמת "גיבוי תחזוקתי" ללקוח של קריסטל?

האם ברשותך מוצר קריסטל והאחריות עליו עומדת לפוג בקרוב? – כדאי שתבחן בשבע עינים את ההצעה, שתשלח לך חברת קריסטל להצטרף ללקוחותיה הנהנים משירות אחזקה שנתי. אין לנו כל ביקורת או הערות לשירות של חברה זו. אך המחיר, רבותי, המחיר.

כותבים האנשים מאגף השירות של קריסטל: "עיין בטבלה וערוך תחשיב פשוט. אם תזדקק לקריאת שירות אחת, תידרש לשלם סכום הקרוב לשנת שירות אחזקה בנוסף לעלות חלפים. על כן יש יתרון לגיבוי התחזוקתי של חברתנו..." לכן הם מציעים לשלוח לך בדואר, כחץ מקשת, את הודעת התשלום המצורפת.

אם ברשותך טלוויזיה מבית קריסטל מציעה חברת קריסטל לבטחה לשנה ב־112 ש"ח ולשנתיים – ב־140 ש"ח. אם לא תבטח תיאלץ לשלם, במקרה של תקלה, 57 ש"ח בשביל ביקור של טכנאי.

אם ברשותך מכונת כביסה ויבשׁ מבית קריסטל, יעלה לך ביטוח שירות לשנה 77 ש"ח ואילו לשנתיים יעלה לך הביטוח 115 ש"ח. ולא – ידרשו ממך 34 ש"ח לביקור בית.

עתה למסקנות. לגבי מקפיאים או מקרר "נו־פרוסט" – יש צדק בטענת החברה, כי קריאת שירות אחת עשויה לעלות ללקוח סכום הקרוב למחירה של שנת שירות. במקרים אחרים, מחיר שנת הביטוח מכסה סכום הקרוב לשני ביקורים של טכנאי ואף יותר.

לפיכך בפניך שתי אפשרויות – לבטח בקריסטל או לעשות חשבון. החשבון הפשוט אומר – אם אתה מאמין שמקלט הטלוויזיה מבית קריסטל יתקלקל לפחות פעמיים בשנה, אולי כדאי להחליפו במקלט אחר?

מגרש ביתי

יואב יצחק

דירות 5 חדרים ברחוב רקנאטי - 270 אלף דולר

למרות הרגיעה היחסית בשוק הנדל"ן, נמכרו באחרונה כמה דירות ברמת אביב במחירים גבוהים יחסית.

מסניף אנגלו סכסון ברמת אביב נמסרו כדוגמא הפרטים הבאים:

● ברחוב רקנאטי נמכרה דירה בת 5 חדרים, בשטח של 167 מ"ר במחיר של 270 אלף דולר. הדירה נמצאת בבנין המתנשא לגובה של 15 קומות, שנבנה לפני 4 שנים.

● בסימטה ברחוב יהודה הנשיא, נמכרו שתי דירות בנות 4 חדרים בשטח של 120 מ"ר במחיר של 165 אלף דולר כל אחת. הבניין בן 5 קומות ובו 18 יחידות דיור, מהן 2 פנטהאוזים שכבר נמכרו בסכום של למעלה מ־400 אלף דולר.

● ברמת אביב מוצעות דירות בנות 5 חדרים בבניין בן 15 קומות, במחיר של 240 אלף דולר הדירה. הבנין נבנה על ידי חברת רוגבין.

דירות רווחה בכפר שלם

לאחר בדיקות כלכליות מקיפות אישר עו"ד דב מילמן, יו"ר דירקטוריון שיכון ופיתוח, הקמת דירות רווחה בכפר שלם.

בבדיקות שנעשו נלקחו בחשבון בנוסף לשיקולים הכלכליים גם שיקולים חברתיים. הקמת הפרוייקט נועדה לשפר את תנאי המגורים של זוגות צעירים מכפר שלם ושל משפחות ברוכות ילדים בסביבה.

ההחלטה לבנות את הפרוייקט נפלה לאחר שהתברר כי קיימת דרישה הולכת וגוברת לדירות באיזור מצד רבים המבקשים לשפר את איכות חייהם. במסגרת הפרוייקט, ייבנו 2 בנייני מגורים בגובה של 8 קומות, בכל בנין 32 יחידות דיור, לפי הפירוט הבא: 8 דירות בנות 2 חדרים; 8 דירות בנות 3 חדרים; 24 דירות בנות 3.5 חדרים; 16 דירות בנות 4 חדרים ו־8 דירות בנות 5 חדרים.

המכירה תתחיל בקרוב. כניסה משוערת – בעוד כשנה־וחצי.

חברה ממשלתית רוצה לשכור משרדים ליד הבורסה

חברה ממשלתית גדולה מנהלת בימים אלה מו"מ מתקדם לשכור משרדים בשטח של 2000 מ"ר באיזור בורסת היהלומים ברמת־גן.

המגעים להשכיר את השטחים מתנהלים באמצעות הסניף הרמת־גני של אנגלו סכסון. בעלי הבנין מציעים לחברה הממשלתית לשכור את המשרדים על פי המפתח הבא: במחיר של 9 דולר למ"ר הם מציעים אלמנות מחולקים למשרדים לפי דרישות הלקוח. במחיר של 10 דולר למ"ר – תוספת מיזוג. במחיר של 12 דולר למ"ר – תוספת שטיחים ותקרות אקוסטיות.

אותה חברה מבקשת לשכור את המשרדים דווקא באיזור בורסת היהלומים, מכוח סמיכותו של האיזור לעורקי התחבורה הראשיים באיזור – כביש פתח־תקוה־תל־אביב ומחלף אילון.

בגלל החגים - עסקות רבות בירושלים

נמשכת הגיאות בעיסקי הדירות בירושלים. בשבועיים האחרונים, מדווחים מאנגלו סכסון בירושלים, מתבצעות עסקות רבות על ידי תושבי חוץ, השוהים בתקופת החגים בישראל ומנצלים זאת לעיסקות נדל"ן. מחירי הנכסים מתייצבים, אך ברמת המחירים הנוכחית מתבצעת פעילות גדולה יחסית. הנה מספר דוגמאות:

● דירה בת 5 חדרים בבית הכרם, נמכרה ב־200 אלף דולר. הדירה משתרעת על שטח של 150 מ"ר בקומה א' בבנין של 6 דירות.

● נמכרה דירה בת 4 חדרים בשטח של 125 מ"ר בבית הכרם, בבנין של שמונה דירות, במחיר של 150 אלף דולר.

● במבשרת ציון נמכרו שני קוטג'ים בני 5 חדרים, בשטח של 160 מ"ר, ב־135 אלף דולר כל אחד.

● במבשרת ציון נמכרה דירה בשטח של 118 מ"ר, בבנין מדורג במחיר של 130 אלף דולר. 118 מ"ר.

● בשכונת הר־נוף נמכרה דירה בת 5 חדרים, בשטח של 115 מ"ר, במחיר של 105 אלף דולר.

● בשכונת הר־נוף נמכרה דירה בת 5 חדרים, בשטח של 120 מ"ר, עם טרסה גדולה (60 מ"ר), במחיר של 135 אלף דולר.

כאב שיניים – ריפוי בביטוח

מאת אבי דר

כאב שיניים הולך ביחד עם חור בתקציב. ביחוד אם אינכם מבוטחים באחת מן התוכניות החדשות לביטוח הוצאות ריפוי שיניים. שלוש חברות הביטוח שילוח, דיקלה ואיילון מציעות, באמצעות ועדי העובדים, תוכניות לכיסוי הוצאות ריפוי השיניים לעובדים ובני משפחותיהם.

המעביד משלם את דמי הביטוח (בחלקם או במלואם) וההוצאה מוכרת לו לצורכי מס. זאת הטבה בעלת משמעות לעובדים

דמי הביטוח משולמים, בחלקם או במלואם, על ידי המעביד כאשר לגביו ההוצאה מוכרת לצורכי מס. גובה הפרמיה החודשית תלויה בהיקף הביטוח ומספר העובדים.

"בכל חודש מקבלים המעבידים בקשות להלוואות מהעובדים לכיסוי הוצאות לריפוי שיניים, כך שכדאי להם למסד את הנושא", אומר נגה רחמני, סמנכ"ל חברת הביטוח אילון, הפעילה בביטוח בריאות לקבוצות ולבודדים. "בתקופת הקפאת השכר במשק מהווה ביטוח שיניים לעובדים הטבה סמויה אך משמעותית לעובדים, מבלי לחרוג מהסכמי המסגרת הקשורים", מוסיף דן בר־ניב, מנכ"ל חברת הביטוח דיקלה מקבוצת הסנה.

תנאי הביטוח בתוכניות השונות מבוססים על טיפול ללא תשלום אצל רופא שיניים או מרפאה, הקשורים בהסכם עם חברת הביטוח, או טיפול אצל כל רופא שיניים פרטי אחר וקבלת החזר חלקי בעד הטיפול על פי תעריפי חברת הביטוח.

ההצטרפות לכל התוכניות אפשרית ללא כל בדיקה מוקדמת וללא התניה לגבי מצב בריאות השיניים.

התוכנית מיועדת לעובד, אשר רשאי (אינו חייב) לצרף לביטוח השיניים גם את בני משפחתו הקרובה או חלק מהם. הפרמיה בגוף גדול כמו משטרת ישראל המונה כ־16,000 מבוטחים, הינה 11.5 ש"ח לחודש לעובד ולבני המשפחה – 12 ש"ח.

תוכנית בשן של חברת שילוח מבטחת כ־140,000 לקוחות ומציעה להם שתי תוכניות: הראשונה, ביטוח שיניים משמר – שמירה על בריאות הפה, הסרת הריקבון מחלל הפה, ומניעת החמרה והתדרדרות במצב השיניים. השניה, ביטוח משמר מורחב, הכולל תוספת בעיקר בנושא ניתוחי חניכיים. משך תקופת הביטוח – שלוש שנים.

תוכנית שנהב של דיקלה מבטחת כ־108,000 לקוחות, ומופעלת בשיתוף עם קופת חולים הכללית. נוסף לביטוח המשמר, מציעים בדיקלה כמה רמות של ביטוח ריפוי שיניים משקם.

אומר דן בר־ניב: "יש לנו מספר תוכניות ברמות כיסוי שונות: א. ביטוח שיקום הפה, כולל נזקים פרוטטים, שקרו במשך תקופת הביטוח. ב. הרחבת שיקום הפה גם לתקופות ביטוח קודמות. ג. שיקום פרוטטי מלא למבוטח ללא הגבלה בכלל.

"בביטוח משקם נדרש העובד לשלם השתתפות עצמית בכל טיפול פרוטטי. גובה התשלום תלוי בפרמיה שמשלם המעביד. ההשתתפות העצמית הינה בין רבע למחצית מחיר ההתחייבות, תלוי במקום העבודה. בתע"ש, לדוגמא, הקמנו בשיתוף עם המעביד מרפאת שיניים גדולה לעובדים ושם משלמים העובדים רק רבע ממחיר הטיפול הפרוטטי, שמתקרב למחיר העלות במעבדה.

"תוכנית ביטוח שיקום הפה אפשרה לקבוצות מבוטחים שלנו, גם מקבוצות בעלי ההכנסה הנמוכה, לקבל טיפול שיניים מלא לכל הפה".

בנוסף לכך יכולים מבוטחי שנהב לפנות לטיפול פרוטטי לכל מרפאות קופת החולים הכללית וישלמו בהנחה של 10 אחוזים מהתעריף. כן יוכלו לפנות אל רופאי שיניים פרטיים, המוכנים לעבוד במחיר שגבוה בעשרים אחוז מעל תעריף קופת החולים.

החסרון העיקרי של ביטוח ריפוי השינים - תמריץ לרופא ל"טיפול יותר" במבוטח, שכן הוא מקבל את שכרו מחברת הביטוח עפ"י מספר הטיפולים שעשה.

חברות הביטוח מפרסמות כי ברשימת "רופאי הסדר" שלהם לא תמצאו טכנאי שיניים וכל הרופאים נמצאים בפיקוח ומעקב מקצועי מתמיד. כך שלאחר כל עקירת שן או טיפול שורש חייב הרופא המטפל להעביר לחברת הביטוח צילום רנטגן של האזור המטופל (לפני ואחרי) ביחד עם החשבון. הטיפול נבדק על ידי רופא, וקרו כבר מקרים שהתגלתה "פאשלה" רפואית וחברת הביטוח דרשה מהרופא לקרוא למטופל ולתקן את הנזק.

החסרון העיקרי בשיטת הביטוח הוא התמריץ ל"טיפול יותר" במבוטח. הרופא מקבל את שכרו מחברת הביטוח עפ"י מספר הסתימות או העקירות שעשה, והשיקולים המקצועיים שלו עלולים להתנגש עם המחירים הנמוכים יחסית שיקבל מחברת הביטוח. במקרים גבוליים רופא שיניים פרטי אולי יעדיף להמתין ולהתבונן, להזמין לבדיקה נוספת, ויבנה קשר ארוך טווח עם המטופל שלו.

מנסיונו האישי של החותם מעלה נמצא כי בביקורת תקופתית שנערכה באותו שבוע אצל רופא של חברת הביטוח נמצאו 8 חורים. לעומת זאת תוצאות ביקורת שיניים אצל רופא השיניים הפרטי למחרת – 3 חורים בלבד. את השאר הגדיר הרופא הפרטי כ"חורים זעירים אשר אולי בעתיד יהפכו לבעייתיים, אך אין כל צורך לגעת בהם בינתיים". לחברות ביטוח בריאות השיניים יש, כמובן, אינטרס מובהק להלחם בטיפול היתר, הפוגע קשות בכיסן ובעקיפין גם בשיני המבוטחים.

קשה להשוות בין תוכניות הביטוח השיניים הקולקטיבי, וההחלטה נופלת בעיקר בהתאם לגובה הפרמיה שהמעביד יהיה מוכן לשלם.

לצורך הדוגמה הבאנו את טבלת תיקרות ההחזרים למבוטחים, אשר טופלו אצל רופאם הפרטי, הסכום כולל מע"מ:

הטיפול	שילוח	דיקלה
בדיקה ראשונית	9.04	11.46
עזרה ראשונה	7.32	11.46
עקירה רגילה	29.40	30.11
עקירה כירורגית	69.96	70.30
סתימה רגילה	34	34.18
טיפול שורש (3 תעלות)	122.50	156.95

חברת הביטוח איילון מציעה תוכנית יחודית בשם איילון בראש, הפורסת את הוצאות טיפול השיניים למבוטחים פרטיים, ונותנת הנחות גבוהות ממחירון רופאי השיניים הפרטיים הקשורים לתוכנית.

מנויי איילון בראש יקבלו הנחה של 80 אחוז על טיפול משמר: הסרת אבנית, עקירה, סתימה וכו'; הנחה 50 אחוז על טיפול משקם: כתרים, גשרים ותותבות; 30 אחוז הנחה בטיפולים מיוחדים כניתוחי פה ולסת, יישור שיניים וכו'. מחיר המנוי החודשי – 25 ש"ח למבוגר ו־16 ש"ח לילד, התשלומים צמודי מדד למשך חמש שנים.

תוכנית למבוטחים פרטיים מציעה הנחות גבוהות ממחירון רופאי השיניים.

תוכנית קומפקטית אחרת איילון בראש 30 מיועדת לפתרון בריאות שיניים קלות וביניוניות למשך שלוש שנים, מגבילה את היקף הביטוח לכלל המשפחה למספר טיפולים מוגבל ומחירה 25 ש"ח לכל המשפחה לחודש, במשך שלוש שנים.

המנהל הרפואי של התוכנית, ד"ר חורין, טוען שהמבוטח חוסך כסף רב ומדגים זאת על ידי הצגת "סל טיפולים" ממוצע במשך חמש שנים לאדם בגיל 45:

סוג הטיפול	מחיר השוק (ש"ח)	למבוטח (ש"ח)
8 סתימות	400	80
5 ניקוי אבן	200	40
3 עקירות	180	36
8 כתרים	3,200	1,600
3 טיפולי שורש	450	90
3 מבנים	240	38
סה"כ	4,670	1,894
הפרמיה		(1,500)
סה"כ		3,394

התוצאה – חסכון של 1,276 ש"ח למבוטח במשך חמש שנים.

יתרונה העיקרי של איילון בראש, לבד מהחסכון הכספי, הוא בצורת ההתקשרות העיסקית עם הרופא. חברת הביטוח משלמת לרופא תשלומים קבועים לאורך תקופת הביטוח, ללא קשר לכמות המועד הטיפולים. כך מנוטרל כל נושא טיפול היתר, ולרופא השיניים יש אינטרס שלמבוטח לא תהיינה בעיות שיניים.

התוכניות משווקות ללקוחות פרטיים באמצעות סוכני הביטוח של החברה בלבד.

שופט בפס"ד: חברת הביטוח הטעתה לקוח

הכניסה לפוליסה סעיף, שמבטל למעשה את הכיסוי לפריצה וגניבה

ביקורת קשה על חברת הביטוח "שמיר" מתח שופט בית משפט השלום בתל אביב דן ארבל. בפסק דינו דחה את תביעתה של חברת הביטוח נגד מבוטח וקבע כי החברה נהגה שלא בתום לב. החברה הכניסה הגבלות לפוליסה מבלי להסביר זאת למבוטח, אריה שירזי, ולמעשה ביטלה את כיסוי הפריצה בפוליסה מבלי שהוא ידע זאת.

אריה שירזי, הזמין ביטוח לעסקו אצל חברת "שמיר" ונתן הוראת קבע בבנק לשלם את דמי הפוליסה. אחרי ששילם חלק מן התשלומים פנה אל סוכנות הביטוח שלו בעבר וזו הסבירה לו כי חברת הביטוח קבעה בפוליסה תנאי שמוציא מכלל כיסוי "נזק בזדון". תנאי זה גורם שאין כיסוי ביטוחי למקרה של פריצה לעסק. מכיוון שבעל העסק שילם בעד הביטוח בעיקר מחשש לפריצה, הוא הורה מיד לבנק להפסיק את התשלומים ועל כך נתבע לדין על ידי החברה.

השופט דן ארבל קבע כי הכנסת התנאי הזה רוקנה את הפוליסה מכל תוכן בנוגע לסיכוני פריצה. "אם נזק שנגרם בזדון אינו מכוסה, אינני יכול להעלות על דעתי איזו פריצה מכוסה" – כותב השופט. "האם קיימים פורצים הבאים לגנוב בבית עסק, אשר אינם עושים מעשיהם בזדון?"

השופט הוסיף כי "הכנסת תנאי פטור כגון זה הינו מעשה הטעיה, המהווה גם מו"מ שלא בתום לב בבריתת חוזה הביטוח".

השופט דחה את טענתו של פרקליט חברת הביטוח וקבע כי "טענת ב"כ התובעת, כי היה על המבוטח לשים ליבו מבעוד מועד לאותו תנאי... כמוה כטענת אותו רמאי, אשר יש בליבו טענות כנגד מי שרומה על ידו על כי לא הצליח לגלות את מעשה המירמה".

השופט מציין כי פוליסת ביטוח הינה חוזה, הדורש תום לב מצד המבוטח, אולם הוא דורש תום לב לפחות באותה מידה גם מחברת הביטוח המנסחת את הפוליסה. "בחוזה מסוג זה דרישת תום הלב מצד החברה המנסחת חמורה וקפדנית. עליה להקפיד שלא לחרוג מגבולות הצעת הביטוח... לרבות הדבר למבוטח מהם החריגים לסיכון שאותו ביקש לבטח". ברור שהחברה המבטחת אינה רשאית להכניס על דעת עצמה תנאי, ההופך את כיסוי הפריצה לחסר ערך.

השופט ציין כי המבוטח היה רשאי לתבוע פיצויים על הנזק שנגרם לו על ידי חברת הביטוח "שמיר". לדעת השופט שילם המבוטח לחברה יותר מדי, אבל מכיוון שהתובע לא ביקש פיצויים כאלה, הסתפק השופט בדחיית התביעה והטיל על חברת הביטוח תשלום הוצאות גבוהות יחסית לסכום התביעה.

האמריקניזציה של "הונדה"

אנשי הונדה אינם מודאגים במיוחד מפרץ הרגשות האנטי־יפאני, שאופף את הפו־ליטיקאים ואנשי העסקים בארצות הברית. הונדה מוציאה 1.7 מיליארד דולר על מערך הייצור המתוחכם שלה בארה"ב ולאט לאט הופכת אמריקנית יותר מכל חברה יפאנית אחרת.

היום, הונדה היא יצרן המכוניות היפאני היחידי, שעדיין מרחיב את פעילותו בארה"ב, מעבר לקווי הרכבה, הדורשים כוח אדם לא מיומן. החברה הקימה מערך של מפעלים לייצור מנועים, מערכות למהלכים ושאר חלקים לרכב – סוג העבודה שכל יצרני הרכב היפאנים האחרים מעדיפים לבצע עדיין ביפאן. בתוצאה מכך, במכוניות של הונדה מדגם סיווק ואקורד, שיוצאים מהמפעל באוהיו, יש יותר חל־קים אמריקניים מאשר בכל מכונית יפאנית אחרת המורכבת באמריקה.

נשיא הונדה ארה"ב הודיע לאחרונה כי הזרוע האמריקנית של הונדה משתחררת יותר ויותר מתלותה ביפאן, עד כדי יצור ויצוא מכוניות ליפאן עצמה – מכוניות שהמרכיב האמריקני בהם גדול מאלה שמיוצרות בקרייזלר למשל. כדי לקיים את ההבטחה, מעבירה הונדה מאות מהנדסים מיפאן לארצות הברית ומתכוונת לשכור מאות מהנדסים אמריקניים - הכל כדי לנסות ולתכנן מכונית שהיא כולה אמריקנית.

צעדה של הונדה בא בתקופה של תרעומת גדולה בארה"ב על כך שיצרני הרכב היפאנים מנצלים את ארה"ב כקו הרכבה ענק. אנשי האיגודים המקצועיים וגם פוליטיקאים אמריקנים מאשימים את החברות היפאניות כי קוי ההרכבה הם רק כיסוי לעקוף את חוקי המכס והמכסות. בעצם, המכוניות המורכבות שם הן יפאניות לכל דבר. העודף העצום בחלקי חילוף שיפאן מוציאה מארה"ב הוא אחד הנושאים המרכזיים בדיוני הסחר בין יפאן לארה"ב.

אבל בעוד ניסן, טויוטה ומזדה עדיין מייבאות את החלקים המתוחכמים למכוני־ות, החליטה הונדה להשקיע בארה"ב ולהקים מפעל לייצור אותם חלקים באוהיו, לא הרחק ממפעל ההרכבה הענק שלה.

הסיבה העיקרית להשקעה העצומה של הונדה היא כי החברה היום לא תוכל להתקיים ללא השוק האמריקני. היום, הונדה היא המובילה בין היפאניות במכירות בארה"ב – מחצית מהמכירות של הונדה, שהן 18 מיליארד דולר, ונתח נכבד מהרוו־חים הם מהשוק האמריקני. היום מוכרת הונדה בארה"ב הרבה יותר מכוניות מאשר ביפאן. טויוטה, לשם השוואה, תלויה הרבה יותר בשוק היפאני, שם היא המובילה במכירות. זו הסיבה שהונדה החלה את הייצור והרכבה בארה"ב, ב־1982, לאחר שהאמריקנים קבעו את המכסות. חמש שנים מאוחר יותר מכריזים היפאנים על התכנית הגרנדיוזית שלהם – בעוד שנתיים – ב־1989 תפתח החברה מפעל הרכבה נוסף וכך להרחיב את כושר ההרכבה לחצי מיליון מכוניות לשנה – החברה הרביעית בגודלה, אחרי קרייזלר.

יחד עם מפעל ההרכבה שלהם בקנדה – יהווה החלק הצפון־אמריקני של הונדה מחצית מפעולותיו של הקונצרן. תוך ארבע שנים מצפה החברה היפאנית לייצר שבע מאות מוצרים בהשוואה לסך של ארבעת אלפים המיוצרים ביפאן. כבר בשנה הבאה תיצא הונדה כשלושת אלפים מכוניות אקורד ליפאן וההתכניות מדברות על ייצוא של 70 אלף מכוניות לשנה מארה"ב לעולם כולו – מהן 50 אלף, ב־1991, ליפאן
(ג'יימס רייזן, לוס אנג'לס טיימס)

מכירות שיא ליגואר

בתשעת החודשים הראשונים של השנה ייצרה יגואר הבריטית 35,087 מכוניות, עליה של 14% מאותה תקופה בשנה שעברה. זהו שיא לחברה. המכירות בכל העולם גם הגיעו לשיא, עליה של 18% אחוזים מהתקופה המקבילה בשנה שעברה וסך הכל מכירות – 750 מיליון ליש"ט. מנהל השיווק של יגואר, רוג'ר פוטנאם אמר בהודעה לעיתונות השבוע: "הביקוש למכוניותינו בכל העולם מעולם לא היה כה גבוה. אנו מגבירים את הייצור כדי לעמוד בביקוש". **(רויטרס)**

פרו הלאימה את הבנקים

נשיא פרו, גרסיה

הממשלה של פרו הוציאה צו ביום ראשון המורה להלאים את כל הבנקים הפרטיים. על פי הצו, תשתלט הממשלה על כל הבנקים ותמכור חזרה לציבור 30% מהמניות תוך הגבלה שמש־קיע פרטי לא יוכל להחזיק במניות ששויין יותר מחמישה עשר אלף דולר. התחיקה הזו משפיעה על עשרה בנקים פרטיים ועשרים ושלוש חברות העוסקות בפיננסים ובביטוח. כל המוסדות האלו יפרצו לפי הנאומים האחרונים שפורסמו.

הבנקאים בפרו מתכוונים להלחם באמצעים משפטיים נגד ההוראה הזו, החתומה על ידי נשיא פרו, אלאן גארסיה. אנשי עסקים מקומיים טוענים כי צעד זה יצר מבוכה בחוגים העסקיים. החוק החדש גם אוסר על בנקים זרים לפתוח סניפים חדשים בפרו, מלבד שבעת הסניפים הק־יימים. סעיף זה הוגדר על ידי משפטנים כלאחוקי שכן הוא מפלה את הבנקאות המקומית לרעה.

הצו החדש מאשר הקמת בנקים חדשים כשלושים אחוזים מהם בבעלות המדינה. צעד זה מכוון להגדיל את הפעילות הכלכלית במיוחד בלב המדינה, שם מתרכזת פעילות של לוחמי גרילה.

האופוזיציה לצעד זה כונה לתמיכה מהסופר הפרואני, מריו וארגס לוסה, שאמר כי זהו צעד מסוכן לדמוקרטיה, במיוחד במדינה שהיתה כפופה שתים עשרה שנים למשטר צבאי. ואילו הנשיא גרסיה טען כי צעד זה הכרחי ל"דמוקרטיזציה של האשראי". לטענתו, הבנקים הפרטיים של פרו נשלטו על ידי כמה משפחות עשירות שהעניקו אשראי אך ורק למקורבים להן, ומנעו אשראי מעסקים קטנים במיוחד במקומות רחוקים מלימה הבירה. **(רויטרס)**

החקלאות לא גדלה במדינות ערב

דין וחשבון של קרן המטבע הערבית על מצב החקלאות במדינות ערב, מתריע על המשך המגמות הקיימות בחקלאות הערבית במדינות ערב, "המסכן את עצמאותן המדינית", בגלל הצורך לייבא מוצרי מזון ממדינות המערב.

נתונים השוואתיים המתייחסים לשנים 1977 ו־1986 מצביעים על גידול של 8 אחוז בתוצר החקלאי של מדינות ערב, ומזה – גידול של 13 אחוז בייצור מזון. עם זאת, תוך הגידול במספר האוכלוסין במדינות ערב וגידול בהכנסתם, לא הושקעו משא־בים בהתאם לצורך גידול בייצור מזון. השטח המעובד היה בשנת 1986 350 מליון דונם, מתוכם 73 אחוז הושקו במי גשמים. משנת 1975 גדל השטח החקלאי המעובד בארצות ערב ב־2 מליון דונם בלבד.

קצב הצמיחה של המיגזר החקלאי במדינות ערב היה 2.5 אחוז בין השנים 1977 ו־1986, לעומת ממוצע שנתי של 2 אחוז בשנות השבעים המוקדמות, בעוד הגידול בצריכת מוצרי מזון גדלה ב־5 אחוז בממוצע בתקופה זו. היבוא של מוצרי מזון ותשומות חקלאיות גדל ב־20 אחוז לשנה, מסכום של 6.6 מיליארד דולר בשנת 1974 לסכום עתק של 21.2 מיליארד דולר בשנת 1986. היבוא הכולל, לרבות תשר־מות חקלאיות, הסתכם בשנת 1986 ב־69 מיליארד דולר לעומת 21.3 מיליארד דולר בשנת 1974. במדינות הנפט היה גידול ביבוא החקלאי בשיעור של 27 אחוזים, לעומת 14 אחוזים במדינות ערביות אחרות.

הנתונים של קרן המטבע הערבית מראים עוד כי במדינות מסוימות, יבוא תוצרת חקלאית היה גדול יותר מכלל היצוא שלהן – יותר מ־100 אחוז בתימן ובג'יבוטי, 99 אחוז במצרים ו־45 אחוז עד 90 אחוז בירדן, מרוקו, סומאלי ולבנון. לעומת זאת, היבוא של מוצרים ותשומות חקלאיות בארצות הנפט הסתכם בממוצע בב־9 אחוז לעומת היקף היצוא שלהן. הנתונים מראים עוד כי היצוא החקלאי של ארצות ערב גדל בין השנים 1974 ו־1985 ב־1.4 אחוז, והיצוא מיהודה ושומרון גדל ב־1.8 אחוז. בשנת 1974 הסתכם היצוא החקלאי הכולל ממדינות ערב ב־7.6 מיליארד דולר ובשנת 1982 הגיע ל־24.5 מיליארד דולר.

ענף הגידול החקלאי העיקרי בארצות ערב הוא דגנים. שטחי הגידול בשנת 1982 היו 230 מליון דונם, אך בגידולים אלה לא הושקעו די משאבים, בהשוואה להשק־עות בגידולי היצוא; תפוקת גידול הדגנים בארצות ערב נמוכה בכ־60 אחוז ליחידת שטח, בהשוואה לממוצע היבולים בארצות המערב. בסודאן יש כ־200 מליון דונם הראויים לעיבוד, אולם רק כ־8 אחוז מנוצלים. הבעיה העיקרית בפיתוח החקלאות במדינה זו היא היעדר מימון ותשתית. מחקרים שהתפרסמו במדינות ערב מראים כי עד שנת אלפיים, כמיליארד עד מיליארד דונם וחצי של קרקעות חקלאיות יהיו ראויות לעיבוד, אולם חלק ניכר משטחים אלה לא יעובדו. מרבית השטחים הזמינים האלה אינם מצויים במדינות הנפט העשירות. בהן יש מחסור בקרקע: בעיראק, אלג'יריה, סעודיה ולוב – הבעיה היא מחסור בכח אדם: אך כי עובדים רבים נהרו בתקופת השנים למדינות אלה ממדינות ערביות אחרות, הם לא נשאו לעבוד במיגזר החקלאי. **(אהרן פריאל)**

ארה"ב־קנדה: השוק האמריקני המשותף

רייגן ומלרוני: בדרך לשיתוף פעולה. (צילום: איי־פי)

מאת אבי אלנצויג
סופר "מעריב" בקנדה

במוצאי יום כיפורים, יממה ושעה לפני המועד הסופי שקבע בית הנבחרים האמ־ריקני לנשיא רייגן, הודיעו קנדה וארצות הברית על חתימה בראשי תיבות, של הס־כם השוק החופשי ביניהן.

אכן, גמר חתימה טובה, בתום ששה עשר חודשים של משא ומתן מפרך ורצוף משברים קשים ברכו הנשיא רייגן וראש ממשלת קנדה, בריאן מלרוני, על המוגמר. ליתר דיוק, ההסכם צריך עדיין לעבור את אישורם של המוסדות המחוקקים בשתי המדינות.

≡ 70% אחוזים מהייצוא הקנדי

למרות מחאות המתנגדים הלא מעטים הן בארה"ב והן ברחבי קנדה לא צפויות הפתעות מרעישות וניתן להניח כי ב־2 בי־נואר יאושר ההסכם סופית. בעקבות אי־שור ההסכם, מתכוונת ישראל לדרוש מה־אמריקנים השוואת התנאים בחוזה אתנו.

הסכם הסחר החופשי בין ארה"ב וקנדה הנו השני מסוגו עליו חתמה ארה"ב אי פעם, כאשר ההסכם הראשון נחתם עם ישראל לפני כשלש שנים. כאן כמעט ומס־תיים הדמיון בין שני ההסכמים, ההסכם הישראלי־אמריקני הינו בעל השפעה זניחה על השוק האמריקני, בעוד שלגבי ישראל הוא מהווה נדבך חשוב אך לא עיקרי, אם ילקח בחשבון הסחר הישראלי המסיבי עם ארצות השוק המשותף וארצות אחרות. גם מבחינת ההיקף, מדובר על תנועת סחורות, של שני מיליארד דולארים בשנה בלבד.

לעומת זאת, ההסכם האמריקני־קנדי חשוב הרבה יותר לשני הצדדים ובפרט לצד הקנדי. מדובר בהסכם המכסה תנועת מוצרים ושרותים בסך 135 מיליארד דול־אר בשנה, סכום המהווה עבור הקנדים 70% מהייצוא שלהם.

כיאות להיקף הכספי המדהים של ההסכם הגדול ביותר בהסכמים הבילטר־ליים בין מדינות גם תחומי הכסוי שלו רבים ומגוונים לאין ערוך יותר מאשר היקף ההסכם הישראלי האמריקני.

בנוסף להפחתת מסים הדדית והדרג־תית, תוך 5 שנים, על מוצרים המיובאים ממדינה אחת לרעותה כולל ההסכם גם שור־רה של צעדים נוספים, המקרבים את שתי המדינות למצב של שוק משותף, עפ"י הד־גם האירופי. בין הנקודות הראויות לציון:

● שתי המדינות עומדות לאחד למע־שה את משק האנרגיה שלהן. הקנדים יוכ־לו לפעול באופן חופשי בשוק האנרגיה האמריקני בעוד האמריקאים יזכו במטרה אליה נכספו זה שנים – גישה חפשית למ־קורות האנרגיה העצומים של קנדה: נפט, גז טבעי ומתכות רדיואקטיביות החבויים במרחביה האינסופיים של השכנה הצפו־נית.

● שלילת זכות "סינון" ההשקעות הז־רות – עד עתה נצלו הקנדים (בעיקר) את הזכות "לסנן" השקעות זרות במטרה למ־נוע השתלטות חברות זרות, ובכלל זה חב־רות אמריקאיות, על תעשיות קנדיות. עתה תצומצם מאד יכולת ההתערבות של השלטונות הקנדיים. מתנגדי ההסכם בקנ־דה משתמשים בסעיף זה כהוכחה לסכנה הגדולה של היטמעות המשק הקנדי בזה של האחות הגדולה מדרום.

● איחוד למעשה של התקשורת בין שתי המדינות. כל חברה בתחום התקשורת והאלקטרוניקה תזכה במדינה השכנה לתנאים הזהים לאלו של החברות המקומי־ות בכל הקשור לזכויות התקשרות, מסוי וכדו'.

● זכות הדדית של חברות להתקשר למכרזים פדרליים בשתי המדינות. אין הז־כות הזו כוללת את תחומי הבטחון והרכש הצבאי.

≡ האיגודים המקצועיים חוששים

הקנדים זכו בהישג מרכזי אחד, אליו חתרו משך כל חודשי המו"מ: יוקם גוף משותף, בעל יכולת הכרעה, למקרה של סכסוכים או אי הבנות אשר יתעוררו בת־קופת יישום ההסכם ולאחריו. אולם, בסך הכל התחושה הרווחת היא כי הקריבו לא מעט למען בצוע ההסכם.

במיוחד מתנגדים להסכם מנהיגי אגודי העובדים, החוששים, כנראה במדה רבה של צדק, כי יישום ההסכם יביא לפגיעה קשה במקומות עבודה. בפרט עלולות להפגע התעשיות הזעירות, אשר יתקשו להתחרות במוצרים זולים יותר, אשר יזרמו מחברות הענק האמריקניות עם נפילת חר־מות המכס המגינות.

מנהיגי קנדה ובראשם ראש הממשלה מלרוני ואדריכל ההסכם סיימון ריזמן – ראש הצוות המו"מ הקנדי, דוחים טענות אלו בתוקף, אך רק ימים יגידו אם אכן צד־קו החוששים.

≡ צפויה תחרות עם ישראל

מבחינה ישראלית אין ההסכם משנה הרבה אולם יש בו מעט צדדים שליליים. העובדה כי תעשיות קנדיות תוכלנה לה־שיג בשוק האמריקני תנאים זהים לאלו שמשיגות כיום התעשיות הישראליות עלולה להגביר את קשיי התחרות של היי־צרנים הישראלים, בפרט משום שעלות העבודה בקנדה נמוכה במקצת מזו בארה"ב, מה שמקנה לה, כמו לישראל, יתרון יחסי מסוים. הדבר צפוי בעיקר בתחו־מי התעשייה המתוחכמת ובמספר ענפים אחרים כמו בשוק האופנה. למרות שהחק־לאות הקנדית כלולה בהסכם – אין להניח כי בתחום זה תבוא התחרות לידי בטוי שכן מגוון המוצרים החקלאיים בקנדה הקרה שונה מאד מהמבחר המיוצא על ידי־נו.

הסעודים רוצים חלק ב"אקסון" האירופית

לפני עשר שנים לא רצו הסעודים להכנס לעסקי שיווק והובלת נפט. היום, מסתבר להם שענף זה עשוי להגביר את רווחיותם.

מאת סמואל פרומארץ
רויטרס ניו־יורק

ערב הסעודית מנסה לקנות חלקים מבתי הזיקוק האירופיים וחברות שיווק של קונצרן **אקסון** – כך נודע ממקורות בתעשיית הנפט.

"הסעודים מנהלים משא ומתן עם אחד השותפים האמריקנים בארמקו (חברת הנפט הערבית־אמריקנית)" אמר מקור שרמז שהכוונה היא לאקסון.

מומחי השוק מאשרים כי שמועות בדבר כבר מהלכות כמה שבועות והמ־דובר ביוזמה של הסעודים אך המדובר בגישושים ראשוניים בלבד.

תומס מקהייל, כלכלן בכיר בחברת הייעוץ **דרקסל ברנהאם למברט** הניו־יורקית, אומר כי האינטרסים של סעודיה בבתי הזיקוק האירופיים הם "נושא לשיחות אבל דבר עדיין לא סוכם". מקורות בתעשיית הנפט סיפרו כי שר הנפט הסעודי, היזאם נאזר אמר לשותפים האמריקנים של **ארמקו** – **שברון, טקסאקו, מוביל** ואקסון על כוונת מדינתו לרכוש עסקים בתחום השיווק וההובלה, כבר בפגישה שהתקיימה בלוס־אנג'לס בחודש אוגוסט השנה. ארמקו שייכת כולה לסעודים אך מנוהלת על ידי האמריקנים.

≡ אקסון רוצים לצאת מאירופה

לאחר הפגישה באוגוסט פנו הסעודים לאקסון ומדובר כנראה ברכישת 49 אחוזים מעסקי השיווק וההובלה או מהמפעלים האירופיים של החברה.

אנשי אקסון לא היו מוכנים להגיב על השמועות ואילו דובר של ארמקו טען כי אין לחברה שלו כל מידע בעניין זה. גם דובר השגרירות הסעודית בוושינגטון לא הגיב בעניין.

ואולם המומחים טוענים "כי העניין כבר מתגלגל רחוק מדי ואם העיסקה לא תצא לפועל עם אקסון – היא תתקיים עם חברת נפט אחרת".

מומחים בענף מעריכים כי בתי הזי־קוק של אקסון מספקים כשליש מסך מוצרי החברה, בערך של יותר מחמישה מיליארד דולר. בשנה שעברה מכרה אקסון, באמצעות בתי הזיקוק האירו־פים 1.6 מיליון חביות ליום של מוצרים מזוקקים וההכנסות התפעוליות הוער־כו ב־950 מיליון דולר.

בענף מעריכים כי עיסקה משותפת עם הסעודים היא צעד נכון הן לחברה האמריקנית והן לסעודים. לאקסון יש בעיה עם מפעלי ההובלה והשיווק בעי־קר בגלל כושר עודף של ייצור בשוק האירופי. על כך כבר נמסר לפני שלוש שנים בדו"ח של **פירסט בוסטון**, שקבע כי השוק האירופי סובל מעודף בתחום זה.

"חברות רבות, וביניהן אקסון, התאכזבו מפוטנציאל הרווח של זיקוק באירופה ורוצות לצאת מהשוק הזה" – אומר אחד המומחים.

≡ עוקפים את אופק בשיווק

אקסון לא היו מוכנים אפילו לאשר אם חשבו על מכירת עסקי הזיקוק של־הם באירופה ואילו הסעודים הצהירו בפומבי לא פעם על רצונם לרכוש עס־קי זיקוק כדי לאבטח את הנפט הגולמי שמגיע מן המדבר.

כווית וונצואלה, שתיהן חברות באופ"ק, כבר רכשו עסקי הובלה ושי־וק נפט מחברות אמריקניות. על ידי צעד זה הן הגבירו את רווחיותן לאור המגבלות שהטיל ארגון אופ"ק על הפ־קת נפט גולמי.

"צריך לזכור שהמגבלות של אופ"ק הן על נפט גולמי ולא על שיווק והוב־לה של נפט" – מסביר מומחה שוק ול־כן אותן מדינות אופ"ק, שיש להן עס־קים בתחומי שיווק נפט, יכולות להג־ביל עצמן כנדרש בנושא הנפט הגולמי.

ההכנסות הנוספות משיווק מוצרי נפט יוכלו לשפר את מאזן הסחר של סעודיה ולהגביר את חלקה בשוק הנ־פט וגם לשמש מנוף פיננסי בנושא קבי־עת המחירים למוצרים של נפט מזוקק.

"הסעודים כבר שקלו להכנס לעס־קי ההובלה והשיווק כעשר שנים, אבל אז הם דחו הצעות לפעול בתחום זה" – אומר המומחה מדרקסל. "כבר לפני שנה וחצי הם הבינו שעליהם לשקול מחדש את מדיניותם ולכן כבר שנה שהם מנהלים משא ומתן בנושא זה".

פדיון מניות הבנקים שבהסדר
מתקרב

מה לעשות
?

בחודש אוקטובר מגיעות לפדיון מניות הבנקים החסומות שבהסדר. אתה מתלבט כיצד להשקיע את הכסף, במה לבחור מבין כל האלטרנטיבות להשקעה וכיצד לקבל את התשואה הטובה ביותר על כספך - בשנים הבאות.
אל תחליט ללא קבלת ייעוץ!

יועצי ההשקעות של בטוחה מקבוצת כלל ישראל, יעניקו לך מנסיונם הרב בתחום שהם מומחים בו.
פנה אל אחד מסניפי בטוחה - בטלפון או בכתב - ונרכיב יחד את תוכנית ההשקעה המתאימה במיוחד לך, ללא כל התחייבות מצידך.

שם ומשפחה: ________ טלפון בעבודה: ________
כתובת: ________ טלפון בבית: ________

נחוץ לך ייעוץ בבטוחה!

בטוחה
ניירות ערך והשקעות בע"מ
מקבוצת כלל

רק חלק קטן ממחזיקי המניות הבנקאיות בהסדר הודיעו על רצונם לפדות את המניות בסוף החודש

גורמי שיווק ציינו שחלק מבעלי המניות הבנקאיות מתכוון להשתמש בכסף שיקבל למימון רכישת מוצרים ■ חלקם כבר הזמין מכוניות חדשות או מוצרי אלקטרוניקה שונים

מאת דוד ליפקין

רק חלק קטן ממחזיקי המניות הבנקאיות בהסדר הודיעו על רצונם לפדות את המניות בסוף החודש. הם מהווים אחוז נמוך מהצפוי על פי התחזיות המוקדמות של הבנקים.

לאור נתונים אלה מצפים בבנקים ללחץ גדול על הסניפים בשלושת הימים הראשונים של השבוע הבא, המועד האחרון למסירת פקודות לפדיון המניות הבנקאיות.

נתוני הבנקים מצביעים על אחוז קטן של נותני פקודות. בחלק מהבנקים נתנו פקודות כשליש מבעלי המניות הבנקאיות, שהיו חסומות במשך ארבע השנים האחרונות, ובחלק כרבע מבעלי המניות בלבד. אמנם היו פניות מצד בעלי מניות רבים שביקשו מידע על האפשרויות הקיימות, אך רק חלק מהם כבר נתן הוראות ברורות. זאת למרות שיום ג' הקרוב, ה־20 באוקטובר, הוא המועד האחרון למסירת הוראות כאלה.

הערכות מנוגדות קיימות בבנקים לגבי ההתנהגות הצפויה של בעלי המניות הבנקאיות: בחלק מהבנקים מעריכים שלפחות 50 עד 60 אחוז מבעלי המניות הבנקאיות ימסרו הוראות לפדות את המניות ויעדיפו שלא להמשיך ולהחזיק את המניות. ואילו יש בנקים שהעלו את האפשרות שאחוז גדול מבעלי המניות עשוי להעדיף להמשיך ולהחזיק את המניות, בשל ההטבות המוצעות ע"י האוצר, כאשר בצד תשואה גבוהה גם מובטחת נזילות של המניות. המניות האלה יהפכו לסחירות בבורסה מ־1 בנובמבר. כתוצאה מכך הסתמנה נטייה בקרב חלק לא קטן מבעלי המניות הבנקאיות להמשיך ולהחזיק בהן. אבל מצב זה ישתנה בעקבות פעילות הייעוץ המסועפת שיתנהלו הבנקים בימים הקרובים, כאשר רבים ממחזיקי המניות ידעו על אפשרויות ההשקעה השונות מצד אחד או ירצו להשתמש בכסף למימון רכישות שוטפות.

בדיקה שנערכה במערכת הבנקאית העלתה שקרוב ל־230 אלף איש מחזיקים במניות הבנקאיות. מכאן שמדובר שמוצע ההחזקה לבעלי המניות מגיע ל־4,000 דולר. אין מדובר בסכומים גדולים של עשרות אלפי דולר, אלא במקרים בודדים, ע"י הציבור הרחב.

גורמי שיווק ציינו שחלק מבעלי המניות הבנקאיות מתכוון להשתמש בכסף שיקבל למימון רכישת מוצרים. חלקם כבר הזמין מכוניות חדשות או מוצרי אלקטרוניקה שונים, כמכשירי וידיאו.

לאור הדיווחים הסותרים לא ברור מה היקף הסכומים שיוזרמו למשק בסוף החודש מתוך מניות בנקאיות בסכום של כ־1.2 מיליארד דולר שיגיעו לפדיון. חוגים פיננסיים, מצפים שכ־500 מיליון דולר לפחות יורמו למשק.

קיבוצים יבקשו פדיון מניות בנקאיות במיליוני דולר

לפי נתונים בדוקים מתברר שיש קיבוצים המחזיקים בפיקדונות של מניות בנקאיות במיליוני דולר, אשר יבקשו את פדיון המניות.

הקיבוצים ישתמשו בכספים שיקבלו לפרוע הלוואות בריבית גבוהה שקיבלו מהמערכת הפיננסית במשך השנתיים האחרונות. הדבר יסייע להם לצמצם את הוצאות המימון בשיעור לא קטן.

שערי מטבע־חוץ

ליום 14.10.87 סל: 1.6815 (−0.0004) דולר שחור: 1.70−1.68 נוסעים: 1.89 יציג: 1.6033

המטבע	השינוי בשקלים	בנקנוטים לאומי קניה	בנקנוטים לאומי מכירה	בנקנוטים הפועלים קניה	בנקנוטים הפועלים מכירה	בנקנוטים דיסקונט קניה	בנקנוטים דיסקונט מכירה	העברות והמחאות לאומי קניה	העברות והמחאות לאומי מכירה	העברות והמחאות הפועלים קניה	העברות והמחאות הפועלים מכירה	העברות והמחאות דיסקונט קניה	העברות והמחאות דיסקונט מכירה	שער יציג
1 דולר ארה"ב	—	1.56	1.63	1.56	1.63	1.56	1.63	1.5950	1.6150	1.5921	1.6119	1.5921	1.6121	1.6033
1 מרק גרמני	+0.01	0.86	0.90	0.86	0.90	0.85	0.90	0.8759	0.8869	0.8728	0.8837	0.8733	0.8843	0.8799
1 לירה שטרלינג	—	2.56	2.68	2.58	2.70	2.57	2.69	2.6254	2.6583	2.6221	2.6548	2.6189	2.6518	2.6367
1 פרנק צרפתי	—	0.25	0.27	0.25	0.27	0.25	0.27	0.2626	0.2658	0.2626	0.2658	0.2622	0.2655	0.2641
100 ין יפני	—	1.08	1.13	1.08	1.14	1.08	1.14	1.1084	1.1223	1.1041	1.1178	1.1040	1.1179	1.1130
1 גולדן הולנדי	−0.01	0.76	0.79	0.76	0.80	0.76	0.80	0.7775	0.7872	0.7754	0.7851	0.7763	0.7861	0.7820
1 פרנק שווייצרי	—	1.03	1.08	1.03	1.08	1.03	1.08	1.0538	1.0671	1.0539	1.0670	1.0523	1.0656	1.0601
1 כתר שוודי	—	0.24	0.26	0.24	0.26	0.24	0.26	0.2497	0.2528	0.2494	0.2525	0.2491	0.2522	0.2508
1 כתר נורווגי	—	0.23	0.24	0.23	0.25	0.23	0.25	0.2394	0.2424	0.2391	0.2421	0.2390	0.2420	0.2408
1 כתר דני	−0.01	0.22	0.23	0.22	0.23	0.22	0.23	0.2284	0.2312	0.2278	0.2307	0.2279	0.2308	0.2293
1 מרק פיני	—	0.36	0.37	0.35	0.37	0.35	0.38	0.3637	0.3683	0.3634	0.3679	0.3631	0.3677	0.3660
1 דולר קנדי	—	1.19	1.25	1.20	1.26	1.19	1.25	1.2213	1.2366	1.2197	1.2350	1.2190	1.2343	1.2283
1 דולר אוסטרלי	—	1.09	1.20	1.11	1.19	1.11	1.19	1.1468	1.1612	1.1459	1.1602	1.1454	1.1599	1.1540
1 רנד דרא"פ	—	0.50	0.60	0.46	0.78	0.49	0.68	0.7704	0.7800	0.7703	0.7799	0.7705	0.7802	0.7753
10 פרנק בלגי	—	0.41	0.43	0.41	0.43	0.41	0.43	0.4193	0.4246	0.4208	0.4261	0.4200	0.4253	0.4231
10 שי' אוסטרי	—	1.22	1.27	1.22	1.28	1.22	1.28	1.2425	1.2581	1.2411	1.2566	1.2408	1.2565	1.2496
1000 לי' איטלקיות	—	1.18	1.25	1.19	1.26	1.19	1.27	1.2140	1.2292	1.2109	1.2261	1.2125	1.2277	1.2196
1 דינר ירדני	—	4.36	4.63	4.51	4.80	4.44	4.74	—	—	—	—	—	—	4.5854
1 לירה לבנונית	—	—	—	0.09	0.10	0.04	0.06	—	—	—	—	—	—	0.0505
1 לירה מצרית	—	0.66	0.69	0.66	0.71	0.63	0.68	—	—	—	—	—	—	0.7204

תשואות המניות (ב־%) באוקטובר ומתחילת השנה

שם הניר	תשואה באוקטובר	תשואה שנתית
שיטת מסחר חדשה		
הבינלאומי מ"ד	−4.11	151.75
הסנה מ"ד 1	−0.70	−16.18
כלל סחר 1	−4.51	78.00
שופרסל ב'	−7.29	75.07
דלק מ"ד 0.1	−2.51	52.76
אפריקה 1	−5.19	35.21
אורים מ"ד 1	−5.04	28.76
זבסים ובנין	−5.52	39.54
הכשרת הישוב	0.67	13.56
כלל ודן	−2.41	58.43
עלית מ"ד 0.1	−0.86	0.87
פולגת מ"ד 0.4	−6.88	21.82
קופסאות פח 1	−0.58	53.49
אלרון מ"ד 3	−4.44	9.57
מבט מ"ד 1	−2.63	45.07
ים המלח מ"ד	−4.03	49.26
פטרוכימים מ"ד	−3.24	69.05
מפעלי נייר	−3.59	43.03
מרכזית 0.1	−3.98	66.09
כלל תעשיות 1	−3.17	86.34
אי.די.בי פיתוח	−6.42	84.72
אלקו 1 מ"ד	−7.10	57.08
החברה לישראל 1	−6.72	132.01
דיסקונט השקעות 1	−6.36	64.98
כלל ישראל 10	−5.22	35.64
בנקים מסחריים שלא בהסדר		
או.ה.ה 0.1	1.56	14.03
בנק הספנות 0.1	−8.66	61.01
כללי לא בהסדר	−5.41	−17.91
פ.י.בי מ"ד 0.5	0.40	102.45
בנקים למשכנתאות		
אדנים מ"ד 0.1	−3.65	−6.72
לאומי משכ' 0.5 ע"ש	−3.45	37.73
כרמל מ"ד 1	−3.38	45.23
משכן מ"ד ב 1	−3.23	49.59
עצמאות מ"ד 0.1	−2.11	93.75
טפחות רגיל 1	−3.51	34.90
ישמור מ"ד 5	−5.19	47.15
מידב מ"ד 1	−0.86	29.04
מוסדות מימון עסקיים		
אוצר השלטון 1 ע"ח	−1.82	72.33
חקלאות סב' ג'	0.00	32.16
לאומי מ"ד א 1	−6.40	50.92
הקבלנים מ"ד 5	0.80	−13.50
ליסינג מ"ד ב 0.5	−11.21	41.55
תעשיה — מזון טבק		
אסאס מ"ד 1	−23.15	40.98
עלד פרוסום 5 ע"ח	−11.04	−49.38
דובק שמ'	−0.52	23.40
עלבד מ"ד 1	−8.12	−52.08
ממפו מ"ד 1	−2.86	78.94
יצהר 1 ע"ח	−3.09	−2.34
מן 1 ע"ח	−1.58	−14.62
סופרוסס 1 ש"ח	−7.91	52.96
עסיס 5 ע"ח	10.13	15.68
א. אגול מ"ד 1	−8.42	5.74
שמן סב' א' 400	−21.53	−34.08
תעשיה — טכסטיל והלבשה		
ארגר 1 ע"ח	−3.58	13.76
אופים מ"ד 1	−4.40	−1.98
אופנות ברזק 1 ע"ח	−4.04	−28.37
ארגמן מ"ד 0.8	−1.77	−22.78
דלתא-גליל מ"ד 1	2.51	106.62
ויטלס מ"ד 1	3.22	26.35
ורדינון מ"ד 1	−4.77	−22.39
זקית 1 ע"ח	−3.12	13.13
מופר 1 ע"ח *	−12.26	−26.14
לודזיה מ"ד 0.1	−7.38	23.00
ליגת 1 ע"ח	−4.15	19.60
מקם מ"ד 0.1	−12.96	9.44
עי"ם מ"ד 1	−5.35	6.97
עסק מ"ד 1	−3.57	−5.85
פולגת 1 ע"ח	−13.78	48.52
פולינן א 0.5	−2.35	34.42
פרנזר 1 ע"ח	0.60	44.58
גבור סברינה	−8.50	−32.42
רוטון מ"ד 1	−3.07	−4.53
תעשיה — מתכת ומכונה		
אורדן מ"ד 10	−3.31	45.18
אורדן מ"ד 50	−4.04	38.70
אלוסיה מ"ד 1	−1.91	19.28
בבלי"ם מ"ד 0.25	1.48	159.67
התכוף מ"ד 5	1.19	−11.44
קופסאות פח 5 ע"ח	−1.05	45.13
כבלי ציון מ"ד 1	0.00	27.67
כבלי ציון מ"ד 5	0.00	24.44
מורגן מ"ד 1	1.10	4.86
קדמי 1 ע"ח	−7.60	24.44
נחושתן מ"ד 0.1	−1.74	15.41
פקר פלדה מ"ד 1	−10.45	30.38
קיע מ"ד 1	−14.66	−13.45
קליל מ"ד 1	−1.79	7.77
קליל מ"ד 5	0.19	48.44
שלדות מ"ד 5	−15.49	28.15
לכיש 1	3.00	−9.81
לכיש 5	−8.73	−4.41
תעשיה — חשמל, אלקטרו' ואופטי'		
אלביט מ"ד 3	−10.73	12.90
אלקו מ"ד 0.1	−1.62	11.61
אלקו 0.25 ע"ש	−2.99	27.27
אלקטרה 0.1 ע"ח	−5.96	2.21
אלקטרה 0.5 ע"ח	−2.90	78.99
אריה מ"ד 0.02 ע"ח	1.21	−22.84
כלל תעש' אלק'	1.22	29.31
ספקטרוניקס מ"ד 1	−1.64	47.46
ספקטרוניקס מ"ד 5	−4.30	49.17
פיבוטזר 1	−16.50	4.76

10 המניות שהניבו מתחילת השנה את התשואה:

הטובות ביותר

שם הניר	תשואה
פרומאורים	302.67
החברה לישראל 5	185.71
אינטרומא 5	185.54
פרין	182.52
קופל 1	159.85
בבלי"ם מ"ד 0.25	159.67
הבנק הבינלאומי	151.75
חיפה כימיקלים	147.89
החברה לישראל 1	132.01
תראה 1	129.22

הגרועות ביותר

שם הניר	תשואה
רסקו מ"ד 1	−73.47
ניקוב אופציה	−70.34
רסקו מבוכרות 1	−69.71
שמהר אופציה	−65.07
גלי זוהר 1	−63.89
קוסמודיום מ"ד 0.5	−63.33
קוסמודיום מ"ד 0.1	−60.92
איכות מחשבים 1	−59.34
הסקלול מ"ד 5	−57.07
מחכת סרום מ"ד	−55.09

שם הניר	תשואה באוקטובר	תשואה שנתית
פייבמור 5	−6.00	32.39
ציקלון מ"ד 1	−2.80	−5.72
קצנמפיין מ"ד 1	−9.22	44.47
ת.א.ת 1 ע"ח	−13.74	−31.39
תראה 1 ע"ח	−4.00	129.22
תעשיה — מוצרי בניה		
א.פי 1 ע"ח	−0.80	22.42
אקרשטיין 1 ע"ח	−0.66	36.17
האחים בלום *	−1.18	15.86
בר-און מ"ד 1	−5.11	−31.22
פרומאסבטס 5	−9.10	32.00
ס.ל.ת מ"ד 1	−3.50	13.39
מודל השקעות	−4.62	26.29
מתאיקה מ"ד 1	0.00	52.52
נגב קרמיקה 1 *	1.06	−0.84
תעשיה — כימיה, גומי פלסטיק ונייר		
אגן מ"ד	−2.33	30.27
אלאגם מ"ד	−9.05	−6.58
גל תעשיות 1	−1.97	18.84
גל תעשיות 5	−6.92	28.21
דשנים מ"ד 0.1	−0.70	−25.53
דשנים מ"ד 0.5	−3.34	31.81
חיפה כימיקלים	−6.29	147.89
ליפסקי מ"ד 1	−0.38	5.05
מקסימה מ"ד 1	−4.71	13.70
סנו מ"ד 1	−0.18	53.73
סנו מ"ד 5	−3.87	67.79
פרקלאס 1 ע"ח	−8.63	9.09
קרגל כימיקלים 1	1.92	17.58
ת"א 5 ע"ח	−4.13	12.85
תגר מ"ד 5	−2.18	−30.24
כתר 1 ע"ח	−0.42	13.20
דפרון מ"ד 1	−2.65	26.08
ח.ס.ן מ"ד 1	6.38	17.63
יאה 1 מ"ד	0.54	43.70
לביד אשקלון 1	−2.92	33.46
מולם מ"ד 0.5	−2.58	22.30
סקאנדיה מ"ד 1	−7.74	−21.45
רים מ"ד 0.1	−1.47	−3.26
רים מ"ד 0.4	4.49	−5.62
תגל מ"ד ב 0.2	−11.22	24.59
תעשיה — תעשיות שונות		
אורין מ"ד 1	0.76	49.53
תמיעשה יוד 1	−4.59	8.94
ה.ג. פולק 1	−6.47	−10.61
חברות ואחזקות ביטוח		
אילון 1 *	0.35	−21.07
איגן 1 ע"ח	−2.05	−32.74
אררם מ"ד 0.1	−9.91	−31.47
אררם מ"ד 0.5	−2.54	9.17
בטוח ספנה 1	−0.25	−24.26
הדר מ"ד 1	−6.67	−10.90
הפניקס מ"ד 0.1	3.33	1.70
הפניקס מ"ד 0.5	−3.57	−6.74
המשמר הראל 1	−1.55	−9.18
מנורה מ"ד 1	7.05	1.38
סהר מ"ד 1	−9.20	13.65
סקורפיון 1 ע"ח	0.00	42.76
צור מ"ד 1	−3.13	31.11
ציון 1 ע"ח	−2.13	−38.50
[illegible]		
אינטרגמא 1	−9.44	54.66
מאיר שרא 1	−3.72	−24.27
קריסטל מ"ד 1	−0.85	6.10
רפק אלקי 0.5	−0.95	111.05
שופרסל מ"ד א'	−3.00	84.47
שירותים		
אסותא 0.01 *	3.09	20.27
ספנות הספ' 1	−0.80	90.38
ספנות הספ' 5	−12.29	76.92
קרור והספקה 1	−0.35	−29.90
קרור והספקה 10	−8.64	40.30
מלונות שרבה 1	4.05	14.45
מלונות דן 1	0.00	1.97
מלונות דן 5	−6.23	14.55
חוף האלמוג 01	−1.12	40.37
מלונות הירדן 1	−4.92	2.63

שם הניר	תשואה באוקטובר	תשואה שנתית
מחשבים שירותי מחשב		
איכות מחשבים	−5.91	−59.34
חילן 1 ש"ח	−1.67	−22.68
יעז"א מ"ד	−6.45	−21.00
מלל 0.1 ש"ח	−2.34	98.10
ניקוב מחשבים 1	−4.82	−50.42
תים מ"ד 1	−2.60	−32.50
נדל"ן בינוי פיתוח וחקלאות		
אורן סבים 1	0.00	−23.47
אילון מ"ד 1	−4.31	−31.53
אל-רוב מ"ד 1	−4.03	27.48
אפריקה מ"ד 0.1	−5.73	39.12
ארדים מ"ד 1	3.88	100.64
ארזלן 1 ש"ח	−4.19	31.92
ארזלן 5 ש"ח	−8.94	83.39
בינגרין 1 ש"ח	−4.93	−2.23
דקמר מ"ד 1	−5.59	45.90
דרגוש 1 ש"ח	−7.70	16.05
הסקלול מ"ד 1	0.00	−44.86
חברה כלכלית *	−2.14	−45.60
גב ים מ"ד 0.1	−6.78	55.79
גב ים מ"ד 0.5	−4.98	80.35
ישפרו 1 ש"ח	5.23	10.38
ישראלום מ"ד 1	−14.23	−2.68
ישרס 1 ש"ח	−7.35	36.48
כנף פיתוח מ"ד 1	−0.10	15.31
לוסיר מ"ד 1	−4.66	5.48
לוסיר מ"ד 5	6.12	39.24
מ.ת.ם מ"ד 1	−5.00	−10.80
מאור בניה 1	−3.24	−24.59
מישגאל 5 ש"ח	−2.66	14.38
מגרב מ"ד 5	−5.03	−3.17
מרלז מ"ד 1	21.11	65.56
מש' לויינשטיין 1	−7.37	1.38
מש' לויינשטיין 5	2.63	28.28
מתחיה ליפשיץ 1	−3.91	−24.41
מתחיה ליפשיץ 5	−5.54	16.56
נאות אביב 0.5	−8.54	9.87
נכסי אורים 1 ש"ח	−2.08	99.51
סהר החזקות 0.001	−6.82	23.66
סולף מ"ד 1	−13.34	−14.76
עפר וסלע מ"ד 1	0.00	−47.42
קיסריה מ"ד 0.1	−2.83	13.70
רוגבין 1 ש"ח	−2.23	2.32
מגדי הדר 0.1	−4.98	4.13
מהדרין 1 ש"ח	2.08	30.70
נכסי הדרים 1	−5.22	30.54
פרי אור 5 ש"ח	0.79	24.50
חברות להשקעה		
בור תעשיות	−7.85	13.21
אוניקו מ"ד א 10	−3.42	27.12
אינקובה 1 ש"ח	−2.90	−46.83
אלגר 1 ש"ח	−8.14	22.82
אפיק מ"ד 1	0.00	74.34
גולת 1 ש"ח	−4.48	14.23
דגבאר 1 ש"ח	0.14	94.49
החברה לישראל 5	−8.17	185.71
וולפסון מ"ד 1	2.61	−1.55
אמפא השק' מ"ד 0.5	−5.56	42.51
פועלים השקעות 1	−5.50	53.54
מורחי השק' 1	−3.59	52.17
חירון 1 ש"ח	−4.55	−28.09
יצוא השק' 1	0.00	17.48
ירדן 0.1	−5.56	−50.59
כלל ישראל 50	−5.36	51.25
סגור 1 ש"ח	−1.80	−29.86
פז השק' 10	−7.37	16.54
פטה השק' א 0.1	−6.12	−15.50
פריון 0.2 ש"ח	−3.80	182.52
קרדן 1 ש"ח	−0.48	11.19
רשימה מקבילה (שיכון)		
הראל 1 ש"ח	5.72	−52.49
י.ס.ק.ל 1 ש"ח *	−8.13	−29.87
קוסמודיום 0.1	−4.44	−60.92
קופל 1 ש"ח	6.06	159.85
תבל 1 ש"ח *	−13.52	−36.00
עי הדר 1 ש"ח *	−9.78	−38.92
התעשיה הישראלית *	−11.12	−20.00
דסה מ"ד 1	−16.57	−13.93
כלל מחשבים מ"ד 1	−6.75	−35.16
משוב מחשבים מ"ד 1	−6.18	−47.74
רשף מחשבים 1 *	−17.15	−38.54
אסמנים 1 ש"ח	−10.00	25.90
בן יקר גת 1	1.58	−3.65
דרוקר וזכריה 1	0.00	47.15
עוד מ"ד 3	1.95	27.12
רסקו מבוכרות 1	1.08	−69.71
רסקו מ"ד 1	5.01	−73.47
שמהר 0.1 ש"ח	10.87	−46.49
סיפ גליקו 1	−19.10	−36.56
אוקטגון מ"ד 5	−5.96	−44.55
מחכת סרום מ"ד 1	−7.43	−55.09
אלקול 1 ש"ח	−9.43	−29.36
רקסמר מ"ד 1	−9.12	−27.17
נקה 1 ש"ח	−17.36	−25.04
תגל מ"ד 1	−9.29	−54.94
אורדג'פרינט 1 *	22.89	46.00
גולן 1 ש"ח *	−5.45	−1.67
פז חן 1 ש"ח *	2.82	−26.44
מאורי מבטולוגיה 1	6.21	−21.19
איזים מ"ד 1 *	−12.50	−14.39
אמיעזר בב' 1	−5.62	−48.27
יגום החזקות 1	−6.55	−14.90
לטרקו 1 ש"ח	−9.75	−45.23
לטרקו 5 ש"ח	−0.33	−42.80
עוז השקעות 1	−18.16	−34.42
דלק נפט 1	−1.24	18.60
חיפושי נפט	−3.62	28.18
י.ו.א.ל. מ"ד 5	−8.69	67.95
מ.ג.ן מ"ד 5	0.03	−10.72
פראוק 0.03	2.53	−12.96

* החלו להיסחר במהלך השנה

דוד מביק

בנק לאומי־ניו־יורק יסגור סניפים ויפסיק לקבל פיקדונות בסכומים קטנים

חברת יעוץ אמריקנית המליצה על סגירת ומיזוג סניפים ושינוי בהתארגנות במתן שירותים

מאת דוד ליפקין

בנק לאומי טרסט קומפני אוף ניו־יורק, חברת הבת של בל"ל, שוקל לסגור או למכור 3 סניפים ולמזג 2 סניפים אחרים. הבנק שוקל הפסקת מתן שירותים מסויימים, כקבלת פיקדונות בסכומים קטנים, שהפכו לבלתי ריווחיים, וכן שינוי בהתארגנות במתן שירותים.

נשיא בל"ל־ניו־יורק, דוד מביק, מסר שההתפתחות המהירה של הבנק בניו־יורק הפכה אותו לבעל רשת עם 22 סניפים. זה היה גידול בלתי טבעי ולכן הוחלט לפני זמן מה לבדוק אם המערך הזה הוא על יסודות כלכליים. עבודת הבדיקה נעשתה ע"י אחת מחברות היועצים הגדולות בניו־יורק — אוליבר, ויימן ושות' יחד עם אנשי בל"ל־ניו יורק. הצוות הזה הגיע למסקנות הבאות:

● אותם סניפים שהמיקום שלהם ופוטנציאל השיווק לא יכול להבטיח להם גידול בטווח הקצר שיתן להם ריווחיות רצויה, לפחות 10 אחוז החזר על ההון. בסיווג זה נכללים 5 סניפים, ש־2 מהם מועמדים לאיחוד והיתר לסגירה או למכירה. יתר הסניפים הם ריווחיים ומבטיחים תמורה על ההון של יותר מ־18 אחוז.

● יש מוצרים ושירותים הנמכרים ללקוחות, אבל לא ריווחיים מספיק. כבר הוחלט שלא יעודדו מכירת שירותים אלה. בין היתר לא יקבלו פיקדונות מתחת לסכום מסויים וזאת באמצעות הגדלת עמלות הניהול הניגבות. דבר דומה ייעשה ביחס להלוואות, כאשר הלוואות מתחת לסכום של 100 אלף דולר יועברו לטיפול במרכז מסלקה של הלוואות.

● הגישה שסניף בנק יכול לשמש בנק קטן שבו יימצאו כל השירותים, כולל מערך תיפעולי ומערך מקצועי, לא הצליחה. בל"ל ילך בעקבות הבנקים האמריקניים הגדולים ויקים מרכזי הלוואות אזוריים. במרכז כזה יימצא קצין הלוואות מרכזי, יחד עם צוות של 4־5 איש, שיטפלו בבקשות לקבלת הלוואות ובתהליכי האישור. התארגנות כזו תעלה את הרמה המקצועית ותחייב גיוס עובדים מקצועיים לתפקידי קציני הלוואות. 4 מרכזי ההלוואות האלה הם כבר בתהליך הקמה.

דוד מביק מבהיר כי בבל"ל עדיין מאמינים בבנקאות קמעונאית בניו־יורק. הוא מצביע על העובדה שיש לבנק כ־60,000 עד 70,000 מפקידים, קרוב ל־30,000 לווים ומערך פיקדונות של כ־2.5 מיליארד דולר. זוהי תשתית כלכלית חזקה, אשר הוכיחה את עצמה בעבר. הוא מצביע על כך שלמרות משבר הבנקים ב־1983 והמצב הכלכלי בארץ לא עזב את הבנק אף מפקיד אמריקני אחד. "רואים אותנו בנק אמריקני והתייחסות זו עוזרת לנו מאד" — הוא מעיר.

במטרה לשפר את הריווחיות בוצעה עבודת בדיקה נוספת והפעם יחד עם חברת יעוץ של אחד ממשרדי רואי החשבון הגדולים בניו־יורק. המטרה של הבדיקה היא לבדוק סעיפים שונים במאזן, כדי להבטיח הכנסות גדולות יותר. בוצעו כבר שינויים ותוקנו עיוותים שהיו, דבר אשר לדעת מביק יסייע לשיפור הריווחיות כבר השנה.

באחרונה בוצע רה־ארגון במערך של הטיפול בסניפי בל"ל בארה"ב ובדרום־אמריקה. סניפים אלה נמצאו בטיפולה הישיר של חברת האם — בנק לאומי ת"א — שהפעילה למטרה זו הנהלה אזורית בניו־יורק. הנהלה זו פעלה בנפרד מבל"ל־ניו־יורק. כדי לחסוך בהוצאות ובכוח אדם נותנת בל"ל־ניו־יורק שירותי ניהול לסניפים האלה, באישור השלטונות האמריקניים.

ירידה חדה בשערי המניות בבורסות העולם

בשל אכזבה מהנתונים על גודל הגרעון במאזן המסחרי האמריקני

ירידה חדה בשערי המניות בבורסה של ניו־יורק היתה ביום רביעי והיא גררה אחריה ירידות בשורה של בורסות ברחבי העולם. היא נבעה מן האכזבה מהנתונים על גודל הגרעון במאזן המסחרי האמריקני.

שלשום פורסם כי הגרעון במאזן המסחרי של ארה"ב בחודש ספטמבר היה גדול ב־15 מיליארד דולר מהתחזית. מיד לאחר פירסום הנתונים האלה היתה ירידת שערים תלולה בבורסה של ניו־יורק, שהוגדרה כאחת הירידות החדות מזה חודשים רבים, ותגובת שרשרת בבורסות במקומות שונים בעולם. גם אתמול נרשמו ברוב הבורסות בעולם ירידות שערים.

הסכם בין ההסתדרות לתנועה המקצועית הנורווגית

מאת אלי דנון

מזכ"ל ההסתדרות, ישראל קיסר, חתם באוסלו, בירת נורווגיה, על הסכם בין ההסתדרות לתנועה המקצועית הנורווגית (אל.או.) לשיתוף פעולה בתחומים ארציים ובינלאומיים ובעיקר להגברת המאבק נגד משטר האפרטהייד בדרום אפריקה.

כמו כן סיכם קיסר עם צמרת התנועה המקצועית בנורווגיה על הענקת עשר מילגות למנהיגים של האיגודים המקצועיים השחורים בדרום אפריקה. המנהיגים השחורים ילמדו במכון האפרו־אסיאני של ההסתדרות.

משלחת רמת דרג של פדרציית האיגודים המקצועיים בנורווגיה הוזמנה על ידי מזכ"ל ההסתדרות להשתתף בחגיגות שמארגנת ההסתדרות לציון 40 שנה למדינת ישראל.

קיסר פירט בשיחה מסכמת עם מארחיו באוסלו את הפעולות שנוקטת ישראל וההסתדרות למימוש החרם על דרום אפריקה — חרם שלדברי קיסר יש לו מחיר כלכלי מבחינתה של ישראל.

גידול ניכר ברווחי הראל־המשמר

חברת הביטוח הראל־המשמר סיימה את המחצית הראשונה של 1987 ברווח נקי של 1.6 מיליון שקל, לעומת רווח של 771 אלף שקל בתקופה המקבילה אשתקד. זהו גידול ריאלי בשיעור של 105 אחוז.

מקור הגידול ברווח של הראל־המשמר הוא בביטוח חיים. הרווח בביטוחי חיים הסתכם במחצית הראשונה של 1987 ב־1.91 מיליון שקל, לעומת 394 אלף שקל בתקופה המקבילה אשתקד. ואילו בביטוח האלמנטרי היתה ירידה של כ־45 אחוז ברווח, מ־1.57 מיליון שקל במחצית הראשונה של 1986 ל־811 אלף שקל במחצית הראשונה של 1987. השיפור בריווחיות גם הגדיל את ההפרשה לססים.

הראל־המשמר ממשיכה בתנופה בביטוחי בריאות מיוחדים. החברה מציינת כי הגידול במכירות ביטוחי בריאות אלה ישפר את מצב החברה השנה ובשנה הבאה וזאת עקב סיומן של כמה עיסקאות גדולות, כעיסקת ביטוח השיניים של משטרת ישראל.

סך המאזן של הראל־המשמר בסוף יוני השנה הסתכם ב־293 מיליון שקל, לעומת 260 מיליון שקל בתקופה המקבילה אשתקד.

ר'

לוח מעריב

לך על בטוח

THE JERUSALEM POST בשיתוף עם

המשרד הראשי: בית מעריב, רחוב קרליבך 2, תל־אביב מיקוד 67132, טלפון ישיר למסירת מודעות: 5611111 (רב קווי). מחיר מודעת מינימום (8 מילים): 80 ש"ח. כל מילה נוספת: 10 ש"ח (המחירים כוללים מ.ע.מ). מחיר אחיד לכל ימי השבוע (כולל ערב שבת וחג)
מחיר מודעות "מחץ" בגודל 1 אינץ' למשך שבועיים 287.50 ש"ח (כולל מ.ע.מ.)

דירות

1000

* המלטש
שיש ושיש אילקי
למטבח * ולאמבט
ביצוע מהיר ומדויק
* מחיר סביר *
03־375397

רחוב תוצרת המנק 12 תל־אביב
* שרות תיקונים *

(9298)

דימור

בע"מ

בנין ושיפוצים

מבצעים:
תקרות אקוסטיות
מחיצות גבס
שינויי פנים
בנית
וילות וקוטג'ים
*
תוספות והרחבות
שיפוץ חוץ
לבתים משותפים!
*
03־5593033

ההסתדרות 162, חולון.

(23582)

קוטג'ים
למכירה
בקרית קריניצי
תל־השומר

(25243)

מהיר

שרותי הובלה בע"מ
בהנהלת: שרלי

מבצע

פרוק והרכבת
רהיטים חינם
*
העברת דירות
משרדים כספות
פסנתרים ומחשבים
*
ביטוח ואחריות
מלאים
*
03־262616
03־284278

קפלן 5, תל־אביב.

(19286)

חוק הזדמנות שווה בתעסוקה תשמ"א — 1981

לפי חוק זה אסור לסרב לקבל אדם לעבודה מחמת מינו או מחמת היותו נשוי או הורה, אלא אם אופיו או מהותו של התפקיד מחייבים זאת. המודעות בלוח זה מתייחסות לשני המינים.

מודיעין 38־38־38, שרות לקבלת מודעות בטלפון לתושבי בני ברק. 24 שעות ביממה. 03־38־38־38 (25662)

בטבריה, 4, ק"ג, מעלית, נוף לכנרת. 06־790184 (23331)

לא עוד שיש.

DUROPAL

למטבח
ולאמבט

"משטחים מושלמים — DUROPAL"

(17795)

וילות ובתים

3050

ברמת השרון

רח' אדיר

קוטג'ים

בני 5 חדרים + מרתף

פרטים:
שירלי בע"מ הפרדס 4
ת"א 03־238618,
03־245140

(9458)

בזכרון יעקב
קוטג' דו־משפחתי
ת.להתפלסי

(9526)

מבצע
"3 למובחר"
בנוה הברון
זכרון יעקב

(26739)

בפ"ת בכפר גנים
קוטג' יפהפה
+ תוספות
5 חדרי שינה

03־9224503, 03־9234803, 03־906132
(16323)

למכירה

קוטג'ים
מפוארים
בנאות אפקה!

(14808)

בבת חן ליד נתניה
אזור וילות קוטג' גדול
ומפואר

(21270)

קבוצת קציני זה"ל
מתארגנת לבניית
שכונת וילות
בגן יבנה

(25735)

"סמקו" — שירותים
שרות תיקונים 24 ש'
למקררים ומקפיאים
אמריקאיים

(23078)

בפתאומים וירות גג

1005

ברמת השרון

רח' אדיר

דירות גג

בנות 5 חדרים

דירות גן

בנות 4 חדרים

פרטים:
שירלי בע"מ הפרדס 4
ת"א 03־238618,
03־245140

(9459)

בהזדמנות
פנטהאוז
מפואר

(24062)

חברה קבלנית פנויה

* צורה — מסגרות * אחזקה — מפעלים ברדו * אינסטלציה * מחיצות גבס בכל הארץ 03־379723

(26297)

למכירה/השכרה

ביצחק שדה ת"א
בשלבי גמר בנין
1000 מ"ר 5 קומות
+ מרתף, 7 חניות,
40–20 קווי טלפון

03־5790070, 03־5790071
(23161)

הקבלן י. אדלר ובנו בע"מ

בונה דירות
באיכות מעולה!!!
3, 4, 5 + חדר גג
ברמתגן, בני־ברק,
גבעתיים

03־705811, 03־781640
לפשות: רח' הרב קוק 10, בני־ברק
(25744)

בתי עסק ומשקים

1008

גן חן

בונה ברמת גן
באיכות מעולה
* ברח' ברקאי
* ברח' חרות
דירות

4 5 1 + גג

משרד: רח' כהן 2,
רמת גן 03־730967
בערב: 03־7518312
03־728924, 03־955814

(23006)

קבלנים מציעים

1100

מבצע מיוחד!
מרצפות שיש טבעי
מרצפות קוורלה
30×30 "סלע שיש"

דירות נופש

פנטהאוז מפואר
בטבריה למכירה
משקיף לכינרת

תל־אביב

דירות למכירה

1200

---

4 חדרים ויותר

1300

ללא תיווך
1200
דירות למכירה
מגוי חודשי 30 ש"ח

03־738857
(9301)

בורדאו אבן גבירול
דירת
5 חדרים
+ גג מרוצף

(15833)

במגדל דיזנגוף
קומה 24
דירה יפהפיה
ומרווחת

(19018)

3–3½ חדרים

שרות חדש!!!
שיטה מהפכנית
למכירת דירה!!!
חינם!!!

הכתב לנו במכתב את כל פרטי דירתך (מחיר, מ"ר, קומה, מעלית...) הפרטים ימוחשבו חינם ויופצו בין המחפשים. ייעוץ משפטי וארכיטקטי חינם למעוניינים. דירתך "קידמה" בע"מ 03־5449772

(18539)

2–2½ חדרים

1400

משהב

חברה לשיכון,
בנין ופיתוח בע"מ

מציעה למכירה:

בבני־ברק
לציבור החרדי
בקרית הרצוג
4–3 חדרים
5½ חדרים + גג

*

בגבעתיים
לציבור החרדי
במודיעין – רייס
דירות פאר
5 חדרים
ופנטהאוזים
לכניסה מיידית

*

ברעננה
לציבור החרדי
ברחוב שברץ
5–4 חדרים
לכניסה מיידית

*

בבני־ברק
לציבור החרדי
ברח' מודיעין–מנחם
5–4–3 חדרים
ודירות + חדר
על הגג

*

בפתח תקוה
לציבור החרדי
ברח' יונה ערן – אונטרמן
4–3 חדרים

*

בהרצליה
בשכונה חדשה,
מרכזית ושקטה
5–4 חדרים
גדולים ומרווחים
בסטנדרט גבוה

*

פרטים בטלפון
03־664631
(26029)

3–3½ חדרים

2–2½ חדרים

בגבעתיים!!
דירות גן
מפוארות!!
אקסקלוסיביות

בגדלים של 135 עד 165 מ"ר דירות אופי
03־218894, 03־256183
(26851)

דירות בשכר חודשי

דירות מרוהטות

ביקוש דירות

בני־ברק

4 חדרים ויותר

3–3½ חדרים

2–2½ חדרים

גבעתיים

4 חדרים ויותר

חדרים מרוהטים

רמת־גן

4 חדרים ויותר

דירות מרוהטות

דרושים
2 מרוהטים
בצפון ת"א

חדר או שניים מרוהטים בשכ"ח, כניסה נפרדת, כולל שירותים, וקיו ההלכה מבנים. טלפון: 03־297981, 03־282302
(16888)

ביקוש דירות

שכונות דרומיות

4 חדרים ויותר

3–3½ חדרים

2–2½ חדרים

1–1½ חדרים

דירות בשכר חודשי

דירות מרוהטות

אושדן

4 חדרים ויותר

3–3½ חדרים

ל"מידע דירות"
דרושים דירות ונכסים
למכירה/השכרה
03־246242־3־4

שכונות צפוניות

4 חדרים ויותר

בונה אביבים
דירות 4 חדרים
+ מידב השיכלולים

קבלן בינוגים ה' באייר 24 ת"א.
03־262894, 03־259689
(14894)

דירות בדמיק

חדרים מרוהטים

ביקוש דירות

בשכון ל'
דירה אחרונה
לאיכלוס מיידי
5 חדרים

ברח' רזי אשכול 40. לפרטים: "אביב".
03־7512203
(23126)

דירות מרוהטות

לתשומת לב המפרסמים בלוח מעריב

כל המעוניינים להמשיך ולפרסם את מודעותיהם לאחר הפרסום הראשון, מתבקשים להתקשר לטלפון 03־5611111 (רב־קווי) ולמסור את מספר הקוד כפי שמופיע בסוף המודעה.
הזכות לפרסום חוזר הנה ללא תשלום תוקפה עד 4 שבועות מיום הפרסום הראשון.
בקשות לפרסום חוזר מתקבלות כל יום עד שעה 18.00 ובערב שבת וחג עד שעה 11.00 בלבד.

הנהלת מעריב

בסגול דיזנגוף
2 חדרים
קומה 20
דרום מזרח

כל התוספות, למסירה מיידית
03־232536, 03־221417
(26562)

1–1½ חדרים

דירות בשכר חודשי

לך על בטוח לוח מעריב נדל"ן

★ רורמן ★
בע"מ
שטיחים
בעבודת יד!!!
15% הנחה
הזמנות שטיחים
בכל גודל ודוגמא
★
(16337)

שנה נקיה
מתחילה עם
אל רבב בע"מ
ניקוי כל סוגי
השטיחים בדי ריפוד
★
ניקוי דירות לאחר שיפוץ
ווקס אקרילי + קריסטל
★ הדברת מזיקים
03-5464186, 03-5463761
(23168)

"שירן" –
דודי שמש
תקון לדודים
לקולטים ולהתקנה
(20911)

דירות בשכר חודשי
1500

דירות מרוהטות

4 חדרים ויותר

פתח תקוה

דירות להשכרה

3–3½ חדרים

גבעת שמואל

קרית אונו

4 חדרים ויותר
1300

3–3½ חדרים
1350

2–2½ חדרים
1400

1–1½ חדרים

יהוד

4 חדרים ויותר

3–3½ חדרים

2–2½ חדרים

שיטה מהפכנית
לחיפוש דירה!!!
מבצע 30 ש"ח!!!
(18540)

אור יהודה

4 חדרים ויותר

חולון/בת ים

חולון

4 חדרים ויותר

דירות מרוהטות

ביקוש דירות

בת ים

4 חדרים ויותר

3–3½ חדרים

2–2½ חדרים

שרות חדש!!!
שיטה מהפכנית
לחיפוש דירה!!!
מבצע 30 ש"ח!!!
(9623)

אזור

4 חדרים ויותר

3–3½ חדרים

2–2½ חדרים

איזור הדרום

4 חדרים ויותר
1300

3–3½ חדרים
1350

ראשון לציון

4 חדרים ויותר
1300

דירות בשכר חודשי
1500

דירות מרוהטות
1550

ביקוש דירות
1700

נס ציונה

4 חדרים ויותר

רחובות

4 חדרים ויותר

3–3½ חדרים

2–2½ חדרים

דירות בשכר חודשי
1500

רמלה

3–3½ חדרים
1350

איזור השרון

דירות בשכר חודשי
1500

הרצליה

4 חדרים ויותר
1300

3–3½ חדרים
1350

דירות מרוהטות
1550

כפר סבא

4 חדרים ויותר
1300

פרוייקט יוקרה!!
דירות 5 חדרים
ופנטהאוז
★ בנייני אביהו ★
(22157)

דירות בשכר חודשי
1500

חדרים מרוהטים
1650

ביקוש דירות
1700

רעננה

4 חדרים ויותר
1300

3–3½ חדרים
1350

2–2½ חדרים
1400

דירות בשכר חודשי
1500

דירות מרוהטות
1550

רמת השרון

4 חדרים ויותר
1300

3–3½ חדרים
1350

דירות בשכר חודשי
1500

ביקוש דירות
1700

הוד השרון

4 חדרים ויותר
1300

3–3½ חדרים
1350

דירות בשכר חודשי
1500

עסקים
2000

מעונינים ברכישת
משרד נסיעות קטן
בעל רשיון
"יאטא"
ת.ד. 522 תל-אביב, ליפה.
(11904)

יעורא — אבטחה

* אבטחה אישים ומאבטחי ראש
* בלדרות רבי ערך
* אבטחת מפעלים בקטנים

בירורים ומעקב הסוכנים 03-221091 בערב – 03-294262 מנוי 731

(12056)

מסעדת דגים מבוססת באילת למכירה

ברבר פרטים נא לפנות לטלפון: 059-71994, 059-32595

(26581)

יצרנים ויבואנים בלבד! המעוניינים לפתוח חנויות מפעל בחיפה

ברשותנו בנין במקום מרכזי מאוד בהדר בחיפה. נא לפנות לטלפון: 06-389375, 06-388301

(26597)

לבעלי מעשלות רציניים המעוניינים להקים סניף בחיפה

ברשותנו שטח אדמה במקום מרכזי מאוד. בהצעות לפנות 06-389375, 06-388301

(26600)

"המגן"

שירותי גביה
אבטחה 24 שעות
★ צוות מיומן
★ אמין ומנוסה
★ שומרי ראש

גבית צ'קים וחובות בארץ בשטחים ובחו"ל

טלפון: 03-252501

(16886)

בהזדמנות! אתר מגלשות מים למכירה בסקום או להעברה

(26499)

חברת שיווק בשומרון מעוניינת בסוכנויות

(26897)

למה לשלם יותר?

מומחה בחיסול פיגורים

בהנהלת חשבונות

(26712)

חנות בפרבר ירושלים ככר ציון

(26898)

צ'קים חוזרים?! "המאחר" מתגברו!

חברה לגביית חובות ואבטחה ת"א – ירושלים

★

סניף ת"א טל' 03-5103723-4, 03-658644
סניף ירושלים: טל' 02-232726

(16119)

במרכז ראשון לציון להשכרה בנין מסחרי

(14219)

דרוש משקיע של 300,000 דולר לחברת אלקטרוניקה

(16239)

"קולית"

רשת ארצית לחנויות מוסיקה
אותנו מתרחבים ופורשים רשת סניפים בלעדית בכל הארץ
משקיעים המעוניינים בקבלת זכיון בלעדי לפתיחת סניף "קולית"
יפנו טלפונית:
03-402283, 03-402302, 03-402291

(16282)

להרחבת רשת בתי קפה "בונז'ור – אקסלוסיבי" בגם קורסונים ועוגות

מתקבלים מועמדים בעלי חנויות

(16315)

דרוש יצרן המתמחה בבגדי ילדים בעל יכולת ייצור בכמויות גדולות

(16325)

למכירה! מבנה לסופרמרקט המושכר לתקופה ארוכה תשואה גבוהה

02-914306, 02-913281

(16355)

בלי לחץ גביית צ'קים והלוואות כנגד שיעבוד אמינות ודיסקרטיות

03-7522306 "שומר"

(14956)

בהזדמנות לרגל נסיעה עסק בדרום לייצור ושיווק בענף הספורט והסחורות

(21821)

עצור!!! לפני רכישת עסק בדוק מצבו הכלכלי משה גרין

(20505)

ענקות טלפון חדישות ארונות מדפים תיקיות וכל ריהוט משרדי ממתכת ועץ

03-800216

(23206)

כן! מצאתם!

יוצאי צה"ל, משטרה ושרות הבטחון
ב"הכוון"
צוות מקצועי ומהימן יסייע לך

(25631)

לוח מעריב 292777

גביית צ'קים וחובות בארץ בשטחים ובחו"ל

במזומן ע"י החברה הותיקה והגדולה בישראל

א. בירמן את רפי

שרותי גביה ואבטחה בע"מ

* גביה וביצוע צווי מעצר וצווי עיקול
* בלדרות לחו"ל
* ביצוע פסקי דין ופינויים
* אבטחה כללית

חולון: 03-854233, 03-5053129, 03-5053181
חיפה: 04-641711, 04-666269
ירושלים: 02-246842, 02-224341 מנוי 6555
נתניה: 053-619093, 053-344615 מנוי 6026

(22027)

י.ר. ציוד בטחון בע"מ

כספות!! למשרדים מפעלים ויהלומים ולכל מטרה!
קניית ומכירת כספות משומשות
03-7518504-5 דיזנגוף 35 ר"ג

(25530)

תפנית שלטים

מבצע 10% הנחה לפונה דרך המודעה
עבודות שילוט באיכות גבוהה
מוארים ★ פח ★ בד
מכוניות ★ אותיות בוטיות
03-822066

(25254)

אורח מחו"ל? חותם עסקה? מסיבת רווקים? בא לך להתפנק?

V.I.P

החברה מס' 1 ללווי וארוח ברמה בינלאומית בת"א, ירושלים, חיפה ואילת. שירות מיוחד לאנשים ולנשים! מסבבים כרטיסי אשראי!
ו.א.פ.
03-5464514
אמינות ודיסקרטיות!

(16904)

בתי מלאכה

מחסנים

אולמות

למכירה חנות מעולה בדיזנגוף סנטר

ס. אלון בע"מ

קבלן רשום
משפצים ובונים משרדים, דירות, בתים ובנינים

(25426)

משרדים

להשכרה בבנין משרדים חדש ברח' פרץ 6 ת"א (ע"י כיכר המושבות)

(15984)

מבני תעשיה

לוח מעריב
חיי ותוספת... לוח־פון
292777

לך על בטוח לוח מעריב עסקים/מכוניות

להשכרה שטח מסחרי לתצוגה ותעשייה במקום מרכזי ביותר בת"א

המכירה הגדולה ביורופקאר

מכירת מכוניות מדגמי 1986

אפשרות לאשראי

פיאט 127	86–
סיאט איביזה	87–
סיאט מלגה	86–
רנו 5	86–
רנו 9	86–
פיאט רגאטה	86–
אופל קדט (A)	86–
אופל אסקונה (A)	86–

רוב המכוניות ממוזגות!

תל־אביב: המסגר 43

03-337951

חיפה: אלנבי 3

04-674403, 04-672839

מבצע!!!

מצברים חדשים

★ תוצרת הארץ ★ תוצרת חוץ

85 ש"ח

★ כולל הרכבה ★

אביזרי רכב וחלקי חשמל לכל סוגי המכוניות

מרכז החשמל

סלמה 7, תל־אביב.

03-826497

פטנט עולמי לרכב!

סורק בטחוני ובטיחותי לרכב לביפחונך ולבטחון הרכב

הסקיורטי סקנר

קח ארופיות

פרטיות ומסחריות

דגמי 88

אפשרות TRADE IN

03-200982

רוצה שקט עם 12 חודשי אחריות?! בקש אגוזז

★

א. פ. ל

★

במוסכים ובסניפים

בהשגחת מכון התקנים

★ הרכבה במקום ★

03-336262

אגוזזים

לכל סוגי הרכב

★

"יצור שיווק הרכבה (בפחיד הספועל)

ה.פ.ו.ל.ט.

1984 ת"א

★

03-381373

03-381375

הקץ לגניבות!

"כספונית"

★ הכספת למכונית

ד"קאר סיקיוריטי"

לכל סוגי הרכב

פרטי, מסחרי, דיזל, מוניות ומשאיות

03-9341301-3

מכון הדרום

רישוי שנתי לכל סוגי הרכב מטס ללא המתנה בדיקות ממוחשבות לפני קניה

ע"י בעלי מקצוע מעולים

פתח תקוה

03-902620

יפו (מרכז)

03-826844

רחובות

08-467444

רשוי שנתי ללא תור

"קומפיוטסט"

ראשון לציון

בדיקות קניה ממוחשבות

8 דקות מת"א

03-941247

אל תתאמץ יותר למכור את מכוניתך

אף פעם אין יודע מי נכנס לביתך

פנה מיד "למכונית אפשטיין" ותקבל כספך תוך 24 שעות!!!

פרטיות–מסחריות

משאיות–מודרים

03-411000

03-429695

יציל מימונים

הלוואות לרכישת רכב חדש בחברה ותיקה ואמינה בתנאים נוחים

03-221161

מבצע!!! מיידי!!!

03-5462747

כל סוגי הרכבים!!!

88–87

SUPER SOUND

יצור שיווק: מערכות אזעקה

בונדינה

מגרשים לוילות

אוטוביאנקי

אופל

אלפא רומאו

אוסטין

אאודי

מגרשים

מכוניות 4000

מה מחבר את תל־אביב לירושלים? קו 405 של אגד

★

בקו 405 של אגד מתל־אביב לירושלים אתה משלם רק 4.80 ש"ח והנה נסיעה נוחה חסכונית ובטוחה, וכ־50 דקות פנויות.

קו 405 לשרותך יום יום (105 נסיעות ביום) החל מ־05:45 בבוקר ועד 23:00.

מודים מאלים בברכת הלך טוב
(19596)

אלקטרו 1978, דאבל, 8 צילינדר, צורה חדשה 06"594275 (23628)

אלקטרו 79, כסוף, מזגן, חשמלי, 10,000 דולר 052"87353 (18957)

אלקטרו דבל 1979 + אוברול + מסם + מזגן + ס"מ 052"917762 (14973)

ביואיק סקיילרק 1979, חשמלי, מזגן, מודרן 03"868098 (19361)

ביואיק ריגל 1982, 4 דלתות, כל התוספות 03"330142 (7820)

…

שברולט סיטישן 1981, במצב מצוין 03"372417 (11905)

שברולט קאפריס 1978, יפה ומטופלת 052"457456 (23563)

שברולט קופה 1980, במצב נהדר 03"450004 (20024)

…

"כפיר חלפים"
חלקי חילוף לרכב
סובי – פח – חשמל
צלצל: 03"9240877

רחוב עמל 12 קרית אריה פתח־תקוה (26477)

מה זה "קומפיוטסט"???
מחשב רכב
ב"קומפיוטסט"
לך בבדיקת קניית רכב אנו היחידים הנותנים
תעודת אחריות ל־½ שנה
שים לב לשלט
יד אליהו מאחורי היכל הספורט
(26000)

אולדסמוביל
טויוטה

אולדסמוביל קטלס סופרים ברוהם, 1986, כחדשה 03"775229 (6775)

אולדסמוביל אומגה 77, פול, אוטומט, במצב טוב 03"599673 (7633)

…

אל קמינו דאבל 1979, תשמ"ל + סר, מזגן 03"915346 (9033)

…

1600 1988
5 הילוכים

טוב גל
סוכנות ב.מ.וו.
קח דגמי 88
★
אפשרות החלפה
★
למכירה כל סוגי הרכב
03"5466337
03"5466008
• דיזנגוף 274, ת"א
• הנצבה בן יהודה 208, 03"5462725 (14947)

ב.מ.וו

320, 77, אוטומט, מזגן, מקוריות, כל התוספות 08"532636 (7076)

316/2, 1984, ראשונה, מודרן, מצוין 04"965136 (14342)

…

טופ קאר
★
סוכנויות ב.מ.וו
תל־אביב ונתניה
★
הספקה מהמלאי לדגמי 1988
★
אפשרות החלפה
TRADE IN
אביזרים מקוריים לב.מ.וו.
מחלקה מיוחדת לרכב משומש
סוכנות תל־אביב:
יהודה המכבי 4, 03"442842
סוכנות נתניה:
ספיר 10, 053"349197
(11428)

גיפים
דייהטסו

…

VOLVO
★ SERVICE ★
מוסך ד'יסו
המוסך שלך
שרות אדיב ומהיר מחירים נוחים אחריות מלאה, דרך סלמה 44 ת"א 03"829968 (21504)

דטסון
וולוו
הונדה

…

ב"קומפיוטסט"
ראשון לציון
רשף שותי
ללא תור
8 דקות
מתל־אביב
(א. תעשיה ישן)
בדיקות קניה
ממוחשבות
03"941247
(15442)

מזדה
מרצדס

…

נהג סונית הלוואה לרכישת סונית גם למי שאינו בעל "הספר הירוק"
פילומה ברום 03"330312 03"330397 יצחק שדה 34, ת"א, אזור הצפון – 06"579349, בין פרדס חנה
(18538)

מוריס
מיניקו
מסחריות

100% מימון לרכב
רק 1% לחודש
עד 5 שנים
"פילומה"
03"330397, 03"330312
יצחק שדה 34 ת"א
באזור הצפון 06"579349, בין פרדס חנה
(25666)

א.ק.י.
"יצור כיסויים למושבים לכל סוגי הרכב
03"378573
לבעלי חנויות ומוסדות
שרות מיוחד!
• קמיפה + אמורן • מורכב, אפשרות גם ליחידים. הקפטון 9 ת"א
(22143)

…

"מכוניות הרקולס"
מכירה, קניה החלפה ותיווך כל סוגי הרכב

…

מהפך ברכב המשומש במכונית אפשטיין
20% במזומן
80% ב־36 תשלומים
פרטיות, מסחריות, טנדרים ומשאיות
03"411000
03"429695
קונים במזומן ובמחיר הוגן פרטיות, מסחריות, משאיות וטנדרים
(ראה מודעותינו בכל הסוגים)
(18694)

"שוקי" – יבוא
חלקי חילוף משומשים לכל סוגי הרכב
למרצדס וסובארו
מנועים באחריות (לכל הרכבים)
מנועי פולקסוואגן
(1300 + 1600)
03"370666, 03"373970
חלקי פח, ריפודים ושמשות
רחוב הספינה 24, ת"א
(16349)

פורד
אופל

פורד פרזום מוסטנג, 1980 + מסם 03"841318 (8290)

פורד פרזום 79, גגשני + אוברול, מסם לשנה 06"980417 (9304)

…

פולקסוואגן דאבל קבינה 82, 83,000, שמורה, פרטית 052"22317 (19177)

…

לך על בטוח לוח מעריב מכוניות

ולוו אף 6, 1983, אוזך ארוו 7.20 טמ', במצב טוב, 36,000 ש"ח, לפנות לאחר'. 03"9344091 (21886)

וולוו אף 86, 78, סינגל, דפנות. 057"88744 ,057"88623 (24877)

וולוו אף 88, מודל 74 ראבר מתרומר 08"574174 ,08"574198 .08"574147 (9413)

מכון הדרום

רישוי שנתי לכל סוגי הרכב מסט ללא המתנה בדיקות ממוחשבות לפני קניה ע"י בעלי מקצוע מעולים

יפו (מרכז)
שד' בן צבי 41 03"826844

פתח תקוה
רח' סעדיה 51 03"902620

רחובות
א. התעשיה כביש יבנה 08"467444
(19004)

בסוכנות סחוקי הרצליה!!!

הספקה מיידית, נסיעת מבחן, אפשרות החלפה, אשראי. מבחר מכוניות משומשות

קונים סחוקי במזומן
דגמי 88
לאספקה מיידית
סוקולוב 99, הרצליה
052"86966
.052"87686
(22788)

למה רק
ב"קומפיוטסט"???

בבדיקת קנית רכב
1. בדיקות במחשב רכב VCT ללא תשלום נוסף
2. בדיקות "פרונט" במחשב ללא תשלום נוסף
3. תעודת אחריות ל-½ שנה

ב"קומפיוטסט" תל-אביב
יד אליהו מאחרי היכל הספורט
רשאו"צ - 03"941247
(25771)

לתשומת לב המפרסמים בלוח מעריב

כל המעוניינים להמשיך ולפרסם את מודעותיהם לאחר הפרסום הראשון, מתבקשים להתקשר למרכזן 03"5611111 (רב קווי) ולמסור את מספר הפרסום הרצוי וכן את מספר הקוד כפי שהודפס בסוף המודעה.
הזכות לפרסום חוזר הנה ללא תשלום תוקפה עד 4 שבועות מיום הפרסום הראשון.
בקשות לפרסום חוזר מתקבלות כל יום עד שעה 18.00 ובמוצ"ש ותג עד שעה 11.00 בלבד.

הנהלת מעריב

מבצע!!!
ג'סטי 1986

מהמשכרה סוגי 1000, 3 דלתות, קילומטרז נמוך

4,500 ש"ח במזומן + 10,000 ש"ח בתשלומים

(25657)

מבצע לחגים "זאב" בוטיק לרכב

אספק EX 200, 500 ש"ח!!!

בת ים הרצל 1, 03"584440
(24153)

"חליפית"
★ "יבוא ושיווק חלקי חילוף ★ משומשים לכל סוגי הרכב!

רח' המסגר 27 ת"א.
03"382083
(20501)

היכן תקבל תעודת אחריות ל-½ שנה בבדיקת רכב לקניה? גם ב"קומפיוטסט" תל-אביב

★ מוסך גולף ★ פולקסוואגן אאודי סובארו ורכב כללי

שיפוץ מנועים וגירים, שמשיות פגום בקנייה, שילוב 5,000 + 10,000, ...
(15299)

מרכז לשיפוץ מנועי פולקסוואגן וגירים + מבצע אנוזיים
03"333465

בסוחקי ראשל"צ כמו ביפן!

88 הספקה מיידית!
תן ישן – קח חדש (סוחקי)
מבצע! אצלנו!
מערכת נגד גניבה חינם
מבחר מכוניות מהחלפה
מוסך מורשה+מחשב משוכלל
אשראי, שרות אמינות, חלפים מקוריים

רח' הרצל 2, ראשל"צ.
03"995643 ,03"942770
(17784)

★ המרפד

מבצע!!!
3 תשלומים
אביזרי רכב במחירים אפסיים
רדיו טייפים כיסויים ועוד
★ הרכבה חינם ★
עבודות ריפוד, כסא כמו חדש
★ 03"379630 ★
(11886)

סוסיתא 4600
סיאט 4620
פורד 4680
סובארו 4680
סוזוקי 4580
סיטרואן 4640
סיאקה קרייזלר 4660
עתיקות 4670
פולקסואגן 4680

פיאטה 957, 1983, ראשונה שמורה, 60,000 ק"מ. 03-837917 (24987)

פיאטה 957 אר' 1981, שניה, מחירון. 03-350199 (25465)

פיאטה 1987, מזגן, רדיוטייפ מצב מצוין. בערב: 03-9664095 (11495)

פיאטה 1987, ס', 11,000 ק"מ + תוספות 052-457924, 06-326350 (18435)

פיאטה, 1979, מצוינת, יד שניה + מסם, מחירון. 03-9613592 (16742)

פיאטה L פרמי 1983 מטולה. 052-914515, 052-455857, 052-21239 (21789)

פיאטה אר' 1984, 1100, ראשונה, במצב מצוין 03-746542 (7773)

פיאטה אר' 1100, 1983, אוטומט. נד' נסיעה. 052-554729 (8920)

פיאטה אר' 83, מצוינת, מסם. 03-5051271 (10280)

פיאטה אר' 1984, במצב מצוין, 32,000 ק"מ. 03-946985 (11325)

פיאטה אר' 1980, מצוינת + מסם לשנה, מחירון, פרטית. 03-9225784 (11940)

פיאטה אר' 1100, 1986, ראשונה, 15,000 שמורה 03-310396 (19246)

פיאטה אר' 1986, ראשונה + תוספות + מסם, מיחידון 03-902523 (20980)

פיאטה אר' 1980, מסם לשנה, במצב טוב. 03-994030 (23306)

פיאטה אר' 80, יפה מאוד, למכירה דחוף 03-5051350 (23363)

פיאטה אר' 957, 1980. 08-584471, 08-587422 (24095)

פיאטה אר' 957, 1980, מסם לשנה, מחירון 03-256823 (26122)

פיאטה ב'.83, מצוינת, 75,000 ק"מ, רדיוטייפ, אזעקה, ראשונה, אחרי המשכרה. 052-88884 (15502)

פיאטה ספורט, סוף 1983, מימרי, ראשונה 33,000. 03-440261 (8795)

פיאטה פופולר 1100 + 84 מערכת סטריאו, מצוינת. 03-9247128 (17501)

פיאטה פופולר, 1100, 84, 45,300, לפי מחירון. 04-719634 (22535)

פיאטה, 1100, 1985, ראשונה, שמור ר'אה 03-798210 (לא בשבת) (18697)

פיאטה 957, 1983, מצב מצוין + רדיו, מחירון. 03-5466625 (18002)

פיאטה L 80, ראשונה, אחרי שיפוץ מנוע. 052-544581 (11406)

פיאטה אר' 1979, בהרשמה, בעבודה 08-561863, בבית: 08-531963 (20294)

פיאטה, 84, מצב חדש, 45,000 ק"מ + תוספות. 053-55891 (8412)

קורטינה 1300, 1982, מסם בעריך 03-200589, בשעות העבודה (15670)

קורטינה 1600, אקס אל, 1976, במצב מעולה. 03-610943, 053-346607 (17967)

קורטינה 1300 82 יד ראשונה, 63,000. 03-341590, 03-391349 (18660)

קורטינה 1300, 82, מצב טוב והיצוני מעולה. 03-551213 בערב (21630)

קורטינה 1600 ג'י.אל, 82, שניה, פרטית (הנהלה). 03-7516090 (21636)

קורטינה 1600, אוטומטית 1977 + מערכת, שמורה 03-815198, 03-5519237 (25883)

קורטינה 1600/82, אוטומטית, מושקעת, נירית. 03-286191/2, 03-5447022 (8664)

קורטינה 82, סטיישן, אוטומט, מזגן, מצב טוב. 03-5521957 (23638)

קורטינה, 1966, במצב טוב, מסם עד נובמבר. 03-5056790 בשעות (22219)

קורטינה אקס אל, 74, אוברול + ציוד מיכאלי, מערכת אזעקה, 8200 ש"ח 03-5365972 בבית, 03-364046 בעבודה. (19030)

קורטינה ג'י.אל, 79, בהרשמה, בערב: 03-339253 ביום: 08-245087 (9403)

קורטינה ג'י.אל, 1600, 1981, אוטומטית + מזגן, פרטי. 03-597974, 74,000 (12579)

קורטינה ג'י אל, 1600, 82 + אזעקה, במצב מצוין. 053-337228 (14386)

קורטינה סוף 75, יד שניה + מסם. 03-662211, 03-448943 (17833)

קורטינה סטיישן 1300, 1982, מסם לשנה, מטולה. 03-747296 (6979)

קורטינה סטיישן, אוטומטית, עיגונית, אוברול ומסם 81. 03-9228692 (11313)

פיאט

1000 אונו פייר 1986, 5 דלתות מהשכרה, 16,500 ש"ח, אפשרות בתשלומים עד 25 חודש בריבית בנקאית ב"ריבכיוד" – ניהול פיננסים בע"מ רחוב אחו 5 ת"א. 03-280841, 03-286434 (25392)

1300, אונו 70 אס.אל' 1986 + מזגן, מצוינת. 03-841817 (13254)

131, 1300, 1983, ראשונה, שמורה, 50,000 ק"מ. 03-7527452 (26144)

131, 1300, יד ראשונה, 1984, שמור ר'הו 03-742741, 03-7523298 (11151)

131, 1600, 1984, מוכה + תוספות, רק נסיעות. 03-593537, 057-411697 (8331)

131, 1600, אוטומט 1982 ס'אל (ראשונה מהשכרה). 03-265383 (17589)

131 1980 ס'אל, יפיפיה שמורה. 03-496774 בערב (11334)

131, 1600, 1981, אוטומט, מצב מצוין + מסם. 03-941639 (9211)

131, 1983, טריפיגי, 60,000 ק"מ + אזעקה. 03-494046 (11634)

131, 1984, 1600, אוטומט ראשונה, מצוינת. 08-459834, 03-9714539 (12086)

131, אוטומטית, 1983, יד שניה, פלפון: 03-866161 (22573)

131, יד ראשונה, יפהפיה, 83', אוטומטית 1600. 03-703023, 03-345848 (10178)

131, סטיישן, אוטומט, 1600, 78, מזגן רדיופייר (רגיל אחורי) + תוספות. 03-771065, 03-495942 (17106)

131 ס'אל 1600, שניה, 1981 + מזגן, מחירון. 03-941100, 052-541052 (7395)

132, 1975, אוטומטית, מסם במצב מצוין בהרשמה. 03-895486 (19397)

124, 1971, 1200, הצי אוברול, מצוינת, ומוחרדת. 03-727749 (19340)

124 ספיישל, 1974, אוטומטית, במצב נדיר, אסור להחסיקו 03-216245, 03-868546 (11540)

127/5, 82, שניה, 47,000 ק"מ. 053-334240, 03-445408 (25865)

127/5, 1981 + מסם + תוספת, מצב יחיד. 03-5055824, 03-7513966 (18632)

127/5, 1983, ראשונה, 42,000, מצוינת, מחירון. 04-700758 (19872)

126, 1975, חיצוני ופנימי נדיר, מסם לשנה. 08-430694 (2762)

126, 1976, יד שניה, 51,000 ק"מ, מצב יחיד. 03-498792 (7975)

127, 1050, 1983, ראשונה, יחיד, 22,000 ק"מ. 03-743829 (7952)

127, 1050, 1985, מראשונה, מצוינת, ממאל'. 03-495064, 03-727383 (16990)

127, 1050, 1987, ממאל'ית, ראשונה + רדיוטייפ + משמר. 03-294770 (25841)

127, 1980, מחברה לפנות לאור'. 03-332271 (25012)

127, 81, 5 דלתות, מחירון. 03-228133 (24521)

127, 1981, 1050, מסם, שניה, 50,000 פרטי 03-9662486 (14791)

127, 1981, 3 דלתות מצוינת מיחידון ראשונה 03-907189 (17641)

127, 5/1981, מכני מעולה, אוההצ: 06-363333 (20701)

127, 1981 + מסם, 88,000 ק"מ שניה, מצוינת 03-479510 (10495)

127, 1981, פרטית + ריתוז 70, 1984. 03-353488, 03-9223830 (19350)

127, 1981, ראשונה + מסם, לשנה. לבתר ונסיעה 052-554729 (8904)

127, 82, מהשכרה 130,000 ק"מ, פרטית מהמחירון. 053-685426 (19387)

127, 1982, 2 דלתות, 74,000 ק"מ, מצוינת. 052-25978 (17206)

127, 1982 מהשכרה, מסם לשנה, מחירון פחות 10% 03-806372, 03-808199 (26352)

127, 1982, ראשונה, 19,000 ק"מ. 03-250707 לא בשבת (8320)

3/127, 1983, מצוינת שמורה + תוספות. 03-613209, 03-913557 (21377)

3/127, 1979, מצב מצוין 7,000 ש"ח. 03-9247915 (8468)

127, 3 דלתות, 1979, פרטית שמורה, מחירון 03-5563021 (17297)

3/127 ספורט 1981 + מסם, 052-540626, בבית 052-83100 (25832)

127, 83, 41,000 ק"מ, ראשונה, 5 דלתות. 03-231845 (9455)

127, 1983, 57,000, פרטית, בהור שהו (אפשרות החלפה) 052-559275 (17613)

127, 1983, 56,000 ק"מ, במצב מכני מעולה. 03-807541 (25605)

127, 1983 5 דלתות, ראשונה 43,000 בערב 052-910326 (24516)

127, 1983, במצב מעולה, רדיוטייפ + צמיגים. 08-455321 (17956)

127, 1983, במצב טוב + רדיוטייפ. 03-427562 בערב (21367)

127, 1983, יד ראשונה מהשכרה. 03-402975 (22516)

127, 4 דלתות 1980, מצב מצוין. 03-9340593 (11979)

127, 74, שניה + אוברול + צבע. 3,800 ש"ח. 03-840245 (8718)

127, 1974, במצב מצוין צבע ראשון. 03-916159, 03-9330021 (18482)

127, 1974 שלישית, מצב מכני מעולה + מסם. 03-490353 (15669)

127, 1984, 1050, שניה מזגן + מסם, מחירון. 03-419950 (21795)

127, 1984, ראשונה, 26,000, חדשה, עבודה: 03-846343, 03-5056831 (8363)

127, 75, שמורה, מסם לשנה 2,400 דולר. 03-448206 (25795)

127, 1975, מכני מעולה + מסם לעד יה. 052-70125, 052-574829 (22569)

127, 1975, פרטי, בהרשמה, 3 דלתות מצוינת. 03-5563505 (7581)

127, 1986, יד' (מהשכרה) 12,250 ש"ח 03-723345, 03-477341 (9780)

127, 87, נירית, מזגן + תוספת, בהרשמה. 03-9343723, 03-9323421 (22519)

127, 1987, 5 דלתות, כחדשה, בהרשמה. 03-580655, 03-861480 (11058)

127 1979, מסם לשנה. 03-411940 (13942)

127, מודל 83, 1300, במצב מצוין. 08-243934 (12649)

127, מצוינת + מסם, 1983, 75,000 ק"מ, בהרשמה. 03-767232 (14106)

127 ספר, 1982, 5 דלתות, ראשונה + תוספות. 03-475187 (8479)

127 סטיישן, 84, ראשונה, מצוינת, אשר. 03-384429 יוני: 03-258354, 03-224346 (26826)

127 ספורט, 1981 יד שניה, 70,000 ק"מ. 03-479279 (10588)

127 ספורט, 81, שחורה, לא בתג. 830516, 621991 (11223)

127 ספורט, 1983 שלישית, מסם שנה + תוספת. 03-495221 (19564)

127, ספיישל 1982, שניה + מוספת, במצב מצוין. 052-916080 בבית: 052-910545 (25123)

127 פנורמה 1985 ראשונה מזגן 1050. 08-559763, 03-358925 (17017)

127, שמורה, 1985, 46,000, שניה, לא בשבת. 057-82612 (23555)

128, 82', לשמור חברה, הקודם יזכה, בעבודה 03-431278, בבית: 03-5563717 (26467)

128, 1976, סטיישן 1300 מוכה, 2,800 ש"ח. 03-956443 (8786)

128, 1976, שמורה במצב נדיר + תוספות – 3,700. 08-591504 (18560)

אונו 1100, 1984, מזגן, מצוינת, מהשכרה. 03-942860 (19085)

אונו 60, 1986 + מזגן, שמורה, מהשכרה. 03-787636, 03-5709577 (7992)

אונו 60, 1986, ראשונה, 6 800 + מסם בהרשמה 03-352092 (19251)

אונו S/60 אס 86 28 000 ק"מ. 06-379791 (18475)

אונו 60 סופר 1986 + מזגן, ראשונה, פרטית 03-5460435 (16289)

אונו 60, שנת 87, מחיר הרשמתי. 03-744992, 03-798522 (19270)

אונו 70 1300, 6,700 ק"מ, 87 + תוספת. 03-985044 (26313)

אונו 70 1986 ראשונה + מזגן, מצוינת תוספות. 03-5322368 (8394)

אונו 70, 1986, בהרשמה, ראשונה + מזגן, מחירון. 08-410642 (11642)

אונו 70, 1986, יד ראשונה חדשה 051-886202, 03-793183 (22126)

אונו 70, 1987, 6,300, מימרי בהרשמה. 08-223489, 03-7515317 (8695)

אונו 70 87, 10.8 + מזגן. 053-688792, בעבודה: 053-56381 (8732)

אונו 70, 87 + תוספות 9,000 ק"מ, ראשונה. 03-885386 (16567)

אונו 70, אס.אל 87, אפור מימרי, מצוינת. 03-769913 (11368)

אונו 70 ס'אל, 1986 + מזגן + מערכת. 052-372588 (9418)

אונו 70, ס'אל 1987 + מזגן ותוספות, מחירון 11,000 ק"מ. 08-222791 (25112)

אונו 84, פרטי, 55 אס מעולה בהרשמה. 03-863996 (11554)

אונו 84 פרטית מכני מצוין + מערכת מסם. 03-335444 (25221)

אונו 45, 1985, 37,000 + מסם במצב מצוין. 03-402218 (15537)

אונו 45 S 1986, 17,000 ק"מ, ראשונה. 03-880243 (24937)

אונו 55, 85, 60,000, מזגן, מ"פ. 052-457992, 03-491671 (9220)

אונו 55 אס, 83, 62,000 ק"מ, מצב מצוין. 08-236418 (9252)

אונו 1985, 1100 + מסם + מזגן, חשמליות מצוינת. 052-61768 (26038)

אונו 1986 45/3, 24,000 ק"מ. 03-474759 אחרי 17:00 (6837)

אונו אס' 55 1984, ראשונה, 47,000 ק"מ + תוספות. 052-84735 (20086)

אונו פייר, 87, 6,500 ק"מ + כל התוספות. 03-201017 בערב (17290)

טומי קאר
סוכנות פיאט
אבן גבירול 168
03-449139
03-446743
החלפת רכב
ישן בחדש

אפשרות לאשראי עד 24 חודש. שימוש ברכב הישן עד לקבלת הרכב החדש ועזרה עד בית הקונה (22769)

מבצע!!!
פיאט 127 87
מהשכרה, 1050 קילומטר נוסף
4,300 ש"ח במזומן
10,000 + ש"ח
בתשלומים
עד 25 חודש בריבית בנקאית

"ריבכיוד" ניהול ופיננסים בע"מ, רחוב אחו 5 ת"א 03-286434, 03-280841 (19298)

מודעתך 38-38-38, עזרה לקבלת מודעה במלפון לזוהטוריב, בכל מ' אמוראי: נא, ישראבים ודייגים. מודעפון 24 שעות ביממה 03-38-38-38 (25319)

פיאט 128, 1980, מצב מכני מצוין. 03-478535 (18217)

ס'אל 131 1977 + מזגן, אוטומט, יפהפיה. 053-345632, 052-610943 (20533)

פיאט 127, 1050, 1985, 34,000, מימרי, רדיוטייפ. 03-477165 (21745)

פיאט 127, 83, יד ראשונה + מ"פ. 053-343460, 03-748393 (15509)

פיאט 127 75 + מסם, מחיר מחירון. 03-5411219 (8869)

פיאט 127, 1987 + אשבעאוני הדיר, 1982, מהשכרה לשמור: 03-363722 (14286)

פיאט 127, מודל 1977, פלפון: 03-7513667 (21695)

פיאט 127, שנת 73, במצב מצוין, 06-595067 (20722)

פיאט אונו פייר 45 5 דלתות + מזגן + אחריות, מחברה להשכרה, מבחר גדול. אפשרות 20 תשלומים חודשיים. "ארגמר" הירקון 112 תל-אביב. 03-203373, 03-295407 (15813)

פיאט אונו, 70 אס, 1986, 12,000 ק"מ, מסם לשנה + רדיו, מצב מצוין. 03-656079 (24507)

פיאט פיורינו 82, במצב טוב, פלפון 03-622796 (20903)

פיאט פנדה, 1983, 75,000 ק"מ מצב טוב. 052-455733 (21760)

פיאט פנורמה 127, 1985, צבע מטאלי, ראשונה. 03-359480 (17591)

פיאט רגטה 1986, 1300, יד ראשונה, פלפון: 053-340536 (25793)

פיורינו, 1980, מחברה + רדיו, יד שניה, בהרשמה. 03-453157 (17308)

פיורינו 1985, מראשונה. 051-898346 לא בשבת את יתקבלו. (14013)

פנדה במצב מצוין, יד ראשונה, 1982, 30,000. 03-707932 (8503)

רגאטה 70 אס 1985 43 000 – תוספות מצוינת בהרשמה. 03-5463015 (18637)

רגאטה 1984, 64000 + מזגן + סטריאו מעולה בהרשמה. 08-463720 (17143)

רגאטה, סטיישן 1986, ראשונה, מצוינת, בהרשמות. 053-344265, 053-50892 (21232)

רגטה 100 אס סוף 1986 רגבה, ראשונה. 03-5566199 (16945)

רגטה 1300, 1985 אוטומטית + מזגן ראשונה 052-574041 (19210)

רגטה 1300 ספיישל 1985, ראשונה, 34 000. 06-330488, 06-339593 (10604)

רגטה 1500 1985, אוטומטית לאשה + מזגן + חלונות אוטומטיים שלדה מרכזית 03-9227176 בערב. 052-24924 (23048)

רגטה 1500, 1987, אוטומטית + מזגן, הרשמה. 03-481658, 03-5400423 (26810)

רגטה 1600, 1987, לרגל נסיעה, 5000 + תוספות. 03-895868 (19210)

רגטה 70 1300, 85, יד ראשונה, 29,000, ממאל', רדיוטייפ, מצוינת לפנות-צ. 03-828296, 03-449945 (20032)

רגטה 70, 85, יד ראשונה, 51,000 ק"מ. 057-943930, 057-941342 (11813)

רגטה 70 אוטומטית, סוף 1987, מימרי, נית הרשמה 052-457555, בערב 052-453785 (24181)

רגטה סופר מירה 86 ראשונה 18,500 ק"מ. 03-470174 (18952)

ריתמו 1100, 1982, 38,000 ק"מ, יד שניה. 03-497473 (20922)

ריתמו 1100, 81, 50,000 + תוספות, מכני מעולה. 03-784961 (23110)

ריתמו 1300 1983 (ספר 75) מחירון. 03-833987, 03-490637 (20155)

ריתמו 1300 אל' 1980, רז שיפוצים, בהרשמה 03-370422, 03-362701 (22056)

ריתמו 60, 1980, מזם חדש, מצב נדיר. 053-697055 (16377)

ריתמו 60, 1981, 55,000 ק"מ, שמור כחדש. 03-985627, 03-985566 (13036)

ריתמו 60, 82, כמו חדש, שניה. 03-651784, עבודה 052-85844 (12996)

ריתמו 60, מודל 1979, פלפון: 03-210757 מחירון (8577)

ריתמו 65, 1300, 1983 מצב מצוין. 08-591591, 08-591162 (15226)

ריתמו 100 נובה, 1983, ראשונה + תוספות. 03-9240374, 08-795369 (9335)

ריתמו נובה 83, 71,000 ק"מ, מסם 03-5051221 (10190)

ריתמו ס'אל 81, 90,000 ק"מ, יד ראשונה. 03-9366557 (8817)

פיז'ו

104, 1100, 1983, שניה, מצוינת + המשפה. 03-956939, 03-643172 (26645)

104, 1981 מסם 956, 65,000 ק"מ. 03-951264 בערב (16816)

104, 82, 1200, מסם לשנה, מיחודי. 03-610532, 03-344678 (16242)

104, 82, יד ראשונה ג'י.אל. 03-260458, 03-377063 בערב (13011)

104, 1982, ג'י.אל חברה לשמור 10% פחות 052-447962 (15700)

104, 1982, שניה, פרטית, פלפון: 06-324106 (11637)

104, 1982, שניה מצב טוב, מחיר מציאה. 03-5366053 (20265)

104, 83, 1124, שניה, 29,000 ק"מ, מצוינת. 03-721580 (11414)

104, 1983, יד ראשונה (חברה) לא לפנות אלו מולכי, בבוקר: 03-338077, בערב: 03-807507 (19727)

104, 1124, 1982, ראשונה, מצוינת + תוספות 052-453327, 052-452261 (15776)

104, 1124 סמ"ק, 1982, מימרי, שמורה, בהרשמה 03-909418 (9141)

104, 84, 1124, חייבת להימכר: 052-454641, 03-730896, 03-899236 (14388)

104, 1984, 1100 סמ"ק, במצב מעולה, בהרשמה. 03-9327759 (25417)

104 ג'י.אל 1000 סמ"ק, מודל 1981 שמורה. 03-745996 (15164)

104 ג'י.אל, 1982, 40,000 ק"מ, מסם 10 חודשים. 03-218617 18:00-ם (880274)

104, ג'י.אר, 1984, ראשונה. 03-883925, 03-5575724 בערב (11852)

104, ג'י.אר, 1984, יד ראשונה. 052-24066 (18410)

104 ג'י.אר, 1983, שמורה + מסם, 8,500 ש"ח. 03-704646 (23972)

304 סטיישן, 78, שמור היטב. 053-34846 (9550)

504, 1800, 1981 + מזגן, בעבודה: 03-249963, בבית: 03-5463335 (8702)

504, 81, אוטומט + תוספות, מחירון. 03-712677 (16539)

504, 81, אוטומט + מזגן ומערכת, בכל צב מצוין. 051-884675, 051-888576 (20070)

504, 82 + מזגן 54,000 ק"מ בעבודה: 03-480285, בבית: 03-299374 (16800)

504, 1982, אוטומטית + מזגן, 70,000. 03-802723, בבית: 08-223536 (26820)

504, 1983, אוטומט, ראשונה, 56,000 + מסם + חלונות כהים. 03-457242 (12147)

504, 1984, 1800, יד ראשונה. 03-747828 (14217)

504, 1979, אוטומט, מזגן, 120,000, מעולה. 03-7519056, 03-473859 (8036)

504 SR 1981 מזגן, חלונות כהים ואור מוסטים, שמורה מאוד. 03-9231572 לא בשבת (11639)

504 SR 1982 – מזגן, חלונות חשמליים. 03-658598 (8767)

504 SR אל' 1982, אוטומטי + מזגן. 03-285696 לפנות (21680)

504 יד ראשונה, מצב מצוין. 03-9228952 בבית: 03-916288 (11484)

504 סטיישן, 83, מצוינת, 94,000 + מסם לשנה. 052-572967 בערב (17453)

504 סטיישן 1983 + 1984 מזגן, מחברה. 06-795473 (21967)

205 אקס'אל, 1986 יפהפיה מהשכרה 03-787636, 03-451862 בבית (10916)

205 ג'י אל, 1987, 1124, 4 דלתות, 08-464724 6000 (8483)

305, 82 1300 שמורה. 03-5411237 (6612)

305, 82, ראשונה, בהרשמה, מימרי, ט"ס, מצוינת. 052-550628 (26476)

305 1982 במצב מצוין 75,000 ק"מ. 03-356978 (7172)

305, 1982, מצב מצוין, יד ראשונה + רדיוטייפ. 03-9360693 (8375)

305, 1982, פרטי במצב נדיר + תוספות 13,700. 08-592059 (11951)

305 1982 שניה, מסם לשנה, פרטית 052-913664 (8772)

305, 83, 53,000 ק"מ, במצב טוב + תוספות. 03-318951 (25572)

305 1983 ראשונה שמורה + תוספות, 38,000 ק"מ. 03-5051681 (9381)

305 84 יד ראשונה, 46,000 + מסם + רדיו. 052-554081 (23354)

305, 84, ראשונה, 45,000 ק"מ, שמורה. 03-334693 (23068)

305, 1985, ראשונה 24,000 ק"מ, מסם + רדיוטייפ. 03-9220119 (8997)

305, 1979, שניה יפה + רדיוטייפ + אזעקה 03-742149 (8087)

305 GL 82 מקורית, יפהפיה, 70,000 + תוספות 03-880578 (11109)

305 אוטומטית, 1600 מיחודית, 1987 + תוספות + אחריות 052-547501 (21686)

305 ג'י אר 1300, 1983, ראשונה, כחדשה + מערכת. 03-314173 (7100)

305 ג'י.אל 84 ראשונה, 43,000, סטריאו, שמורה. 03-720684 (9146)

305, ג'י.אל 1983, ראשונה, 43,000, מצב מצוין 03-495117 (9326)

305, ג'י.אל, סטיישן, 1983, ראשונה, מצב מצוין 03-342694 (24946)

305, ג'י.אל 1300, 1983, יפיפיה, שנייה, מטאלי. 03-484866 (25844)

305 סטיישן, 1983 75 000 ק"מ, יד ראשונה. 03-424534 (15825)

305, סרקם 1987 3 000 ק"מ + מזגן אוטומטית + הנה בית 33 000 ש"ח. 03-376665 (19828)

305, ראשונה 1984 + מזגן בהרשמה בהרשמה מיחודית. 03-9221176 (16230)

505, 1981, 2000, 160,000 ק"מ + מזגן חדש, מצוינת, אוטומטית, הנה כאן + מחיר מחירון 03-777495 ובעבודה. 03-806281 (17645)

505 1800 1981 + מסם, שניה, יד אוטומטית, מזגן תוספות, 107,000. 08-462354 (25816)

505, 1800, 1982, אוטומט מזגן, שניה, מעולה 03-374133, 06-594949 (15212)

505 1800, 1983 אוטומטית, הנה כן מזגן ראשונה. 03-9226121 (19951)

505 1800, 1984, ראשונה, 000 656 אפשרות החלפה. 03-902921, 03-9227756 (18417)

505 1800, 1984, אוטומט' + מזגן אורגינלי, הנה כאן, ראשונה. 03-419335, בערב: 03-359072 (22076)

505 1800, 1985, אוטומט' + הנה כאן + מזגן – מחירון 30,000. 03-746613, 03-201650 (19788)

505 1800, 1987 חשמלית, מזגן כן. 03-712132 (7969)

505, 1800, אוטומט', 1982, ראשונה 052-557747, ובעבודה: 052-542456 (8439)

505 GR 1981, 29,000 ראשונה, על הזה. 03-739001 (24928)

505 83 + הנה כן + מזגן, במצב מצוין, מחירון. 03-252381 (8619)

505, 1800, 1984, אוטומט' + מזגן (ראשונה) 37,500. 03-876474 (26390)

505 85, 57 000 ק"מ, ראשונה, הנה כן. 03-269716 (25488)

505 85 ספוארת, מזגן, הנה כן, 57 000. 03-269716 (16476)

505 אס.אר 1980, מזגן, הנה כן, תלת חשמליים. 03-282824. 052-345770 (21657)

505 אס.אר 1982, במצב מעולה, אוטומט' + מזגן, בעבודה 03-250085. בבית: 03-5411171 (11791)

505 אס.אר 1982, מזם 2000 + הנה כן + מזגן + חלונות חשמליים כהים, 80,000 ק"מ. 03-788583 (15841)

505 אס.אר, אוטומטית, 1983, מזגן, חשמלית, שניה. 08-221711 (684741)

505 אס.אר.אקס, 1985, ניר, ספוארת ביותר. 02-667447, 02-710610 (10125)

505 ג'י אל 84, אוטומט, הנהלת מטאלי, 48 000 ק"מ, בהרשמה. 051-22871 (25468)

505, 1300, 1987, ראשונה, 8,000, מצב יחיד. 04-783125, 04-226385 (10562)

505 SR, 2000, 1983, ראשונה, אוטומט', הנה כן, מזגן. 03-615467, 03-418347 (9324)

ב"קומפיוטסט"
ראשון לציון
רשוי רכב
בדיקות קניה!
"הרצות" לרכב
ובדיקות "עשן"!
8 דקות מת"א
03-941247
(19262)

בהרשמות 505, 85, חדשה, ראשונה, מוכה. 03-845532, 03-809461 (25901)

505, 1984, 65,000 ק"מ, במצב מצוין + שמשל וחלונות. 03-912041, 03-918654 בעבודה (8374)

אודר 504, 1983, יד ראשונה, במצב טוב. 053-687377 (19836)

אודר 1977 בהרצה מסם, צמיגים, אחר 1 קנצים. 052-20160 (18662)

אודר פיז'ו 404, 83, עם ארגז מכוסה. 03-658884 (25975)

"מוסך ימית"
שרות מוסך אמין ומקצועי לפיג'ו
*
03-330331
ישראל בק 18, ת"א.
(20499)

סטיישן 1300 ג'י אל רגיל, 1982, ראשונה, 73,000 + מזגן + מערכת. 052-444101 (9273)

פיז'ו 305, 1983, יד ראשונה, מחברה, פלפון: 03-642333 (19701)

פיז'ו 104, מקורי, שניה, ורידה, יפה 03-362806, 03-357275 (19321)

קרייזלר

אנוס קרואון, מודל מרווח, 1980 מסר אר'. 03-653199 (25930)

דרוש קרואון (אפשר ללא רישיון) חוד ניר. 057-32567 (25643)

קרואים רקים לשמור, 2200 ש"ח + קוה, מכירה והחלפה. 03-824055 (11038)

רנו

4820

9/1400, אוטומט, מזגן, 1985, תוספות, חדשה. 03-362645 (19495)

1250 ספרינטר 1985, מהשכרה, 114,000 אפשרות החלפה בזולה. 03-852897 (10082)

11 1400, 1984, רנו מי אס אי ספואר. מחירון. 057-34605 (10918)

11, 85, אוטומט' + מזגן 1400 ושיפוץ. 06-758413 16:00-ם (14412)

11 87, 1250, ראשונה + מזגן + תוספות, מצוינת. 03-901366 (18639)

11 1987, שמורה + מזגן + תוספות 13,000 ק"מ. 03-916528 (19904)

2 מודלים רנו 4 84-85. 08-462245, 08-462162 (18809)

12, 1974, 1600 סטיישן + מזגן, מיבא אישי. 08-439296 (19204)

12, 1976, עבודה 053-336479, בית: 053-688654 לא בשבת (25733)

12, 79, מ'אס אוטומט, מכני מצוין. 03-9360270, 052-550710 (8843)

4, 1979 1100 במצב מצוין 5,600 ש"ח. 052-26391 (23876)

4, 1976 מונע לשיפוץ, מצמד חדש. 052-35084, 1,700 (25824)

4, 1979 שמורה כחדשה!! בבית. 03-9262575, בעבודה: 03-227321 (8049)

4, דו שימושי, 1976, מזגן מסם, צבע, 3000 דולר. 03-872419 (7852)

4 מסחרית, 1986, מחירון. 06-328404, בבוקר, 06-325812 בערב (18908)

14, 1200, מצוינת, 1982, שניה, לשנה. 08-236852 (20081)

5 82/1100, יד שניה 66,000, מסם לשנה, מצוינת. 03-703327 (14990)

5, 1100, 1982, שניה מצוינת, פרטית ובבית. 03-5368024, 03-952019 (17610)

5, 3/1100, 1982 + מסם שנה, מצוינת. 03-218751 (26827)

5, 1100, 84/5, ראשונה, יפה. 053-699564, 03-458883 (24140)

5, 1100, 1986, 22,000 ק"מ, יד ראשונה. 052-454252 (8675)

5, 1300, 84', מזגן, 29,500 בערב. 03-243690 (8736)

5, 82, 1400, מסם לשנה, אוטומטית. 03-456902, 03-456882 (26386)

5, 1100, 83, ראשונה, 55 000 ק"מ. 08-743975, 08-232620 (11330)

5 82/5, שניה, 1100, 3 דלתות, 57,000 ק"מ, מעולה. 03-5740410 (20778)

5, 1982, מסם לשנה, פרטית + תוספות. 03-791939 (17078)

5, 1100/3, 1982, 57,000 + מסם, מיחודית. 052-544812 (8167)

5, 83, אוטומטית, 1400, 45,000, מחירון. 03-740361 (24976)

5, 1984, מימרי, מצוינת, הנה כאן בבית. 08-550147, בעבודה 08-525582 (13135)

5/5, 1100, 82, 68,000 ק"מ. 03-491087, 03-849993 אחרי 4 (16570)

5/5, 83, ראשונה, שמורה, 40,000 ק"מ. 03-847601 (8508)

5/5, 1983, מצב מצוין, 50,000 ק"מ. 03-773370, 052-63370 (15197)

5/5 להקאר + מזגן, 1984 מעולה. 03-795567, 03-781657 (24948)

5, 86/5, 1100, ראשונה, 16,000 ק"מ. 03-391852 (10804)

5, 1986, להקאר + מזגן, אלכס אודיו, בהרשמה 03-9721360, 03-9721255 (17675)

5 T.L 84, יד ראשונה, מצב מעולה. 808454 (19511)

5 מודל 87, ראשונה, בהרשמה לרגל נסיעה. 051-27364 (9308)

5 לאקר, 85, ראשונה + מזגן, יפה. 03-5591217, 03-5593291 (6416)

5 להקאר 1984 + מזגן, ראשונה + מערכת. 03-582550 (13176)

5, להב ונסיעה, 1984, 3, מצב מצוין. 02-527511 (20858)

5 מסחרית, 1987, 1100, 34,000 + מערכת + מזגן. 057-943747, לא בשבת (19156)

5, שלישית, פרטית, יפיפיה, 1982, מחירון. 03-5567012, 03-854143 (26729)

16, מ'אקס, 79, מצוינת, בעבודה: 053-56887, בבית: 03-373198 (17011)

1986, רנו 5, 1100, 3 דלתות, מהשכרה, מעולה. 03-265696 (18549)

18, 1983, 1600, ראשונה + מזגן, אר' קמרונית + מ"פ. 03-778734 (26016)

18, 1983 אוטומטית 1647 ספוארת + מזגן + כח. 03-480698 (7083)

18, 1983, אוטומט, 66,000 ק"מ, יד שניה. 03-911205 (8502)

18, 1984, מזם 2000, ראשונה, במצב מצוין. 03-779432 (8132)

18, 1647, אוטומטית, 1983, הנה כן, מזגן מקורי, נעילה ותוכנות חשמליים, מכני וחיצוני מצוין, ראשונה בית 03-474383, עבודה 03-423251 (25412)

18 TS אוטומט 1600, ראשונה, 1983 03-9611634, 03-7520372 (20123)

18, אוטומטית, 1983, ספוארת, שניה, מחירון 03-778634 בחול. (17964)

18, סטיישן אוטומט' יד שלישית, 1983 שמורה. 08-455565 (7049)

9 1250 ספרינטר 1985 ראשונה, מזגן, במצב מעולה. 03-352359 (10955)

9, 1250 ספרינטר, 1985, ראשונה, 26,000 ק"מ. 08-234654 (26835)

9, 82 75 000, מסם שנה, מצוינת. 03-260261 בעבודה (20900)

9, 83, שניה, פרטית + רדיו, מחירון בעבודה. 03-337225, בבית 03-390281 (20133)

9 אוטומטית 1984 ראשונה חלונות ודלתות חשמליים. 03-490664, 03-474347 (20257)

9 ג'י.פ.ס' 83, ראשונה, 40,000, כל צב מצוין. 052-25841 (17619)

9 ג'י.פ.ס' 1983, ממאל', 27,000 ק"מ, בהרשמה, מחירון. 03-473467 (19711)

9, ג'י.פ.ס' 1108, 1984, 19,300 כחד שה + מסם. 03-622519 (26990)

9 פ'.ס', 1100, 1982, מראשונה, מחירון, 70,000. 03-762858, 03-7528589 (8118)

9, פ'.ס' 1982, שניה, במצב מצוין. 03-258978, לא בשבת (7153)

9 פ'.ס' 1984, ידינסיה, 50,000, מזגן + מ"פ + אזעקה, במצב מצוין, מחירון. 03-480316 (21665)

9, ספרינטר 1986, 27,000 ק"מ, מזגן, תוספות. 08-542448 (11851)

9, ספרינטר, 1250, 1986, מצב מכני מצוין. 03-9663372 (19774)

9 – ספרינטר 1250 – 1987 7,000 ק"מ, בהרשמה!! 03-886242 (22866)

9 ספרינטר 1250, 85, ראשונה, כחד שה, 45,000 ק"מ. 03-476088 (23650)

בהרשמות, 12, 1977, צרפתי + מסם + מ"פ, שמורה. 03-314614 לא בשבת (17158)

בהרשמות 9, 1400, אוטומט', 1983. 03-902245, לא בשבת (11965)

בהרשמות רנו 9 1976 פרטית + מסם לפני אוברול. 03-499091 (18378)

בהרשמות!! רנו 9, ספרינט 1985 שניה 1250. 06-335188 (22463)

דה קאר 1984, 5 ראשונה, מימרי, ראשונה. 03-946475 (9257)

להקאר 5×5 1300, 1984 מזגן אורגינל + תוספות, 17,000 ק"מ. 03-747734 (18573)

למכירה ע"י מכרז רנו 9 סס' רישוי 82-894-22, נ"ד רגיל 1108 סמ"ק, 81,000 ק"מ. ניתן לראותה והגיש הצעות בימים א' עד ג' מה-10/4 עד 6/10/87 בין השעות 09:00 עד 13:00 לפנות לסר הרידה בלקידש ברחוב לסבמכוליה חיוכית רחוב קראוס 16 רמת-אביב. (17304)

לרציניים!!! 9 1400, 1985 (סווית לשמור ורידה)!! 03-877044 (20080)

לרציניים רנו 14 80 מצוינת. 03-7522657 (12078)

ספורט'נג 11 87, ראשונה, מזגן אור קה, מחירון 053-345229 (20780)

ספרינטר 9, 86, ממאל', ראשונה, בהרשמה, מחירון. 03-917691 (18855)

ספרינטר 9, 1985, ראשונה, 54,000, מזגן, מ"פ, מצוינת 06-332912 (21612)

פואגו 1600, 1983 ראשונה + תוספת 22,000 ש"ח. 053-25356 (23543)

פואגו, 1983, 1647, ראשונה פרטית שמורה, הנה כן + מזגן, מימרי, אזעקה, חלונות חשמליים, מזגן חדש, 5000 ק"מ. 03-454255 (15787)

רנו 11, 1100, 84, ראשונה, 35,000, בערב: 03-593683 (10888)

רנו 11, 1400, אוטומט, 83, ראשונה, מוכה. 06-797367 (17864)

רנו 12, 1980 (צרפתי) + מסם + רדיו, שמורה 03-332208, 03-333054 (7758)

רנו 12, 1975 דגם מפואר, אוטומטי. 03-878434, 03-9613898 (9282)

רנו 12, 1976, צרפתית, יד ראשונה צבע מקורי מצב מעולה, 115,000 ק"מ + מסם יולי 88 7000 ש"ח. 052-442852 (23342)

רנו 12 סטיישן 1980. 08-414054 (8346)

רנו 12, צרפתי, 1973, פרמי 053-688730 (8737)

רנו 5/3 סופר 1100, 1986, ראשונה 052-36242 (8429)

רנו 14, 1981, יד ראשונה, – 9000 ש"ח. 052-77545 (19173)

רנו 14, 82, חברה לשמור + הרשמה אר. ממוקף 03-843991 (23229)

רנו 5, 1300, 1979, נ נפחת. 03-953273 (10095)

רנו 5, 1982, במצב מכני מצוין. 052-914210 בערב (23848)

רנו 5, 81/3, אוטומטית, 53,000, מחירון. 03-429574 (21785)

רנו 5, 83, מחברה, בבוקר: 03-5591316 ובערב. 03-5561142 (19583)

רנו 5 1983, 1400 אוטומט, במצב מצוין. 03-740790 (11290)

רנו 5 (5) 1984, 1001, יד ראשונה, 38,000 ק"מ. 03-5566502 (19840)

רנו 5, מ'אל, 83, שמורה, מסם לשנה, בכולל תוספות. 051-885393, 08-591920 (9017)

רנו 25, ג'י מ'אקס, 1986, 15,000 ק"מ. 03-447273 (22585)

רנו 6, 1976, מזם 1984 + מסם, שניה, מעולה. 03-5575394, 03-868947 (18925)

רנו 16, 1400, 1981, במצב טוב מאוד. 03-356430 (8421)

רנו 18, 1981, לפרמים לפנות לחסום מ-11.10.87 03-492121 (14465)

רנו 18, 1982, 1600, אוטומט, מימרי, הנה כן, יעקב מיאלין, מכוונות הצד מת. 03-330142, 03-333054 (7753)

רנו 18, מ'אל, 1983, ראשונה, בערב: 06-365021 20:00-מ (18959)

רנו 9, 82, במצב מעולה, מסם לשנה. 03-583789 (15215)

רנו 9, 1983 + מסם, בהרשמה + רדיו. 03-392141, 03-396170 (19539)

רנו 9, (1985), יד ראשונה בהרשמה, להתקשר. 02-526740, 02-763659, אחרי צ. (19896)

רנו 9, 1986, 14,000 ק"מ, ראשונה, בהרשמה. 03-762886 (24004)

רנו 9 ס'.ס', 82, מצוינת. 03-429944, 03-485175 בערב (17790)

רנו 9, ספרינטר 1986 + מזגן, מימרי, מושב מכני. 03-363722 (13945)

מכוניות להשכרה

4885

"דהקאר" השכרת מכוניות פרטיות מ-לתקופות ארוכות. 052-87241 (18125)

פעם שחר!
תמיד מ. שחר
03-9663939-42
03-995643
(24 שעות ביממה)
השכרת
מכוניות חדשות
תנאים מיוחדים לתקופות
★ שרות ★ אמינות
★ מחירים סבירים ★
★ בלעדי ★
מיניבוס 6 נוסעים
טנדר סוזוקי
+ ארגז + מזגן
מכר כסף
*
הרצל 2, ראשל"צ
*
סוכנויות:
לוד, סוקולוב 2, 08-241879
רמלה, הרצל 104, 08-220602
*
אשקלון: צה"ל 26
051-23519

(26946)

אופנועים וקטנועים

4848

0 קטנועי אירורו 86/650, בהרשמה, 6600 ק"מ. 03-310533 (17654)

000 ביעד לאופנועים, כשגין בכרכז לשקר: אבזרים לנעם בכסאות מקד רי, כפפות מראפת, מגדי עור בקר חיקים, חוגרות, פופיים וכד. 03-290645 רח' מסניטונה 43. (10607)

000 פרס למצאם קטנועי לרין אדום 58-445-57 ו'רחפוד'. 03-253632, 03-256613 (12953)

000 אקס מ' 550 84/82, במצב מצוין. 03-942945 (10951)

500 X.T מודל 80, מעולה. 052-570231 (16736)

DR 600 סוף 85 18,000. 03-843521 (18998)

111 בכימוה סקוף לאופנועים קטנועים ומוסטוסים אנחנו משפר 11 "חפוזד" טובות לביטוח 03-256613, 03-253632 (11268)

1984, סוזוקי 80 סמ"ק ראשונה, 17,000 ק"מ. 03-5741643 (14238)

5 פיאג'יו ס' 1986 שני נוסעים. 06-536678 בערב (22559)

BSA 1946 + סירה, מעולה, BMW 1951, נדיר. 03-453592 (12015)

P.X-200-E, סוף 1986, בהרשמה, עם תוספות, מחירון. 03-450561 (881438)

G.S.X 250 + סבל + ארגז, ראשונה, מחירון. 052-78359 (15783)

DR 600 דקר, סוף 86, 15,000 ק"מ. 03-865019 (11178)

אופנוע טרינגהמה אופנועי 125 סמ"ק, 300,1 ק"מ בלבד, מודל 86 להן הקשר. 03-498768 (23574)

אופנוע צבי, מודל 1987, יווה 350, פלפון: 03-415003 (22870)

"אופנועית" הסדרן
לאביזרי אופנועים

★ הציוד לאופנועים קסדות ארבה – זקני גב, גד – שגוף קרקופים הוצות אדוים – דיקונים בלם ומצמר – ספור פוש מרוג – נלוני שרים – פרופורמות DID – צמחי פיתר – תשלת לקסדות – מטוקים, אפשטות, טריזם. רח' מראביב 7. 03-823018, 03-823076 (16365)

אופנועין!! המחה הסדרן לביגוד מקצד עי, מדגלי מסחרים חמם, סטיים, כפר פות, סנדים ועוד... מחירים מיוחדים "ברחוב". כבר מגלני ישראל 7. 03-225886 (11187)

איתורו 84, מצב מעולה + תוספות, מכני מצוין. 03-5366996 (11283)

אלזורה 350, 1987, כמו חדש. 03-294134 (17676)

אר 750, 87 ראשונה, 6000 ק"מ, 27,000. 052-912077, 052-26682 (17794)

אר.די. 350, 1982, מעולה + מאמקרס דדוק 250. 04-931670 (11565)

באג'י 125, טסרים, 87, יד ראשונה. 03-7511198, 03-739394 (15917)

בהרשמה 150 פיאג'ו 1975, יפהפיה שמורה, 1400. 03-811306 (17112)

בהרשמה מוטוס ודרי 84 + מסם + ארגז, 1,100 ש"ח. 03-474339 (17622)

בהרשמה מזן יג 50 – 125, יד שניה ל"נ דובביס. 03-623559, 03-612755 (10555)

ב' אס.אי' 350 1964 + אוברול מסם, מעולה. 051-802632 (26253)

ד' אר 600, 1985, 1986 בכביש, מסשר, תוספות. 03-291521, 02-817939 (22978)

"דינמית"
בית האופנועים
הגדול בישראל
★ שלם 1/3
ועלה לכביש!!!
היתרה עד 30 תשלומים
מבצע לדגמי 88
אופנועי "דוקמי" בכביש:
★ אלזורה 350–650!!
★ הקנייה הטובה בישראל
(מבחן מוכרב 2/87)
מ-14,000 ש"ח
★ 125 + סטרטר – מ-13,000 ש"ח
אופנועי שטח:
★ "דוקטי" "אלי'פנט" 200
אידיאלי מקצועי לכבישי ושטח, קודר סיס + סטרטר 12,000 ש"ח
★ "דוקטי" 500
אופידרוד T4
4 שטומטים בצילינדר!! 40 כ"ס לבלימה + רדיאטור מים + סטרטר 16,000 ש"ח
★ "קניבה" 125
כל החלקים "יחיד" מקצועי + רדיאטור 8,000 ש"ח
★ פיאג'יו ס' 1988!!
הטוסטוס העמדים בעולם 1,980 ש"ח
*
★ לזוכים האחרונים!
★ במחיר שלא יחזור
1987 ספרי "סוזוקי" מ-125 עד 400 סמ"ק בכביש ושטח החל מ-7,250 ש"ח
*
קונים מחליפים ומוכרים למכירה אופנועים קטנועים ומלוזים חדשים וד שנים עד 30 תשלומים.
צ'לנוב 37 ת"א
03-383151, 03-372890
(פתוח גם בשבת)
(21138)

רדב' 125 1983, מצב מכני מצוין. 04-221570 (8252)

הונדה CX 500, 1980, קסטום פלפון: 03-344344 (9339)

הונדה 750 פי"בי 78, מצב מצוין. 03-871214 בערב (8173)

הונדה 79, סופרדרים, 250, 057-674328, 03-7525577 (11361)

הונדה, C.B 900, 79, עבודה: 5321583, בית: 03-7510596 (17899)

הונדה/סוזוקי 185, 78 אמריקאי + סטרטר מעולה. 052-916963 (8653)

ב'.אס.אי' 350/64 מצב מצוין, בהרשמה. 053-699565 (18919)

ב'.אס.אי' 1965, 350, אחרי אוברול, בהרשמות. 08-457783, 08-470146 (22881)

בלעדי רק אצל "דוך" מוטסם מודרן 4 דגמים במבצע!!! שנה אחריות 3 תשלומים!! החזה 200 ש"ח היגוזט דוך לבמיקוסי 48 רמת-גן פלפון 03-727341 (25085)

באג'י 1983, מצוין, מסם לשנה + באג'י לפירוק. 052-445167 (7087)

באג'י 304, 1987, 7,700 ק"מ + תוספות. 03-721224 (8317)

באג'י 304, 1987, 7,000 ק"מ, מצוין, חייב להמכר. 03-9220450 (18981)

באג'י 654, מעולה, 86, כיוון מוגדים אזור. 03-311785 (16767)

באג'י 654 86 שמורה, במצב מעולה. 03-908943 בערב (26139)

באג'י 125, טסרים, 86, בהרשמות, בהרשמה, מצוינת. 03-9323342 (13447)

באג'י 125 טסרים 1987, שניה, חייב להמכר!! 03-480219 (18829)

בולי 304, 87, בהרשמה + תוספות, מעולה 7,700. 03-445560 (25301)

בולי 654, טסרים, 1986, שניה, מצוין + תוספות. 06-326007 (9014)

בולי 125 (שניה) 1985, 8000 ק"מ, מצוינת. 03-228448 (15777)

בולי 125 קאסטום, 1987, במצב טוב לם. בערב 03-9661474 (19852)

ב.ס.א 450, 68, מזם 1980, מצב טוב לה. 03-414753 (24278)

דאתה 1981, במצב מצוין + תוספות. 03-845859, בעבודה: 03-5593574 (25270)

דאתה שמורה, 79, מחירון + מסם לשנה. 08-415858, 08-416492 (20594)

דילדה 83, משפחית, במצב טוב, מחירון. 08-246872, 03-363468 (26900)

וואי 500, 1983, קסטום, 32,000, 9,250 ש"ח. 03-342230 (23182)

ווקסי 500, 1983, במצב טוב מאוד. 03-477238 בערב (11606)

ווקסי 900, 83 + הרבה תוספות. 053-619640 (15815)

ווקסי בגדי 125 (שניה) ראשונה, הנה אוטומטית + תוספות, 03-872703 אחרי-צ (21604)

ויאגרים 50 סמ"ק, 1986, 1 + 1 מכ-סים. 03-7510193 (8482)

וי'אר 1987 600 רקאר במצב מצוין + תוספות. 052-555229 (18434)

הונדה סי'אקס, 500, 1980. 06-320813, 08-578351 (17342)

הונדה סי'ט ליד 150, סוף 87 אופנוע מ'. 08-475541 (17000)

וספה 200, 86 + ארגז, 12,000 ק"מ, מעולה. 03-318488 (19931)

וספה 200, מודל 86, 03-298806 לרגל אי הרשה למכירה (26309)

וספה EX150 T X 1985, 16,000, מצב מכני מצוין. 03-494153 (23538)

וספה ראלי + סירה שנת 75, 1000 דולר. 03-454346 (19880)

וספות דגמי 1988 וסוזוקי במבצע!!! בתשלומים מיוחדים. 03-720738 (11546)

וספה 150 אקספ', 86, 13,500, מצויים מחירון. 052-574851 (9271)

וספה 150 ארוחה 1987, בהרשמה. 052-448824, 052-84730 (11770)

וספה פיאגו 200, 1983, מצב מעולה. 03-253997 (עשיר) (21771)

חרוגו!! אוטקות לאופנועים במבצע החל מ-130 ש"ח. רם – קול יצחק שדה 20. 03-374306 (19858)

חונה לראשונה!! סוזוקי ד' אר 250 1987 יפהפיה + תוספות. 03-5321510 (8956)

טוסטוס פיאג'ו ס' 81, במצב מצוין, בהרשמה 03-356895 (8679)

טוסטוס פיאגו 82, יד ראשונה. 03-490088 (11123)

טי אס 50.0A, שחור, 1986, במצב מצוין. 03-456685, 19:00-מ (21309)

טילן מלטס' 1985 במצב מעולה + מסם. 03-910329 (18010)

טריפוף 500, 1967, במצב מכני מצוין. 052-552370 (21712)

טריופף 650, 1971, 2,200 דולר. 08-245720 (8333)

טריופף טריבריך 650/62 מעולה אב רול מכני חשמלאי + מסם. 052-570814, 03-482602 (18425)

ימהה 400 S X, דגם 79 פלפון: 03-848653 (18600)

ימהה אק.ס' 500 במצב מצוין. 08-439085 בערב (22102)

למכירה וספה 82 וכה 150 פלפון: 03-256978 (21649)

למכירה ימאהה 250 W.Z 87, חדשה. 052-523426, 03-231690 (23404)

לרגל נסיעה, 550, 1986, מעולה + תוספות. 04-891260 (10132)

לרציניים סוזוקי 400 86, יפהפיה, 12,000, 19,000 ש"ח. 03-428558 (18993)

מיוחד!!! מוטו מודיני 500 אינדורו, 1981 אחרי אוברול. 02-864794, 03-9224390 (6695)

מבצע!!
לדגמי 188

דאלים ליברטי DLX
50 סמ"ק אוטומטי
עם סטרטר חשמלי,
שמן דלק נפרד,
תאורת בלם, איתותים,
מצבר ועוד...
במחיר
1,987 ש"ח
כולל הכל על הכביש
מדי אופנוע
שירות לו הכל
במחיר ובאיכות
ללא תחרות
עד לחגים!!!
03-335305, 03-335310

לליבלי 16 ומעלה, עד 12 תשלומים בלבלפי אשראי מסוין, הוספה 6 תל-אביב ווכבי ראוים SANYANG באין (16643)

מודעפון 38-38-38, עזרה לקבלת מודעה במלפון ללוח מעריב, בכל מ' אמוראי: ניה, ישראבים ודייגים. מודעפון 24 שעות ביממה. 03-38-38-38 (25361)

מוסוצ'י 500 + מ"פ 83, 48,000 ק"מ מסם. 051-34042 (11498)

מוסוצ'י ד' 50 קסטום, 1983, במצב מעולה, בערב. 03-475791, 03-856196 (19425)

מוסוצ'י ד' 50', 83, סוזוקי 400, 86. 052-549536 (26111)

מוסוצ'י 65 V' חוק ומוב, 83, 03-388300, 06-336467 (11395)

מוסוצ'י, אירוזו מי-פי' 650, 86, כדור 08-226287 (10057)

מוסוצ'י די 65, קסטום 86, 9,000 ק"מ, מאושר. 03-481842 (10681)

מלטס' 50, 1983, 2 קסטום, מעולה. 03-5368742, 03-634903 (26310)

מלטס', 1986 + ביטוח, שחורה!!! יפה פיה!!! פלפון: 052-78749 (23587)

סטורן באופנוע סח"ד, פלפון: 057-76287 (18934)

ונג קוואסקי בסוף שילדה, 550011455 משם 550050457, פרס כדר פי!!! 03-238078 (18935)

סוזוקי 400, 1987, 7000 ק"מ בהרשמה + תוספות. 03-7523564 (9373)

סוזוקי 400 ג'י אס איקס, 1986, במצב מעולה. 03-741331 (11947)

סוזוקי 400 ג'י.אס.אקס, 1987, 1500 ק"מ, חדש. 03-316998 (16998)

סוזוקי 600, די.אר, 1986. 06-377624, 06-371452 בערב (18372)

סוזוקי 50 אקס, ראשונה, 1986, 6,000. 03-9234690, 03-707633 (7361)

סוזוקי 50 סמ"ק, 1986, במצב מצוין, פלפון: 03-9526946 (20038)

סוזוקי X250, 1986, ראשונה בהרשמה 19:00-מ 06-763227 בערב (8784)

סוזוקי 250 ד'אר, סוף 85, מסם לשנה. 03-748983 (9066)

סוזוקי 250×87, 2,900 ק"מ, חדש. 04-932346 (26653)

סוזוקי 550, ג'י.אס.אי., 1987 + תוספות, בהרשמה. 052-555827, 052-549360 (8714)

סוזוקי 550 ג'י.אס.איקס, 87, יד ראשונה. 053-663193, 053-666353 (10881)

סוזוקי 550, 1986, שניה, מעולה ושמורה + תוספות. 03-584283 (11059)

סוזוקי 550, 1986, במצב מצוין, יד ראשונה 03-498354, 03-7510522 בערב (11404)

סוזוקי 550, 86, יד שניה, מצוין. 03-9328742, 16,000 (16772)

סוזוקי 550, 1987, במצב מעולה, 6,000 ק"מ 052-910584 (25517)

סוזוקי 550 – GSX, 85, אדום לבן. 03-232796 (25634)

סוזוקי 550 ג'י.אס.איקס 87, ראשונה, כחדש + תוספות. 052-540464 (26668)

סוזוקי 750, 1986, 23,000, שמור מרוח. 03-474673, 03-474156 (11490)

סוזוקי 750 ג'י.אס.אקס – אי.אף, לג' צורים בלבד. 052-33930 (22891)

יש לך עסק לאביזרי רכב?
קח **מחץ**... ותן גז!

מודעת מחץ במדור מכירה ושרותים מביאה יותר לקוחות. יש הוכחות!
אם יש לך הצעות מיוחדות (מבצעי הנחות, שרותים ייחודיים, מוצרים חדשים) – יש לך דרך כדאית לפרסם.
מודעת מחץ בלוח הארצי הגדול במדינה – יותר כח משיכה למודעה שלך.
טלפן עוד היום:
ת"א 03-5611383,
ירושלים 02-221151,
חיפה 04-644526/8.
אתה תגלה שמעולם לא היה לך יותר משתלם לפרסם.

ניהום מודעות חוסית

לוח מעריב הלוח הגדול במדינה.

לך על בטוח לוח מעריב מכוניות/מכירה ושרותים

ז'

סוזוקי, 850 ג'י.אס, 1984 שמור. (21919) 052"20261 בערב.

סוזוקי 84, 250, כביש, מרפאן, מטלה + תוספות. (19837) 052"24468

סוזוקי X50, 1986, במצב טוב, פרטים: (25132) 052"455330

סוזוקי G.S.X 550, 87 + תוספות, כחדש. (15389) 052"21947

סוזוקי G.S.X 550, 1987, שמור ארגז, מטלה. (18726) 03"313856

סוזוקי איקס 50, ראשונה, 10,000 ק"מ בהזדמנות. (11341) 03"804384

סוזוקי אר. 750 1987 לרגל נסיעה חרשון!! (18820) 03"482555

סוזוקי אר.ג'י. 50, גיבוי בכון, מתחת למחירון. (14144) 03"654361

סוזוקי ג'י.אס.איקס 400, 1985, יפהפיה, מכני מטלה!!! 03"993181, 03"993989 (10724)

סוזוקי ג'י.אס. 550, 79, מצויין + תוספות וסמס. (13031) 08"467177

סוזוקי ג'י.אס.איקס, 400, 1986, ראשונה + תוספות. 08"525423, 04"226392 (15586)

סוזוקי ג'י.אס.איקס, 550, 87, 4000 ק"מ, כחדש. (19385) 03"458313

סוזוקי ג'י.אס.איקס, 250, 27,000, אפורה, במצב מטלה. 052"453726 (19761)

סוזוקי ד'י.אר. 650, מנוע 84 + תוספות, 40,000 ק"מ, מחירון, בערב: 04"661373 בבוקר: 03"448622 (23728)

סוזוקי ד'י.אר.250, 1987, 5000 ק"מ, לבן. (8396) 03"917806

סוזוקי ד'י.אר. 250, 1986, 10,000, שמורה. (10703) 03"959659, 03"946475

סוזוקי ד'י.אר. 600, מודל 86, מצב מצויין. (17444) 04"232343

סוזוקי ד'י.אר. 250, 1985, שמורה, מחירון, נסיעה. (19110) 03"5031084

סוזוקי ד'י.אר. 250, 1985, במצב מצויין. (25506) 03"250686

סוזוקי פי.אס. 50 סמ"ק, 1986, במצב חדש. (19158) 03"9320047

סיאנג, ל'ד, 125, 87, מצויין + תוספות. טלפון: (25044) 03"952127

סבנוזי — בהזדמנויות בשטחים, לך על ... חדש באשראי ובתשלומים ... (15868) 03"339364

פאמוק ... 85, במצב טוב, מחיר ... (14255) 03"9233021

פיאגו 86, ראשונה, 5,000 ק"מ, 1000 ... (9534) 03"5521253

פיאג'יו ס', 1987 + ארגז + קסדה, חרשון!!! 03"492281, 03"481218 (22808)

פיאט 126, 1974 + מסם, להחלפה באופנוע/קטנוע. (26441) 03"831152

קוואסאקי 1000, 1982, ... יפהפיה, ... מ-19:00: (18689) 03"350685

קריבה 250, כביש 86 יפהפיה, שמורה. (21653) 08"454191, 03"811371

קריבה 350, במצב חדש, 1983, ... (19484) 03"480590 1987

קריבה 650, 1987, בהזדמנות, בערב. (8511) 763201 .4200

קריבה ... 250 סמ"ק, 1983, ... מצויין. (19157) 03"7519669

קריבה ... 650, 1987, מטלה. (15843) 03"320836

קריבה אר.איקס. 250, 1983, ... במצב טוב. (24493) 053"666806

קוואסאקי, 1979, 1100, ... ויפהפה. 03"455193 (14349)

קטנוע ... 150, אוטומטי, 1987, 4400 ק"מ. (19771) 03"230598

קטנוע ... 125, 1987, 5000 ק"מ, בחרשון!!! (18733) 03"318564

חלקי רכב
4950

... בחידוש והרכבה ... האמריקאיים. 051"24935 (8452) 051"22707

בסחוקי ראשל"צ חלפים ואביזרים! הספקה לפחחים מוסכים וחנויות!

הרצל 2, ראשל"צ 03"9662388, 03"995643 (24 שעות במענה) (26919)

בהיפר חלף תקבל כל חלף לתקופת נסיון של 30 יום

אצלנו תמצא את כל החלפים לכל סוגי הרכב מפרוק מכוניות שלאחר תאונה

*

היפר חלף בע"מ המרכז לחלפי רכב

03"919344, 03"911921

א. תעשייה סמלה פתח-תקוה, רחוב ... 8 מכבדים כרטיסי אשראי ויזה + ישראכרט (26679)

איתור רכב גנוב
4800

03"625160 ב"גלגלים" מוענים ש... הכסף מתגלגל ברחובות ★ פרס 50 ש"ח ★

עבור מידע שיביא לאיתור כל אחד מכלי הרכב הגנובים אותם אנו מחפשים 03"625160 (26845)

ביקוש רכב
4800

מעוניין ... 82 או פיאטסה B 80 ק"מ (23560) 03"256541, 03"453791

מחפש ... פרטי, מוכן למסירה ממודל 80. (21628) 06"322349

בתי ספר לנהיגה
4810

משאית די 500, 78, מוכרת 83, (19396) 03"5790723 לא בשבת.

שירותי רכב ומוסכים
4950

דיאגנוזה של "אלגו מערכות" ... מוסך המצוק, 06"588384 (10926)

ביקוש – סחוקי ראשל"צ (שחר ויונה בע"מ) מוסך מורשה + מחשב לסחוקי

... מקוריים שירות והרכבה הרצל 2 ראשל"צ 03"942770 (26847)

מכירה ושרותים
5000

מציאות למכירה

תכולת דירה בהזדמנות, מצב חדש, להתקשר מ — 17:00. 03"832798 (7945)

מכונת ... למכירה מקצועית וגם לחובבים, חדשות ומשומשות. (7972) 03"5461998

... אלקטרונית ... 400 ש"ח. (8141) 03"732641

תכולת דירה, במצב חדש, ללא ... (8300) 03"492110

לרגל נסיעה: מקרר, מייבש כביסה, מיקסר, ... ומערכת סטריאו. (8466) 03"319529

תכולת דירה, מכשירי חשמל ורהוט. (8523) 03"340967 (לא בשבת)

בהזדמנות ... (8730)

ארון + מיטה ... + מכונת כביסה. (22653) 03"587501

למכירה מזנון + בר איטלקי, סלון ... + חדר שינה בחדש. (23334) 03"889496

וידאו ... 501, ... (25960) 03"421224

לרגל נסיעה!! מכירת תכולת דירה ... 03"864594, 03"5593378 (8638)

תכולת דירה מפוארת ... 03"902645, 052"551689 (9028)

מכונת ייבוש, מדיח כלים, מקרר ... 053"614690 (9166)

למכירה ציוד לעבודות צרפות, ... 052"449448 (9354)

טלויזיה צבעונית ... (20291) 03"997627, 03"957098

סלון 3+2+1, 700 ש"ח, מקרר ... 03"255180 (6976)

בהזדמנות, ... 052"910345, 052"916929 (23885)

... 10 ... 03"451629, 03"840725 (24240)

פסנתר, ... 03"706973 (25374)

למכירה חביות ריקות מצופות פלסטיק/מכבדל. (25535) 03"9611656

למכירה שני מכשירי ... חדשים. (7955) 053"57886

תכולת דירה, מכירה כללית. (23423) 03"219324

בהזדמנות תכולת בית, ... 03"227395 (23873)

מכונת כביסה ... WELBIT – ... (22733) 052"72925

מכונת ... במצב חדש. (13702) 02"661367

ווקמן "סוני" ... (13846) 03"340001

למכירה ... 85 אגורות ... 75 אגורות ... (18798) 03"5593011

תכולת חנות – ... 03"731751, 03"240930 (19011)

למכירה, קופסאות פלסטיק, 30×58×100 ... 23747 (22726)

למכירה, תכולת דירה לרגל נסיעה, בבית: 052"454130 בעבודה: 052"546116 (19168)

בהזדמנות ... (19131) 06"594996

אגנה 25 + קיוסק, מכונת כביסה ... 03"258443 (22374)

למכירה ... 5 חדשה בארזיה ... 03"930673 (18817)

למכירה ... 03"800878 (11418)

מכונת ... 120 ... 03"9611663 (11445)

וידאו ... 03"423098 (19103)

... 12.00 03"591826 (17401)

... 03"9343723, 03"9323421 (22032)

... (16385)

מקרר ... 03"296457 (19409)

תכולת דירה ... 03"823395 (24980)

תכולת דירה ... 03"826739, 03"878752 (23450)

למכירה ... 03"204250 (11157)

תכולת דירה + ... 03"313072 (22038)

... 03"942685 (24917)

לתשומת לב המפרסמים בלוח מעריב

כל המעוניינים להמשיך ולפרסם את מודעותיהם לאחר הפרסום הראשון, מתבקשים להתקשר לטלפון 03"5611111 (רב-קווי) ולמסור את מספר הפרסום הרצוי וכן את מספר הקוד כפי שפורסם בסוף המודעה.

הזמנות לפרסום חוזר הנה ללא תשלום והספקה עד 4 שבועות מיום הפרסום הראשון.

בקשות לפרסום חוזר מתקבלות כל יום עד שעה 18.00 ובערב שבת וחג עד שעה 11.00 בלבד.

הנהלת מעריב

מכבה!! מכונת ... (10702)

מכונת כביסה ... (11353) 03"353030

בית ... 100 ... 053"613342 (25974)

מקרר ... (10553) 052"559035

מכונת ... (18554) 052"559035

ארונות ... 08"453382 (11262)

תכולת ... (9189) 03"402599

תכולת דירה ... 052"914351 (11518)

מקררית ... 03"827343 (19456)

תכולת דירה + ... 03"771505 (19918)

... 04"243856 (20163)

... 27/09/87 ... 03"635910 (24206)

... 03"311032 ... 03"232873 (26250)

משומשוק
5015

סדור זה מיועד לסכירת חפצים שמחירם הכולל עד 750 ש"ח. מחיר המוצר חייב להופיע בתוך המודעה. כל מודעה מתפרסמת שבוע ימים ברציפות. מחיר מודעה (עד 10 מילים) 20 ש"ח כולל מע"מ.

2 מיטות נוער + שולחן סלון, במצב מצויין, 600 ש"ח. 03"7528626 (7973)

... 500. 2 כורסאות 200 + ... 03"227162 (7976)

רמקולים 120 ואט 185 + רמקולים 140 ואט 235 + ... 03"9305666 (7986)

6 כיסאות ... 03"778635 (7987)

סלון ... + 600 ... 03"706552 (7989)

ארון ... 600 ש"ח, 03"5321525 (7991)

... 750 ... 03"723920 (7999)

ישראל קונה הכל ... 03"828567 ... 03"958678, 03"876224 (21949)

... 02"690201 (11194)

... 03"9225241 (23950)

... 03"354645, 03"834856 (25649)

... 03"594311, 03"835866 (25650)

אבזור
5080

... 03"828829 ... 03"732079 (25418)

... 22788 ... (26095)

אומנות
5050

... 03"5463745 (11288)

... 03"763932 (20046)

אותיות דביקות
5055

... 03"918390 (15645)

אמנות
5060

... 03"718104, 03"324942 (8665)

... 04"535910 (23890)

אסטרולוגיה
5070

... 052"553505, 052"573945 (23065)

... 03"397983 (11830)

... 03"838081 (21843)

... 03"887855 (9712)

... 03"294868 (19830)

בגדים ומכשבות

... 03"295618 ... 03"295399 (8684)

... 4049 ... (16205)

... 4828 ... (7543)

בגדי עבודה

... 03"728208 (24848)

... 052"61883, 03"733422 (15805)

בריאות

... 03"738082 (11190)

... 03"422136, 03"412508 (23111)

... 052"559528 (23102)

... 03"425733 (11002)

... 052"33502 (11017)

... (11031)

... 03"803090 (11034)

רפלקסולוגיה ... 03"903656 ... 03"917917 (19160)

רפלקסולוגיה ... 03"237975 (17452)

... (23080)

"אורזי" סיפולי ... 03"5465305 (22142)

... 03"749533 (19637)

... 03"5413362, 03"229522 (26046)

בתי אבות
5130

... 03"376626 (16386)

"בית הקשישי" מיפול מסור, השגחה רפואית. 450 ... 053"24520 (18415)

"בית חוה לקשישים" ... 052"440198 (19174)

דרושים לקנות
5020

... 03"311845, 03"315485, 03"836315 (19697)

... 03"811867, 03"830032 (20303)

... 03"377192 (20344)

"דגון" חברה לסכירת פוסכיות בע"מ

מקבלת דברי אומנות למכירה הפומבית הבאה שתתקיים ב-1.12.87 בבית ... תל-אביב ... 03"225866, 03"239448 (26752)

... 03"451761, 03"832818 (23734)

... 03"5700449, 03"832241 (11302)

... 03"832696, 03"815284 (14252)

... 03"471528 (18005)

בית אבות גאולה בודים בע"מ לפנסיונרים ולגיל הזהב

• לעצמאים ולמשותפים • טיפול אישי והשגחה רפואית 24 שעות ביממה • עזרה ברחצה ובאכילה • פיזיותרפיה וריפוי בעיסוק • הפעלה ומנוחה להורים ובודדים • מלפון פרטיים מקלחות ואמבטיה צמודים בכל חדר • ... • ...

להתייעצות והזמנת מקומות רחוב בן ... 51 ...

03"861144

סניף גבעתיים – רחוב ... 29 03"313846 (21582)

השקט והשלווה? בית חולים, לא! בית אבות, לא! בית הורים בחולון

באוירה ביתית יחס חם טיפול אישי משפחתי ומסור השגחה רפואית

03"894460 (22128)

... 03"741325 ... 03"828249 (22211)

... 03"778052/3/4/5 (20035)

בתי אבות

... 057"84248 (23383)

... 03"357675 (23822)

גרורים

... 03"391543 (26649)

... 03"716663 (24808)

הלבשה והנעלה
5200

... 053"338506 (26642)

... 17:30-9:00 ... (21134)

הלוואות
5208

אלום — שי בע"מ הלוואות כנגד שיעבוד רכב או נכסים הלוואות לשכירים

... 03"9230467, 03"9245244 (12706)

... 03"5464012 ... 03"450302 (17640)

... 03"5103004 (26821)

ט"אורית" סחר בע"מ כסף מהיום להיום לבעלי/ות הכנסה קבועה 03"317087

הלוואה בתנאי ... (25898)

★ מבצע ★ מתן הלוואות בתנאים נוחים עד 60 חודש 03"5560204

א.ב.צ.ס. הלוואות ... עד 37 חולון. (22651)

... 03"886769 (21295)

... 052"910633 (13779)

... 04"511333 (16397)

... 03"332752, 03"333518 ... 03"285244/5, 03"906511 ... 053"615863, 04"640768 ... 08"534571 ... 03"9662671 ... (15779)

הלוואה עד 9,000 ש"ח ב-36 ... (20796)

... 03"288354 (23627)

חבר הסתדרות ושכיר אל תשלם יותר!!! 052"543202 03"773214, 03"346069

צלצל היום! (20508)

עד 2000 ש"ח, ללא ערבים ... 03"372623 (12677)

... 03"661518 (17307)

... 03"661518 (17336)

מבצע!!! הלוואות עד 15,000 ש"ח לעובדי מדינה וכוחות הבטחון

03"734133 03"722315 (3371)

... 03"5464012 03"450302 (10608)

... 03"5051980 ... 03"843498 (9755)

... 03"242011, 03"233083 ... 03"728102 (24132)

סקור ההלוואות הלוואות לשכירים קבועים

... 03"650527,8 ... 04"641475 (25800)

השקעות
5220

... ת.ד. 37509 ... (6993)

וידאו טייפ
5240

... 03"847788 (8268)

... 03"778 ... (21261)

... 03"344698 (21600)

... 052"914351 (15722)

... 03"485156 (6436)

... 03"429359 (16437)

... (19954)

... 03"5760894 (17432)

... 053"338506 (26621)

... 052"542288 ... 03"665395 (19906)

... 03"5524246 ... 03"9365202 (10113)

... 03"653199 (25922)

... 052"557103 (11235)

... 03"767577 (23608)

בהזדמנות וידאו חדשים ... 03"300 ... 76 ... (20166)

... 03"831893 ... 03"395011 (26447)

... 03"235462 (26414)

זיפות גגות
5880

אספלט ארז מומחים לזיפות וסיוד גגות

... 03"803233, 03"846145 (14848)

טל השחר קבלנים ויועצים לאיטום ובידוד זיפות וסיוד גגות

* תפרי התפשטות * איטום: מקלטים קירות חלונות וסדקים * מדה * יצירת שיפועים

בדיקה וייעוץ חינם

03"226647 03"5448375/6 (14909)

... 03"5564459 (16826)

... 03"590916 (16854)

... 03"9644326 ... 03"849729 (21972)

"סלע" ריסוס קירות נגד רטיבות איטום חלונות ושת מרצפים

... 03"473271, 03"494936 (19295)

"בימוסית" זיפות וסיוד גגות בדיקה וייעוץ חינם 03"911669 – משרד

... 03"9229397 (20897)

חיות בית
5298

... 03"260002 (8376)

... 06"394372 (8456)

... 051"49885 ... 051"49811 (8584)

... 02"380711, 06"522128 (8777)

... 03"351185 (14350)

... 08"454298 (16714)

... 08"476755 (23022)

... 03"847088 (8926)

... 052"28683 (8992)

... 052"440663 (9375)

... 03"9323003 (9399)

... 052"558601 (9420)

... 08"525358 (16809)

... 053"698243 (19752)

... 06"5310 ... (20251)

... 03"5465914 ... 03"848532 (20262)

... 03"339304 ... 03"459417 (20272)

עוד פקים, תשורות, ... 06"368104 (25527)

... 04"978849, 052"38086 (11094)

... 03"917182, 03"9341138 (21658)

... 03"448533 (23922)

... 052"82602 (6760)

... 06"367391 (6890)

... 06"757325 (14900)

... 08"468161 (25201)

... 03"827621 (23729)

... 03"5464266 (14092)

... 02"941196 (15765)

... 053"666922 (15935)

... 03"333566 (16378)

... 052"21890, 052"28920 (7485)

... 03"485905 (12813)

... 08"240512 (15904)

... 04"895014 ... 04"895086 (18545)

... 03"348262 (17749)

... 053"699861 ... 03"5322658 (18230)

... 057"950421 (18505)

... 03"481560 (18702)

... 08"582684 (19087)

... 06"548466 (19952)

... 03"9243745 (20874)

... 03"5448348 (20893)

... 08"582380 (26288)

... 052"552765 (15079)

... 03"458448 (18777)

... 03"484701 (18421)

... 052"77704 (14158)

... 06"947356 (19641)

... 03"781634 (10893)

... 08"582855 (11847)

... 03"941274 (26808)

... 03"842556 (11218)

... 03"783219 (11183)

... 03"856289 (11434)

... 03"344192 (19655)

... 08"431173 (19941)

... 03"375307 (20064)

... 057"542133 (23639)

... 03"774282 (24121)

חימום והסקה
5290

900 ... 300 ... 04"673090/1 (8286)

... 17.00-08.00 03"805695 (8465)

★ עץ להסקה ★ אספקה לבית הלקוח בכל הארץ!!!

... 052"87386 (25889)

... 051"22939 (26764)

חקירות
5300

... 03"376626 (16381)

חקלאות
5320

... 052"77735 (8167)

3000 ... 057"917311/5 (8498)

... 08"456086 (8569)

... 051"49885 ... 051"49811 (11902)

... 06"961228 ... 06"961453 (8842)

... 053"688864 (8893)

... 052"917481 (9464)

... 08"439362 (11958)

... 03"956620 (22531)

... 08"581764 (15706)

... 04"824785, 04"825312 (18824)

... 052"72611 ... 052"78156 (19267)

פיתוח 275 + מנוע + ... 1979 ... 03"712503 (19705)

... 06"366245 (21272)

... 10,000 ... 057"920217, 057"920422 (13295)

... 057"941264 (17503)

... 057"82342 (12914)

... 053"698087, 053"699730 (21675)

... 08"469093 (15900)

... 08"411768 (23290)

... 04"526579 (25208)

... 04"891117 (11023)

... 06"366735 ... 06"365865 (15474)

שתילי תפוח ענה מובחרים במחירי מבצע

... 06"937682 ... (22036)

... 950 ... 03"425616 (17026)

... 06"372372 (26568)

... 1014 ... 08"583779 (19172)

... 04"980821, 04"986952 (18791)

... 03"292016 (11476)

... 057"921024, 057"924782 (20529)

... 04"662066, 04"661023 (19097)

... 053"688765, 053"685529 (10403)

... 06"767003 (25095)

... 03"337710 (23971)

... 051"882904, 051"881226 (20834)

... 052"923234 (24955)

... 03"374874 (10695)

2 ... 06"522134 (11854)

... 06"596959 (11874)

... 052"923241 (11986)

חדרי קרור זה "מינוס 5" 04"526579

"מינוס 5" חדרי קרור לחקלאות ולתעשייה, ... 4, חיפה. 04"526579 (7267)

50 ... 051"26391 (10802)

... 03"985787 (10825)

... 25,000 ... 03"656481 (10887)

... 02"941728 (11057)

... 06"541092 (11181)

... 02"941671 (11635)

... 053"344590 (25952)

חשמל
5330

... 04"707766, 04"712681 (20643)

... 03"5462302, 03"5465305 (22149)

... 00441"2022554, 00441"2035531 (24786)

... 29/10/87 ... 03"658748, 03"653058, 03"656586 (26335)

... 03"5518132 (11519)

טלויזיות
5358

... 03"232179 (23681)

ORION אם תורדו תוכל להרוית טלויזיה ORION

טלויזיה 20 אינץ' ... 1290 ... 03"5462530, 03"5463796 ... 125 ... (26171)

... 950 ... 76 ... (20167)

... 03"831883 ... 03"395011 (26443)

טלפונים
5360

... 03"322677 (16771)

גזור ושלח

פרסם מודעה ב"משומשוק". גזור, צרף המחאה ע"ס 20 שקלים לפקודת מעריב ושלח אל "משומשוק", לוח מעריב, ת.ד. 20050 תל-אביב. או טלפן: 03"5611111

שם המזמין וכתובתו: ___

שם המשפחה | שם פרטי | רחוב | מס' בית | ישוב

אבקש לפרסם את המודעה הבאה ב"משומשוק" למשך שבוע ימים, החל מיום ___ / מיד עם קבלתה

שים לבו המחיר המבוקש חייב להופיע במודעה. המודעה עד 10 מלים בלבד. אל תשכח להוסיף למודעה את מספר הטלפון שלך!

מצ"ב צ'ק מס' ___ בנק ___ חתימה ___

גזור ושלח

כלי ... (אלקטרוניקה)

מכירה אלקטרונית מסמיק חדשה + שלט. 053"615567 ,053"23647 (21271)
מכירות אלקטרוניות מסמיק + שלט, דגמים חדשים, 360 + מגרש + אחריות. 03"291533 (25124)
מקלטים אלחוטיים מעל ארוך מכירה, התקנה ואחריות. 03"797575 (19078)
במחיר לצינור השווה "מקלטות בגרמ' מבחר מסודרים ומגוון צימוד. 03"241915 ,03"230971 (19533)
דרושה מרכזת טלפון "KEYBX" 32/ 16. 04"244875 (15179)
מקלט אלחוטי לטווח רחוק בכל אופן מת אחריות. 03"314081 (18850)
בהזדמנות מרכזת 5 קווים + מרכזת (מקודד) ממוחשבת אחרי מיפוץ ל-500 מ'. 03"314081 (18860)
מלפון אלחוטי לטווח ארוך, בהזדמנות. 03"794930 ,03"9223726 לא בשבת. (25144)

מכוניות
5180

למכירה מהפרונים אימפה, ד'. – 60 בגודל ג'י.טי.בי. מודל 1983/84 + פסטל. 03"526288 ,03"526298 (8389)
מכבסה מכירה, במצב מצוין, בהזדמנות. מלפון: 052"547469 (8606)
שופל, 950, ב'. מודל 84 + מזגן. 02"911082 (17995)
מחפרון קייס 1980 + מפרץ ארוג. ב"ז: 03"733422 ,03"344710 בערב (23958)
מחפרון אייץ.די. + הכנה למפוס, 4" 1983, במצב עבודה תקין. 02"526288/89 (6539)
פיאט 80-90 1986 + קבינה + תמלדים. במצב מצוין. 052"446422 (18403)
ברונסון 265, '82. 08"592521, 08"593244, 057"941577 לא בשבת. (17991)
פיאט 640, ג.ר. 1982, 2750 שו"ע. 08"582427 (17685)
למכירה מחפרון ג'י.סי.בי 3ב, 1979 במצב עבודה טוב. לפנות ל"אתו" עד לד' בין השעות 08:00-15:00. 06"566337, 06"566378 (19132)
למכירה מחפר בסיירים 190 + פסים ממוספר 250, 1974. 057"73507 (19620)
פרנסון 265, 1985, במצב חדש. 06"591252 ,03"733422 (21904)
בהזדמנות פורד 6610 82, במצב מצוין. 057"941330 ,057"942071 (11317)
למכירה מהפרונים משומשים ומסמרים. מלפון: 03"344710, ובערב: 03"733422 (20758)
בהספקה מיידית!! מחפרונים סטייפרטוקזוו חדשים ומשומשים "חברה ישראלית לטובילים" 03"535882 ובערב: 052"923170 רמי. 03"840824 אבנר. (21239)
בסיירים 1980 + פסים מתפצל ,190 250 04"893987 ,04"892124 (10769)
פורד 550, במצב מצוין, יד שלישית. 02"722838 ,02"722744 (11301)
מחפר פיאט אם.אל.11, 1982 + פסים יפי. 04"258568 ,04"253445 (11468)
מכלית תערובת מרקמטר קוי 404, 505 ספיישל, בהזדמנות. 053"688244 (21181)
גנרטור 12 K.V.A 3 פאזה, שווה לחיבור לטרקטור. 03"336452 (26089)

כלי נגינה

פסנתר אנגלי (שמאר), בן 100, 1000 שו"ח. 052"84676 (8169)
למכירה, אורגן מצוין "טרונייר" ס"י.בי.50, במחיר סביר. 03"476384 (17168)
פסנתר ארטיסטיק יחיד במינו בארץ משנת 1913 במצב מצוין. 052"454130 (22749)
למכירה פסנתר גרמני, סמיאנר, 2,100 שו"ח. 03"482760 ,03"494183 (25483)
למכירה פסנתר גרמני במצב טוב, 1,500 דולר. 03"9340627 (22955)
בהזדמנות פסנתר גרמני, במצב מצוין. 053"56280 בערב. (25546)
אורגן יאמהה אפ.אי. 70, חדש. 052"457840 (11602)
אקורדיאון גרמני, ליד 80, בס, בן שנה. 03"769297 (22817)
37 קלידונים 19 חליל, 80-80 שו"ח. 02"237444, בישר 24975. (21606)
בהזדמנות פסנתר אנגלי ממסמם 1200 שו"ח. 03"747006 (26989)
אורגן יאמהה אן 75, ב', שיכלולים + תוספות, 3,000 שו"ח. 03"800749 (7376)
פסנתר גרמני הפסן במצב טוב. טלפון: 03"458153 (10545)
פסנתר יפני קואי, דהור, 3300 שו"ח. 03"413919 ,03"9321067 (16214)
פסנתרים: תיקון, כיוון, שיפוץ, הכמטה 14 חולון. 03"842863 (16183)
אקורדיונים: מכירה, קניה, החלפה, השכרה, כיוון ותיקונים. אבן גבירול 105, 03"247351 (18547)
סינטיסייזר D×7 + רם 8 בוקס, מכרזת תפסים R×11. 03"746956 (22560)
מסקירה פסנתר גרמני עתיק, במצב מצוין. בהזדמנות. 03"953264 (19206)
עצור!! יעוץ חינם בטלפון לרוכשי פסנתרים אמינים. 052"456623 (15346)
בהזדמנות, מציאה!! פסנתר שטיינוי גרמני שחור, משולה. 03"703629 (19841)
בהזדמנות גיטרה אקוסטית אבינר ספרדיה מוספגת, בהזדמנות, 1,850 שו"ח. 03"346584 (15223)
פסנתר גרמני משולה "זואילבורף" 1700 דולר. 03"779590 (17345)
השכרת אורגנים ופסנתרים!! איך מגיעין להמנוקע כסף ברכישה? ניתן לשכור אורגנים ופסנתרים ואם תחליט לרכוש הכל מבחיר. יקוזזו דמי השכירות!! בית הפסנתר, אלנבי 99, דיזנגוף 79, 03"282276, הרצל 41, נתניה. (17642)
פסנתרים, המון מיכסוב!! פסנתרים חדשים מכל המבחר, כראשון "יאנג צ'אנג", הקניה המובחרת ... בית הפסנתר, אלנבי 99, דיזנגוף 79, 03"282276, נתניה, הרצל 41. (17661)
03"760236 (11202)
סינטיסייזר יאמהה D.X 5, חדש, בהזדמנות. 08"493349 לא בשבת. (22803)
פסנתר גרמני "זומהולד", 2400 דולר. במצבו: 03"612120 אייל. (11685)
"האוספוני", המוסלבל סינטיסייזר השוב מסוגו בעולם!! 100 פרסים לדיסקה, 16 צלצולים סיקוונסר ... 03"249941 (12818)
03"249941 (13067)
מיקסם: אורגנים, קומתרים, 750, השכרה, "מנינקמן" 03"291806 (17519)

"מרכז הפסנתרים" נאה להציג:
מבחר ענק של פסנתרי איכות ממפעלים חדשים. לפסנתרנים, מתקדמים ומקצוענים. השכרה, כויה, החלפה, כיוון, יעוץ חינם ע"י מומחה. * אחריות * אמינות * מחירים. אבן גבירול 48 ת"א 265842 03"263544 (15382)
יאמהה סינטסייזר די אקס 7 אורגן אפ אי 50. 051"24524 (17657)
סינטסייזר יאמהה ד.אקס 21 כחדש. 053"337358 לא בשבת. (18745)
פסנתר רוסי, במצב מעולה. 03"885386 (16506)
פסנתרים משומשים מכירה, השכרה. שמקר 19 חולון. 03"888696 (16144)
בהזדמנות, פסנתר "פליגי" צרפתי מתקפל. 03"256514 ,03"428403 (17210)

"מלניק פסנתרים"
איכות אמינות אחריות
דיזנגוף 125 ת"א
03"220303

45 שנה בשיווק פסנתרי איכות. אפשרות עד 10 תשלומים, 10 שנות אחריות. (25682)
פסנתר אולמן, לקמוס, תוצרת הונגריה, במצב מצוין. 053"347081 (29967)
בוף "יאמהה" 3 מ', 160, כחדשה!! 6,900 שו"ח 052"78729 (26783)
אורגן יאמהה בי-405, משולה. 03"426792 (11480)
אורגן יאמהה משוכלל + מקצבים 1,100 שו"ח. 03"913274 (15410)
"זרמר" שירות פסנתרים, כוונים ושיפוצים פסנתרים גרמניים ואנגליים. 04"901510"579 ,02"814941 ,03"475480 (11390)
03"290128 ,03"241674 (11997)
למכירה, פסנתר "QUANDT" במצב טוב. לפרטים: 03"296457 (19923)

בפסנתרים
אל תתפשר ואל תתפתה
יעוץ ושירות מקצועי
רק אצל ריקרדו

הרכבה, השכרה, מכירה, תיקון וכוון פסנתרים. מרכז בעלי מלאכה 9 ת"א 03"285386 (25620)

כלי עבודה
5395

כלים לפתוחת בין אפקום, מסגרות, מסמרים. 08"552570 ,08"522794 (13248)

כספות
5385

חברת "מנעול" משווקים כספות מן הגדלים אי.אס.אם לפי התקן האמריקאי. מלפון: 03"9233499 ליוה מנהל המכירות. (26823)
מוכר-קונה-כספות משומשות בכל הגדלים כולל הובלה. 03"352292 (11792)

כספות חמשה ושות'
קניה ★ מכירה
משומשות
חדשות
★ כולל הובלה

תלפיון 72 ת"א 03"383013 בערב: 03"379570 ,03"888673 (25133)

למכירה מקרוחון להסקה. מלפון: 06"334541 ,06"334504 בערב. (25551)

לימודים
5405

צורפות ועיצוב תכשיטים + שעה – רגמים, כולל מקצועי 03"813584 (18917)

מוסכים
5408

בהזדמנות תכולת מוסך יד שנייה. בערב: 08"452273 (18753)

מוצרי בטון וגרנולים
5435

2000 מרצפות מדרכה, 45×45 מטאר שווה. 03"997861 לא בשבת. (10626)

מוצרי חשמל
5460

מקפיא כחדש, מייח בלים פריסמ, שואב אבק 053"698243 (19750)
פריג'ידר "אמקור" (16) + מקפיא "פר' ליפט" + תנור אפיה 052"86574 (20245)
בהזדמנות, דיוקים לרכב, וידאו, כירה אלקטרונית ומצלמה, באריזה. 03"9320974 (25198)
מקרר אמנה, מקפיא, מיקסר, טוסטר, כיריים, תנור אפיה, מכירה אלקטרונית באריזה + אחריות. 052"914351 (15725)
אמנה 25 באריזה, מקרדול, מכירה אלקטרונית. 03"999421 (15730)
מכונת כביסה + "סוני" באריזה 052"88291 (15076)
באריזה פריג'ידר אמנה 25 – תנור. 04"714919 (10794)

בהזדמנות מזגן אלקטרה 8 מזן, 12 כ"ס, מצוין. 5056173 (14361)
באספקה מיידית כל סוגי המזגנים ב-19 תשלומים ... (18651)
תדיראן 2½ כ"ס, חדש. 03"451514 בערב. (25295)
מבצעה!! מזגנים משומשים ודוגמים בכל הגדלים בבתי המפתחים. 03"372195 ,03"375208 ,03"378374 (11481)

מבצע מזגנים מפוצלים!
קירור + חימום 2.5 כ"ס
2300 ש"ח
כולל הרכבה סטנדרטית

* צוות קור * סלמה 123 ת"א 03"381677 (18507)

★ "אלקטרון" ★
מכירה ★ קניה ★ שיפוץ
מזגני אוויר
מבצע חורף
הרכבת מזגן חימום למזגנים
250 ש"ח
03"827661

מכירה אלקטרונית 24 שעות ביממה, אחריות מלאה (26904)

גל קור
מיזוג אויר בע"מ
מבצע:
ליובל 30 השנה!
★
עד 19 תשלומים!
★
הנחות למזומן
עד 125%
★ אלקטרה ★ אמקור
★ תדיראן ★ פרג' ★
מזגן מרכזי קטן!

סניף ראשי: דבמינסקי 78, ר"ג 03"725074 ... 053"339617 ... 03"794405 ,03"5700476 (16704)

מחשבים
5468

"צג מחשבים", המשכרה המפעלת למחשבי אפ.פ.ל, י.ב.מ והתואמים. 03"3236967 (23533)
קומודור 64 כחדש + מוניטור צבעוני + תוספות 1,500 שו"ח. 03"476088 (25946)
052"552246 ,052"552126 (9131)
י.ב.מ. פ.ס. + מדפסת + דיסק קשיח. 03"473584 (9311)
מחשב חדש B.M.C 800 "IF" כולל מדפסת ... 1,300 שו"ח 052"29646 (16732)
מבצעים!! מחשבים ותוכנה ... 03"5740770 ,03"777627 (17343)
COMMODORE מכירות תיקונים, קניה, מכירה, החלפה ... 03"790696 ,03"707919 (22146)
מבצע!! ... אי.בי.אם. ... 04"383636 (25395)
קומוטם פלוס + מדפסת ליזר + תוכנות, בהזדמנות. 03"826062 03"812988 (25481)
תואם PC XT, כולל תוכנה ותוספות. 03"888904 (11036)
תוכנה ... לי.ב.מ. פי.סי במחירים הזולים בארץ 04"986314 (22921)

מיקרוסוויס ר"ג
חשב מערכות יס
מחשב תואם
PCXT-AT

במבצע מיוחד ... 02"222619/941 (16264)
למכירה מחשב אטארי 800 X-L חדש 03"441460 (15272)
מחשב חדש "ספריגו" תואם אי.בי אם 2 כונים + מדפסת 03"340527 (15797)
תואם אפל במצב מצוין + דיסק תוספות. 03"729980 (18941)
אפל C2 + 70 דיסקטים/משחקים + מסך ירוק, אחה"צ. 03"5412206 (18929)
מחשבים מתקדמים ... RBO XT ... TU החל מ-1,319 שו"ח ... 03"785654 (18867)
"RAINBOW" + 2 כונים + דיסק קשיח + מוניטור + תוכנה. 03"5511175 (18738)
17 מחשבי אפל מ.א.י. 03"9330022 ,03"9341396 (17369)
למה כולם מתקשרים לאימל מחשבים, צלצל ותשמע. יש הבדל. 052"552246 ,052"552126 (18793)
תואם אפל E2 עם כונים ומדפסת 051"23661 (17796)
מחשב I.B.M 34, 08"453067 06"454638 (19588)
תואם E 2 שני כונים + מדפסת 03"286038 לא בשבת (11371)
אי.בי אם. פי.סי. 256 + תוכנה ... 04"671830 04"732794 (9998)
אי בי אם, אקסטי 20 מגה, 2 כונים, צג צבעוני ... 5,500 שו"ח 04"671830 04"732794 (10010)

מזכרות ומדליות

03"253996 (8524)
אוסף מדליות ומטבעות זהב, כסף, למכירה 03"244176 (19773)
מטבעות ומדליות מכסף וזהב ... 03"621723 (25388)

מטבעות ומדליות ישראליות ... 03"291203, 09:00-13:00 ... תל אביב. (11821)

מיכון משרדי
5490

למכירה, מכונת צילום X21 ויד רנד 759 שו"ח 03"866840 (19462)

מכונות גלידה וברד
5510

בהזדמנות!! מכונת גלידה קרפיג'יאני 3 ראשים + מכונת קצפת, באחריות. טלפון בערב: 052"86279 (16927)
מכונת גלידה אמריקאית "טיילור" 3 ראשים, כחדשה!! 03"853363 (11617)

מכונות כביסה
5520

מכונת כביסה "סולה" באריזה + בונוס. 052"445108 לא בשבת (17711)

מכונות כתיבה וחישוב
5530

קונן חדשה אלקטרונית 7, ... 03"356351 (18407)
למכירה אוליבטי חשמלית 103 (עם מדפסת) 03"240646 (15499)

מכונות תפירה
5540

למכירה מכונת סריגה PASSAP מכונת תפירה KETTER 03"885935 (24241)
למכירה, שלושה זינגר – אוברלוק – כפתורים, כחדשים!! 03"659625 (11091)
פאף 138, + שולחן, חדשה. 052"924030 (23448)

מלגזות ושינוע
5580

8,000 דולר – מלגזה 1983, 2½ טון דיזל. 052"88151 052"81564 (17175)
טויוטה – H 20 1981, כושר הרמה 2 טון 052"556222 (18826)
מלגזות חדשות, במבצע!!! מלגזה 1¼ טון דיזל אוטומט, 15,400 דולר. כולל מיסים ומכס 03"830981 03"831354 (19094)
מלגזות 4 טון, 1978, להשכרה 052"552680 (15206)

מערכות קול
5620

בהסבר סמון, X2 120 ואט, רמקולים ג'י.בי.אל + ליק במצב מעולה. 03"561359 (19360)
למכירה: מגבר מעולה אקופס 301. 15:00-16:00 03"447052 (16979)
לצרכים ציוד ... טלפון 03"390016 אחה"צ. (23293)
זוג רמקולים יאמהה NS 1000 M, כחדשים, 3,300 שו"ח. 04"731555 (25545)
רסיבר יאמהה 840 .cR, רמקולים. 03"954772 (16731)
למכירה רמקולים BOSE 901 4,500 שו"ח 03"413018, בערב 03"247824 (21896)

ב-5 תשלומים!!
מערכות סטריאו
בחלקים ונפרדים

רסיבר דיגיטאלי + ... רמקולים ... דרך פתח תקוה 158 ת"א 09:00-17:30 03"255983 (21360)
מערכת סוני חדשה משוכללת + קומפקט דיסק + שלט. 02"414073 (20503)
רמקולים ... המלאכה 39 א ח. חולון. 03"805160 (11314)
בהזדמנות קומפקט דיסק חדש באריזה. 03"864408 ,08"596404 (26786)
מערכות קומפקט דיסק ... באריזה!!! 03"402599 (9180)

מקררים
5648

קונה מקררים!! + מכירה באחריות + השכרה + הובלות + תיקונים 03"384535 (171011)
אמנה 22 שתי דלתות לבן חדש באריזה + שנות 03"227432 (19864)
בהזדמנות, חדש באריזה, אמנה 16 + אחריות. 03"324657 אחה"צ. (8019)
"דוגל אלקטרוק" 24 קוב, 2 דלתות + ריפ פריז, למכירה עקב נסיעה 03"612755 ,03"623559 (10750)
אמנה 22, דלת ליד דלת באריזה + ביטוח 03"321063 (15792)
מקרר חדש לפרוים ... 2.45×5.20 מ' ... 03"9320080 ... 02"634111 ,02"637193 (15105)
אמנה 25, חדש, לבן 3 דלתות וקוסק באריזה 03"9225408 (17177)
קונה מכר ומתקן באחריות. 03"7513890, בערב 03"5461217 (17805)
באספקה מיידית מקררים, מקפיאים ומזגנים מכל הגדלים והסוגים עד 19 תשלומים ... "כבר אליהו" שדר' ירושלים 29 יפו, דבמינסקי 53 ראשל"צ. (18680)
מקרר 453 תדיראן, חדש. 052"453346 (20885)
אמנה 25 באריזה קוסק + קרח + ביטוח. 052"445108 לא בשבת. (17694)

★ משה מקררים ★
יצחן מקררים
מסחרים לפי הזמנה
חדרי קירור פרוסים

* מכל הגדלים והסוגים * למבחות * מסעדות * ... 79 ת"א * 03"371903 * שירות מהיר ואדיב. (22172)
קניית מקררים ... באחריות. 03"383717 ,03"380796 (22956)

03"383717 (16575)
בהזדמנות מקרר 6 דלתות, אחריות. 08"231039 (20779)
קונה מקרר "אמקור" משומשים ... צדלוב 13 תל"אביב. 03"382005 ,03"381864 (25904)
מכירה של חנות + קופה רושמת בהזדמנות. 03"5740087 ,03"745733 (11782)
אמנה 22 ... חדש באריזה, בערב 052"32783 (19926)

משתלות
5645

א.ב. "סופרספייר" ... 03"421381 (17189)

ניקיון ופוליש
5670

מבצע "סרק" שרותי נקיון + פוליש הרבה היום. 03"5460066 (17044)
"פוליש ישראלי" נקיון ופוליש + הברקה קריסטלית הרבצה היום 03"7522320 (19665)
"המבריק" – נקיון ופוליש + הרבצה מומחים לקריסטל באחריות. 03"313599 (11632)
פוליש ... נקיון והרבצה פוליש הברקה קריסטלית 03"5059407 (16815)
פוליש המרכז 03"5058848, הברקה קריסטלית, פוליש נקיון והרבצה. (16832)
המבריק פזי, הברקה קריסטלית מיוחדת, נקיון ופוליש. 03"884081 (16862)
פוליש חולון, נקיון פוליש והרבצה והברקה קריסטלית. 03"5031472 (16843)
"אדיאל" נקיון, פוליש והרבצה, מומחים לקריסטל באחריות. 03"397314 (18444)
"הספיץ", פוליש, נקיון והרבצה, פוליש קריסטל, שיפוצים כלליים וצביעה. 053"617199 ,053"335872 (18365)
פוליש ונקיון ... 03"880751 אלון (18380)
"שרותי נקיון" פוליש קריסטל ... באחריות!!! 03"378862 03"373138 (21998)
פוליש נקיון + הרבצה היום, במחירים מוזלים. 03"397358 (25747)
"שרותי הצפון" פוליש נקיון + ריסוס הברקה קריסטלית. 03"871475 (9655)

נשק ותחמושת
5685

ירי מבצעי בע"מ
★ קורסי ירי
★ נשק ותחמושת
★ מוצרי עור
★ ציוד אופטי
★ סכיני BUCK

לפרטים: ירי מבצעי בע"מ. ... מס' 10 רמת החייל ת"א טלפון: 03"767141 03"773299 בין השעות: 09:00-17:00. (15288)

סירות וגלשנים
5700

סירת מנוע מרקורי, 1985, 50 מ"ל 6 ... 500, שווה. 06"752440 ,06"750200/1 (12794)
סירת ... מנוע 6 כ"ס ... 052"85293 (9642)

"פנינת הים"
ווי גרידה תקניים
250 ש"ח בלבד
★
קורסים לצלילה
מדי יום א'
★
2 כוכבים – 3 כוכבים
בהדרכתו של גיורא צור
052"559065

(15842)
גלשמרון 163, 100 כ"ס, כחדשה, 1986 + עגלה. 03"302348 (7924)
קורס סירות מהירות ... 04"510426 (16398)
בהזדמנות!! מנוע מרקורי 85, בעבודה 057"59372 ובבית 057"50384 ,057"55805 (17742)
גלסמרון קרלטון 18-C.V.X 170 כ"ס, במצב טוב. 03"5461530 ,06"790068 (18366)
בהזדמנות מנוע מרקורי 36 כוח, במצב חדש 052"913980 (18458)
פירנה 83 + 115 ... 7500 דולר טלפון: 03"451228 בערב. (19125)
140 60 כ"ס 87 + ... 10,500 דולר. 052"558601 (19169)
PRO ... לייצור כלי שיט, סירות, גלישה, צלילה, אופנוע ים, כל סוגי תיקון של כלי שיט. 03"9366169 (22007)
בהזדמנות, אמריקאית ... 170 כ"ס ... 03"804949 ,03"351155 (22952)

"צ'יק"
מספר 1 בישראל
ווי גרידה
ונגררים תקניים

לציוד, תמונה, סירות, קטמרנים, סוכנות בלעדית ל- SARES החברה המובילה באירופה. תקנים והדרכה לבניה עצמית של ונגררים. 052"547686 ,052"555928 (11404)

ופתח קורס ... 03"827572 (9691)
420, ... ציוד ... 03"443071 ,03"424667 (19527)
למכירה יאכטות ... 11 מ' ... 40 כ"ס ... 052"912567 (24060)

מטבח

... 02"520712 ,03"866862 (18887)
קונה ספרי יודאיקה עתיקים וחדשים. ... חיפה 04"246287 (26548)
ספרים – מבצעו!! ... 03"5052640 (25885)

עתיקות

... 1,500 שו"ח ... 2,400 שו"ח 03"483130 (21472)
אוסף מעוניין לקנות ספרים ישנים ותיקים 02"283055 (7714)
"זוהר עתיקות" – ... באולם התצוגה החדש – מבחר רהיטים עתיקים ... 03"471528 10:00-14:00, 16:00-19:00 (11482)
לרציגים, שולחן אוסטרי עתיק 6 כיסאות, 18 איש. 03"5465484 03"454852 (22783)
שולחן אוכל צרפתי + 12 כסאות בהזדמנות!!! 03"417455 (25119)

צבעים
5795

... פאה חדשה ... "שיער" ... תל"אביב. 03"655329 (22938)

ציוד בנין
5800

למכירה, השכרה וקניה, עגורני צריח, מכל הסוגים. 03"5592297 בבוקר: 03"613739 (9012)
... חדש בהזדמנות. 052"20160 (18659)

ציוד למסעדות
5785

מכונת אספרסו ... טלפון במפעל: 03"782398 (16203)
מקררים למסעדה + גריל עופות + שולחנות עבודה. 03"425538 052"557786 (9629)
למסעדה, מקרר, גריל ... אקספרסו 052"575337 053"340221 (10583)
למכירה מכונת שטיפת כלים ... 4,000 צלחות לשעה. 03"855031 ,03"888856 (24979)
למכירה ציוד קומפלט של בית קפה. 03"912660 ,03"829548 (11346)

קיט ונופש

שבוע נופש במכירה, ... 20-14 במבצע. 052"39745 ומ' 052"929745 18.10.87 (15829)
באילת, דירת 3 מרוהטת, להשכרת חגים, טלפון 059"75913 (25184)
להשכרה לתקופת החגים דירה באילת. בבית: 059"71750 ובעבודה 059"71500 (19584)
באילת ובתל"אביב!! ... לכל תקופה. 03"445556 (20721)
מלון ים המלח ... 057"84291 (23646)
02"636896 בחול. (11241)
חדרים להשכרה, ... קרוב לשפת הכנרת. 06"722464 (15280)
להשכרה דירה 3 חדרים, ... לכנרת. 06"720971 (22054)
באילת דירת נופש ... 059"77625 (23644)
חוף ... כפר הנופש בכנרת ... 03"459721 ,06"790068 (24497)
דירת נופש באילת 059"79924 בשבתות 8:00-11:00 (25100)
... חדרים ודירות לכל תקופה במחירים מוזלים. 04"253710 (10799)
00441"4584004 00441"4550891 (11869)
בטבריה, 4 מרוהטת + מיזוג, 7 מיטות 02"819040 בחול (10886)

ציוד רפואי
5805

אקופונקטורה ... וכל הציוד. 03"248437 ,04"983749 (14154)

ציוד תעשייתי

למכירה קומפרסור אינגרסול רנד 600 057"59372 (19706)
... 08"532537 (12213)
... 03"7519146 (25929)
ציוד ... קונפקציה ... 03"782939 03"783759 (22213)
למכירה גליוטינה ... 2½ מטר + ... 115 ס"מ רוחב, במצב חדש בערב. 03"428358 (12029)
למכירה מיכלים (סילו) ... 03"722519 (24939)
... 03"904311 ,03"824303 (21316)

צילום
5818

מינולטה 7000 + עדשות 35-70 70-210 ... 052"452149 (8415)
ניקון F-2 + זום + עדשה 1.2 ניקון 03"453893 (9050)
מצלמות וידאו ... Ms, M3 ... + אחריות ... 052"342288 ,03"665395 (17927)
קנון A1 + תאריכון 850, ... 150 ניקון EM + זום + פלש 800. 03"5615968 בחול (21615)
... מכונות צילום חדשות ומשומשות בתנאים נוחים. בעבודה. 03"473553 בבית: 052"545666 (10083)
פנטקס אם איקס + עדשות ואבזרים. 051"32157 (11354)
לצלמים מקצועיים ... 03"229734 (10408)
מכונת ... 35 מ"מ במצב טוב. 06"536658 בערב. (11577)

קורסים לצילום
בשחור לבן
וצבע

... הירדן 16, ר"א 03"658996 (19980)

ציוד אמבטיה
5820

חידוש אמבטיות בביתך בצבעים + ... וכיורים. 03"861780 03"310805 (8731)

"זאב"
חידוש אמבטיות
בביתך בכל הארץ
ובאחריות

052"78862 02"638292 ,04"333454 (26901)

קוסמטיקה
5840

מוצא מקום לקוסמטיקאית + לקוחות ... בני ברק, בערב: 03"788550 (9227)

קופות רושמות

במבצע!! קופה חדשה כולל ... 120×5 + מע"מ. 03"287661 03"297393 (21294)

מבצע בתשלומים!
עד גמר המלאי!
קופות רושמות
ומשקלים

... סוקולוב 101 ח"א 03"446259 ,03"444963 (18353)

קורסים

קורס לרפלקסולוגיה מרוכז, בהדרכת אבי ליטשין, מוסמך. 053"331429 (14952)
רפלקסולוגיה, ביאורגיה, הילינג – נפתחים קורסים מקיפים – ברמה מקצועית גבוהה – וסדנאות מרוכזות ... בתל"אביב ... 03"298318 ,03"286648 בירושלים 04"255363 ובחיפה 02"638296 (26736)

3000 דולר
ויותר!!
תוכל/י להרויח
לאחר קורס
צורפות ושיבוץ אצל
גבי המשבץ
שינקין 9, ת"א.
03"285863
הרצל 8, חיפה,
04"645770

(21439)
בירוד – קורסים למתחילים ומתקדמים, אפשרות גם בביתך. 03"323973 (21408)
03"846684 ,03"5031147 (9784)
"טיפוסור" פותח קורס ... קוסמטיקה, איפור. 03"5448225 ,04"211243 04"220743 (20094)

... בתים ... ים וברכה. 053"22027 (26639)

רהיטים
5870

למכירה ... בר 750, חדר שינה 450, ... 950 03"448236 (8270)
למכירה ... חדר ילדים ... 3 × 1.80 ... 03"9225520 ,03"9231866 (26515)
חייב למכור חדר אוכל + מזגן + שינה עתיקה!! 03"424461 (9659)
... (1600) 03"740383 (18015)
חדר שינה ... (מיטה 2 מטר) 03"9223324 ,03"9231718 (19694)
סלון דמשקאי, ... + 3 כורסאות 03"5412050 ,03"615193 (14403)
לא מציגים בתערוכה!! ... מלפון 03"2223214, פתח תקוה, באזור התעשיה ... (6549)
רהיטים ... + מוצרי חשמל + פטוחר. 051"35034 02"724871 (21642)
למכירה רהיטים ... + פטוחר. 052"456311 (23841)
סלון ... במצב חדש, 700 שו"ח. 03"732734, בערב. (15866)
... 1,250 שו"ח. 03"477544 אחה"צ. (10592)
... עתיק ... 08"411625 (14784)
... חדר שינה ... 052"551353 (17834)
הזדמנות!! פינת ישיבה ..., חדר שינה, 2,800 שו"ח. 03"441817 (21957)
בתוכים המפעל – "רהיטי חכים" – ... (11469)
ארונות בהספקה מיידית, 8 דלתות, 390, 03"375224 (18748)
שולחן אוכל 2,40 מ"ר, כחדש. 02"423098 (19100)
סלוני 2 + 3, ... 03"297031 (19962)
סלון ... יבוא ... 052"22427 (22829)
למכירה פינת אוכל במצב טוב. 03"747603 (25263)
בהזדמנות במצב מצוין, שני חדרי ... 03"492038 (9736)
ריהוט אנגלי עתיק, כסאות, שולחן, סקרטר, בהזדמנות!!! 03"9226908 (24056)

★ פטנט עולמי ★
מהיבואן
לצרכן

... פינות ישיבה ... ספות נפתחות למיטה זוגית. תוצרת צרפת ... 03"592333 (22566)

רהיטי משרד
5880

למכירה ריהוט משרדי קומפלט עם אופציה ... ומכונות כתיבה. 03"449020 ,03"5465407 (11185)
למכירה, ריהוט משרדי מלא + ציוד היקפי, אלקטרוני משרדי ... 052"72476 03"233169 (19866)
בהזדמנות, שולחנות תלמיד, פורמייקה מיידית, 115 × 45 03"827256 (21664)

ריפוד ועיטור
5885

... בביתך/סלון. (8414)

03"374837 (9032)
03"373805 (9088)
03"280493 (17910)
03"223236/5 22:00 (22127)
... אברבנאל 35 03"824006 (22178)
... אלנבי 11 + סלון 03"652270 (22187)
... הסמק 19, תל"אביב. 03"815414 (10982)
HELLO IEMANEL, ... 03"245068 (19088)
מבצעו!! ... מכבי 7 תל"אביב 03"201641 (11954)
... 03"720825 (7619)
חדש מבצע 20, ... 03"611196 (10636)
... 03"580622 (16082)
... בביתך/סלון. 03"775023 (16897)
... 03"234396 (17604)
... 03"245862 (18970)
... 03"322753 (16903)
... 03"657913 (18588)
... 03"812399 (20891)
... בביתך/סלון. 03"5440137 (19211)
... 03"200730 (26661)
... 03"261526 09:00-14:00 (17727)
חדש בפתח תקוה, ... בביתך 03"9232097 (16322)
... 03"299635 (24909)
... הרצל 98 ... 03"821617 (25026)
... 03"201641 (25850)
... מכבי 7 ... 03"201641 (25853)
... במלון/ביתך. 03"731507 (26223)
... בביתך/סלון. 03"625624 (25645)
... מלון אירופה הבר 42 תל"אביב. 03"657913 (20119)
... אלנבי 106 03"611196 (14666)

חייג 03"370558
פינוק נונד
מחתיכים וחתיכות
בביתך/סלון

★ לאורחים ... + דרושות במשכר גבוה (20798)

ריצוף

... חולון. (15256)
... 03"221479 (11242)
קורס לריקוד עשות ה-60 ... 03"749533 (19434)
... 03"749533 (19429)

שטיחים
5903

שטיח סיני חדש, בחצי המחיר. חייב להיפטר. 03"9226908 (24052)

שמחות
5910

יש חדש
בבת-ים!!
אולמי
מוניטין

★
אולמות
חדשים
★
★ לחתונות
★ בר-מצווה
★ ברית מילה
★ אירועים
שונים
★ כשר למהדרין ★

חשמילד 27 בת-ים (מגדל חשמילד) טלפון: 03"868235 (9292)

שיעורים

שיעורי אנגלית, מורה מאנגליה, לכל הרמות. 03"849572 (8302)
שעורים לפסנתר בביתך, לכל הרמות והגילאים. 03"7528144 עודד. (23996)
מורים ותיקים שיעורים לתלמידים וסטודנטים, במתמטיקה, פיזיקה ומחשבים. 03"324246 (10568)
מתמטיקה, פיזיקה, חשמל ואלקטרוניקה לכל הרמות מהנדס. 03"298089 (17092)
מורה לפסנתר ואורגן, לכל הגילאים בשיטה חדשנית ומהירה, בראשון לציון. 03"9615975 (19076)
מורה מוסמכת לצרפתית לילדים ולקבוצות – גם לבגרות. 03"450261 (22129)
"קמפוס" ... פתוח קול, אורגן, גיטרה וכו'. 03"459143 (24870)

שיפוצים

מבצעו צביעת דירות, חדרי מדרגות, ... 03"241601 (17110)
שיפוץ דירות ומבנים, סיוד חדרי מדרגות, ... 03"376626 (23254)
... לשיפוצים כללים. 03"7515376 (26256)
שיפוצים תוספות וכל עבודות הבנין באחריות מלאה ותחת פיקוח. בעבודה 03"654237 (18895)

קבלן רשום
מבצע עבודות
הריסה, בניה
ושיפוצים כללים

בכל הארץ, טלפון 03"598394 (15943)
מבצעו!! סיוד חדרי מדרגות + נקיון בגמר העבודה. 03"766492 052"449951 (7822)
מבצעו!! לסיוד, ... – פוליש חינם. 03"5743541 (15711)
עבודות בנין, חשמל, אינסטלציה, צבע, במהירות ובאחריות!!! 057"553272 (17844)

בעל חברה לחיטוי והדברה!
רוצה לעקוץ את המתחרים?
קח מחץ!

מודעת מחץ במדור מכירה ושרותים
מביאה יותר לקוחות. יש הוכחות!
אם יש לך הצעות מיוחדות
(מבצעי הנחות, שרותים ייחודיים,
מוצרים חדשים) – יש לך דרך כדאית לפרסם.
מודעת מחץ בלוח הארצי הגדול במדינה –
יותר כח משיכה למודעה שלך.
טלפן עוד היום:
ת"א 03-5611383,
ירושלים 02-221151,
חיפה 04-644526/8.
אתה תגלה שמעולם לא היה לך
יותר משתלם לפרסם.

לוח מעריב הלוח הגדול במדינה.

לך על בטוח לוח מעריב שידוכים/ירושלים

ז'

חברה רצינית מבצעת כל עבודות צבע פנים/חוץ!! הריסה, בניה, צבע, ממבר רמקס, איטומלציה, קרמיקה ואינסטל, מחירים בתנאים נוחים. אומבל (18593) 03"740468

צבעי!! בדחה ונקה לרשותנו, מאד חה לעבודות מפרק בגוב משלה כל אחריות מלאה. אופר: 03"303032 (15236) 03"303459

מבצע לחגים!! צבע לחדר מדרגות + ארונות חשמל + מעקה, 600 ש"ח (קומה נוספת 150). 03"484866 (22774)

ב-300 ש"ח כל תנורת מקצוע יצבע דירתכם 03"491882 (24951)

סיוד צביעת בתים, חדרי מדרגות, משרדים ומפעלים. 03"9662433 (11492)

שרותי משרד
5943

הדפסה מחשבים + מחשבי אינטר, מכון שירותי מחשב. 03"393145 (21876)

תכשיטים וכלי כסף
5950

לשובים ותושיות!! הנים מפלה שקן של תכשיטים אופיתיים במחירים סד הסיים. 03"911687 (8480)

תנורי בישול ואפיה
5980

תנור אפיה בישול/ם קלוריק יבוא אי' ש'. 03"449555 (21453)

תריסים
6040

אזהרה למוסקים בענף האלומיניום שפורסמה רגלוז חסרות, כי המפעל מוכר 100 סוג אלומיניום ל-5 ב-20,000 דולר. פרטים נוספים והב חות: 03"857758 (25993)

שידוכים
7000

הזכן להקדיש את חייכם המל וקבת אשר, רק כאן תמצאו את אשר אתם מחפשים. אם בגיאות 30 שנות ניסיון (בהתגבות) עד סוף הדרך בשלילה משפחה בעלת מסורות, מקבצת מתור בית בארץ ומחו"ל, בכיבוד ובלבד ללא משרד. במפגש הצעות פד יידים/ות + אמצעים וזקוקים לנו, לתוספורת מיוחדת עמוקה לכבית/ות ומקבלי קצבה מביטוח לאומי. ת.ד. 245 ראשל"צ (8463) 03"9613105

במכשרו!! היכנסו ביחון ההכרות "חוכל". ת.ד.פ. 3055 03"878381 בת ים. (23336)

ביה, שירותי משאה, לרוזים ומסורים, לאקדמאים אקדמאות, למבוגרים ומבוגרות, לגרושים ורווקות. (21627) 03"524924

אסון – מרכז הכוונה והכרויות לציבור הדתי לאומי
22:20–20:30 08"471891 ,08"476481 ת.ד. 2351 רחובות (16044)

יחיד – שידוכים להכירים ובנו רווה, מתקבה לדתיים/ות. 03"376626 (16383)

בס"ד, שידוכים לדתיים ולמסורתיים פעם בתמכם בתל"אביב. 03"810825 (19534)

תנועב החד (31) אירופאי נאה, כיפה ומבוסס. ת.ד. 20050 תל"אביב ל/112. (12820)

יפתחוך מרכז צעירת הגדול מכפלה בכמות ובאיכות 24 שנות וותק. 04"526171 ,04"733356 רחוב הרצליה 19 חיפה. (17900)

לא טוב היות האדם לבדו אנו יודעים כמה שאשים רבה בארץ, עם כמה יוזמה ומתוח הסעות עלינו "קשר" מוועים להחזיב את מה מכירך, לק בקוש: 04"446023 ,03"5742234 –9:00 21:00 (+ בשבת) (26659)

אין דבר העומד בפני הרצון... רק הר זה והתחלטות שעורים לשנות מהלך חייך. אם עלינו "קשר" אתה לקדחת את היוזמה לגיליוני המסק אותם עב ערו 04"446023 ,03"5742234 –9:00 21:00 (+ בשבת) (26681)

מבצע הצמרם לשמור טרוכים כלשונתא והתאכבתיה עלינו "קשר" יפה אותך. בתמורה לתצלום קבלה, תשבורות ותמגבלי כרטיס חבר חינם + שורות ראשון ללא תשלום. פרטים: 21:00–9:00 ,03"5742234 ,04"446023 (+ בשבת) (26704)

עבי הזוק הקיים יכול כל אחד להב רין על עצמו "עורכך מצב בתחום בלתי נסבל!! מדוע לקחת צ'אנס!! היא אתה העורך לעצמך עם עלינו "קשר" – להתכתבם. 04"446023 ,03"5742234 21:00–9:00 (+ בשבת). (26707)

רק אנשים מושמים יכולים להרגשות למצבם לוחמר על עלינו "קשר" עולם הבעיים הגשרית בישראל. 04"446023 ,03"5742234 21:00–9:00 (+ בשבת). (26709)

שלוי "קשר" היום ומתאים יותר מכל מסור שורכי אחר בארץ. לקבלתם חי ינו משבורו 04"446023 ,03"5742234 21:00–9:00 (+ בשבת) (26720)

הפתעה...
דרך אחרת להכיר אנשים

בוחלת כסית קפה ומפותלמת, כי יצאת את דרך ביתך, הגבלי להכיר אנשים חדשים, להרחיב את חוג מכריך ואף למצוא בתוכם את לחיים בדרך מעניינת ומרתקת שמצוא אותך מהעיות (לא שירוכים) בהבר פרטים חייג 04"442105 ,03"5742235 עד 21:00 גם בשבת.
(23133)

משרד שדוכים בכרמל חזק חזון, הצלחה לנישואים מאושרים, הגרים מתונים "ידידים בני ידיעתם". 04"330533 (10122)

גם את כל החסרים הכבישה את הוושבת בבית ומסורה לכשרה – הוא לא יבואו!! גרוש, 45, מחפש אישה חבירה לחיים, 28–34, ציין מלפון כשר חה לא מתורנות. ת.ד. 30466 תל"אביב (25998)

בריוג
7018

לרוזים: חוגבי כיפה סרונה רציניים מסויים לקיימאותו המקשרה לשיורו החורים ההרשמה לבנות 17–27 וחי 03"720032 ,03"736042 ,03"720032 (8098)

קחו ציאגס בחייכו!! באו להכיר ולהי שא בכבוד אצל מירו!! לחלנשת/י + לרוזים/יות – לבנות 17–27 החורים ובהולומים החיים!! 03"720032 ,03"736042 (6107)

קחו צ'אנס בחייכו!! באו להכיר ולהי שא בכבוד אצל מירו!! לחלנשת/י + לרוזים – לבנים החורים החורים ובהולומים וחיים!! 03"720032 03"736042 (8129)

חמוש דתי 60, ברצינות לפרק ב', מסר דך. ת.ד. 16471 ת"א. (8276)

פרוש צבר אירופאי 54/185, גרוש, אי כותי, אמן, משכיל ובעל איטוח מס רת, מעוין בהכרות כנה עם גרויה, פתוחה, בעל אפקיים משרחים (לק ממשחות) עד 45 (לציין מלפון) ת.ד.פ 333 ראשל"צ. (8280)

38/170, בהליכים, מעוין בקשר ממוק עם מבינה ורגישה. ת.ד. 2191. תל אביב. (8328)

אקדמאי נאה, 30, במשכילה והיטית. ת.ד. 1194 ת"א. (8555)

גרוש 54, סולידי, ברצינות נאה, הרבד תית ואמינה, במסורה רצינית. ת.ד. 2120 קרית-מוצקין ולציין מלפון. (13968)

191/2/175, בכר שמושגו, מדבר, מבית אמיד, המבכלה חיכומית, ת.ד. 2722 ת"א. (22917)

שוויצרי, 30, מעוין עד 28 + מקצוע. FRITZ GNADINGER, FOH-RENSTR 15, SCHAFFHAU-SEN, SCHWEIZ. (23513)

מהנדס 29/175 נחמד ומבוסס, בחופה ללא מגבילה, למסרה ונישואין. ת.ד. 01788 חולון.

לא להרפתקנים!!! מפרנק להקים בית ומשפחה, מתחפש קן בת זוג אמיגה בעלי רמה, ונביה תוב... לגישואין. פתח/לאי שלום, סורק משפחתי אמן, כלל קשרים ומאוד נסים וסור או רציניים, לא מגוור, בית עם כסר (8751) 03"991949 ,03"990507

כלכלן בכיר, רווק, נאה, וסיפסי 178/ 40. ת.ד. 16272 ירושלים. (9291)

מהנדס, נחמד, 178/40, במתאימה. ת.ד. 3928 פתח-תקווה (8881)

רווק, 37/169, אקדמאי, נחמד רציני וכו' ת.ד. 9733 חיפה. (9995)

רווק, נאה, דתי, אמנותי, 34/178 ת.ד.פ 36961 תל"אביב. (26606)

רווק, מתמטיקה, מסודר, נאה, כלכלית, סמכות, 31/175, מסודר ברוקה נאה וסוליביות, רצוי אהבתה חוו טובה, לסמרה רצינית, מלפון ותמונה חובה. ת.ד. 787 חיפה. (17115)

אקדמאי 52/165 באאה פרציות המסכה לכול בחוד. ת.ד 1017 ובמודיעין (18572)

מבוסס, ורחש, 45, במדויה ומחמרה 30–35, לססרה רציניית, מו לציין מל פון ת.ד.פ 30466/1 תל"אביב. (18844)

אקדמאי 61/174 אירופאי נאה, כיפה ואמסבה, ת.ד. 1059 הוד השרון. (21741)

גרוש, בכ', איתמלגמי 170/32 מעוין להכיר בחורה חמודה ואינטליגנטית למסרה נישואין. ת.ד. 5056 בת-ים. (22965)

רווק נאה, 35/170, באאה לסמרה רצי נית. ת.ד. 5045 רמת-גן. (15893)

גבר נאה, 180/45, מור, אמיד, בכמורה ישראלית, משמבה, עם מקרות אישר לקפתאלית. ת.ד. 21106, תל"אביב חזור ל לצרף תמונה. (22409)

הנדסאי נאה, כיפה סרוגה 24/180, ת.ד. 30996 ת"א. (22727)

אינטלקטואל, נאה, גבוה, דובר שכליים, יהודי אמריקאי, איש פרסום ורגיל, בת חיבה צמת ה'50 לחיו, רווק, המסקר שה בירושלים, מחפש אישה מסורה, מחזקה, חמוכה, יפה, נמותה, בזה, אוהבת משפחה, בשנות ה'30 לחייה, לידידות מבכיל לנישואין. אף הכבר את שנות החרף והשורה, בקיא במוסיקה, סרט, עסקים, ומעוניין ללח סי שמנו. כתוב, רצוי בצירוף תמונה, לת.ד. 20050, תל"אביב, לסמר ל/118. (25387)

גרוש כלי, רציני, רוחי, איכותי, נאה מאוד, מעוניין סורוי, 178/45, באאה מאד ובעוניין, רווקה/אלמנה, ת.ד 6127 ירושלים. (25397)

אקדמאי 174/37 גרוש (כלי) נחמד, עוסק, רוטש, במתאימה, אפשרי גרו שה + 1, למטרת נישואין. ת.ד. 5026 רמתרגן 52150 (11829)

פטרוס, 27, 175, איכות ומונת, ת.ד 17457 ת"א. (11913)

מרצה, 46, 180, גרוש ללא ילדים, אד הב פילוסופיה, אומנות, פסיכולוגיה, מבע, ילדים, ויוח, דת, מאת, לא אוהב מכדורה תעשים בדרמות והמסורות, באיאנה עד 39, ת.ד. 20050 ל/117 תל"אביב. (20997)

מהנדס רציני 29/181 בהעבודה, נאמן. בעור ת.ד. 36088 תל"אביב. (21083)

בחור דתי, נאה, בעל תכונות טובות, מעוין להכיר אירופאית עד 34 להקמת בית חם. ת.ד. 743 תל"אביב. (23991)

אלמן 49 "צבר", תרבותי, סולידי ומבו סס, מחפש ברזיה, ברצינות ומסכימה לזיווג בחו"ל. ת.ד. 20050, תל"אביב, ל/115. (25185)

רווק דתי 36/180, מעוין במתאימה, ת.ד. 17602 ת"א 61176 (21654)

נאה, כיפה סרוגה, 28/175, מבוסס, ת.ד. 6626 ירושלים. (13999)

פרוש, 53/179, בשקלה וגורגה, למס רה רציניות, ת.ד 2604 תל"אביב. (15949)

דתי נאה במיוחד, 32, במתאימה ותהד דה, ת.ד.פ. 36811 תל"אביב. (7051)

רווק 162/32 לקשר רציני ת.ד. 10471 רמת-גן. (8144)

דתיים אירופאים משכילים ומבוססים, 32/178 ,35/185, באאה ונדיבות, ת.ד.פ. 7367 תל"אביב. (15756)

34/177, בהליכים סופיים, נאה, תרבו תי, נבון, תוש הומור, יציבה, בחורה לחיים הרושים. ת.ד. 11185 ירושלים. (15921)

אקדמאי 33/171 רווק, בחמובה ומסו כלה. ת.ד. 39995 תל"אביב. (17918)

אקדמאי 177/43, נאה הדציה, ביבה וסימפטית עד 36, ת.ד. 53111 תל אביב. (18071)

רווק 36/170 רציני וסמכר, מעוין ברציניות ת.ד. 204 הרצליה. (18083)

180/39, רווק, משכיל צמחוני. ת.ד. 274 רמת-גן. (18661)

לרציניות, אלמן אירופאי, 60/165, הוד עוין, בשקמה חמודה עד 55, לישואין, 03"991949 ,03"990507 לאלי שלום בבית + שבת (18931)

אדריכל נמצאי בניו יורק, 170/33, חתוך, מעוין בתאימה, ת.ד. 310 רמת-גן. (19136)

27/182, לא מחוץ, רווש ומשכיל, ת.ד. 10426 רמת-גן. (15130)

מהנדס/סוכנות גרוש 169/39 בהר שה הכבוה, רצוי ברושה, ת.ד. 713 תל אביב. (17455)

לרציניות!!! הגמייץ אירופאי אקדמאי, 47/180 "אור" 03"296024 (19222)

מהנה תבורה, 57, אמיד ביטה, וסמכי לה "אור" 03"296024 (19225)

לרציניות! הגמייץ אירופאי משכיל 68, עמיד. "אור" 03"296024 (19228)

לרציניות רופא אלמן 61, כיפה וסמר בנה "אור" 03"296024 (19230)

עיד יפה וסוקסים, 36 (במשכילה דמ יה) "אור" 03"296024 (19232)

לרציניות הנדסאי יפה תואר רציני 27, במשכילה יפה. "אור" 03"296024 (19233)

לרציניות רופא!!! במשכילה אקדמאי יפה ומקסים. 29, "אור" 03"296024 (19234)

אלמן, בכ', 40/175, ת.ד. 20050, תל אביב ל/113. (20933)

30/185, בבחורה רצינית וסמכילה, ת.ד. 3082 תל"אביב. (24248)

איך היפה באמת, המסכילה והמסו רת, 25–34, ת.ד.פ 1276 רמת-גן מעוין שתחתוך לחיים. (25606)

אחר – עד 26 גם ראש על הבהקים שמר הנכיים על הקרקע וממשקותו!!! אותך – אם לתוך, נבוהה, אמנתך) נוד סופ. ת.ד. 5228 ת"א. (17518)

אלמן 170/72, ברוא, עבד, משכיל, מבוסס, באישה בריאה ומשכילה. ת.ד. 45408 (10) חיפה. (26735)

רווק 29/175, חמוד תגויד, באאה לק שר רציני, אפשרי קיבוציקית עם אפשרות לקריאה. ת.ד. 52051 ת"א. (11504)

משכיל, מבוסס ואמין, 55 ברמה, ת.ד 20382 תל"אביב. (19069)

רוזק אירופאי, 34/170 במתאימות. ת.ד. 2115 בני-ברק (21178)

מהנדס גרוש יאזראמריקאי 51/180 מסדר, מעוין במתאימה, נאה ומסר ב-P.O.B 871540 SILVERSPRING. MD 20907 U.S.A (15384)

גרוש 170/52, משכיל, ברצינות. ת.ד. 44047 תל"אביב. (11776)

אלמן, סורה 45, צבר במתאימה לסמ רה רצינית. ת.ד.פ 819 רחובות. (23605)

פרוש, 38/180, למטרה רצינית. ת.ד. 843 תל"אביב (23607)

פרוש, 39/180, בשקמה וגורגה. ת.ד. 8689 תל"אביב (23619)

מבוגר, נאה, גבוה, גרוש, אוהב ספורט, אומנות ומוילים בהבי העולם, בעל אפשרויות בהלכותבולות, עד לכבד בי לה יפה, מוכמר להעניק לך הרבה אד אור בחים אם את נאה, תרבותית, בעל לה, הוסמר ומסולה לארח חברה ואוהבת להתמד ממראה ובמדיים, גיל 40–50. אפשרות חיים משותפים או קשר רוזק האמיץ, כתבי לת.ד. 443 הרצליה (פיתוח). (24492)

בן 34 מעוניין באאה למטרת נישואין. ת.ד. 5147 הרצליה. (24658)

ביימון, באישה + בקן, מתבל, ת.ד. 2502, הרצום בני ברק. (24874)

אם תקר רציר ומעוין בקשר רציו עם בחורה למית 160/28. ת.ד. 4009 רמת השרון. (25004)

אקדמאי, 53/167, באינטליגנטית נאה, ת.ד. 149 קרית-ביאליק. (26057)

רווק, 167/37, רופא ונסים מרסורה, בהסכמתם, אפוד נה ת.ד 6569 "רופאי" (26804)

רופא ישראלי בארה"ב 178/38 הסגיע להתפנה בתבתבר, באקדמאית נאה עד 32, לכתוב בצירוף תמונה וקורות חיים לת.ד 1691 רמת-גן 52112 (11979)

רווק, אקדמאי, 176/28, למטרה רצי נית. ת.ד. 3036 נתניה. (26769)

רווק, נאה ונבוהה, 25, מעוין להכיר בחורה אפשבה למטרה רצינית. ת.ד. 30809 תל"אביב. (11877)

סימפטי, 40/176, גרוש (כסמכה) אוהב ספר, תרבות ואומנות, ברמה, ת.ד. 2804 ת"א. (9618)

רווק 177/32 בחורה לנישואין, ת.ד.פ 4361 תל"אביב. (9633)

אקדמאי 37/180, נאה מאד לקשר רצי ני, נאה שירה ואינטליגנטית ת.ד. 31118 ת"א. (9637)

כלכלן בכיר 37/177, מרסים תרבותי, ותם, אוהב מוסיקה קלאסית, הומור וילדים, גרוש בכל, מחפש רעה חכמה מבינה טוב, איכות ותבונה. ת"ד ת.ד.פ. 39833 תל"אביב (10496)

כלכלן עצמאי, גרוש 174/43 מעוין בנשית רוצות ונאה באמת עד 38 ת.ד.פ 17584 רמת אביב 61171 (10812)

מכאני שיניים 36/1.71 נאה בזכוה לד מעין. ת.ד 22531 תל"אביב. (11095)

גבר 36/180 נאה, באאה, שויות אינטלי גנטית. ת.ד 664 ראשל"צ .75106 (11804)

רופא 43/170 נאה, צבר, אירופאי, גרוש (בכ') באיכותית, ת.ד.פ 26185 תל"אביב. (11871)

דתי, תיסור, "חומר, 174/26, בדומה למטרה רצינית ת.ד. 30755, ת"א. (19636)

גרוש מחוד, מבוסס, 56/169, מעוין בי פה. ת.ד. 30022 ת"א. (24176)

25/190, נאה, במתאימה, בחילק תמורית לנישואין + מורים אוהב. ת.ד 20050 תל"אביב מכבר ל/111. (11760)

רווק נחמד 30/178 במתאימה. ת.ד. 31488 תל"אביב. (9644)

אקדמאי, נאה, מבעו ויצירתי, 38, גרוש, במסקמיה. ת.ד. 39626 רמת אביב. (10080)

דתי 26, נחמד ותרבותי, במתאימה. ת.ד. 2262 בני-ברק. (11152)

פוני 52/167 ברצינות, למטרה רצינית, ת.ד. 7796 ירושלים. (11857)

למשכילה נאה, אקדמאי אירופאי אי בן. 61/176, מבוסס. 03"296024 (12119)

לרציניות נאה, אקדמאי יפה וסו מבוסס 29/180. 03"296024 (12152)

אקדמאי – נאה ומבוסס, 29/1.76 "רלקך" בית"כל. 03"296679 (19607)

רווק 23/170 באומכה. ת.ד.ת 1344 .7/60610 (9658)

לרציניות! רווק הנדסאי 29/178 בחוד אימה. ת.ד. 1534 חולון. (9968)

נאה, אירופאי, 50, בבאה מאוד. ת.ד. 16561 ת"א. (10832)

רווק אירופאי, מגבאי, נאה ומשכיל, 39/189 ת.ד.פ. 22880 תל"אביב. (11245)

אירופאי נאה משכיל מבוסס 171/52, ת.ד. 36793, תל אביב. (19374)

36/165 משכיל, מבוסס נאה, נכה קל. מעוין ברצינית. ת.ד 3546 פתח-תקוה. (19472)

מהנדס 50/186 יליד רומניה, גרוש למטרה רצינית. ת.ד 2264 קרית-אונו. (19908)

רווק 34/185, אירופאי משכיל בחוד מה לקשר רציני. ת.ד. 64 קרית חיים. (23599)

גרוש 44/170 מצליח, קיבוציק, בחור רה, ת.ד 1632 חולון. (20545)

רציני להקים בית ומשפחה!!! אקדמאי עם רווקים אסורים 27–33 בחוי רמה ונבוה מבד... מסויימים בהכרות רצינית עם במת או בצירות ומשכילות רק משפחתי, לגרסים ובביאותם, גם בשכבות ובהגים 03"991949, 03"990507 באני שלום. (21341)

אקדמאי 50, אלמן, נהב קיבוץ, ת.ד 36 תל"אביב. (24134)

אלמן איש עסקים סגלית, נחמד וסי מפאי 45/162 + ילדים, באלמנה/הוד קה עד 40. ת.ד 35202 תל"אביב (לציין מלפון). (25157)

רווק, נאה 40/170 בכיפה ובאחרת. ת.ד 26511 תל"אביב. (26671)

ישראלי בארה"ב 34/185, אקדמאי, נאה, ספורטיבי, רגיש, תרבותי ואיכותי, אפשרות חזרה בנותו, באקדמאית ותבונות, יפה, סימפטית אוייבית, 24–27/168–174 לקשר רציני. P.O.BOX 7547 BEVERLY-HILLS CA. 90212 U.S.A. (26394)

בריוג
7028

כיפות סרוגות – בוזה רוחה ומסוריות צעירות, נאות ורציניות, סמורוות להתמאות!!! הזרעם הגיות – ובהשוקק סיו!!! התקשרו לבני 03"720032, 03"736042 (8115)

אקדמאית, נאה, רווקה, באקדמאי עד 40 ת.ד. 10654 רמת-גן (8470)

לגבית, נאה מאד, מנוית, אקדמאית, 166/38. גרושה + 2 נחמדים, בקשר רציני עם בגבר אמיכותי. ת.ד.פ. 39378 ת"א (8522)

30/169 אקדמאית, גרושה, נחמדה, אי בורית ואפקטיבית. ת.ד. 46229 חיפה. (8536)

רווקה, יפה ואינטליגנטית, 34/165, בר ציר לנישואין. ת.ד.פ. 2623 תל"אביב. (8553)

יפה, משכילה וחכמה, 33, רוצה לה תמסר לאיש בעל אישיות חזקה. ת.ד. 23150, ירושלים, 91231 (8753)

אלמנה 60/156, אחות, במשותף לחיים. ת.ד. 10443 רמת-גן.

אקדמאית גרושה, בת 54, במתאים. ת.ד. 4213 רמת-גן. (26549)

לא להרפתקנים!!! מפרנק להקים בית ומשפחה, מחפשת קן בת זוג אמיגה, בעלי רמה, ונביה תוב... לנישואין, פתח/לאי שלום, סורק משפחתי אמן, כלל קשרים ומאוד נסים וסור או רציניות, לא מגוור, בית עם כסר (8749) 03"991949 03"990507

41/160, משכילה, בהליכים סופיים, אירופאית, משכיל ואיכותי, עד 50–42. (8625) ת.ד. 17257, ת"א.

אמידה, מרושה, אקדמאית,אירופאית, 36/167, לגרוה, באיכותי לחיי צוותא. ת.ד. 35244, תל אביב. (8909)

אקדמאית, 34, ברנשה, פתוח ומוד. ת.ד. 45963 חיפה. (17506)

1.60/38 רווקה, אקדמאית, ברציני ומגר ת.ד. 1205 ירושלים. (21905)

מורה, 52, במבוסס לנישואים. ת.ד 1334 ת"א 35836. (22100)

40/1.70, גרושה + 1, במשכיל נאה. ת.ד 7682 ר"ג 52176 (22943)

דירות
1000

משהב
חברה לשיכון, בנין ופיתוח בע"מ
מציעה למכירה:

בבית וגן
לציבור הדתי
דירות מדורגות
5-4-3 חדרים
בסטנדרט גבוה
ברח' עוזיאל
*
בהר נוף
לציבור הדתי
5-4-3 חדרים
ברח' אנוסי – הקבלן
*
בשכונת בקעה
משכנות פאר
קוטג'ים
5-4½ חדרים
בסטנדרט גבוה
*
משהב
02"224181

(15985)

בקמקום השומה, 4 אחד קמן, ק"ק + מחסן + גינה ובכיסה נפרדת, מאמצר צה, 140,000 "דיזנגוף", 02"666943 (13735) 02"665534

הקודם וכה 4 חדרים, דרוזיה, ק"ב. בנה יעקב, 44,000 "דאור", 02"245647 (14447) (סלך).

קמקום השומה, 4, גינה פרטית, מותגה פרטית, 5. 02"660262 (16148)

בבית הכרם, דירות בות 5 חדרים, גי נה וחזיה קבוץ יוסף ידיד. 02"232843 (11927)

במצפה נבו
מעלה אדומים
החלה בנית
שלב ג'

שכונה רחית לאומית דירות בוות 3-½ חדרים בפרסים. 02"265294 ,03"227418 (25235)

לוח ירושלים

"CHERE"
בילוי ברמה אחרת
יפה חמובה
ואינטליגנטית
תלווה ותפנק
אותך בכל עת
03"249326
03"248533
ת"א חיפה וירושלים
(14277)

איטום מרפסות
וגגות מרוצפים
קירות וסקלטים

אגודת מחו"ל
(סרם חברה חרבות לפזיים)
ארגון הפנויים הישראלי
*
ירושלים: בן יהודה 7
02"249536 ,02"247199
חיפה: דרך הים 14 04"386342
*

"א.ל." בתל"אביב
ובנתניה דיילות/ים
ליווי ואירוח שירות
הגייני ודיסקרטי
מתנדבות מתרגלות
053"52841 ,053"344214
(19073)

יש לך פנאי?
ALEXCIS
חמובות!
יפיפיות!
ואינטלגנטיות!
• שירות מיוחד מרגיות שפות לאנשים אנשי עסקים ותיירים שרות דיסקרטי ואמין ברמה בינלאומית בכל הארץ 24:00–09:00
"אלקסיס" 03"703629

אורח מחו"ל?
חותם עסקה?
מסיבת רווקים?
בא לך להתפנק?
V.I.P
החברה מס' 1 בלוח ואירוח ברמה בינלאומית בת"א, ירושלים, חיפה ואילת, שירות מיוחד לאורחים ולאנשי עסקים בכירים מכל אתר
ו.א.פ.
03"5464514
אמינות ודיסקרטיות!
(16901)

3-3½ חדרים
1350

4 חדרים ויותר
1308

החלפת דירות
1288

קבלנים מציעים
1188

בתים וקוטג'ים

בעל עסק!
קח מחץ... הרווחיות חוגגת!

מודעת מחץ במדור מכירה, ושרותים
מביאה יותר לקוחות. יש הוכחות!
אם יש לך הצעות מיוחדות
(מבצעי הנחות, שרותים ייחודיים,
מוצרים חדשים) – יש לך דרך כדאית לפרסם.
מודעת מחץ בלוח הארצי הגדול במדינה –
יותר כח משיכה למודעה שלך.
טלפן עוד היום:
ת"א 03-5611383,
ירושלים 02-221151,
חיפה 04-644526/8.
אתה תגלה שמעולם לא היה לך
יותר משתלם לפרסם.

לוח מעריב הלוח הגדול במדינה.

עסקים
2000

מפעל למוצרי ניקוי, אפשרות למימון 30 יום. 04-757451 (23832)

במפרץ חיפה להשכרה מגרש מגודר + מבנים. 4 דונם ברחוב הלוי הסמוך לבית הוועד הפועל. 04-721287 (11127)

לממכר בית מלאכה/עסק בסמוך לבית דין + ציוד מסגרות. 04-528113 (25076)

חנויות
2200

משרדים
2250

מבני תעשייה
2300

מגרשים
2350

מכוניות
4000

אאודי

אופל

2-2½ חדרים

3-3½ חדרים

4-4½ חדרים

דירות בכרמל

דירות מרוהטות

דירות בנוה שאנן

ביקוש דירות

בתי אבות

מעון הורים
חסדת ימים
החלה ההרשמה
לאגף החדש

- טיפול בקשישים ע"י צוות מקצועי
- השגחה רפואית
- אוכל כשר ודיאטטי
- אפשרות הרשמה לתקופות קצרות וארוכות.

לפרטים טלפון יום: 02-535540, 02-535523
ערב: 02-811541
(15824)

חקלאות

כלי נגינה

צילום

ציוד אלקטרוני

קייטרינג

רהיטים

ריהוט משרדי

חוגים

שידוכים
7000

בת זוג
7020

שחם 81
הנדסה אזרחית בע"מ
בונה
ברח' שמשון
ברווחה ובאיכות גבוהה
דירות גן
קוטג'ים
ופנטהאוזים

לפרטים במשרד 04-337087 אחרי שעות העבודה 04-373497, 04-574148. במבנה במשרד ברח' בית לחם 32 19:00-16:00.
(26883)

מכירה ושרותים
5000

בריאות
5120

יש פתרון
לבעיות בריאות
טפול ע"י
רופא מוסמך

לוח חיפה

דירות
1000

וילות ובתים
1050

מכוניות

מכוניות
שיקאגו
קניה מכירה
תיווך והחלפה

אאודי 80 אוט'	88
ב.מ.וו. 316	88
סיאט איביזה מיוחדת	88
פיאט דונה 1.3	88
סיטרואן 2.5 CX	87
מרצדס 200	87
ב.מ.וו. 316 אוט'	87
אאודי 80 מפוארת	87
ב.מ.וו. 316	87
פיאט אונו	87
פיאט אונו	86
מרצדס SE 300	86
אאודי 100	86
מרצדס 200	86
פורד סיירה אוט'	86
ב.מ.וו. 318 אוט'	86
אופל קורסה 1.2	86
מרצדס D 309	85
אופל אסקונה	85
פיאט 127 סטיישן	85
פיג'ו 505 אוט'	85
אופל רקורד אוט'	84
וולוו 345 אוט'	84
אאודי 80 אוט'	84
פיאט 127	84
וולוו סטיישן GLE	84
ב.מ.וו. 316	84
פיאט 131	83
ב.מ.וו. 315	83
אאודי 80 אוט'	83
פורד פיורה	83
מרצדס 190 מיוחדת	83
דייהטסו שרייד אוט'	83
רנו 18 אוט'	82
ביואיק סקיילרק מפוארת	82
סובארו 1.3	82
פורד פייסטה	82
פיג'ו 104	82
פורד סובארו	82
וולוו GL 244	81
פורד שברולט C 20	81
פיאט ריטמו 1.5	81
וולוו סטיישן GL	81
פונטיאק בוויל	81
דודג' אספן	80
פולקסוואגן גולף	80
ביואיק סקיילרק	80
ביואיק סנצורי	79
סובארו סטיישן	79
רנו 18 אוט'	79
אולדסמוביל אומגה 6V	79
ב.מ.וו. 520 אוט'	79

רח' מקור חיים 33
02-721866, 02-717110,
02-710610, 02-714360
ירושלים
(19314)

אופל
4300

אלפא רומאו
4120

אמריקאיות
4140

ב.מ.וו.
4160

דייהטסו
4240

וולוו
4300

מלבוס

מנדרים

לנציה
4420

מיני מינור
4460

מסחריות
4480

משאיות
4510

סובארו
4560

פולקסוואגן

פורד

פיאט
4620

פיג'ו

רנו

אוטובוסים ומיניבוסים
4840

אוטוביאנקי
4660

סיטרואן
4640

אוסטין
4600

עסקים
2000

חנויות
2200

מרכזון קניות
בשכונה דתית
לאומית
במעלה אדומים

על שטח של 300 מ"ר לשרות 250 משפחות. לפרטים 02-265294, 02-227418
(25237)

משרדים
2250

מבני תעשיה
2300

מגרשים
2350

דירות מרוהטות
5550

דירות בגבעת

ביקוש דירות

2-2½ חדרים

3-3½ חדרים

דירות בשכונה חדשה
1500

יש לך עסק למכשירי חשמל?
קח מחץ.
זה מתאים לך כמו שקע לתקע!

מודעת מחץ במדור מכירה ושרותים
מביאה יותר לקוחות. יש הוכחות!
אם יש לך הצעות מיוחדות
(מבצעי המחות, שרותים ייחודיים,
מוצרים חדשים) - יש לך דרך כדאית לפרסם.
מודעת מחץ בלוח הארצי הגדול במדינה -
יותר כח משיכה למודעה שלך.

טלפן עוד היום:
ת"א 03-5611383,
ירושלים 02-221151,
חיפה 04-644526/8.

אתה תגלה שמעולם לא היה לך
יותר משתלם לפרסם.

לוח מעריב הלוח הגדול במדינה.

ניהום מהמזרחות חרמית

אלפא רומיאו

אלפא 33, 1200, 1986 זוכת לוטו... 04-231844

אמריקאיות

בהזדמנות אולדסמוביל קטלס סופרים 1979, מצוינת. 04-450056, 04-443744 (16394)

ב.מ.וו

518, 1984, 5 הילוכים, ראשונה, (14401) 06-556057

דייהטסו

שרמנט, 1985, יד ראשונה + מזגן. (19058) 04-936625

מזדה

סובארו

פיאט

פיג'ו

פולקסווגן

פורד

אסקורט 1100/2, 1975, במצב טוב. (10105) 06-351178, 04-531267

פיאט

ניסן

רנו

אוטובוסים ומשאיות

מכירה ושרותים

חלפים

מלגזות

תן הצבעונית הישנה וקח סילורה חדשה!!

כלי נגינה

מלודי
★ כלי נגינה
מקצועיים, חדשים
ומשומשים

ליפודים

שיעורים

מכוניות לקנות

מסעדות וקייטרינג

הובלות

עתיקות

עתיקות T.C.
מציעה למכירה
בכל יום ג'
במסעדת "הפינג'אן"

חיות

שידוכים

לוח נתניה

דירות

לוח אשדוד

דירות

לוח באר שבע

עכשיו יותר נוח לנסוע לקהיר

לנוחיות הבאים מחוץ לתל־אביב
ייצאו האוטובוסים של "יונייטד טורס" בקו 100 לקהיר
החל מה־15 באוקטובר 1987
מהתחנה המרכזית בכל יום ב' וה' בשבוע
בשעה 9.30 בבוקר, במקום 7.30.

בכל יום א' וד' בשבוע ייצאו האוטובוסים,
כמקודם, בשעה 7.30 בבוקר.

לא חל שינוי בזמני היציאה מקהיר לתל־אביב
והאוטובוסים ייצאו מתחנת עבאסיה
בימים א' ב' ד' ה' בשבוע בשעה 7.30 בבוקר.

האוטובוסים של קו 100 הם היחידים המבטיחים
נסיעה ישירה לקהיר, ללא החלפת אוטובוסים בגבול,
הם מפוארים וממוזגים
ומותקנים בהם שירותים לנוחיות הנוסעים בדרך.

יונייטד טורס

פרטים, ייעוץ וכרטיסים:

תל־אביב הירקון 113 / 4־3־03-7543412
אבן־גבירול 150 / 03-443973 / 03-7543345
ירושלים מלון המלך דוד / 02-225013 / 8־02-222187
חיפה מדרחוב נורדאו 5 / 04-668886 / 04-665656
נתניה קוקי טורס הרצל 3 / 053-340374
אילת מרכז מסחרי חדש / 40־30־059-71720

ישיר מהיר מהעיר לקהיר

קבלן בניין!
מחץ. זה בנוי בשבילך!

מודעת מחץ במדור מכירה ושרותים
מביאה יותר לקוחות. יש הוכחות!
אם יש לך הצעות מיוחדות
(מבצעי הנחות, שרותים ייחודיים,
מוצרים חדשים) – יש לך דרך כדאית לפרסם.
מודעת מחץ בלוח הארצי הגדול במדינה –
יותר כח משיכה למודעה שלך.
טלפן עוד היום:
ת"א 03-5611383,
ירושלים 02-221151,
חיפה 04-644526/8.
אתה תגלה שמעולם לא היה לך
יותר משתלם לפרסם.

לוח מעריב הלוח הגדול במדינה.

ספרית מעריב

הופיע

"השועל האדום"

מאת: אנתוני הייד
תרגום: יוסף אשכול

בקש בחנויות ובספרית מעריב
ת"א דרך פ"ת 2, טל: 03-332211
חיפה בן־יהודה 29, טל: 04-523609
באר־שבע קק"ל 90, טל: 057-74850

לחברה העוסקת בשטח הפרסום

דרושה

מזכירה

בעלת נסיון למשרה מלאה
★ ידע בהדפסה
★ כושר ניהול עצמאי

לפרטים נוספים נא לפנות למיטל
בטלפון 03-337125/9

הכל נשאר במשפחה..
דוך אמינה, מכובדת ומנוסה להכיר בני זוג רציניים לנישואין!
פנה/י ל**אלי שלוש**
לשרותך בבית גם בשבת
03-990507, 03-991949

מלך הסלים של אירופה ניקי גאליס

ב־25 באוקטובר בהיכל הספורט ביד־אליהו

במשחק בין־ארצי חגיגי בין נבחרות
יוון (אלופת אירופה) וישראל

במסגרת טכס בחירת "ספורטאי השנה" תשמ"ז של "מעריב" בחסות סגן ראש הממשלה ושר החינוך והתרבות, מר יצחק נבון.

השבועון לצעירים

מעריב לנוער

הנחה מיוחדת 15%

פרס אישי
חינם
לכל מנוי

יש לך דרך יותר טובה לחנך את ילדיך?

השבועון לצעירים

מעריב לנוער

חתום למענם על שבועון הנוער הישראלי

חשוב על היתרונות:

- אתה נותן לילדך עתון חינוכי, מרתק ומומלץ.
- אתה נהנה מהנחה ממשית של 15%.
- אתה מקבל את השבועון לביתך בדואר מדי שבוע ללא תשלום נוסף.
- אתה מקבל חינם את הירחון "פופ 87'"
- ואתה תקבל פרס אישי חינם – ספר יפהפה במתכונת אלבומית.

אולם הפרס העיקרי
יגיע לביתך מדי־שבוע:
עתון גדול, יפה, חינוכי ומומלץ,
הכולל חומר־עזר ללימודים.

גזור, מלא ושלח עוד היום

השבועון לצעירים
מעריב לנוער

תלוש חתימה

מספר המנוי במקרה של מנוי קיים

☐ מנוי חדש
☐ חידוש מנוי קיים

לכ' מחלקת המנויים,
"מעריב לנוער", ת.ד. 20037 תל־אביב 61200
הריני מעביר לכם צ'ק/המחאת דואר על סך –.75 ש"ח כדמי מנוי לשנה אחת על "מעריב לנוער" כולל אריזה ודמי משלוח הפרס לביתי.
(המחיר כולל מע"מ).

שם המשפחה:..

שם פרטי:..

כתובת:..

מכרז למכירת רכב 9/87

הננו מציעים למכירה את הרכב כדלקמן:

מס' סד'	מס' המכונית	סוג הרכב	שנת ייצור	תוקף הרשיון	הערות
.1	164-491	פורד טרנזיט 100	1975	7.7.88	אין רדיו יד שניה אוטומטית
.2	194-022	פורד אסקורט 1300	1979	29.4.88	אין רדיו
.3	199-265	פיאט 128 1300	1979	20.6.88	אין רדיו
.4	425-454	סימקה דו־שימושי 1307	1978	3.7.87	אין רדיו יד שלישית מהשכרה
.5	524-416	פיאט 128 דו־שימושי 1100	1979	25.8.88	אין רדיו
.6	25-221-82	טלבוט דו־שימושי 1100	1982	8.11.87	אין רדיו
.7	27-341-83	טלבוט דו־שימושי 1100	1983	25.1.88	אין רדיו
.8	34-113-81	סובארו 1300	1981	7.12.87	אין רדיו
.9	34-292-80	סובארו 1800 אוטומטי	1980	27.4.88	אין רדיו יד שניה עם מזגן
.10	35-079-80	סובארו 1300	1980	6.8.87	אין רדיו
.11	32-527-81	סובארו דו שימושי 1300	1981	20.10.87	אין רדיו יד שלישית
.12	41-854-81	סובארו 1300	1981	21.12.87	אין רדיו יד שניה מהשכרה
.13	41-859-81	סובארו 1300	1981	20.12.87	אין רדיו יד שניה מהשכרה
.14	42-153-82	פיאט 131/1600 אוטומטי	1982	31.1.88	אין רדיו עם מזגן
.15	49-433-83	פיורינו מסחרית	1983	24.1.88	אין רדיו
.16	52-754-81	סובארו 1300	1981	27.8.87	אין רדיו
.17	68-424-81	טנדר פולקסוגן קבינה כפולה	1981	31.1.88	אין רדיו אין גריל בחזית
.18	76-502-82	רנו 18 1600	1982	19.1.88	אין רדיו יד שניה עם מזגן
.19	79-360-82	פולקסוגן מסחרי טי.אל. 35	1982	13.12.87	אין רדיו
.20	88-850-82	טנדר פיג'ו 404	1982	25.4.88	אין רדיו אין גריל
.21	91-534-81	פיאסטה דו שימושי 1100	1981	4.10.87	אין רדיו
.22	95-766-82	קורטינה 1600	1982	15.8.88	אין רדיו אוטומטית יד שניה
.23	97-653-83	פיג'ו 504	1983	10.5.88	אין רדיו יד שניה עם מזגן

ניתן לראות את הרכב הנ"ל בחניון בית כור, שד' שאול המלך 8, תל־אביב. בימים א' עד ה' בלבד. בשעות 8.00 עד 16.00. פרטים על הרכב אפשר לקבל במשרדנו קומה 12 חדר 1211, בשעות העבודה. החברה מוכנה לקבל הצעות לכל רכב בנפרד. ההצעה, בצרוף המחאה ע"ס 10% מערכה, יש להגיש עד תאריך 22.10.87, שעה 16.00.

טופס למכרז אפשר לקבל במשרדנו. **מע"מ חל על רכב מסחרי וטנדרים בלבד. מע"מ על חשבון הקונה. העברת בעלות על חשבון הקונה.** הזוכה במכרז שלא יוציא את הרכב תוך 10 ימים מפתיחת המכרז (25.10.87) תבוטל זכייתו.

אין החברה מתחייבת לקבל את ההצעה הגבוהה ביותר או כל הצעה אחרת.

כור תעשיות בע"מ

מי יהיה "ספורטאי השנה" תשמ"ז של "מעריב"

☐ אורי מלמיליאן
☐ עמוס מנסדורף
☐ דורון ג'מצ'י
☐ אודי כרמי

התשובה:
ביום ראשון, 25 באוקטובר, בשעה 20.00, בהיכל הספורט ביד אליהו
בטכס בחירת "ספורטאי השנה" של "מעריב".

באותו ערב משחק בין ארצי חגיגי בין
נבחרות יוון (אלופת אירופה) **וישראל**
בחסות
סגן ראש הממשלה ושר החינוך והתרבות,
מר **יצחק נבון.**

אגודת המתרגמים בישראל — *משרד החינוך והתרבות האגף לתרבות ואמנות*

יום עיון ואסיפה שנתית

יום ב', ה־19 באוקטובר, באוניברסיטה העברית, גבעת רם (אולם מייזר א')

"תרגום שנת 2000"

10.30 הרשמה
10.00 צבי יגאי: מחשבים ובינה מלאכותית
12.30 בתיה פרוסט: התרגום הסימולטני
1.30 הפסקת צהריים
2.30 דן רונן: עידוד התרגום: מדיניות משרד החינוך והתרבות
4:00 האסיפה השנתית של אגודת המתרגמים בישראל

גבר לעניין

אתה בעניין. יום שני. קבענו.

פרופ' חיים חיימוף עובד היטב באיזמל – ובעט ■ מי חצה ראשון את האוקיאנוס? לינדנברג? לגמרי לא בטוח! ■ מועדון המעריצים של "אלפא רומיאו" ■ אוסקר ווילד: ביוגרפיה חדשה, שערוריות חדשות ■ לונדון, קצת אחרת ■

כן מצורף מוסף מיוחד: "לחיי הספינות שבדרך"

תסתכל מה קורה ב"מעריב"

האוניברסיטה הפתוחה

רב־שיח
בנושא
ריאליזם בספרות: הרומן במאה ה־19 ובמאה ה־20

17:30 יו"ר: פרופ' מנחם ברינקר
פרופ' מנחם ברינקר:
המובן הכפול של הריאליזם ברומן
המאה ה־19
ד"ר יעל רנן:
גיאורדיאליזם במאה ה־20
ד"ר משה רון:
נקודת תצפית ובעיית הריאליזם

רב־השיח יתקיים ביום ב', כ"ו בתשרי תשמ"ח, 19 באוקטובר 1987, בבית התפוצות, רח' קלאוזנר, רמת־אביב.

רב־השיח יערך במסגרת הקורסים "מוסכמות יסוד ברומן במאה ה־19" ו"גיבור ואנטי־גיבור ברומן המודרני" של האוניברסיטה הפתוחה.

— הציבור מוזמן —

כל המעונינים בגיור
יפנו בכתב אל:
ברית ידידי הגר, תל־אביב, ת.ד. 3333

הנהג
עשה לך מנהג – קח עמך חייל לדרך

בית אריזה פרחי ההר
אזור תעשיה הרטוב
מכרז תובלה

מתפרסם בזה הצעות מחיר לאר־סוף. להובלת פרחים לעונת 8/1987, החל מ־8.11
את מפרט קוי ההובלה ניתן לקבל בבית האריזה פרחי ההר.
הצעות יש להגיש עד לתאריך 27.10.87
אין התחייבות לקבל את ההצעה הזולה ביותר או כל הצעה אחרת.

תערוכה ומכירת תמונות

האגודה למען החייל מרחב צפון מקיימת תערוכה ומכירת תמונות ממבחר יצירותיהם של ציירים מקסיקניים ואמנים מקומיים, באודיטוריום חיפה שעל הכרמל בתאריכים 20.10.87-29.10.87.

ההכנסות קודש לרווחתם של חיילי הצפון.

מוצעים בזאת למכירה המקרקעין הבאים:

1. **באר־שבע** – מגרש בשטח 30,834 מ"ר לתעשיה קלה או מלאכה, ברח' דרך המלאכה קרוב לדרך חברון. גוש 38008 חלקות 15-24, 26.
2. **מפרץ חיפה** – מגרש בשטח 10,521 מ"ר לתעשיה ברח' חלוצי התעשיה בינת שנקר, גוש 11579 חלקות 29-32.

אין מודעה זו מהווה התחייבות לקבלת הצעה כלשהי, או למכירת הנכס. לפרטים נוספים נא לפנות לח"מ.

צבי קרזמר, עו"ד
רח' שטמפפר 14, נתניה
מיקוד 42402
טל' 053-349534, 053-347476

פאב "הפעמון" מודיע
המסעדה בקומה השניה נפתחה מחדש בהנהלתו של
השף **גיורא ברנהרד**
דיזנגוף 281 תל־אביב, טל' 443803
אלי באים ליהנות מהאוכל ולא רק לאכול

עיריית אשקלון

מכרז פומבי 16/87
עירית אשקלון מכריזה בזה על קבלת הצעות:
למתן שרותי פיקוח, אבטחה, שמירה וגביית אגרות

פרטים ומסמכי המכרז תמורת 100 ש"ח שלא יוחזרו, ניתן לקבל במחלקת המכרזים בחדר מס' 322 בבנין העיריה.
המועד האחרון להגשת ההצעות הוא 25 באוקטובר 1987.
סיור קבלנים יצא מבנין העיריה בתאריך 18 באוקטובר 1987 בשעה 10.00

אלי דיין, עו"ד
ראש העיר

במחיר של טבלת שוקולד אחת, ילדך יכול ליהנות שבוע שלם: עשה לו מנוי על "מעריב לנוער"!

יצרן/מתקין ומפיץ מזגנים! קח מודעה שמוכרת בעונה הבוערת.
מחץ!

מודעת מחץ במדור מכירה ושרותים מביאה יותר לקוחות. יש הוכחות!
אם יש לך הצעות מיוחדות (מבצעי המחות, שרותים יחודיים, מוצרים חדשים) – יש לך דרך כדאית לפרסם.
מודעת מחץ בלוח הארצי הגדול במדינה – יותר כח משיכה למודעה שלך.

טלפן עוד היום:
ת"א 03-5611383,
ירושלים 02-221151,
חיפה 04-644526/8.

אתה תגלה שמעולם לא היה לך יותר משתלם לפרסם.

לוח מעריב הלוח הגדול במדינה.

הופיע חדש
רב המכר שתורגם לעשרים שפות
האופניים הכחולים
מאת: רז'ין דפורז
פיסת חיים של אדם בצרפת 1939, בעולם השרוי בעיצומה של מלחמה ● מתח עלילתי בלתי פוסק

בקש בחנויות ובספריות מעריב:
תל־אביב: דרך פ"ת 2א', טל. 03-332211
חיפה: בן־יהודה 29, טל. 04-523689
באר־שבע: קק"ל 90, טל. 057-74850

ספרית מעריב — ספרים מבית טוב, ספרית מעריב